

Strategische Visie Defensie 2025

Dit document bevat de integrale tekst van de
Strategische Visie Defensie 2025

DEFENSIE

.be

1. Inhoudstafel

1. Voorwoord van de Minister van Defensie.....	3
2. Strategische leidraad voor de toekomst van Defensie	7
3. Analyse van de veiligheidsuitdagingen en hun gevolgen	8
A. ACHTERUITGANG VAN DE VEILIGHEIDSOMGEVING.....	8
B. DREIGINGSANALYSE	9
C. EEN NIEUW VEILIGHEIDSPARADIGMA VOOR HET WESTEN	12
D. AANPASSING AAN DE HUIDIGE EN TOEKOMSTIGE DREIGINGEN	15
E. URGENTIE VAN DE SITUATIE EN DE GEVOLGEN VOOR ONZE DEFENSIE	18
4. Onze defensie verankeren in strategische samenwerking	21
A. EVOLUTIE VAN DE HOUDING OP HET VLAK VAN AFSCHRIKKING EN COLLECTIEVE VERDEDIGING	21
B. DE NAVO EN DE EUROPESE UNIE: COMPLEMENTAIRE BONDGENOTEN VOOR EUROPESE VEILIGHEID	22
C. VERSTERKING VAN DE EUROPESE DEFENSIEPIJLER BINNEN DE NAVO	24
1) <i>Het plan Readiness 2030</i>	24
2) <i>Het Witboek over de toekomst van de Europese defensie</i>	25
D. STRATEGISCHE KADERS VAN DE CAPACITAIRE ONTWIKKELING VOOR ONTRADING EN COLLECTIEVE VERDEDIGING	26
1) <i>Eerbiedigen van de verbintenissen in het kader van de NAVO</i>	26
2) <i>Europese behoeften opgelijnd met deze van de NAVO</i>	27
3) <i>Nationale behoeften op het vlak van defensie</i>	28
4) <i>Drie kaders, éénzelfde doel</i>	29
E. ONTWIKKELING VAN PARTNERSCHAPPEN	30
5. Opdrachten en strategische doelstellingen van Defensie	31
A. DE NATIONALE VEILIGHEIDSSTRATEGIE.....	31
B. OPDRACHTEN VAN DEFENSIE.....	31
C. STAND VAN ZAKEN EN AMBITIES.....	33
D. STRATEGISCHE OBJECTIEVEN TEGEN 2035	33
1) <i>Voorbereiding op een militair conflict met hoge intensiteit binnen een context van collectieve verdediging</i>	33
2) <i>Het nationaal grondgebied beschermen</i>	34
3) <i>Anticiperen op het gevecht van de toekomst</i>	34
6. Prioritaire assen voor de versterking van Defensie	35
A. OPERATIONELE OUTPUT MAXIMALISEREN	35
1) <i>Operationeel blijven door te transformeren</i>	35
2) <i>Bijdragen aan afschrikking en collectieve verdediging en de territoriale verdediging verzekeren</i>	35
3) <i>Andere opdrachten van Defensie verzekeren</i>	36
4) <i>Een aanzienlijke bijdrage leveren aan de preventie of indamming van gewelddadige conflicten</i>	37
B. PERSONEEL EN TOENAME VAN HET PERSONEELSBESTAND	38
1) <i>Toenemend personeelsbestand</i>	38
2) <i>Selectie en opleiding</i>	39
3) <i>Een operationele reserve</i>	40
4) <i>Hedendaagse militaire dienst</i>	41
5) <i>Erkende veteranen</i>	41
6) <i>Gezondheid, welzijn en veiligheid van het personeel</i>	41
7) <i>Inachtneming van de militaire specificiteit</i>	42
8) <i>De sociale partners</i>	42
C. VERSNELLING VAN DE CAPACITAIRE ONTWIKKELING.....	43
1) <i>Stand van zaken en vooruitzichten van de capacitaire ontwikkeling en van de staat van paraatheid (readiness)</i>	43
2) <i>Principes van de capacitaire actualisering en ambitieniveau</i>	43
3) <i>Prioriteiten op het vlak van capacitaire ontwikkeling</i>	44

4) Ontwikkeling van de innovatie	45
D. VERANKERING VAN EEN VERSNELD BUDGETTAIR TRAJECT	47
1) Afstemming van het budgettair traject op de jaarlijkse begroting	47
2) Het budgettair traject van Defensie tegen 2035	47
7. Randvoorwaarden	47
A. UITWERKING EN UITVOERING VAN EEN STRATEGISCH KADER	47
1) Strategische Visie van Defensie	47
2) Wet houdende de militaire programmering van investeringen	48
3) Bedrijfsplan van Defensie	48
B. BELANG VAN EEN SOLIDE TECHNOLOGISCHE EN INDUSTRIËLE DEFENSIEBASIS	49
1) Doorontwikkeling van de DIRS (DIRS 2.0)	49
2) De industriële defensiecapaciteit ontwikkelen	50
3) Essentiële veiligheidsbelangen	51
4) Maatschappelijke return	52
C. ONTWIKKELEN VAN EEN COMMUNICATIESTRATEGIE	53
1) Externe communicatie	53
2) Interne communicatie	54
D. INVOERING VAN DE NATIONALE PLANNEN INZAKE VERDEDIGING, EENABLEMENT- EN WEERBAARHEID	54
1) Nationaal Verdedigingsplan	55
2) Nationaal Enablement-plan	55
3) Nationaal Weerbaarheidsplan	56
E. MODERNISERING VAN DE WERKING VAN DEFENSIE	56
1) Optimalisatie van de processen en administratieve vereenvoudiging	56
2) Verbetering van de mechanismen inzake overheidsopdrachten en budgetbeheer	57
3) Digitale transformatie	58
F. ACTUALISERING VAN HET WETTELIJK KADER	58
G. EVOLUTIE VAN HET VASTGOEDPATRIMONIUM VAN DEFENSIE	59
H. DUURZAME ONTWIKKELING	60
I. WAARDEN EN ETHIEK	61
8. Basis van de capacitaire ontwikkeling	61
A. CAPACITEIT, VEEL MEER DAN ALLEEN MATERIEEL	61
B. EVENWICHTIGE, AMBITIEUZE EN EVOLUTIEVE CAPACITAIRE ONTWIKKELING	62
9. Bijlagen	63
BIJLAGE A (2025): EVOLUTIE VAN HET PERSONEELSBESTAND EN VOORZIENE REKRUTERINGSAAANTALLEN	A-1
BIJLAGE B (2025): BUDGETTAIR TRAJECT	B-1
BIJLAGE C (2025): DE CAPACITAIRE ONTWIKKELING RICHTING 2035	C-1

STRATEGISCHE VISIE VAN DEFENSIE 2025

1. Voorwoord van de Minister van Defensie

Waarom we onze krijgsmacht moeten versterken

"*Si vis pacem, para bellum*" schreef de Romeinse schrijver Renatus Publius Vegetius in de 4de eeuw: "Wie vrede wil, moet zich voorbereiden op oorlog". In deze paar woorden legde de auteur een ijzeren wet vast die vandaag nog even relevant is als toen: een staat zal pas duurzame vrede kennen als hij bereid is en ook in staat om zijn grondgebied en soevereiniteit te verdedigen, indien nodig gewapenderhand. Dit vereist een bekwame en krachtige krijgsmacht, zelfs in tijden van vrede.

Lange tijd heeft ook ons land deze tijdloze les in ere gehouden. Twee buitenlandse invasies en bezettingen in twee generaties, en de Koude Oorlog die daarop volgde, hebben ons met de neus op de feiten gedrukt: het hebben van een parate en ontradende krijgsmacht is geen luxe, maar een noodzakelijke voorwaarde voor het behoud van onze democratie. Een andere les die we geleerd hebben: een land als België kan alleen vrij en soeverein blijven door zich aan loyale en machtige partners te binden. En we kunnen alleen op hun loyaliteit rekenen als we bereid zijn om solidair te zijn in hun verdediging.

Na de Koude Oorlog werden deze belangrijke lessen vergeten. Nochtans kunnen België en Europa in deze onzekere wereld niet anders dan opnieuw de taal van harde macht leren spreken. Geloofwaardige vredesdiplomatie staat of valt met de beschikking over *'hard power'*. Dit vereist op zeer korte termijn een drastische versterking van onze defensiecapaciteiten. Het doel is om de vrede te bewaren door onze eigen militaire macht geloofwaardig te maken in de ogen van onze tegenstanders en onze strategische afhankelijkheid van de V.S. te verminderen. Europa kan dit doel alleen bereiken als het verenigd is en elke lidstaat daarin zijn deel doet. Deze regering is vastbesloten om in dit opzicht de nodige solidariteit te tonen.

De bescherming van de oostflank van Europa is de strategische topprioriteit voor onze strijdkrachten. Rusland vormt vandaag al een acute bedreiging voor de territoriale integriteit en politieke soevereiniteit van de drie Baltische lidstaten van de Europese Unie, zijnde Estland, Letland en Litouwen. België is er verdragsrechtelijk toe gehouden om de soevereiniteit en integriteit van deze staten mee te verdedigen, indien deze door een gewapende actie van Rusland wordt bedreigd. Zowel artikel 5 van het NAVO-verdrag als artikel 42, lid 7, van het Verdrag betreffende de Europese Unie zijn in die zin duidelijk en onvoorwaardelijk. Dat impliceert dat België quasi automatisch in oorlog komt met Rusland, indien het tot zo'n actie zou overgaan. Het leveren van een daadwerkelijke bijdrage aan de collectieve militaire afschrikking die uitgaat van de NAVO aan de oostflank van Europa is daarom voor België een urgente kwestie van nationale veiligheid.

Ook al blijft Afrika een aandachtspunt voor Defensie, is het om bovenvermelde redenen essentieel dat de focus van onze operationele capaciteiten op de Europese oostflank ligt en we onze middelen niet onnodig spreiden. Hand in hand met de toegenomen oorlogsdreiging in Oost-Europa, merken we tegelijk een verslechterd binnenlands veiligheidsklimaat als gevolg van hybride operaties door Rusland op Europees grondgebied. Via cyberaanvallen, desinformatie en sabotage probeert Rusland de weerbaarheid van Europa aan te tasten, zo ook van ons land. Dat vergt dat Defensie ook oog heeft voor de bedreiging die uitgaat van deze buitenlandse macht op onze binnenlandse veiligheid. Hierin kadert de uitbouw van een krachtige cyberdefensie en van de territoriale reserve, die binnenlandse bewakingsopdrachten op zich kan nemen.

Gezien al deze bedreigingen moet ons land zijn veiligheid en weerbaarheid versterken om zijn burgers, zijn grondgebied en zijn economie te beschermen. Ook is de heropbouw van onze krijgsmacht onmisbaar, indien we onze diplomatieke geloofwaardigheid binnen de Europese Unie en de Noord-Atlantische

Verdragsorganisatie (NAVO) willen herstellen. Die geloofwaardigheid ging teloor doordat België de afgelopen jaren talmde met de budgetverhoging die hiervoor noodzakelijk is, terwijl onze bondgenoten hiervoor wel al de nodige inspanningen leverden. Deze houding getuigde van een gebrek aan solidariteit, met zware diplomatieke averij tot gevolg. Deze situatie werd des te meer onhoudbaar omdat ons land, als gastheer van de hoofdkwartieren van de Europese Unie, de NAVO en SHAPE (*Supreme Headquarters Allied Powers Europe*), hierdoor talrijke politieke, diplomatieke en economische voordelen geniet.

De oorlogsdreiging is vandaag groter dan op gelijk welk moment in de Koude Oorlog. Toch is het huidige niveau van paraatheid van ons land ontoereikend, en dat op alle vlakken. De bevolking is onvoldoende geïnformeerd en is zich onvoldoende bewust van de realiteit van militaire dreigingen. Onze defensieplannen zijn vooralsnog te gefragmenteerd. De defensie-industrie is nog onvoldoende in staat om onze strijdkrachten te bevoorraden in het geval van een crisis of een ernstig conflict.

Militaire zwakheid lokt militaire agressie uit, militaire kracht ontraadt ze. Daarom is het van vitaal belang dat ook België zijn strijdkrachten onverwijld versterkt. Investeren in een solide verdediging om de vrede te bewaren is altijd goedkoper dan het dragen van de kosten van een conflict. Ondanks de vooruitgang die is geboekt in het kader van de Strategische Visie 2016 en het STAR-plan 2022, blijven de huidige capaciteiten van Defensie en de industrie die haar ondersteunt onvoldoende om te voldoen aan de eisen die de verslechterende veiligheidssituatie ons opdringt.

Om dit te bereiken moet Defensie een diepgaande transformatie ondergaan. Van de kleine militaire macht gericht op expeditieaire interventies (*wars of choice*) die het nu is, moet ons leger transformeren in een solide krijgsmacht gericht op afschrikking en conflicten van hoge intensiteit in de context van collectieve verdediging (*wars of necessity*). Deze paradigmaverschuiving vereist dat we de capaciteitstekorten opvullen, strategische munitie- en materieelvoorraden aanleggen en het aantal militairen verhogen.

Een groter bewustzijn van de veiligheidsrisico's waaraan ons land is blootgesteld, is ook noodzakelijk. Duidelijke communicatie zal de bevolking bewust maken van deze risico's, maar ook van de maatregelen en expertise van Defensie om hierop adequaat te reageren. Op deze manier versterken we de betrokkenheid van burgers bij de inspanningen die nodig zijn om onze bescherming te verbeteren.

De NAVO blijft de centrale pijler van onze collectieve verdediging. De Europese Unie vertolkt hierin een belangrijke aanvullende rol. Hiertoe gedwongen door de verslechterde veiligheidsomstandigheden, stimuleert de Europese Unie voortaan actief de herbewapening van de Europese lidstaten. Ze zet eveneens in op het integreren van de Europese defensie-industrie en op het ontwikkelen van gezamenlijke militaire capaciteiten. De Europese Unie en de NAVO moeten daarom niet worden gezien als concurrerende entiteiten, maar als complementaire partners die in synergie samenwerken aan de versterking van de Europese veiligheid.

Het Strategisch Kompas van de Europese Unie beklemtoont de absolute noodzaak van deze samenwerking. De grote meerwaarde van de Europese Unie ligt in het geven van economische stimulansen en in het optimaliseren van de gemeenschappelijke markt voor defensie. Daarzonder kan de herbewapening van Europa nooit op tijd, en nooit op een kostenefficiënte manier, gerealiseerd worden. Binnen NAVO-verband eisen onze Amerikaanse bondgenoten reeds lange tijd dat de Europeanen instaan voor een groter aandeel van de militaire afschrikking die uitgaat van de NAVO-alliantie in Europa. Dit moet toelaten aan de V.S. om de eigen capaciteiten te richten op het verdedigen van de westelijke flank van de NAVO: de Pacifische regio. De huidige Amerikaanse regering vertelt in dit verband niets nieuws. Deze '*pivot to Asia*' is een onvermijdelijk gevolg van de steeds assertievere geopolitieke houding van China en de opbouw van de Chinese militaire capaciteiten.

Europa wordt aldus gedwongen om een zekere mate van strategische autonomie te bereiken. We moeten in staat zijn om zelf in te staan voor de veiligheid op het Europese continent, via een geloofwaardige militaire afschrikking die elke gewapende actie tegen de Europese Unie en zijn bondgenoten kan afraden. Dat betekent evenwel niet dat er losgekoppeld moet worden van de V.S. in strategisch en materieel opzicht. Integendeel: zo'n loskoppeling kan leiden tot suboptimale en onnodig dure wapensystemen voor de Europese krijgsmachten, met als resultaat dat die onnodig zwakker worden en onze veiligheid duurder. Alle ondoordachte en ongefundeerde kritiek op de NAVO dient alleen de belangen van Europa's tegenstanders. Zij proberen verdeeldheid te zaaien in het bondgenootschap, omdat ze weten dat het sterker is als het verenigd blijft. Ons land pleit in deze kwestie voor een evenwichtige aanpak, gericht op de ontwikkeling van de Europese defensie-industrie en -capaciteiten binnen het kader van de NAVO. Deze Europese pijler moet dubbel werk voorkomen en interoperabiliteit met onze bondgenoten garanderen door de capaciteiten te harmoniseren en uitrusting te standaardiseren.

Om deze nieuwe Strategische Visie te verwezenlijken, wil de Belgische regering tegen 2035 meer middelen uittrekken voor de strijdkrachten. Op 11 april 2025 nam de regering een budgettair plan voor defensie aan, getiteld 'Strategische Bijdrage aan Vrede door Kracht'. Dit plan brengt de defensie-inspanning van ons land vanaf 2025 op 2 % van het bbp, een inspanning die als ondergrens zal worden gehandhaafd overeenkomstig het '*halt any decline*'-beginsel. Het traject dat binnen deze Strategische Visie werd weerhouden, voorziet een defensie-inspanning van 2 % van het bbp tot in 2033 en vervolgens 2,5 % bbp in 2034.

Het is van belang om aan te stippen dat dit budgettair plan de flexibiliteit vrijwaart waarover de regering beschikt om dit groeitraject aan te passen, indien de situatie meer middelen vereist. In navolging van de NAVO-top, gehouden in Den Haag op 24 en 25 juni 2025, zal de regering zich - op basis van het budgettair plan voor defensie – buigen over de modaliteiten van een eventuele opwaartse herziening, in functie van de door het bondgenootschap vastgelegde doelstelling.

Hoe we onze krijgsmacht zullen versterken

Deze Strategische Visie legt uit hoe Defensie zich concreet zal versterken, teneinde een passend antwoord te bieden op de bovenvermelde toegenomen veiligheidsuitdagingen. Wat capaciteiten betreft, is de strategische prioriteit het versterken van de robuustheid van onze strijdkrachten door hun gevechtskracht te vergroten en hun paraatheid (*readiness*) en operationele duurzaamheid (*sustainability*) te verbeteren. Dat vergt zowel het invullen van lacunes in capaciteiten als het opbouwen van voorraden, met name qua munitie, teneinde voorbereid te zijn op een conflict van hoge intensiteit.

Tegelijkertijd zal het personeelsbestand worden uitgebreid, een territoriale reserve worden uitgebouwd en een vrijwillige militaire dienst worden ingevoerd. Voor een doeltreffendere defensie zal de infrastructuur verder worden verbeterd en verstevigd. Innovatie is een andere belangrijke pijler van deze strategie: Defensie anticipeert op de oorlogsvoering van de toekomst door geavanceerde technologieën te integreren, in samenwerking met de academische wereld en de industrie.

Om doeltreffender op nieuwe dreigingen te kunnen reageren, zal Defensie haar werking moderniseren en daartoe met name het toepasselijke juridische kader herzien. Tegelijkertijd zal een duidelijke, transparante en proactieve communicatiestrategie worden uitgerold om het publiek te informeren en bewust te maken over de veiligheidsuitdagingen waar België, de Europese Unie en de NAVO voor staan, evenals over de inspanningen die Defensie zich getroost om zich daarop voor te bereiden.

Tot slot kunnen onze veiligheid en defensie alleen volledig worden gewaarborgd als de samenleving zich weerbaar opstelt en collectief klaarstaat. Met dit in het achterhoofd versterkt Defensie haar partnerschappen met alle betrokken spelers, zowel op federaal niveau als op het niveau van de deelstaten,

met bijzondere nadruk op de defensie-industrie om innovatie te stimuleren en de productie van materieel en munitie te versnellen.

De NAVO-top in Den Haag was een eerste uitgelezen kans voor België om zijn engagement als betrouwbare bondgenoot te herbevestigen. Door middel van concrete verbintenissen wil de regering de diplomatieke geloofwaardigheid van het land herstellen. Het is tegen deze achtergrond dat deze nieuwe Strategische Visie is goedgekeurd door de regering. Ook zal hiertoe spoedig een nieuwe wet houdende de militaire programmering van investeringen (hiernavolgend benoemd als 'militaire programmeringswet') worden voorgelegd aan het parlement.

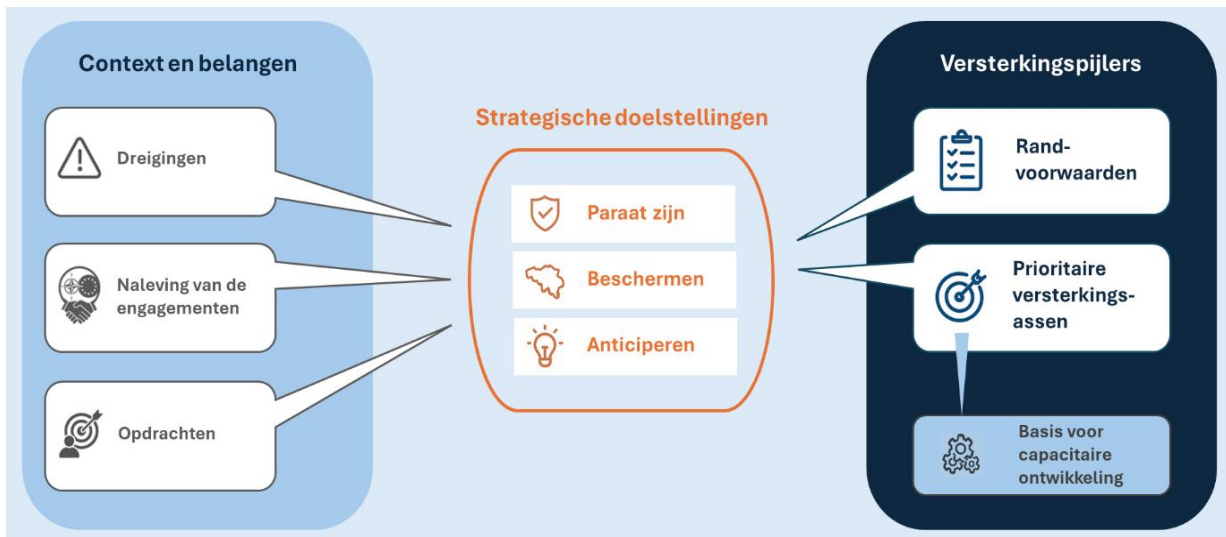
A handwritten signature in blue ink, consisting of a large, stylized 'F' followed by a series of loops and a horizontal line extending to the right.

Theo Francken
Minister van Defensie

2. Strategische leidraad voor de toekomst van Defensie

Deze paragraaf biedt een gestructureerd overzicht van deze Strategische Visie en geeft een leidraad om deze laatste gemakkelijker te begrijpen en leesbaar te maken.

Deze Visie is gebaseerd op een grondige analyse van de context en de uitdagingen van vandaag, om de strategische doelstellingen van Defensie te kunnen vastleggen. Deze doelstellingen geven richting aan de evolutie van Defensie en maken het mogelijk om de belangrijkste hefbomen te identificeren die moeten worden ingezet om Defensie te versterken. Zo wordt een coherent kader gevormd dat richting geeft aan de nodige acties en de continuïteit van hun uitvoering waarborgt.

België wordt vandaag, net als zijn Europese partners, geconfronteerd met een veiligheidsomgeving in diepgaande verandering (paragraaf 3): steeds meer onstabiel en onvoorspelbaar, en gekenmerkt door een toename van hybride en conventionele dreigingen. In deze context wordt onze blootstelling en kwetsbaarheid nog versterkt door de specifieke geopolitieke situatie van ons land, dat in het hart van Europa ligt en zetel is van belangrijke internationale instellingen.

Het spectrum van dreigingen waarmee we rekening moeten houden, is breed. Deze realiteit brengt niet alleen directe risico's met zich mee voor de veiligheid van ons grondgebied en onze burgers, maar ook voor de verdediging van onze vitale belangen.

Gezien deze toenemende uitdagingen is het absoluut noodzakelijk om onverwijld actie te ondernemen, aangezien passiviteit het vermogen van België om zijn eigen verdediging te verzekeren in gevaar zou brengen, zijn bijdrage aan de collectieve veiligheid zou verzwakken en zijn geloofwaardigheid bij zijn bondgenoten binnen de NAVO, de Europese Unie en zijn andere strategische partnerschappen zou aantasten (paragraaf 4). De naleving van onze internationale verbintenissen is echter een fundamentele pijler van de collectieve afschrikking waaraan België deelneemt.

Op basis van deze analyse van de veiligheidsomgeving en de geïdentificeerde dreigingen, rekening houdend met de aan Defensie toegewezen taken (paragraaf 5) en het multilaterale kader waarin ons veiligheidsbeleid past, schetst de Strategische Visie een duidelijke ambitie voor 2035. Drie strategische doelstellingen geven structuur aan de ambitie van ons land op het gebied van defensie (paragraaf 5): in staat zijn om een conflict van hoge intensiteit het hoofd te bieden, de bescherming van het nationale grondgebied en de bevolking te waarborgen, en te anticiperen op nieuwe vormen van conflict.

Om deze doelstellingen te bereiken, is een grondige hervorming van ons defensieapparaat onontbeerlijk. Deze transformatie zal zich concentreren op verschillende versterkingsassen (paragraaf 6): maximalisatie van de operationele output, uitbreiding van het personeelsbestand, versnelling van de capacitaire

ontwikkeling, in overeenstemming met de prioriteiten van de NAVO en de Europese Unie, en een duidelijk, stabiel en op onze internationale verbintenissen afgestemd budgettair traject.

Het welslagen van deze transformatie hangt af van de invoering van de nodige randvoorwaarden (paragraaf 7).

De aldus vastgestelde versterkingsassen zullen de basis vormen voor de toekomstige capacitaire ontwikkeling (paragraaf 8), teneinde Defensie uit te rusten met de nodige middelen om de veiligheidsuitdagingen van vandaag en morgen doeltreffend aan te gaan.

3. Analyse van de veiligheidsuitdagingen en hun gevolgen

a. Achteruitgang van de veiligheidsomgeving

Sinds de val van het Sovjetblok heeft Europa een ongekennde periode van stabiliteit en welvaart gekend. De recente geopolitieke en sociaaleconomische ontwikkelingen laten echter duidelijk zien dat dit tijdperk voorbij is.

Het conflict tussen Rusland en Georgië in 2008 en het conflict in Oekraïne hebben ons er op brute wijze aan herinnerd dat oorlog in Europa niet langer een abstracte hypothese is, maar een werkelijkheid. Deze strategische breuk maakte een einde aan de illusies van een wereld die permanent in vrede leeft en zorgde ervoor dat het idee van een geleidelijke vermindering van de militaire behoeften achterhaald is. De Russische invasie werkte als een elektroshock voor Europa, dat nu te maken heeft met directe dreigingen aan zijn grenzen.

De huidige volatiele, onzekere, complexe en ambigue veiligheidsomgeving wordt nog verergerd door de toenemende competitie tussen statelijke en niet-statelijke actoren, zowel op ideologisch, technologisch als economisch vlak. Deze dynamiek leidt tot een reeks multidimensionale dreigingen die een directe invloed heeft op de stabiliteit van het Europese continent. De dreiging van gewapende conflicten, conventioneel of hybride, is nu een dwingende realiteit. De afgelopen jaren werden Europa en België reeds geconfronteerd met een toename van hybride aanvallen: sabotage van kritieke infrastructuur zoals onderzeese kabels, cyberaanvallen op zowel overheidsinstellingen als particuliere actoren, en desinformatiecampagnes, vooral tijdens verkiezingsperiodes.

In deze context leven we niet echt meer in vrede, ook al zijn we niet in oorlog. We leven in een tijd van diffuse conflicten, gekenmerkt door de intensivering van hybride dreigingen en de geleidelijke vervaging van de grenzen tussen vrede en vijandelijkheid. Dit grijze gebied, dat men zou kunnen omschrijven als een 'crisistijd' of, meer precies, een 'periode van toenemende hybride dreigingen', vereist permanente waakzaamheid, een aangepaste strategische houding en een versterkt reactievermogen.

Door zijn strategische ligging en zijn rol als gastland voor tal van internationale instellingen is België bijzonder kwetsbaar. Bovendien is zijn open economie fundamenteel afhankelijk van stabiele fysieke en digitale verbindingen met zijn partners. Door onze ligging in de frontlinie van Noordwest-Europa, onze hoge dichtheid aan kritieke infrastructuur en onze functie als gastland en logistiek knooppunt voor de Europese defensie is België een doelwit bij uitstek op het geopolitieke toneel.

Voor ons land, net als voor al onze Europese partners, onderstreept het nieuwe veiligheidsparadigma het cruciale belang van de verdediging van het nationale grondgebied en van meer solidariteit in collectieve verdediging. Dit vereist geloofwaardige en afschrikkende strijdkrachten, een robuuste industriële defensiebasis die een conflict van hoge intensiteit aankan en een weerbare samenleving die geïnformeerd en gemobiliseerd is rond de uitdagingen op het vlak van veiligheid en soevereiniteit.

Uiteindelijk staan de kernwaarden van onze democratie vandaag onder druk door tegenstanders op geopolitiek en ideologisch vlak. De Europese cohesie en de trans-Atlantische banden, die essentieel zijn voor onze veiligheid, worden aangetast. In veel westerse landen ondermijnt de opkomst van populisme

en extremisme – vaak gevoed door deze externe invloeden - de democratische legitimiteit, verzwakt ze het bestuur, en verdiept ze de verdeeldheden. Desinformatiecampagnes pogen tevens om de publieke opinie te manipuleren en besluitvormingsprocessen te verstoren. Voldoende waarschuwingssignalen, waar we scherp en vastberaden rekening mee moeten houden.

b. Dreigingsanalyse

In een strategische benadering past het om een onderscheid te maken tussen de dreiging, opgevat als een potentiële bron van gevaar, en de actie, die de concretisering ervan vormt. Het is ook belangrijk om een onderscheid te maken tussen de dreiging en het risico, waarbij het risico de contextuele beoordeling van de dreiging is, rekening houdend met de specifieke kwetsbaarheden van de betreffende omgeving.

Geopolitieke dreigingen

Rusland

Sinds de annexatie van de Krim in 2014 en met de oorlog die het in 2022 begon, heeft Rusland de Euro-Atlantische veiligheidsomgeving grondig verstoord. Het beperkt zich niet tot militaire agressie in Oekraïne: het intensiveert ook zijn destabiliserende inspanningen in wat het beschouwt als zijn invloedssfeer – bijvoorbeeld door spanningen aan te wakkeren in regio's zoals Moldavië of de Zuidelijke Kaukasus – en voert tegelijkertijd versturende acties in onze bredere omgeving, met name in het Midden-Oosten en Afrika. Rusland beschikt nog over aanzienlijke conventionele militaire capaciteiten, ondersteund door een krachtig nucleair arsenaal, waardoor het een reële bedreiging vormt. Sinds februari 2022 heeft de Russische president herhaaldelijk expliciet verwezen naar het mogelijke gebruik van kernwapens, met name tegen de geallieerde landen. Het conflict in Oekraïne toont een doelbewuste, brute militaire strategie die veel verder gaat dan legitieme militaire doelen en zich richt op burgers en kritieke infrastructuur. Tegelijkertijd grijpt Rusland dagelijks terug naar hybride acties: sabotage, cyberaanvallen, desinformatiecampagnes, politieke inmenging, enz. Meer concreet uit het zijn vijandigheid door herhaalde handelingen, zoals het regelmatig schenden van het Europese luchtruim, waarmee ze het opzettelijke en dreigende karakter van zijn acties benadrukt. Rusland is duidelijk bezig met een oorlogseconomie, waardoor het zijn militair-industriële productiecapaciteit aanzienlijk heeft kunnen verhogen. In 2024 maakten de defensie-uitgaven bijna 40 % van de federale begroting uit, of ongeveer 9 % van het bbp (vergeleken met 6 % in 2023). In 2025 zullen ze naar verwachting die van alle lidstaten van de Europese Unie samen overtreffen in termen van koopkrachtpariteit. Het verhoogde risico gekoppeld aan deze machtsstename, gefaciliteerd door de technologische, industriële en economische steun van landen als China, Iran en Noord-Korea, is een reden tot bezorgdheid. Moskou toont duidelijk een conflicterende houding tegenover het Westen, dat het volgens eigen zeggen bestrijdt in een volwaardige oorlog. Het combineert politieke wil, militaire capaciteit en het nemen van strategische risico's. Daarom wordt Rusland in het Strategisch Concept van de NAVO en in het Strategisch Kompas van de Europese Unie aangewezen als belangrijkste en onmiddellijke dreiging.

China

Het steeds zelfbewustere en assertievere beleid van China maakt deel uit van een dynamiek van wereldwijde strategische competitie - ook op militair vlak – waarbij China zich tegelijk als partner, concurrent en rivaal positioneert. Zoals het Witboek van de Europese Commissie aangeeft, is China, ondanks het feit dat het een belangrijke handelspartner van de Europese Unie is, actief bezig met het opbouwen van zijn militaire capaciteiten. Zijn militaire uitgaven zijn nu de op één na hoogste ter wereld, veel hoger dan die van andere Oost-Aziatische mogendheden. Deze snelle uitbreiding is van toepassing op belangrijke strategische sectoren: nucleaire strijdkrachten, ruimtevaart en cyberspace. Tegelijkertijd destabiliseren de unilaterale acties van Peking in de Oost- en Zuid-Chinese Zee de regionale orde, terwijl de groeiende militaire projectie in de Stille Zuidzee en de Indische Oceaan de Europese partners tot grotere waakzaamheid aanzet. Een belangrijk spanningspunt is de *status quo*

rond Taiwan waarvan de doorbreking – met name door een gewapend conflict – verreikende wereldwijde gevolgen zou hebben, waaronder verstoring van de internationale handel, ontwrichting van toeleveringsketens en geopolitieke instabiliteit met directe gevolgen voor de Europese economie. China volgt het conflict in Oekraïne op de voet en observeert de westerse cohesie en de kracht van onze reactie op de Russische agressie. Ons vermogen om dit conflict te beheersen zal waarschijnlijk van invloed zijn op de manier waarop Peking tegen zijn eigen territoriale ambities aankijkt, vooral met betrekking tot Taiwan. Het Strategisch Concept van de NAVO erkent dat China dwingende politieke, economische en militaire doelstellingen nastreeft die strijdig zijn met de belangen, veiligheid en waarden van de bondgenoten. Peking voert ook hybride operaties uit tegen westerse staten: cyberaanvallen, desinformatiecampagnes, spionage, economische en diplomatieke inmenging, en vijandige retoriek. China probeert tevens de op regels gebaseerde internationale orde te hervormen, met name in de ruimte, op zee en in de digitale wereld. Op lange termijn blijft het de enige mogelijkheid die het strategische overwicht van de Verenigde Staten kan uitdagen. Deze structurele realiteit verklaart voor een groot deel de strategische heroriëntatie van Amerika op de Indo-Pacifische regio.

Iran

Iran probeert actief het Westen en zijn waarden te ondermijnen, onder meer door wapens te leveren aan Rusland om zijn agressie tegen Oekraïne te ondersteunen. Om zijn regionale belangen te beschermen en zijn invloedssfeer uit te breiden, beschikt het land over het IRGC (*Islamic Revolutionary Guard Corps*) en meer in het bijzonder over de Al-Quds Force, die gespecialiseerd is in onconventionele oorlogsvoering en steun aan Iraanse *proxies*. Zijn activiteiten omvatten onder meer moorden en ontvoeringen, maar ook het plannen van terroristische aanslagen tegen doelen die door Iran als vijanden worden beschouwd.

Het recente conflict bevestigt dat deze ambities, in combinatie met het risico dat Iran een nucleaire macht zou worden, een grote bedreiging voor de regionale veiligheid vormen met risico's op escalatie, met name ten aanzien van Israël.

Noord-Korea

Als sleutelspeler in een impliciete Chinees-Russisch-Iraanse coalitie neemt Noord-Korea een openlijk provocerende houding aan en voert het zijn machtsvertoon in Zuidoost-Azië op, wat Zuid-Korea bijzonder verontrust en Japan onder toenemende druk zet. Tegelijk betekent zijn militaire inzet sinds juni 2024 aan de zijde van Rusland in Oekraïne – met de uitzending van duizenden soldaten en de levering van wapens – een aanzienlijke escalatie van het conflict, waardoor de onderlinge verbondenheid tussen de oorlog in Europa en de toenemende spanningen in de Indo-Pacifische regio wordt versterkt en Pyongyang waardevolle gevechtserfaring kan opdoen.

Naast deze autoritaire revisionistische mogelijkheden stellen ook andere geopolitieke actoren zoals India en Pakistan zich dubbelzinniger of meer autonoom op. De hernieuwde spanningen tussen deze twee staten, aangewakkerd door aanhoudende territoriale geschillen, vormen een reëel risico op regionale escalatie, wat des te zorgwekkender is omdat beide landen over nucleaire capaciteiten beschikken.

Tegelijkertijd blijft het Midden-Oosten een belangrijke bron van instabiliteit. De aanval van de terroristische beweging Hamas op Israël, gevolgd door de Israëlische tegenaanval, heeft de regionale spanningen opnieuw aangewakkerd en de verdeeldheid tussen regionale mogendheden verscherpt. Bovendien heeft de recente regimewisseling in Syrië het land in diepe onzekerheid gestort, het risico op de toch al chronische instabiliteit in de regio nog verergerd, en een vruchtbare bodem gecreëerd voor buitenlandse inmenging en niet-statelijke gewapende groeperingen.

Terroristische dreigingen

Terrorisme blijft een grote, veelzijdige en voortdurend veranderende dreiging. Dit komt zowel tot uiting in de territoriale verankering van jihadistische groeperingen in Afrika als in de transnationale aanslagen

vanuit het Arabisch Schiereiland, met name door de Houthi's, wat de geografische en strategische uitbreiding van deze dreiging illustreert.

In deze context blijft de situatie in Afrika van groot belang, vanwege de mogelijke directe gevolgen voor onze nationale veiligheid, die des te kwetsbaarder is door de groeiende invloed van Rusland en China, die daar zowel offensieve als concurrerende strategieën ontplooiën. Rusland gebruikt het Afrikaanse continent inderdaad als hefboom om zijn status als grootmacht te herstellen en de invloed van het Westen aan te vechten. Door een verhoogde militaire en paramilitaire aanwezigheid, desinformatiecampagnes en openlijke steun aan autoritaire regimes probeert het zijn invloed uit te breiden en de democratische dynamieken te ondermijnen. China zet dan weer in op een strategie van massale investeringen in infrastructuur en het verstrekken van leningen, waardoor een langdurige economische afhankelijkheid ontstaat. Tegelijkertijd oefent het politieke druk uit via een dwangdiplomatie. Beide grootmachten maken gebruik van lokale institutionele zwakheden om hun autoritaire modellen op te leggen, terwijl de aanwezigheid van Europa, waaronder deze van België, naar de achtergrond wordt verdrongen. De conflicten in Afrika kunnen dan ook niet langer worden beschouwd als louter regionale crises: ze maken voortaan deel uit van een wereldwijde competitie om macht en invloed.

Het risico op terrorisme wordt tevens versterkt door de structurele instabiliteit van het Afrikaanse continent, dat verzwakt is door een reeks staatsgrepen, gewapende conflicten en opstanden. Dit klimaat van chronische onveiligheid vormt een vruchtbare voedingsbodem voor terroristische groeperingen om zich permanent te verankeren. Deze laatsten vinden er een toevluchtsoord, organiseren zich en ontwikkelen capaciteiten die uiteindelijk een directe dreiging kunnen vormen voor de Europese veiligheid. Vooral de Sahel en de Hoorn van Afrika hebben te kampen met chronisch geweld dat zowel jihadistisch als communautair is. Deze groepen hebben een zorgwekkende mate van bewegingsvrijheid, lokale wortels en aanzienlijke operationele middelen. Hun invloed strekt zich vaak uit tot gebieden die worden gekenmerkt door proxy-conflicten, zoals Libië, Syrië en Jemen. Hoewel militair verzwakt, zet de Islamitische Staat zijn activiteiten in het geheim voort en maakt het gebruik van veiligheidslacunes om een ondergrondse en duurzame aanwezigheid te behouden. Daarnaast vormt de demografische explosie in Afrika, met een bevolking die tegen 2050 naar verwachting zal zijn verdubbeld tot meer dan twee miljard, een grote strategische uitdaging. Deze snelle groei, geconcentreerd in gebieden die vaak gekenmerkt worden door instabiliteit, armoede en ontoereikende infrastructuur, dreigt sociale spanningen, massale migratie, competitie om hulpbronnen en de uitbreiding van criminele of terroristische netwerken aan te wakkeren. Deze dynamiek zal onvermijdelijk een directe impact hebben op de Europese en internationale veiligheid.

De terroristische dreiging beperkt zich voortaan allesbehalve tot Afrika, en strekt zich uit tot strategische maritieme zones zoals de Rode Zee. Door civiele en militaire schepen als doelwit te nemen, brengen de Houthi's de vrijheid van scheepvaart ernstig in gevaar in een vitale corridor voor de wereldhandel. Hun aanvallen hebben de koopvaardij gedwongen haar routes verleggen, wat heeft geleid tot significant hogere logistieke kosten en vertragingen in internationale toeleveringsketens. België, waarvan de economie in grote mate afhankelijk is van zijn havenactiviteiten, ondervindt hiervan directe economische gevolgen.

Transnationale dreigingen

Naast doelbewuste dreigingen zijn er transnationale en mondiale crises die, zonder directe oorzaken van conflicten te zijn, als katalysator werken door bestaande risicofactoren te versterken en nieuwe dreigingen te genereren.

Door verschijnselen als droogte en watertekorten te verergeren, wakkert de klimaatverandering de sociale en politieke spanningen aan en creëert ze een vruchtbare bodem voor instabiliteit, radicalisering en massale, ongecontroleerde migratiebewegingen.

Tegelijkertijd verergeren wereldwijde gezondheids crises, zoals pandemieën, en gedwongen migratie de dynamiek van onveiligheid. Deze transnationale uitdagingen, die vaak onvoorspelbaar zijn, stellen

de economische en strategische onderlinge afhankelijkheden op de proef, waardoor de internationale orde kwetsbaarder wordt.

Economische kwetsbaarheden, vooral die in verband met toeleveringsketens – of het nu gaat om energieafhankelijkheid, grondstoffen of kritieke technologieën – worden steeds vaker uitgebuit als instrumenten om invloed of druk uit te oefenen.

Deze transversale factoren hebben laten zien dat ze staten kunnen destabiliseren en de spanningen op het internationale toneel kunnen verhogen.

c. Een nieuw veiligheidsparadigma voor het Westen

Een tijdperk van hybride rivaliteiten in opmars

De nieuwe veiligheidsomgeving wordt gekenmerkt door een diversificatie en intensivering van de dreigingen, die vormen aannemen die het kader van conventionele militaire confrontaties ruimschoots overschrijden. Hybride acties, die dwang en subversie combineren, mengen op slimme wijze conventionele en niet-conventionele methoden. Ze worden georkestreerd door statelijke of niet-statelijke actoren en hebben hoofdzakelijk politieke doelstellingen.

Deze acties kunnen vele en uiteenlopende vormen aannemen. Het gaat onder meer om cyberaanvallen op kritieke infrastructuur, overheidsinstellingen of particuliere ondernemingen. Daarnaast zijn er desinformatiecampagnes via sociale media om verwarring te zaaien, de publieke opinie te beïnvloeden of het vertrouwen in democratische instellingen te ondermijnen. Georkestreerde migratiedruk, politieke inmenging, economische en industriële spionage en fysieke of digitale sabotage zijn eveneens potentiële bedreigingen. Tot slot kunnen ook nog meer discrete tactieken beschouwd worden als hybride acties, zoals de financiering van extremistische groeperingen, culturele of religieuze beïnvloeding of het gebruik van economische hefboomen (bijvoorbeeld via strategische investeringen).

Deze acties zijn vaak moeilijk met zekerheid toe te schrijven en zijn erop gericht de maatschappelijke, economische en politieke kwetsbaarheden van een land uit te buiten, zonder een directe militaire reactie uit te lokken. Het doel is om één of meer staten te verzwakken, te beïnvloeden of te destabiliseren, zonder dat dit tot een openlijk gewapend conflict leidt. Hoewel er dus officieel geen conflict is, kan de situatie niet langer als echte vrede worden beschouwd. In deze nieuwe omgeving lijken traditionele fysieke en juridische grenzen achterhaald. De directe blootstelling van bondgenoten aan hybride dreigingen maakt de coördinatie van een collectieve reactie complexer en roept vragen op over de toepasbaarheid van artikel 5 van het NAVO-Verdrag. De moeilijkheid om aanvallen nauwkeurig toe te wijzen, maakt deze complexiteit nog groter en belemmert de inplaatsstelling van doeltreffende tegenmaatregelen.

In Europa stellen hybride acties onze veerkracht en ons reactievermogen zwaar op de proef. In deze context is een aanpassing van de veiligheidsstrategieën noodzakelijk, op basis van een flexibelere houding, een versterking van de preventieve maatregelen en een herziening van de wetgevingskaders om de reacties op deze diffuse en veelvormige dreigingen te kunnen anticiperen en effectief te kunnen afbakenen.

Strategische omschakeling: hypotheses en scenario's

Tegen een achtergrond van ongebreidelde rivaliteit, de opkomst van nieuwe evenwichten en de vermenigvuldiging van dreigingen die zowel veelvormig als hardnekkig zijn, ondergaat de internationale strategische omgeving een diepgaande transformatie, gekenmerkt door toenemende onvoorspelbaarheid. Gezien deze realiteit is het essentieel om scenario's voor de ontwikkeling van het geopolitieke landschap uit te werken, zodat we beter voorbereid zijn op een onzekere toekomst.

De hiernavolgende scenario's zijn verre van vaststaand, maar zullen waarschijnlijk op elkaar inwerken, elkaar versterken of snel evolueren onder invloed van externe schokken. Ze hebben tot doel de paradigmashift te verduidelijken door de mogelijke dynamieken op middellange en lange termijn naar

voren te brengen teneinde strategische reflectie op het gebied van preventie, anticipatie en weerbaarheid te stimuleren.

- Een Russische militaire aanval op Europa of de NAVO: wat de uitkomst ook is, het einde van het conflict in Oekraïne zou Rusland ertoe kunnen aanzetten om onze cohesie en vastberadenheid op de proef te stellen. Een dergelijke strategie zou kunnen beginnen met beperkte acties met een sterke symbolische lading, zoals een militaire inval in de Baltische staten of een gerichte raketaanval op een lidstaat van het bondgenootschap, waaronder ons land gezien zijn geografische en politiek-economische positie. Het impliciete doel zou zijn om de robuustheid van de trans-Atlantische solidariteit te testen: zouden de bondgenoten een gemeenschappelijk front vormen of zou de angst voor escalatie – versterkt door de druk van de publieke opinie – juist leiden tot een voorzichtige of zelfs aarzelende reactie?
- Grootschalige hybride aanvallen: Rusland zou met name hybride operaties met een breed spectrum kunnen uitvoeren, gericht op het neutraliseren of verstoren van kritieke infrastructuren, zowel civiele als militaire. Hieronder vallen massale cyberaanvallen die systemen lamleggen die essentieel zijn voor het functioneren van de samenleving, zoals communicatienetwerken, elektronische betalingsplatforms, energievoorzieningen of internettoegang. Dergelijke verstoringen zouden een grote impact hebben op de economie en het dagelijks leven van de burgers en een klimaat van wijdverspreide wanorde creëren. Tegelijkertijd kunnen gecoördineerde desinformatiecampagnes de angst versterken en twijfel zaaien onder de Europese publieke opinies, wat de sociale cohesie ondermijnt en de politieke wil om eensgezind terug te slaan verzwakt.
- Een conflict in de Indo-Pacifische regio: in zijn een poging om zijn status als dominante macht te doen gelden, zou China een militaire operatie kunnen uitvoeren om de controle over Taiwan over te nemen, waardoor de Verenigde Staten gedwongen zouden worden om militair in te grijpen. Een dergelijk conflict zou verstrekken wereldwijde gevolgen hebben, met grote verstoringen van de toeleveringsketens, vooral in belangrijke sectoren zoals elektronica of de toegang tot kritieke grondstoffen waarvan Europa sterk afhankelijk is.
- Toenemende destabilisering in Afrika: in de zuidelijke periferie van Europa kan de instabiliteit toenemen door het gecombineerde effect van sterke demografische druk, klimaatverandering, regionale spanningen aangewakkerd door extremisme en toenemende inmenging van buitenaf. Deze situatie kan leiden tot meer transnationale dreigingen, met name op het gebied van veiligheid, en tot massale migratiestromen die moeilijk te beheersen zijn. Deze dynamiek zou sociale spanningen binnen de Europese samenlevingen veroorzaken en de politieke verdeeldheid tussen de lidstaten vergroten, waardoor de Europese cohesie en solidariteit zouden worden ondermijnd.

Verschillende andere parameters kunnen de mogelijke dynamieken die in deze scenario's worden geschetst nog versterken of wijzigen.

- De in het verleden reeds uitgedrukte maar nu kordaat herhaalde wens van de huidige Amerikaanse regering om haar strategie opnieuw te richten op de Indo-Pacifische regio – lees: China – en op binnenlandse veiligheidskwesties kan invloed hebben op de in overweging genomen scenario's. Deze strategische heroriëntering zal een geleidelijke terugtrekking van de Amerikaanse troepen in Europa met zich meebrengen, waardoor de conventionele verdediging van de NAVO aan haar oostflank zal verzwakken en de Europese bondgenoten meer blootgesteld zullen worden aan mogelijke agressieve manoeuvres van Rusland. In deze context is het nu aan de Europese bondgenoten en Canada om snel de hoofdverantwoordelijkheid voor de afschrikking op en verdediging van het Europese continent op zich te nemen. Deze strategische herschikking wordt gewoonlijk aangeduid als 'lastenverschuiving' (*burden shifting*).
- De excessen van extreemrechts in Europa zouden ook een verzwarende factor kunnen zijn. Gedragen door een identitaire, xenofobe en vaak eurosceptische retoriek, stellen bepaalde

extremistische partijen de fundamentele Europese democratische waarden ter discussie. Ook zien we een toename van haat tegen minderheden en een banalisering van racistische uitlatingen. Deze excessen, die worden aangewakkerd door desinformatie en economische of migratiecrises, ondermijnen de sociale cohesie en vormen een bedreiging voor de beginselen van tolerantie en openheid waarop de Europese Unie is gegrondvest.

- De gevolgen van deze scenario's zouden ook kunnen worden versterkt door het toenemende invloedrijke optreden van een steeds minder heterogene coalitie, bestaande uit onder meer China, Rusland, Noord-Korea, Iran en andere landen die gemeenschappelijke belangen nastreven – zelfs als die slechts incidenteel overeenstemmen – met als doel het Westen te verzwakken en te isoleren. Daarnaast hebben de BRICS-landen, die nu opkomende grootmachten zoals China, India, Rusland, Brazilië en Zuid-Afrika omvatten, evenals nieuwe leden zoals Saoedi-Arabië en Iran, steeds meer ambities om de economische wereldorde te hervormen. Een van hun belangrijkste doelstellingen is het verminderen van de afhankelijkheid van de Amerikaanse dollar, een ontwikkeling die, indien deze zich zou concretiseren, zou kunnen leiden tot een fragmentatie van het internationale monetaire stelsel en de spanningen met de westerse landen zou kunnen verergeren.

Deze steeds waarschijnlijker wordende scenario's zijn verre van hypothetisch en benadrukken het belang van het versterken van de paraatheid en weerbaarheid, zowel binnen onze strijdkrachten als in de samenleving als geheel. In deze onzekere context blijven, net als in het verleden, een sterk Atlantisch bondgenootschap en een verenigde Europese Unie essentiële strategische troeven.

Hoewel het voorkomen van de concretisering van deze scenario's het loutere bevoegdheidsdomein van Defensie te boven gaat, sluit deze Strategische Visie resoluut aan bij deze dynamiek. Ze draagt bij aan het anticiperen op opkomende dreigingen, aan het versterken van de nationale weerbaarheid, en aan het consolideren van de reactiecapaciteiten. De weerbaarheid wordt met name versterkt door een geïntegreerde zogeheten '3D'-aanpak, waarbij Defensie nauw samenwerkt met diplomatie en ontwikkelingssamenwerking om stabiliteit over de landsgrenzen heen te bevorderen.

Aanpassing van de westerse veiligheidshouding

Gezien de voortdurende achteruitgang van de internationale veiligheidsomgeving hebben de westerse landen een grondige herziening van hun strategische houding ingezet. Die komt tot uiting in een beweging van herbewapening en versnelde modernisering van de militaire capaciteiten, met als doel het afschrikkend effect te herstellen, de operationele geloofwaardigheid te versterken en het hoofd te bieden aan een steeds gediversifieerder spectrum van dreigingen, gaande van conventionele conflicten tot hybride vormen van confrontatie, met inbegrip van terroristische bewindsovernames in bepaalde landen. Deze uitdagingen, die verder gaan dan het strikt militaire domein, dwingen de westerse landen om een globale veiligheidsaanpak te hanteren die economische, technologische, informatieve, diplomatieke en maatschappelijke dimensies integreert met het militaire luik.

Binnen een context van soms tegenstrijdige trans-Atlantische betrekkingen werken de westerse bondgenoten tegelijkertijd aan het consolideren van hun historische partnerschappen. De NAVO wint aan relevantie in het licht van de Russische dreiging, terwijl zich nieuwe strategische partnerschappen ontwikkelen, met name in de Indo-Pacifische regio.

In deze dynamiek moet Europa, dat niet langer volledig kan rekenen op de garanties van andere mogendheden, zijn autonomie op het gebied van defensie vergroten. Dit past in een Europese ambitie om de Europese pijler binnen de NAVO te versterken en tegelijkertijd een grotere strategische autonomie op defensiegebied te ontwikkelen. Zoals benadrukt in het Strategisch Kompas voor veiligheid en defensie van de Europese Unie, zal een sterker en meer aanwezig Europa op het gebied van veiligheid en defensie een positieve bijdrage leveren aan de mondiale en trans-Atlantische veiligheid. In een steeds vijandiger wordende veiligheidsomgeving moet Europa een kwantsprong voorwaarts maken om zijn strategische autonomie en defensiecapaciteiten te vergroten.

Door haar vermogen om autonoom te reageren op geopolitieke schokken te versterken, legt Europa de basis voor een Unie die haar belangen kan verdedigen, de veiligheid van haar burgers kan waarborgen en zich kan profileren als een invloedrijke speler op het internationale toneel. In een steeds instabieler mondiale omgeving is deze strategische autonomie geen luxe, maar een existentiële noodzaak.

Uitdagingen van het nieuwe paradigma

In een wereld die wordt geconfronteerd met een nieuw veiligheidsparadigma evolueren de uitdagingen, vermenigvuldigen ze zich, en worden ze complexer.

In deze context spelen nieuwe technologieën een ambivalente rol: hoewel ze ongekennde mogelijkheden bieden, brengen ze ook nieuwe kwetsbaarheden met zich mee, met name in het cyberdomein, waar aanvallen nu frequent, doelgericht en steeds geraffineerder zijn. In een context waarin de asymmetrie tussen toegankelijke civiele technologieën en dure militaire wapensystemen steeds groter wordt, is het cruciaal dat Europa voorop blijft lopen op het gebied van innovatie. Dit garandeert niet alleen een geloofwaardig afschrikingsvermogen, maar ook een grotere strategische autonomie.

Tegelijkertijd ondermijnen grote transnationale belangen de mondiale stabiliteit en maken ze samenlevingen kwetsbaarder voor externe schokken. De groeiende onzekerheid op het internationale toneel, gevoed door de instabiliteit van bondgenootschappen, de opkomst van nieuwe mogendheden en het ter discussie stellen van multilaterale kaders van bestuur, vereist een zowel proactieve als snelle en wendbare aanpassing.

In deze dynamiek vormt de interne cohesie van de Europese en trans-Atlantische democratieën een bepalende factor. Tegenover politieke verdeeldheid, de opkomst van het populisme en het verlies van vertrouwen in de instellingen is het behoud van nationale, Europese en trans-Atlantische eenheid essentieel om een collectieve en doeltreffende reactie op de huidige en toekomstige dreigingen te garanderen.

Het nieuwe veiligheidsparadigma vereist dat de EU-lidstaten en de bondgenoten hun veiligheidshouding herdefiniëren om de uitdagingen van een multipolaire, onzekere en complexe wereld aan te gaan. België is hierop geen uitzondering. Dit nieuwe paradigma is gebaseerd op het vermogen om veiligheid op een alomvattende manier te benaderen, doeltreffende afschrikking te verzekeren, zich te verdedigen, crisissen te voorkomen en zich aan te passen om de weerbaarheid te versterken.

Europa moet handelen, investeren en samenwerken om zichzelf te kunnen beschermen. Deze Strategische Visie sluit aan bij deze dynamiek.

d. Aanpassing aan de huidige en toekomstige dreigingen

Leren uit de oorlog in Oekraïne

De invasie van Oekraïne door Rusland heeft de kwetsbaarheid van Europa voor conventionele dreigingen aan het licht gebracht en de dringendheid van een collectieve en geloofwaardige defensie versterkt. Cohesie tussen de bondgenoten en het aanpassingsvermogen aan onvoorziene strategische scenario's zijn van cruciaal belang om doeltreffend te kunnen reageren op snel veranderende dreigingen.

Defensie trekt lessen uit het conflict in Oekraïne en streeft ernaar deze zoveel mogelijk toe te passen. De ervaringen uit deze oorlog bieden waardevolle inzichten in de ontwikkeling van hedendaagse oorlogsvoering. Het is van essentieel belang dat we hieruit lering trekken om ons voor te bereiden op de oorlogen van morgen, zonder uit het oog te verliezen dat ook Rusland onvermijdelijk zijn eigen lessen zal trekken.

Deze anticipatie geldt niet voor alleen onze strijdkrachten, maar ook voor onze industriële en technologische defensiebasis, die op basis van deze ervaring het onderzoek en de ontwikkeling moet sturen, in functie van de vereisten van moderne oorlogsvoering.

Een veranderende oorlog

Oorlog verandert voortdurend, zowel in zijn aard als in de manier waarop hij wordt gevoerd. Deze verandering is niet langer een theoretisch vooruitzicht, maar een tastbare realiteit. Het Oekraïense strijdtoneel vertoont een diepgaande omwenteling in de militaire dynamieken, waar de opkomst van nieuwe technologieën het strategische evenwicht op het terrein opnieuw definieert. Dit nieuwe gezicht van de oorlog, gedomineerd door technologische innovatie, zet traditionele patronen op hun kop en vereist een grondige herziening van operationele doctrines.

Op afstand bediende systemen, met name drones, spelen vandaag een centrale rol in de moderne conflicten, zoals blijkt uit het massale gebruik ervan door Oekraïne en Rusland. Deze apparaten zijn uitgegroeid tot essentiële instrumenten voor bewaking, verkenning, doelaanduiding en aanvallen, en spelen een doorslaggevende rol bij het uitvoeren van grondmanoeuvres en het uitschakelen van vijandelijke capaciteiten. De snelle verspreiding ervan, ook in eenvoudige en goedkope varianten, vereist een dringende en passende reactie, met name op het gebied van elektronische oorlogsvoering en de verdediging tegen drones.

In deze context doet zich een groeiende asymmetrie voor tussen enerzijds technologieën die toegankelijk zijn voor het grote publiek – zoals commerciële drones of artificiële intelligentie-instrumenten (AI) – en anderzijds dure conventionele wapensystemen die in beperkte hoeveelheden beschikbaar zijn. Eenvoudige, wendbare en goedkope uitrusting kan nu geavanceerde platformen doeltreffend neutraliseren, waardoor met name de operationele ingebruikstelling van bepaalde capaciteiten in vraag wordt gesteld. In deze veranderende context wordt het noodzakelijk om de capacitaire keuzes aan te passen aan nieuwe dreigingen. Dit betekent dat we de voorrang moeten geven aan flexibiliteit, technologische wendbaarheid en operationele weerbaarheid. Het gaat er niet om traditionele capaciteiten tegenover nieuwe technologieën te zetten, maar om ze op een intelligente manier met elkaar te verbinden, want in elke machtsverhouding vraagt elke capaciteit die door het ene kamp wordt ingezet om een gelijkwaardige reactie van het andere kamp. Er is dus geen sprake van om onze conventionele middelen te verminderen, maar eerder om ze te consolideren door er nieuwe technologieën in te integreren.

Tegelijkertijd vormt cyberoorlogsvoering een nieuw strategisch front. Deze komt tot uiting in aanvallen op gevoelige infrastructuur en steeds meer geavanceerde inlichtingenoperaties, versterkt door kunstmatige intelligentie. In deze context wordt cyberveiligheid steeds belangrijker: commando-, controle- en communicatiesystemen zijn nu even blootgesteld aan cyberaanvallen als aan conventionele aanvallen.

Op tactisch vlak krijgt de uitdrukking "*there is nowhere to hide*" zijn volle betekenis in deze nieuwe operationele omgeving: het slagveld wordt meer en meer digitaal transparant. Elke beweging op het terrein kan vanaf nu in *real time* worden gedetecteerd dankzij geavanceerde bewakingstechnologieën. Drones, satellieten met lage omloopbaan, infraroodsensoren en, elektronische oorlogsvoering vormen een ecosysteem dat verhulling significant moeilijker maakt. In deze context wordt het vermogen van de strijdkrachten om hun '*stealth*'-capaciteit te bewaren en zichzelf te beschermen van groot belang. Elektronische oorlogsvoering, die voortdurend in ontwikkeling is, speelt ook een beslissende rol: systemen voor het storen en manipuleren van vijandelijke communicatie veranderen de manier waarop de gevechten worden gevoerd. Maar deze tegenmaatregelen zijn zelf onderworpen aan technologische reacties, in een spiraal van voortdurende innovatie. In deze context vereist elektronische oorlogsvoering – zowel offensief als defensief – gespecialiseerde apparatuur, hooggekwalificeerd personeel en toegang tot voortdurend bijgewerkte databases.

Het conflict in Oekraïne heeft een aantal operationele lessen aan het licht gebracht. Het benadrukt met name het belang van een volledig interoperabele en weerbare multidomeinverdediging die in

staat is om tegelijkertijd het hoofd te bieden aan hybride, digitale en conventionele dreigingen. Het luchtvermogen en het vermogen om strategieën voor het ontzeggen van toegang tot het luchtruim (*anti-access / area denial*) tegen te gaan, blijken onontbeerlijke voorwaarden voor vrijheid van handelen. De oorlog in Oekraïne toont ook aan dat het verzamelen en uitwisselen van tactische en operationele inlichtingen in *real time* robuuste technische capaciteiten vereist, ondersteund door een performante commando- en controlestructuur (C²) die ook in een verslechterde omgeving kan functioneren. Tot slot herinnert het conflict eraan dat een wendbare logistiek en een snelle toelevering van voorraden van essentieel belang zijn voor het verzekeren van de continuïteit van de militaire inspanningen op lange termijn.

Naar een informatie-oorlog

In psychologische en informatietermen is de opkomst van hybride oorlogvoering – een combinatie van conventionele militaire operaties, cyberaanvallen, desinformatiecampagnes en clandestiene acties – een ingrijpende herdefiniëring van de verdedigings- en veiligheidsstrategieën.

Bovenop de traditionele gevechten vindt er naast massale digitale offensieven, grootschalige informatiemanipulatie plaats met betrokkenheid van niet-statelijke actoren. De cognitieve dimensie krijgt meer en meer een centrale rol in moderne conflicten, waarbij digitale propaganda een volwaardig wapen wordt om meningen te beïnvloeden, weerstand uit te hollen en verwarring te zaaien in de hoofden van mensen. Het conflict tussen Israël en de terroristische beweging Hamas illustreert ook deze transformatie van conflicten in ware perceptiegevechten. Sociale netwerken en de media spelen tegenwoordig een cruciale strategische rol in het veroveren van de publieke opinie en worden fora voor confrontatie waar propaganda, rivaliserende verklaringen en oproepen tot mobilisatie worden verspreid.

In deze context ontpopt de informatieoorlog zich als een autonome machtshefboom, gebaseerd op de manipulatie van emoties, desinformatie en de beïnvloeding van de media. Daardoor vervaagt de grens tussen vrede en oorlog, waardoor de traditionele referentiepunten troebel worden en de hedendaagse conflictdynamiek aanzienlijk complexer wordt.

De informatieve, cyber- en cognitieve dimensies moeten bijgevolg worden geïntegreerd in de defensiestrategie. Dit betekent dat de middelen voor cyberdefensie moeten worden versterkt, dat er gespecialiseerde eenheden moeten worden ontwikkeld om desinformatie te bestrijden, dat er moet worden geïnvesteerd in de training in psychologische operaties en dat er nauw moet worden samengewerkt met civiele actoren – met name de media – om vijandige beïnvloedingscampagnes op te sporen, tegen te gaan en hierop te anticiperen. Het is ook essentieel om een cultuur van informatieve weerbaarheid te installeren binnen de strijdkrachten en de samenleving, om de kwetsbaarheid voor manipulatie te verminderen en de nationale cohesie te behouden tegenover de onzichtbare aanvallen van cognitieve oorlogvoering.

Naar een technologische oorlog

In een context van verhoogde strategische concurrentie is het behouden van een technologische voorsprong een dwingende noodzaak voor westerse naties. Deze technologische superioriteit is de *conditio sine qua non* voor een geloofwaardige afschrikkings- en defensiepositie. Het verlies ervan zou leiden tot een grotere kwetsbaarheid.

De technologische transformatie op gebied van oorlogvoering gaat veel verder dan traditionele wapens. Zij omvat tegenwoordig ook de niet-kinetische dimensies van moderne conflicten, zoals elektronische oorlogvoering, cyberaanvallen en confrontaties in de ruimte. Deze nieuwe vormen van confrontatie illustreren hoe technologie werkt als een machtsvermenigvuldiger, die een beslissend voordeel biedt op het vlak van precisie, draagwijdte en reactievermogen, terwijl de blootstelling van de ingezette troepen wordt beperkt.

Om dit potentieel ten volle te benutten, is het essentieel dat systemen interoperabel zijn en dat kennis over de situatie wordt gedeeld (*situational awareness*). Dit is gebaseerd op een robuuste C⁴I-

architectuur (*Command, Control, Communications, Computers and Intelligence*), die besluitvormers een uniform, real time inzicht geeft in het operatiegebied. Deze capaciteit om sneller waar te nemen, te beslissen en te handelen dan de tegenstander wordt een belangrijk strategisch voordeel.

Volgens deze logica is de geïntegreerde aanpak van multidomeinoperaties (*Multi-Domain Operations* - MDO) een essentiële ontwikkeling. Door te steunen op gezamenlijke commando- en controlesystemen kunnen de inspanningen worden gebundeld en kan de samenhang van acties in alle dimensies van het slagveld – land, zee, lucht, cyber en ruimte – worden gewaarborgd. Deze synergie is essentieel als we het initiatief willen behouden, informatie willen beheersen en onze reacties op hybride en veranderende dreigingen willen aanpassen.

In het licht van deze realiteit hebben de NAVO en de Europese Unie structurele initiatieven gelanceerd om de meest kritieke opkomende ontwrichtende technologieën (*Emerging Disruptive Technologies* - EDT) te identificeren, ondersteunen en integreren. Deze omvatten artificiële intelligentie, de analyse van 'big data', robotica, autonome systemen, kwantumtechnologieën, hypersonische capaciteiten, ruimte-innovaties en *next-gen* materialen.

Naar een oorlog met massa

Deze technologische wedloop mag een fundamentele realiteit echter niet verhullen: technologie volstaat niet. Geavanceerde technologie zonder voldoende materieel, troepen, wapens en munitie verliest haar operationele doeltreffendheid. Het is dus essentieel om een evenwicht te bewaren tussen technologische innovatie en klassieke militaire macht. De uitdaging is om massa en technologie op de juiste manier te combineren om een duurzame en aanpasbare militaire superioriteit tot stand te brengen.

Collectieve verdediging hangt af van de capaciteit van de bondgenoten om een langdurige militaire inspanning vol te houden. Dit impliceert niet alleen goed uitgeruste en interoperabele strijdkrachten, maar ook voldoende middelen om een uitputtingsoorlog aan te kunnen. In een omgeving waarin de verliezen in de beginfase van een conflict aanzienlijk kunnen zijn, is het hebben van een groot aantal systemen en munitie essentieel om de operationele efficiëntie te behouden en weerbaarheid te garanderen. Massa is in deze zin geen luxe maar een basisvoorwaarde.

Op het gebied van drones neemt deze logica van volume een nog meer uitgesproken vorm aan: het is de verzadiging die het tactische effect creëert. Het massale gebruik van dit soort systemen, met inbegrip van goedkope toestellen voor beperkt gebruik, maakt het mogelijk om de verdediging van de tegenstander te overweldigen en te verzadigen, de luchtafweermiddelen uit te putten en op die manier exploiteerbare bressen te creëren. Hier worden aantallen een strategische hefboom die beperkte individuele capaciteiten kan compenseren door te vertrouwen op het cumulatieve effect en de constante druk die op de tegenstander wordt uitgeoefend.

Uiteindelijk is kwantiteit een cruciale factor in strategische weerbaarheid. Beschikken over voldoende middelen, zelfs minder geavanceerde, verbreedt het spectrum van operationele opties en verhoogt de tactische flexibiliteit. De stelregel "*quantity has a quality of its own*" is hier volledig van toepassing: in de toekomstige conflicten zal superioriteit niet alleen in technologie liggen, maar in de juiste balans tussen innovatie en massa.

e. Urgentie van de situatie en de gevolgen voor onze defensie

Het besef van urgentie

Hoewel de annexatie van de Krim in 2014 de verandering in de strategische houding van Rusland duidelijk bevestigde, werd deze waarschuwing onderschat. Sindsdien is het besef van de verslechtering van de veiligheidsomgeving gestaag gegroeid, hoewel de dreiging nog niet in haar volle ernst wordt onderkend.

De geschiedenis zit nochtans vol met voorbeelden die duidelijk maken dat potentiële *triggers* – vaak gezien als op zichzelf staande of onbeduidende gebeurtenissen – wél serieus genomen moeten worden. Veel crises – of ze nu politiek, economisch of militair zijn – werden voorafgegaan door signalen die maar al te vaak werden genegeerd of gebagatelliseerd. Door niet tijdig te reageren op deze signalen, zijn situaties die in een vroeg stadium hadden kunnen worden ingeperkt, verslechterd.

Dit vereist een snelle, gecoördineerde en vastberaden reactie om de stabiliteit te bewaren en onze nationale en internationale belangen te verdedigen. In dit verband is het van cruciaal belang om in de communicatiestrategieën systematisch een echt gevoel van urgentie te creëren, zodat een coherente, transparante en geloofwaardige aanpak kan worden gegarandeerd die beantwoordt aan de toenemende verwachtingen en bezorgdheid van de bevolking.

Naast communicatie is het net zo belangrijk om de strategische richtlijnen en prioriteiten om te zetten in concrete acties, die snel, nauwkeurig en vastberaden moeten worden uitgevoerd.

Gevolgen voor onze defensie

De gevolgen van de verslechterende veiligheidsomgeving voor ons defensiesysteem vragen om een uitgebreide transformatie, die van invloed is op onze strategische houding, onze operationele capaciteiten, de kracht van onze bondgenootschappen en onze communicatiestrategie.

Het gaat niet langer alleen om het reageren op crises, maar om het erop kunnen anticiperen. Ons land moet volledig in staat zijn om deel te nemen aan afschrikking en om haar verdediging te verzekeren. Dit vereist de toepassing van een globale aanpak – federale regering, deelstaten, industrie, bevolking – teneinde de capaciteit te versterken om te anticiperen op crisissen van militaire of andere aard, er weerstand aan te bieden en er snel van te herstellen. In dit kader speelt Defensie een centrale rol: er kan geen sprake zijn van weerbaarheid zonder het vermogen om zichzelf te verdedigen.

Om dit te bereiken moet België de versterking van zijn defensiecapaciteiten plannen binnen deze globale aanpak en tegelijk wendbaar blijven ten opzichte van de geopolitieke, strategische en technologische dynamiek. Eerst en vooral moeten we investeren in moderne, hoogwaardige militaire uitrusting in voldoende hoeveelheden, die flexibel kan worden ingezet om op nieuwe uitdagingen te reageren. Dit betekent niet alleen dat de hoeveelheid materieel die nu reeds wordt geleverd moet worden verhoogd, maar ook dat de capaciteiten op gebieden zoals inlichtingen, cyberveiligheid, elektronische oorlogvoering, onbemande systemen (*unmanned systems*), luchtverdediging en ruimtevaart moeten worden versterkt. Tegelijkertijd zal het aantal militairen moeten toenemen om de toename in capaciteiten te ondersteunen. Ook de paraatheid van de strijdkrachten, zowel wat betreft de capaciteiten als de training van de troepen, moet worden versterkt om een optimaal en adequaat reactievermogen te garanderen.

De consolidatie van de strategische bondgenootschappen is ook een centrale as in deze transformatie. In een context van wereldwijde en onderling verbonden dreigingen kan geen enkele natie beweren dat ze haar veiligheid alleen kan garanderen. Meer samenwerking binnen de NAVO en de Europese Unie is daarom essentieel om inspanningen te bundelen, reacties te coördineren en de doeltreffendheid van collectieve verdedigingssystemen te garanderen. Dit maakt het ook mogelijk om de interoperabiliteit van de strijdkrachten te versterken, inlichtingen te delen en een gemeenschappelijke houding aan te nemen ten aanzien van veiligheidsuitdagingen. Deze strategische solidariteit vormt een cruciaal schild tegen de verdeelstrategieën van vijandige actoren.

Ten slotte moet ten volle rekening worden gehouden met de informatie- en communicatieaspecten van defensie. Het is cruciaal om informatie-interferentie te bestrijden, desinformatiecampagnes tegen te gaan en de publieke opinie voor te bereiden op veiligheidsuitdagingen door middel van samenhangende en transparante strategische voorlichting. Het versterken van de geloofwaardigheid van ons discours, het creëren van een echte collectieve waakzaamheidsreflex en het handhaven van de nationale cohesie zijn nu integrale onderdelen van onze defensiestrategie.

Defensie moet dus evolueren naar een meer geïntegreerd, wendbaarder en weerbaarder model, dat in staat is te reageren op huidige en toekomstige uitdagingen, en zo een blijvend onderdeel uitmaken van een vernieuwd collectief defensiekader.

De noodzaak om de Strategische Visie van Defensie te actualiseren

Geopolitieke veranderingen, dreigingen en het nieuwe veiligheidsparadigma maken een herziening van de strategische positie van ons land op het gebied van defensie noodzakelijk, zodat we ons kunnen aanpassen aan de nieuwe realiteit. Deze veranderingen vereisen een strategische heroriëntatie ten voordele van afschrikking en collectieve verdediging.

In deze context moet het STAR-plan, dat vóór de grote escalatie van de Russische agressie tegen Oekraïne in 2022 is opgesteld, worden geactualiseerd om in te spelen op de nieuwe geopolitieke en veiligheidsdynamieken, die een aanpassing van onze defensiecapaciteiten vereisen. Hoewel de strategische visies van 2016 en 2022 (het STAR-plan) belangrijke mijlpalen waren in de wederopbouw van onze defensie, blijken ze ontoereikend om deze uitdagingen het hoofd te bieden en de verbintenissen van ons land na te komen.

De prioriteiten die in het regeerakkoord zijn vastgelegd, vormen samen met een versneld budgettair traject de basis voor deze noodzakelijk geworden actualisering.

De versnelling van de versterking van Defensie

De realiteit van investeringscycli op het gebied van defensie – met een termijn van ongeveer tien jaar tussen de beslissing en de volledige operationele capaciteit – dwingt ons om geen tijd meer te verliezen, temeer daar de toenemende vraag naar militair materieel de levertijden onvermijdelijk verlengt. Het heropbouwen van een militaire capaciteit is een langdurige uitdaging, die veel veeleisender is dan het afbouwen ervan.

Het doel van deze nieuwe Strategische Visie, die is opgesteld in overeenstemming met de principes van het STAR-plan, dat erin is opgenomen en uitgebreid, is om de versterking van Defensie voor te bereiden en te structureren, en tegelijkertijd te zorgen voor duidelijke en transparante communicatie over de uitdagingen, prioriteiten en middelen die nodig zijn om onze veiligheid te garanderen. Ze bevat ook een nationale benadering van defensie die tegelijk afgestemd is op de strategieën van de NAVO en de Europese Unie. Samen met een nieuwe wet houdende de militaire programmering van de investeringen vormt deze visie een richtinggevend kader voor de ontwikkeling van onze defensie in de komende twee legislaturen. Een coherente ontwikkeling van ons militair defensieapparaat kan immers alleen worden bereikt door langetermijnplanning, omdat het opbouwen van militaire capaciteiten tijd, een duidelijke visie en een goed gedefinieerde strategie vereist.

Voor België, dat achterliep met zijn defensie-inspanningen en moeite had om volledig deel te nemen aan de collectieve verdediging van de NAVO en Europa, werd de druk om een tandje bij te zetten steeds groter. Deze nieuwe Strategische Visie, samen met de verhoging van onze bijdrage aan de collectieve inspanning tot 2 % van ons bbp vanaf 2025, is een belangrijke boodschap aan onze bondgenoten om onze internationale geloofwaardigheid geleidelijk te herstellen. Zodoende laat ons land zien dat het bereid is om vanaf heden zijn verplichtingen na te komen en actief bij te dragen aan de aanpak van gemeenschappelijke veiligheidsuitdagingen.

4. Onze defensie verankeren in strategische samenwerking

a. Evolutie van de houding op het vlak van afschrikking en collectieve verdediging

België en collectieve verdediging: een essentiële strategische keuze

Gezien de specifieke kenmerken van ons land heeft België de strategische keuze gemaakt om zich niet te isoleren, maar integendeel zijn verdediging te verankeren in een collectief kader. Onze veiligheid is dan ook gebaseerd op solide partnerschappen en duurzame bondgenootschappen, voornamelijk binnen de NAVO en de Europese Unie. Deze keuze mag echter in geen geval worden opgevat als een delegatie van bevoegdheden op het gebied van defensie. Integendeel, ze impliceert een loyale en solidaire inzet in een gezamenlijke inspanning waarbij elke natie haar deel van de verantwoordelijkheid volledig op zich neemt.

Deze keuze is gebaseerd op een nauwe samenwerking tussen bondgenoten, waarbij elk land zich er in de eerste plaats toe verbindt om individueel weerstand te bieden tegen een gewapende aanval, alvorens zijn inspanningen te bundelen om, indien nodig, een collectieve verdediging te waarborgen. Het doel is een geloofwaardige houding aan te nemen, gebaseerd op adequate strijdkrachten en gedeelde capaciteiten, om elke agressie af te schrikken door met vergeldingsmaatregelen te dreigen. Collectieve verdediging is gebaseerd op een principe van gelijkheid en solidariteit, waardoor de bondgenoten elkaar wederzijds steunen. Geen enkel land is dus gedwongen om alleen op zijn eigen hulpbronnen te vertrouwen.

Naast de operationele voordelen biedt deze collectieve aanpak een echte optimalisatie van de middelen: door middelen te delen, zorgt hij voor een slimmere verdeling van de lasten, bevordert hij het ontstaan van synergieën op het vlak van capaciteiten en versterkt hij de algemene prestaties, zowel op economisch als op strategisch vlak.

De betrouwbaarheid van elke speler is echter essentieel: elk gebrek aan inzet of voorspelbaarheid verzwakt de cohesie van het systeem en ondermijnt de doeltreffendheid van afschrikking. In een collectief systeem mag er geen zwakke schakel zijn, omdat het meest kwetsbare element de stevigheid van het geheel bepaalt.

Strategieën herzien en prioriteiten bijstellen

De oorlog in Oekraïne was een van de belangrijkste gebeurtenissen die de heropleving van de spanningen tussen Oost en West illustreerden, Europa dwingend om de grondslagen van zijn veiligheid grondig en duurzaam te herzien, zonder daarbij de aandacht voor de algemene zuidflank en het terrorisme te verliezen.

Met de verandering in het veiligheidsparadigma hebben de NAVO en de Europese Unie hun respectieve defensiestrategieën herzien om in te spelen op de huidige geopolitieke, veiligheids- en technologische dreigingen. Dit werd gedaan aan de hand van belangrijke documenten zoals het Strategisch Concept van de NAVO, de Globale Strategie en het Strategisch Kompas van de Europese Unie. Deze aanpassingen hebben het mogelijk gemaakt om de prioriteiten te herdefiniëren en de samenwerking tussen bondgenoten te versterken, zodat er doeltreffender kan worden gereageerd op moderne uitdagingen, terwijl de regionale stabiliteit en de collectieve veiligheid van de lidstaten behouden blijven.

De essentiële rol van afschrikking en collectieve verdediging

Sinds de inval in Oekraïne hebben statelijke en niet-statelijke dreigingen de stabiliteit en veiligheid van ons land en van onze bondgenoten ernstig in gevaar gebracht. Deze situatie heeft afschrikking en collectieve verdediging weer centraal gesteld in de strategische prioriteiten, waardoor het dreigende risico van een grootschalig conflict van hoge intensiteit wordt benadrukt, zelfs indien de exacte vorm

ervan niet nauwkeurig kan voorspeld worden. In deze context is volledige inzet om afschrikking en collectieve verdediging te waarborgen belangrijker dan ooit geworden.

Geconfronteerd met deze groeiende dreiging heeft de NAVO haar collectieve defensiehouding versterkt en is de Europese Unie zich meer bewust geworden van de noodzaak van een meer autonome en robuuste defensie, die niettemin stevig verankerd blijft in het bondgenootschap. De door de Verenigde Staten herbevestigde strategische herpositionering heeft voor de Europeanen het belang van actie ten voordele van de eigen defensie nog vergroot, ook al is het idee van Europese strategische autonomie niet nieuw. In deze context blijven de consolidatie van het bondgenootschap, regionale partnerschappen en Europese solidariteit van essentieel belang om afschrikking tegen nieuwe dreigingen te waarborgen.

De terugkeer van territoriale verdediging en *enablement*

Een doeltreffende collectieve verdediging berust in de eerste plaats op het vermogen van elke natie om een aanval op haar eigen grondgebied te weerstaan. Sinds het einde van de Koude Oorlog is dit defensieaspect geleidelijk verzwakt, met een verschuiving naar collectieve veiligheidsovereenkomsten buiten het grondgebied van de NAVO en de Europese Unie. Tegelijkertijd zijn essentiële opdrachten zoals territoriale verdediging en *enablement*, bestaande uit het ontvangen, ondersteunen en faciliteren van de doorreis van geallieerde troepen terwijl de inzet van onze eigen troepen wordt gegarandeerd, verwaarloosd. De verantwoordelijke structuren en eenheden werden opgeheven en de plannen werden niet meer aangepast aan de nieuwe uitdagingen. Vandaag is het oorspronkelijke DNA van de NAVO opnieuw zichtbaar.

Voor België zijn deze opdrachten van bijzonder strategisch belang omwille van zijn geografische ligging. Onze havens, luchthavens en transportinfrastructuur spelen een cruciale rol in de ondersteuning van de geallieerde strijdkrachten uit het westen. Met de uitbreiding van de NAVO en de Europese Unie naar het oosten zijn de afstanden groter geworden, waardoor militaire mobiliteit een grote strategische uitdaging is geworden. *Enablement* speelt daarom een sleutelrol bij het waarborgen van de snelle inzet van NAVO-troepen en het ondersteunen van hun operaties, waardoor de afschrikking en de verdediging van het Euro-Atlantisch gebied worden versterkt.

De capaciteiten en paraatheid versterken

Hoewel de versterking van de collectieve verdedigingshouding geïnspireerd is op bepaalde praktijken die geërfd zijn van de Koude Oorlog, mag ze niet beperkt blijven tot een simpele terugkeer naar de modellen uit het verleden. Aangezien de strategische, geopolitieke en technologische realiteit ingrijpend is veranderd, is het essentieel dat we onze aanpak aanpassen om de uitdagingen van vandaag aan te gaan. Toch is het nog steeds nodig om bepaalde disciplines opnieuw te leren en structuren die uit dit tijdperk zijn voortgekomen nieuw leven in te blazen. Dit vergt extra inspanning op het gebied van financiering, human resources, technologische capaciteiten en industriële planning.

Gezien de nieuwe geopolitieke en veiligheidsdreigingen is het absoluut noodzakelijk om onverwijld te werken aan de opbouw van weerbaardere en robuustere strijdkrachten. Collectieve verdediging is veeleisender dan collectieve veiligheid alleen en vereist zowel kwantitatieve als kwalitatieve versterking van de capaciteiten, alsook een optimale operationele paraatheid (*readiness*). In deze context zijn het behoud van onze technologische voorsprong, het beschikken over voldoende uitrusting en het garanderen van snelle en doeltreffende toeleveringsketens essentiële voorwaarden.

b. De NAVO en de Europese Unie: complementaire bondgenoten voor Europese veiligheid

De NAVO en de Europese Unie: een nieuw tijdperk van strategische samenwerking

Al meer dan 75 jaar speelt de NAVO een centrale rol in het handhaven van de vrede in Europa dankzij een doeltreffende afschrikking, die nog duidelijker naar voren is gekomen door de oorlog in Oekraïne,

en die het cruciale belang van de trans-Atlantische banden voor de veiligheid van het continent heeft benadrukt. De recente toetreding van Finland en Zweden tot het bondgenootschap getuigt van de blijvende relevantie van zijn collectieve verdedigingsopdracht.

De NAVO, een politieke alliantie met een militaire roeping, onderscheidt zich door haar geïntegreerde structuren en haar vermogen om grootschalige militaire operaties uit te voeren, dankzij een coherent geheel van conventionele, nucleaire en raketafweermiddelen en een gemeenschappelijke commandostructuur – onder het gezag van de *Supreme Allied Commander Europe* (SACEUR).

Ter vergelijking: de Europese Unie, voornamelijk een economische organisatie, ontwikkelt een veiligheids- en verdedigingsbeleid dat gebaseerd is op vrijwillige samenwerking tussen de lidstaten, die hun militaire soevereiniteit behouden. Voorlopig is er geen Europese militaire commandostructuur die de NAVO-commandostructuur, die het hele Europese grondgebied bestrijkt, zou kunnen vervangen.

Terwijl de NAVO zich baseert op artikel 5, dat een collectieve verdediging voorziet in geval van een gewapende aanval tegen een bondgenoot, verplicht artikel 42(7) van het Verdrag betreffende de Europese Unie de lidstaten tot het leveren van hulp en bijstand in geval van agressie. Dit laatste artikel wordt echter niet ondersteund door een geïntegreerd militair mechanisme.

Geconfronteerd met het conflict in Oekraïne hebben de Europese landen hun militaire budgetten en strategische capaciteiten versterkt, wat het belang onderstreept van een grotere Europese autonomie inzake defensie (*capacity to act*), zonder de complementariteit met de NAVO in vraag te stellen en door haar essentiële rol in de collectieve verdediging te erkennen. De Europese Unie wil haar slagkracht op het internationale toneel vergroten. Deze dynamiek, die moet uitmonden in een echte Europese pijler binnen de NAVO, vergt tijd, structurele hervormingen en nauwere samenwerking tussen de lidstaten. In dit kader is coördinatie tussen de Europese Unie en de NAVO meer dan ooit essentieel om dubbel werk te voorkomen, het gebruik van middelen te optimaliseren en doeltreffend te reageren op veiligheidsuitdagingen, door middel van een versterkt strategisch partnerschap en concrete samenwerkingsinitiatieven.

Een evenwichtige Belgische aanpak

De NAVO blijft de hoeksteen van onze collectieve verdediging en garandeert al meer dan 75 jaar onze veiligheid. Met deze Strategische Visie wil België opnieuw een modelbondgenoot worden en zo zijn internationale positie vrijwaren. Bij uitbreiding moet de Europese Unie bijdragen tot de collectieve veiligheid, meer bepaald via het Gemeenschappelijk Veiligheids- en Defensiebeleid. Deze Strategische Visie ondersteunt ook de wens om de Europese veiligheid te versterken door een versterkte defensiesamenwerking binnen de Europese Unie en als aanvulling op de NAVO. In het kader van een herbevestigde trans-Atlantische verstandhouding zal België een ambitieuze bijdrage leveren aan de uitbouw van de strategische autonomie van de Europese Unie.

Die autonomie moet ervoor zorgen dat Europa – in de verdediging van haar eigen belangen - meer soeverein is, meer verantwoordelijk is voor haar eigen verdediging, en beter in staat is om autonoom en collectief te handelen tegen actuele en toekomstige uitdagingen. Om de doelstelling om de gezamenlijke Europese defensie vastberaden te versterken en tegelijk coherent te blijven met de NAVO, zal België daarom uit vrije wil meewerken aan de implementatie ervan, in het bijzonder op het vlak van het verwerven van de cruciale strategische *enablers*.

In deze context kiest ons land voor een evenwichtige aanpak die erop gericht is de militaire capaciteiten te versterken en zijn verbintenissen na te komen, wat de NAVO, de Europese Unie en de Europese defensie-industrie ten goede komt. Zoals het Strategisch Kompas van de Europese Unie benadrukt, zal collectieve verdediging het meest doeltreffend zijn door het strategische partnerschap tussen de NAVO en de Unie te consolideren. Het versterken van de autonomie van Europa mag daarom geenszins worden geïnterpreteerd als een streven naar absolute onafhankelijkheid. Strategische autonomie betekent niet alleenstaand handelen, maar efficiënter samenwerken met onze partners. Het partnerschap tussen Europa en haar trans-Atlantische bondgenoten binnen de NAVO, met name de Verenigde Staten, blijft de hoeksteen van ons veiligheids- en defensiebeleid. Het is van essentieel

belang deze samenwerking voort te zetten en te versterken, en tegelijkertijd onze eigen capaciteiten te consolideren. Daartegenover komt, een vijandige houding aannemen tegenover de NAVO of sommige van haar leden, zelfs onbedoeld, neer op het dienen van de belangen van onze tegenstanders. Het is essentieel om zich niet te vergissen van vijand.

c. Versterking van de Europese defensiepijler binnen de NAVO

De terugkeer van oorlog op het Europese continent en de koerswijziging van het Amerikaanse veiligheidsbeleid hebben een merkbare reactie door de Europese Unie teweeggebracht om haar defensie te versterken. Dit momentum heeft onlangs geleid tot verschillende belangrijke initiatieven:

- Het Strategisch Kompas inzake veiligheid en defensie (maart 2022), waarin de gemeenschappelijke doelstelling werd opgenomen om de defensiebudgetten te verhogen en tegelijkertijd een brede waaier aan prioritaire capacitaire domeinen en essentiële militaire technologieën vast te stellen.
- De Europese industriële defensiestrategie (EDIS, maart 2023) waarin een Europese aanpak voor de ontwikkeling van de defensie-industrie wordt uiteengezet. Deze strategie werd vergezeld van het EDIP-programma (*European Defence Industry Programme*), dat tot doel heeft te investeren in de wapenindustrie en de aankoop van defensiematerieel te centraliseren. Hoewel dit project grotendeels wordt gesteund, heeft de kwestie van de Europese voorkeur toch aanleiding gegeven tot discussie.
- In de door het Europees Defensieagentschap (2023) gepubliceerde *EU Capability Development Priorities* (CDP) worden 22 capacitaire prioriteiten geïdentificeerd uit 5 operationele gebieden: land, lucht, zee, ruimte en cyber. Dit initiatief werd in 2024 aangevuld met het CARD-verslag (*Coordinated Annual Review on Defence*), waarin 12 specifieke domeinen worden belicht waarin samenwerking tussen de lidstaten sterk wordt aangemoedigd.

Strategische context en aanpassingen van de Amerikaanse prioriteiten

Het conflict in Oekraïne en de groeiende bezorgdheid over de veiligheid van het Europese continent hebben de behoefte aan een versterkte Europese defensie vergroot. Bovendien hebben de Verenigde Staten onlangs hun veranderende houding ten aanzien van veiligheid opnieuw bevestigd. Hierdoor is de druk op Europa om een groter deel van haar eigen verdediging op zich te nemen toegenomen. De centrale rol van de NAVO – die de basis blijft voor de collectieve verdediging zoals benadrukt in met name het Europees Strategisch Kompas – wordt hierbij niet in vraag gesteld.

In dit kader werden twee nieuwe Europese initiatieven gelanceerd.

1) Het plan *Readiness 2030*

Op 4 maart 2025 presenteerde de Voorzitter van de Europese Commissie het plan *Readiness 2030* (*ReArm Europe*), een ambitieus plan dat de veiligheid van het continent wil versterken door snel en gecoördineerd te reageren. Het plan stelt voor om een nieuw defensie-instrument in het leven te roepen, ondersteund door een aanzienlijke verhoging van de Europese militaire uitgaven. Met een nadruk op nauwere samenwerking tussen de NAVO en de Europese Unie, bevestigt het plan tegelijkertijd de vastberadenheid van Europa om haar eigen veiligheid in handen te nemen en haar toegenomen verantwoordelijkheid op defensievlak.

Dit plan is gebaseerd op een reeks voorstellen die alle beschikbare financiële middelen wil mobiliseren om de lidstaten te helpen hun defensie-uitgaven snel en aanzienlijk te verhogen. Het is opgebouwd rond vijf pijlers, waaronder een nieuw Europees financieel systeem ter ondersteuning van een snelle en aanzienlijke versterking van de defensiecapaciteit van de lidstaten. De Commissie stelt ook voor om een clause in werking te stellen die afwijkt van het stabiliteits- en groeipact, waardoor een verhoging van de militaire uitgaven mogelijk wordt zonder dat een procedure inzake buitensporig begrotingstekort wordt geactiveerd.

Europa benadrukt ook de noodzaak om efficiënter en op een gecoördineerde manier uitgaven te doen door behoeften te bundelen en gezamenlijke aankopen te doen. Deze aanpak zal versnippering tegengaan, de interoperabiliteit verbeteren en tegelijk de Europese industriële defensiebasis versterken.

2) Het Witboek over de toekomst van de Europese defensie

De Europese Commissie heeft een Commissaris voor Defensie en Ruimtevaart benoemd, die op 19 maart 2025 een Witboek over de toekomst van de Europese defensie heeft voorgesteld. Dit strategische document is een aanvulling op het plan *Readiness 2030* en bepaalt een stappenplan om de militaire capaciteit te versterken en de Europese defensie-industrie nieuw leven in te blazen om de veiligheid op het continent duurzaam te waarborgen.

In overeenstemming met de capacitaire prioriteiten van de NAVO identificeert het Witboek prioritaire investeringsgebieden: lucht- en raketafweer, artilleriesystemen, raketten en munitie, drone- en antidronesystemen, militaire mobiliteit, strategische ondersteuningscapaciteiten, infrastructuurbescherming en de domeinen cyberspace, kunstmatige intelligentie en elektronische oorlogvoering. Het benadrukt ook de noodzaak om kritieke infrastructuren te beschermen en de Oekraïense defensie-industrie dichterbij de Europese markt te brengen. Het plan *Readiness 2030*, dat tegen 2030 tot 800 miljard euro kan vrijmaken, zal als basis dienen om deze projecten concreter te maken.

In het Witboek wordt ook gewezen op de fragmentatie van de Europese defensiemarkt, een belangrijk struikelblok voor haar doeltreffendheid. Om dit te verhelpen is het de bedoeling om grootschalige programma's te lanceren die verschillende landen van de Europese Unie samenbrengen. Het doel is om Europese staten aan te moedigen collectief te investeren, interoperabele systemen te ontwikkelen en de militaire samenwerking te versterken.

Een grote Europese uitdaging in samenwerking met de NAVO

Tijdens de presentatie van het Witboek waarschuwde het hoofd van de Europese diplomatie dat, zelfs in het geval van een staakt-het-vuren met Oekraïne, een Rusland met een oorlogseconomie een aanhoudende dreiging zal blijven vormen en de weerbaarheid van de Europese Unie de komende drie tot vijf jaar op de proef kan stellen. De tijd dringt, dus moeten we snel en pragmatisch handelen.

De twee bovengenoemde Europese initiatieven zijn hoofdzakelijk gericht op het genereren van structurele effecten inzake Europese autonomie. De uitvoering ervan zal tijd vergen voordat ze tastbare effecten voortbrengen. De projecten die voortvloeien uit deze Strategische Visie zullen ook effecten op korte termijn moeten genereren, zonder te wachten op maatregelen op lange termijn zoals de versterking van de industriële autonomie of de lancering van grote gezamenlijke militaire programma's. Er moet ook worden benadrukt dat deze toegenomen autonomie niet zal leiden tot kostenverlaging; integendeel, het garanderen van onze eigen veiligheid zal aanzienlijke en structurele investeringen vereisen.

Het is in deze context dat het Witboek op zijn beurt opnieuw bevestigt dat de NAVO de hoeksteen van de Europese collectieve verdediging blijft en dat de initiatieven van de Europese Unie niet bedoeld zijn om het capacitaire proces van de alliantie (*NATO Defence Planning Process - NDPP*) te vervangen. Integendeel, ze volgen een logische coherentie, waarbij de nadruk ligt op de convergentie van de door de NAVO en de Europese Unie vastgestelde capacitaire prioriteiten. Het Witboek benadrukt dat de Europese inspanningen de NAVO-lidstaten in staat zullen stellen doeltreffender en op een meer interoperabele wijze bij te dragen aan de capacitaire behoeften van de alliantie.

d. Strategische kaders van de capacitaire ontwikkeling voor ontrading en collectieve verdediging

1) Eerbiedigen van de verbintenissen in het kader van de NAVO

Binnen de NAVO wordt de deelname van landen aan de collectieve verdediging onderverdeeld in directe en indirecte bijdragen. De eerste financieren de werking van de alliantie, terwijl de tweede overeenkomen met nationale uitgaven om nationale strijdkrachten en capaciteiten beschikbaar te maken om bij te dragen aan de collectieve inspanning. Sinds de NAVO-top in Wales in 2014 werd de bijdrage (*pledge*) op het vlak van militaire uitgaven door de lidstaten vastgelegd op 2 % van het bruto binnenlands product (bbp) tegen uiterlijk 2024, met de verbintenis deze inspanning niet meer te verlagen, in overeenstemming met het *halt any decline*-principe. Binnen dit kader moet ten minste 20 % van de jaarlijkse defensie-uitgaven worden besteed aan de aankoop van nieuw materieel (een belangrijke indicator voor de omvang en het tempo van modernisering).

Op de top van Vilnius in 2023 werden de nieuwe Regionale Plannen voor afschrikking en verdediging alsook de versterking van de *pledge* tot een minimumdrempel van 2 % unaniem goedgekeurd door de bondgenoten. De uitvoering van de Regionale Plannen brengt een aanzienlijke toename van de vereiste militaire capaciteiten met zich mee, waaruit de noodzaak voor een verhoging van deze drempel voortvloeit. Dit werd overigens benadrukt tijdens de top van Den Haag.

Deze billijke verdeling is echter niet alleen een financiële kwestie (*cash*). Ze is ook gebaseerd op de militaire capaciteiten die door elke lidstaat werden ontwikkeld (*capabilities*) en op hun inzet tijdens operaties (*contributions to operations*). Deze drie dimensies zijn van elkaar afhankelijk: begrotingsmiddelen financieren de verwerving van capaciteiten, die vervolgens worden ingezet bij operaties. Een ontoereikende defensie-inspanning leidt dus tot onvoldoende investering in materieel en operaties, waardoor de algemene doeltreffendheid van afschrikking en collectieve verdediging in gevaar komt.

De achterstallige Belgische bijdrage en de gevolgen daarvan

Hoewel veel Europese landen hun defensie-uitgaven aanzienlijk hadden verhoogd om de doelstelling van 2 % van het bbp te halen of te overtreffen (twee derde van de bondgenoten haalde deze drempel in 2024, tegenover slechts drie in 2014), bleef België ver achterop en duidelijk onder deze drempel. Als een van de tien grootste economieën in de eurozone, zowel financieel als demografisch, werd België aangetast door deze positie, die moeilijk te rechtvaardigen was geworden. Op minder zichtbare wijze kon deze situatie bovendien indirect de aantrekkelijkheid van het land voor buitenlandse bedrijven verminderen.

Op militair gebied heeft de voortdurende defensie-inspanning onder de minimumdrempel van 2 % bbp ons land automatisch geleid tot een achterstand op het vlak van capacitaire ontwikkeling, met aanzienlijke tekortkomingen in de beschikbare capaciteiten (*capabilities*) tot gevolg.

Zonder de krachtige reactie van de regering op 11 april 2025, gekenmerkt door haar vaste voornemen om de 2 %-doelstelling nog in 2025 te halen, zou de internationale druk alleen maar zijn toegenomen.

Bepaling van de capacitaire lacunes

Gezien de duidelijke dreiging vanuit Rusland, heeft de NAVO concrete verdedigingsplannen voor het Europese continent opgesteld, de zogenaamde Regionale Plannen (*Regional Plans*). Deze worden aangevuld met gedetailleerde uitgewerkte tactische plannen om een doeltreffende uitvoering van de operationele voorbereiding te waarborgen. Deze plannen zijn gebaseerd op inlichtingen van de geallieerde diensten en een reeks scenario's van Russische agressie tegen één of meer lidstaten (inclusief een beoordeling van de waarschijnlijkheid dat deze zich zouden kunnen

voordoen). Door deze Regionale Plannen tijdens de NAVO-top in Vilnius in 2023 samen met alle andere bondgenoten goed te keuren, heeft de vorige regering de geldigheid van deze hypothesen erkend en daarmee ook de noodzaak van de daaruit voortvloeiende verdedigingsmaatregelen.

De goedkeuring van deze Regionale Plannen betekent een belangrijke strategische ommezwaai, waarbij het bondgenootschap zich weer gaat concentreren op zijn oorspronkelijke opdracht van collectieve verdediging, na tientallen jaren waarin het zich voornamelijk bezighield met externe interventies. Voor het eerst sinds het einde van de Koude Oorlog definiëren deze plannen een gestructureerde militaire organisatie per regio, die zorgt voor de coördinatie van alle geallieerde strijdkrachten tegen een nu duidelijk geïdentificeerde Russische dreiging.

De middelen die de bondgenoten, zowel Europese als niet-Europese, kunnen inzetten zijn nu duidelijk geworden evenals diegene die vereist zouden zijn om de verdediging van het Europese continent te garanderen. De kloof tussen de in de plannen vastgestelde behoeften en de daadwerkelijk beschikbare capaciteiten zal moeten worden gedicht overeenkomstig het beginsel van billijke lastenverdeling (*fair burden sharing*) tussen alle NAVO-lidstaten. In dit kader zullen de 'Capability Targets 2025' - het resultaat van het defensieplanningsproces van de NAVO (*NATO Defence Planning Process* - NDPP) - officieel worden toegewezen aan elke lidstaat. Deze capacitaire doelstellingen vertegenwoordigen de verwachte bijdrage van elk land aan de collectieve inspanning die nodig is om de goedgekeurde Regionale Plannen uit te voeren. Ze maken deel uit van een proces dat is ontworpen om de capacitaire bijdragen van de bondgenoten te coördineren en te optimaliseren, teneinde geloofwaardige en coherente strijdkrachten op te bouwen die volledig zijn afgestemd op het collectieve ambitieniveau van het bondgenootschap.

In tegenstelling tot de vorige cyclus van het NDPP, die vooral gericht was op expeditieaire operaties vanuit '*coalitions of the willing*', stelt de voorbereiding op een conflict met hoge intensiteit nu veel hogere eisen op het vlak van mankracht, technologie, interoperabiliteit en training. Afschrikking en verdediging tegenover Rusland vereist maximale mobilisatie van strijdkrachten, verhoogde beschikbaarheid van uitrusting, versterkte strategische voorraden (munitie, brandstof, reserveonderdelen) en intensieve en voortdurende training. In een context die wordt gekenmerkt door een verslechtering van het geopolitieke landschap en een intensivering van de dreigingen, zijn de capacitaire behoeften die voortvloeien uit het NDPP-proces aanzienlijk toegenomen. De doelstellingen die aan de lidstaten zijn toegewezen, weerspiegelen deze ontwikkeling.

Defensie heeft de capacitaire doelstellingen waartoe België zich in het kader van het *Capability Target Package 2025* heeft verbonden, geïntegreerd in de uitwerking van het capacitaire portfolio van de nieuwe militaire programmeringswet. Deze legt investeringen tot 2035 vast in overeenstemming met deze Strategische Visie, met als doel zo snel mogelijk optimaal te voldoen aan de vastgestelde *Capability Targets*.

Tot slot moet worden opgemerkt dat de NDPP 2025-cyclus de capaciteiten die momenteel door de Verenigde Staten in Europa worden ingezet, volledig heeft meegerekend. Washington wil nu echter dat Europa een groter deel van de verdediging van het continent op zich neemt, met name ten gevolge van de verplaatsing van een deel van zijn capaciteiten naar andere inzetgebieden. Tegelijkertijd probeert de Europese Unie haar strategische autonomie te versterken door haar afhankelijkheid van de Amerikaanse militaire capaciteiten te verminderen. Deze twee ontwikkelingen zijn coherent en complementair. Op termijn zullen de bijdragen (*pledges*) van de Europese landen dus waarschijnlijk verder moeten toenemen.

2) Europese behoeften opgelijnd met deze van de NAVO

De Europese Unie heeft ook een *Capability Development Plan* (CDP) om de capacitaire ontwikkeling aan te sturen. Het geeft richting aan gemeenschappelijke capacitaire prioriteiten in zes sleuteldomeinen: land, zee, lucht, ruimte, cyber en strategische capaciteiten die de slagkracht

vergroten. In tegenstelling tot het NDPP-proces richt het CDP zich eerder op de te genereren effecten dan op de te genereren capaciteiten en strijdkrachten. De doelstellingen zijn voornamelijk kwalitatief en bieden geen kwantitatieve richtlijnen of een precieze verdeling van de inspanningen onder de lidstaten. Deze doelstellingen dienen als basis voor de defensie-initiatieven en -instrumenten van de Europese Unie, zoals de Permanente Gestructureerde Samenwerking (PESCO). Het militaire ambitieniveau van de Europese Unie wordt bepaald door het Gemeenschappelijk Veiligheids- en Defensiebeleid (GVDB), dat voornamelijk betrekking heeft op collectieve veiligheid. Dit in tegenstelling tot de NAVO, die zich focust op collectieve verdediging. Tot slot is de *Coordinated Annual Review on Defence* (CARD) een recent instrument van de Europese Unie om meer samenwerking tussen de lidstaten aan te moedigen. Zo kunnen samenwerkingsmogelijkheden tussen lidstaten en potentiële synergieën worden geïdentificeerd, waardoor gezamenlijke projecten worden vergemakkelijkt. Door een meer geïntegreerde aanpak van defensie te bevorderen, versterkt CARD de samenhang van de Europese inspanningen, stuurt het gezamenlijke initiatieven aan en optimaliseert het investeringen. Dit draagt uiteindelijk bij aan een doeltreffendere, meer gestructureerde en duurzamere samenwerking.

De prioriteiten die in het kader van het NDPP werden vastgelegd, zijn volledig consistent met en afgestemd op die van het Europees niveau, onder andere via instrumenten zoals het Witboek over defensie en de CARD. Dit laatste is een instrument voor vrijwillige coördinatie tussen lidstaten van de Europese Unie dat tot doel heeft samenwerking en capacitaire coherentie te bevorderen, maar zonder dwang of toewijzing van specifieke taken. Daarentegen is het NDPP een gestructureerd, directief en vertrouwelijk proces waarbij elk land binnen het collectieve kader van de NAVO becijferde capacitaire doelstellingen krijgt toegewezen.

Het NDPP-proces is dus uniek en tot op heden bestaat er geen enkel Europees proces dat het NAVO-proces kan vervangen. Als een dergelijk proces ooit in een exclusief Europees kader zou worden uitgevoerd, zou het waarschijnlijk tot soortgelijke conclusies leiden als het NDPP wat betreft het vaststellen van de behoeften. Het zou echter meer middelen vereisen omdat er geen bijdragen van niet-EU-landen zouden zijn. Het NDPP-proces kopiëren zou inefficiënt zijn en de planning nog ingewikkelder maken.

Defensie zal ervoor zorgen dat de capacitaire ontwikkeling, gestuurd door het NDPP, gelijke tred houdt met de doelstellingen, plannen en behoeften van de Europese Unie. Als je de militaire capaciteiten van de NAVO versterkt, versterk je ook die van de Europese Unie en vice versa.

De strategische autonomie van de Europese Unie moet er ook voor zorgen dat Europa autonoom kan optreden wanneer zijn vitale veiligheidsbelangen op het spel staan, gezien de strategische heroriëntatie van de VS naar het Oost-Aziatische “theater”. Daarom moeten we - volledig coherent met de NAVO – het tempo verhogen in de prioritaire domeinen en capaciteiten die specifiek op EU-niveau werden geïdentificeerd – en waarvoor we te afhankelijk blijven van de VS – via een spoedige ontwikkeling van collaboratieve projecten en initiatieven, zoals via het gebruik van SAFE (*Security Action For Europe*) en EDIP (*European Defence Industry Programme*) waarbinnen het EDPCI (*European Defence Projects of Common Interest*) in het bijzonder veelbelovend is om op Europees niveau de lacunes qua strategische *enablers* aan te pakken. Hierbij moet de noodzaak onderstreept worden voor de lidstaten om snel werk te maken van verdere stappen, onder meer door de uitvoering van de meest geavanceerde projecten op korte termijn en het tegelijk opstarten van initiatieven op lange termijn met steun van het Europees Defensieagentschap, de Hoge Vertegenwoordiger en de daartoe speciaal aangewezen Commissaris voor defensie.

3) Nationale behoeften op het vlak van defensie

De nationale defensiebehoeften hebben tot doel de stabiliteit en soevereiniteit van het land te waarborgen tegen een reeks voortdurend veranderende dreigingen. De bescherming van het grondgebied en de bevolking is een belangrijke prioriteit. Ze omvat niet alleen de verdediging tegen elke vorm van externe agressie, maar ook een doeltreffend crisisbeheer bij zowel militaire,

terroristische als criminele crises. Deze globale aanpak maakt het mogelijk om de weerbaarheid van het land tegenover diverse uitdagingen te versterken. In dit kader moet België in samenwerking met zijn bondgenoten beschikken over moderne en aangepaste defensiecapaciteiten, met name tegen hybride en cyberdreigingen.

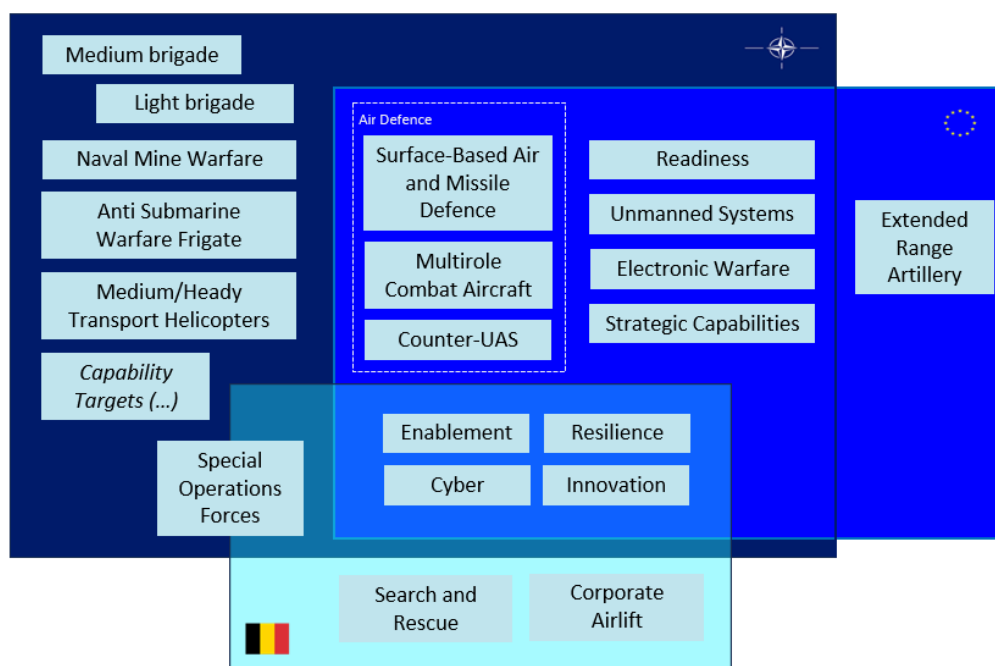
Behoeften vloeien tevens voort uit de drie plannen die tot doel hebben de verdediging van het nationaal grondgebied te waarborgen (Nationaal Verdedigingsplanplan), onze rol in het kader van de collectieve verdediging te versterken (Nationaal *Enablement*-plan) en de weerbaarheid van ons land te vergroten (Nationaal Weerbaarheidsplan). De uitvoering van deze plannen zal leiden tot de geleidelijke ontwikkeling van gespecialiseerde of duale capaciteiten (voor civiel en militair gebruik) die civiele en militaire uitdagingen combineren. Deze aanpak zorgt voor optimale flexibiliteit en aanpassingsvermogen tegenover diverse veiligheidsuitdagingen, terwijl de coherentie tussen civiele en militaire behoeften wordt versterkt.

Ten slotte voegen behoeften die rechtstreeks verband houden met bepaalde nationale opdrachten – zoals *Search and Rescue*, de evacuatie van landgenoten (NEO) of het vervoer van autoriteiten – zich nog bij het totaal van de nationale behoeften.

4) Drie kaders, éénzelfde doel

De bepaling van de behoeftes qua capacitaire ontwikkeling gebeurtaan de hand van drie kaders: de door de NAVO vastgestelde lacunes – waaraan België zich in het kader van het NDPP-proces heeft geëngageerd te werken –, de door de Europese Unie – met name in het Witboek – geformuleerde prioriteiten, en de nationale behoeften.

Het volgende schema illustreert voor de belangrijkste behoeften de convergentie tussen deze verschillende kaders en toont aan dat de nakoming van de capacitaire verplichtingen die de NAVO aan België heeft opgelegd ook tegemoetkomt aan de Europese behoeften.

Zoals reeds vermeld, speelt het *NATO Defence Planning Process* (NDPP) een centrale rol bij het bepalen van de capacitaire behoeften op het gebied van collectieve verdediging, aangezien dit het enige geharmoniseerde mechanisme is dat zorgt voor de samenhang van de planning van de Regionale Plannen van de NAVO. Dit mechanisme maakt het mogelijk om de mobilisatie van de strijdkrachten en middelen, benodigd door de door de Bondgenoten overeengekomen strategische eisen, te optimaliseren, en tegelijkertijd een billijke verdeling van de gezamenlijke

inspanningen te waarborgen. Elk land verbindt zich via een expliciete politieke tot het leveren van een bijdrage, waardoor de legitimiteit en de samenhang van het mechanisme worden versterkt.

De regering beschouwt dit mechanisme dan ook als leidraad voor capacitaire investeringen. Hierbij houdt ze zowel de geallieerde als de Europese doelstelling voor ogen om via afschrikking en collectieve verdediging de veiligheid van hun leden en de stabiliteit van het continent te waarborgen.

e. Ontwikkeling van partnerschappen

Operationele partnerschappen

Internationale verbintenissen naleven betekent ook het nakomen van onze verbintenissen inzake samenwerking en partnerschapovereenkomsten in het kader van de NAVO, de Europese Unie, de Benelux-landen of op bilateraal vlak.

Binnen het kader van de NAVO en de Europese Unie illustreren concrete operationele partnerschappen het momentum van toenemende integratie tussen bondgenoten en partners. Om het hoofd te bieden aan de nieuwe dreigingen wordt samenwerking tussen staten een strategische noodzaak.

In de loop der jaren heeft België met succes capacitaire verankeringen tot stand gebracht met partners op zowel Europees als trans-Atlantisch niveau, waardoor het zichzelf vooropstelde als een model en een voorloper. Deze samenwerkingsverbanden spelen een essentiële rol in de verbetering van de interoperabiliteit en de gezamenlijke ontwikkeling van defensiecapaciteiten. Deze bilaterale en multilaterale partnerschappen zijn belangrijke troeven voor Defensie aangezien zij de trans-Atlantische en Europese allianties versterken die essentieel zijn voor de collectieve verdediging van het continent. Dit type samenwerking overstijgt loutere coördinatie en maakt deel uit van een logische onderlinge operationele afhankelijkheid door het delen van capaciteiten, gezamenlijke planning en wederzijdse opleiding. De efficiëntie van deze langdurige partnerschappen hangt af van betrouwbaarheid en consistentie.

Defensie zal zich inzetten voor de ontwikkeling van nieuwe vormen van Europese en trans-Atlantische samenwerking, met name met landen waarmee de partnerschappen momenteel nog beperkt zijn. Dit betreft zowel bestaande als nog te verwerven capaciteiten, zoals luchtverdedigingssystemen. Deelname aan een aantal internationale fora draagt bij aan het smeden van de banden die nodig zijn voor deze gezamenlijke ontwikkelingsinitiatieven, die met name op Europees niveau worden gestimuleerd.

Aanvullende partnerschappen

In het verlengde van de operationele partnerschappen moet ook de ontwikkeling van aanvullende samenwerking – met name op economisch en industrieel gebied, onderzoek en ontwikkeling, logistieke ondersteuning, onderhoud en opleiding – volledig worden geïntegreerd in de strategie voor defensiesamenwerking. Deze aanvullende partnerschappen versterken het bereik, de doeltreffendheid en de wederkerigheid van de acties tussen partners en bondgenoten.

In dit perspectief wil België een actieve rol spelen in de opbouw van een Europese industriële en technologische defensiebasis (EITDB). Dit streven houdt in dat bij de onderhandelingen over internationale samenwerkingsovereenkomsten op pragmatische wijze wordt gezorgd voor de behartiging van de Belgische belangen en voor concrete deelname van ons land. Deze kan met name de vorm aannemen van onderaannemingscontracten, technologieoverdrachten, gezamenlijke onderzoeksprojecten of lokale productie in België.

Overeenkomstig de visie van het Witboek over Europese defensie (*Readiness 2030*) zullen de mogelijkheden voor industriële samenwerking en samenwerking op het gebied van veiligheid en defensie worden benut met de partners in de Indo-Pacifische regio (met name Japan, de Republiek Zuid-Korea, Australië, Nieuw-Zeeland en India).

5. Opdrachten en strategische doelstellingen van Defensie

a. De Nationale Veiligheidsstrategie

De strategische taken en doelstellingen van Defensie passen volledig in de Nationale Veiligheidsstrategie en zijn essentieel voor een globale aanpak die gebaseerd is op het behoud van de vitale belangen van het land. Deze aanpak is gericht op het beschermen van de democratie en de rechtsstaat, het waarborgen van economische veiligheid, het versterken van de veerkracht en het nakomen van internationale verantwoordelijkheden.

De Nationale Veiligheidsstrategie is gebaseerd op een nauwe samenwerking tussen de verschillende overheidsniveaus en de bevoegde diensten — waaronder het Ministerie van Defensie — en hanteert een multidisciplinaire aanpak. Hierbij vult de Strategische Visie de andere dimensies van de nationale veiligheid aan en versterkt zij deze door een specifiek, coherent en passend antwoord te bieden op militaire, hybride en geopolitieke dreigingen.

b. Opdrachten van Defensie

De opdrachten van Defensie drukken uit wat ons land van Defensie verwacht en weerspiegelen haar bestaansredenen. Ze zijn gebaseerd op de Grondwet, die de belangrijkste verantwoordelijkheden van de krijgsmacht definieert.

Defensie speelt een essentiële rol bij de bescherming van onze vitale belangen en de handhaving van vrede en stabiliteit in Europa en daarbuiten, waar deze ook bedreigd worden. Door de ontwikkeling van nationale militaire capaciteiten en haar inzet voor internationale allianties en partnerschappen staat zij klaar om, op besluit van de regering, haar strijdkrachten te mobiliseren en, indien nodig, legitiem geweld te gebruiken om de veiligheid van het land en zijn bevolking te garanderen.

De vereisten van een collectieve verdediging, zowel in het kader van het Atlantisch bondgenootschap als op het nationaal grondgebied, zijn de belangrijkste factoren die de omvang van de krijgsmacht bepalen. Zij bepalen in de eerste plaats de omvang, de structuur en de capaciteiten ervan. Deze middelen zijn echter, indien nodig, geschikt voor collectieve veiligheidsoopdrachten buiten het NAVO-gebied voor zover het troepenmodel vergelijkbaar blijft. Wat deze opdrachten vooral onderscheidt, is de nood aan een grotere robuustheid. Andere, niet-dimensionerende opdrachten worden uitgevoerd met de reeds beschikbare middelen van Defensie.

Afschrikking en collectieve verdediging

Deze opdracht sluit aan bij de verbintenissen binnen de NAVO, en de primaire opdracht van Defensie is om hier volop aan bij te dragen.

De vitale veiligheidsbelangen van België zijn verankerd in het collectieve verdedigingssysteem en zijn daar dus fundamenteel afhankelijk van. Collectieve verdediging is met name bepalend op het vlak van uitrusting, mankracht, voorbereiding en voorraden. Defensie moet met andere woorden in staat zijn om de capaciteiten waartoe ze zich tegenover de bondgenoten heeft verbonden, kwantitatief, kwalitatief en tijdig in te zetten.

Verdediging van het nationale grondgebied

Recente geopolitieke omwentelingen en dreigingen, zowel conventioneel als hybride, hebben opnieuw de noodzaak naar voren gebracht om het nationale grondgebied te verdedigen in de context van collectieve verdediging. Deze opdracht omvat het beveiligen en behouden van de fysieke integriteit van het land tegenover alle vormen van dreiging door middel van gepaste en gecoördineerde militaire reacties.

Hoewel Defensie bijdraagt aan de bescherming van het nationale grondgebied, onderscheidt haar optreden zich van dat van de binnenlandse veiligheidsdiensten: terwijl de Politie dagelijks instaat voor de veiligheid van de burgers, de handhaving van de openbare orde en de bestrijding van criminaliteit, komt Defensie in actie bij grootschalige bedreigingen. Deze zijn vaak van externe of strategische aard en brengen de soevereiniteit of de nationale veiligheid in gevaar. In dit kader mobiliseert Defensie militaire middelen en handelt zij binnen een specifiek juridisch en operationeel kader, de binnenlandse veiligheidsdiensten aanvullend wanneer de situatie dit vereist.

Op besluit van de regering en onder bepaalde voorwaarden kan ook op Defensie een beroep worden gedaan om op niet-structurele basis interne veiligheidsopdrachten uit te voeren, met name ter bescherming van vitale infrastructuren. Om de gereedheid en operationaliteit van de strijdkrachten in het kader van de collectieve verdediging te waarborgen, zullen de statische bewakingsopdrachten op het nationale grondgebied hoofdzakelijk worden uitgevoerd door de territoriale reserve, zodra deze opgericht en volledig operationeel is. Deze opdrachten zullen plaatsvinden binnen een duidelijk omschreven juridisch en operationeel kader, teneinde de doeltreffendheid en legitimiteit te waarborgen.

Collectieve veiligheid

De stabiliteit van de internationale omgeving is van essentieel strategische belang, met name voor de Belgische economie. Het behoud ervan kan vereisen dat Defensie deelneemt aan internationale vredesondersteunende of crisisbeheersingsoperaties, of – wanneer noodzakelijk – aan militaire interventies tegen actoren die de internationale orde dreigen te ondermijnen. In dit opzicht hanteert België een ‘3D’-aanpak (*Defence, Diplomacy & Development*) waarbij Defensie handelt in coördinatie met de diplomatieke instrumenten en ontwikkelingssamenwerking. Deze synergie is gericht op het bevorderen van stabiliteit aan de buitengrenzen van Europa, en streeft tegelijk evenwichtige partnerschappen na – met name in Afrika – die gebaseerd zijn op pragmatische, wederkerige en wederzijds respectvolle relaties.

Bescherming van Belgische onderdanen in het buitenland

De veiligheid van de Belgische burgers in het buitenland berust vooral op een preventieve aanpak, die diplomatieke actie en betrokkenheid van Defensie combineert. In geval van een directe dreiging of wanneer de plaatselijke autoriteiten niet in staat zijn om de bescherming van onze onderdanen te verzekeren, kan echter een interventie van Defensie – op beslissing van de regering – noodzakelijk blijken (*Non-Combatant Evacuation Operation* - NEO).

Steun voor internationale humanitaire opdrachten

Defensie speelt ook een rol bij de ondersteuning van internationale humanitaire opdrachten en via defensiediplomatie. Defensie zet zich actief in voor internationale vrede en veiligheid door – wanneer de omstandigheden dit toelaten – bij te dragen aan vredesmissies van de Verenigde Naties en crisisbeheersingsoperaties van de Europese Unie. Haar inzet kadert voornamelijk in de preventie en de beheersing van conflicten in de onmiddellijke nabijheid en van crises die gevolgen hebben voor de veiligheid. De versterking van bilaterale partnerschappen maakt deel uit van deze bijdrage.

Hulp aan de Natie

Tot slot biedt Defensie, als dat nodig is en de middelen het toelaten, ondersteuning aan de diensten die verantwoordelijk zijn voor de veiligheid van de bevolking. Deze steun kan worden ingezet als reactie op verschillende soorten crisis- of noodsituaties zoals natuurrampen, voornamelijk wanneer de civiele middelen ontoereikend zijn of wanneer welbepaalde unieke capaciteiten van Defensie onontbeerlijk zijn.

c. Stand van zaken en ambities

Hoewel er dankzij de strategische visies van 2016 en 2022 (STAR-plan) vooruitgang werd geboekt, blijven de huidige capaciteiten en het voorbereidingsniveau van Defensie ontoereikend, zeker met de groeiende noodzaak om efficiënt te reageren op opkomende dreigingen in het achterhoofd. Tot op heden is Defensie door hardnekkige tekorten niet in staat om haar opdrachten op het vlak van collectieve verdediging volledig uit te voeren.

Jarenlang hebben een chronisch aanwervingstekort en onderfinanciering — die de vernieuwing en modernisering van de uitrusting heeft vertraagd — de operationele voorbereiding en doeltreffendheid van de krijgsmacht rechtstreeks aangetast. Tevens werd haar vermogen belemmerd om te innoveren en zich aan te passen aan technologische ontwikkelingen.

Het wordt nu van cruciaal belang om Defensie aanzienlijk te versterken om onze strijdkrachten voor te bereiden op conflicten van hoge intensiteit. Dit vereist een grondige modernisering — met name door de integratie van geavanceerde technologieën — om te kunnen beschikken over een robuustere, beter voorbereide (*readiness*) en wendbaardere strijdmacht die snel en doeltreffend kan reageren op veranderende dreigingen. Dit betekent in de eerste plaats capacitaire tekorten wegwerken, de voorraad strategische munitie vergroten en het personeelsbestand versterken.

Tegelijkertijd zal Defensie haar bestaansrecht in de ogen van het publiek moeten legitimeren door een zichtbare en tastbare meerwaarde. Of het nu gaat om onze bondgenoten of onze medeburgers, er is één duidelijke verwachting: Defensie moet kunnen doen wat er van haar wordt verwacht en dat bewijzen.

Niettegenstaande deze onweerlegbare doelstelling is het belangrijk om pragmatisch te blijven: ondanks de beslissing van de regering in 2025 om de begrotingsmiddelen aanzienlijk te verhogen, is de omvang van de behoeften zo groot dat de achterstand die in de loop der jaren werd opgelopen, niet in twee regeerperiodes kan worden ingehaald. De wederopbouw van Defensie volgt een strategie op lange termijn die een constante, structurele inzet en aanhoudende politieke wil vereist.

De Strategische Visie vormt de basis voor de beslissingen die genomen moeten worden om de doelstellingen voor capacitaire versterking zo snel mogelijk te bereiken. Deze doelstellingen en de daarvan afgeleide prioriteiten liggen echter niet vast: ze zullen flexibel en evolutief moeten blijven om zich te kunnen aanpassen aan omgevingsveranderingen en de opkomst van nieuwe dreigingen.

d. Strategische objectieven tegen 2035

De onderstaande strategische doelstellingen houden rekening met de opdrachten van Defensie, de huidige geopolitieke context en haar gevolgen, en de verankering van onze defensie in strategische partnerschappen en bondgenootschappen. Ze bepalen hoe Defensie er in 2035 moet uitzien en geven richting aan de inspanningen om haar te versterken.

1) Voorbereiding op een militair conflict met hoge intensiteit binnen een context van collectieve verdediging

Defensie zet zich in om conflicten te voorkomen door versterkte afschrikking, samen met haar bondgenoten bij zowel de NAVO als de Europese Unie. Het belangrijkste doel is om de keuze voor militaire actie minder aantrekkelijk te maken voor een vijandige natie door een robuuste en ontradende verdedigingscapaciteit te ontwikkelen. Dit betekent dat we onze krijgsmacht voortdurend moeten verbeteren om ze voor te bereiden op een mogelijk conflict met hoge intensiteit.

Mocht afschrikking falen, dan staan onze strijdkrachten klaar om snel en doeltreffend in te grijpen in collectieve verdedigingsoperaties om het grondgebied van het bondgenootschap, en met name

dat van Europa, te beschermen. Deze voorbereiding vereist een krijgsmacht die snel kan ingezet worden in gevechten van hoge intensiteit en lange duur. Hierbij hoort een optimaal voorbereidings- en ondersteuningsniveau (*readiness*) en ondersteuning teneinde de operationele doeltreffendheid te garanderen.

Het nastreven van dit strategische doel sluit het uitvoeren van collectieve veiligheidsmissies geenszins uit.

In dit kader van collectieve verdediging is Defensie een betrouwbare partner, die solide nationale en internationale partnerschappen ondersteunt en nauw samenwerkt met de defensie-industrie en innovatieve spelers. Defensie beschikt over voldoende personeelsleden en een uitgebreide operationele reserve en heeft de belangrijkste capacitaire tekorten opgevuld. De krijgsmacht staat klaar om in te grijpen in uiteenlopende contexten en geeft daarbij blijk van robuustheid, veerkracht, gereedheid en interoperabiliteit. Ze is in staat om snel en doortastend te reageren op steeds complexere dreigingen, zowel conventionele als hybride, door doeltreffendheid, flexibiliteit en vuurkracht te combineren.

2) Het nationaal grondgebied beschermen

Tegenover uiteenlopende en aanhoudende dreigingen staat Defensie klaar om het nationale grondgebied te beschermen tegen elke vorm van agressie binnen een pan-maatschappelijke veiligheidsaanpak. Intensievere dreigingen – met name hybride – vereisen dat we verder gaan dan het strikt militaire kader. De bescherming van het grondgebied wordt globaal en mobiliseert alle publieke en private actoren en de hele samenleving (*whole-of-society*). In die optiek werkt Defensie structureel samen met de belangrijkste partners en betrokken actoren, zowel in België als in het buitenland, om gecoördineerd, doeltreffend en veerkrachtig te reageren op de complexe en multidimensionale crises van de toekomst.

Defensie heeft een Nationaal Verdedigingsplan uitgewerkt en draagt bij aan het Nationale Weerbaarheidsplan waarin de verantwoordelijkheden, de noodzakelijke middelen en de juiste spelers worden verduidelijkt. Daarnaast heeft Defensie een *Enablement Plan* opgesteld dat de doorvoer en bescherming van geallieerde troepen en materieel op grote schaal vergemakkelijkt. Er wordt met name gezorgd voor een soepele coördinatie en een optimaal reactievermogen van de andere betrokken partners.

Defensie hanteert een proactieve en transparante communicatiestrategie, zowel binnen als buiten de organisatie, om een sterke nationale cohesie en doeltreffend crisismanagement in stand te houden. Defensie heeft een duidelijk wettelijk kader voor haar acties op nationaal grondgebied.

3) Anticiperen op het gevecht van de toekomst

Defensie wil vooruitstrevend blijven. Zij baseert zich op de analyse van recente conflicten en nieuwe vormen van oorlogvoering om daaruit de nodige lessen te trekken. Ze is in staat om enerzijds een structureel militair voordeel te behouden, door een evenwicht tussen traditionele militaire capaciteiten en geavanceerde technologieën, en anderzijds door nieuwe technologieën snel en doeltreffend te integreren door een proactieve aanpak van voortdurende innovatie. De krijgsmacht blijft relevant en doeltreffend op lange termijn en ze bereidt zich actief voor op toekomstige gevechten door haar strategieën aan te passen, haar capaciteiten te moderniseren en nieuwe vormen van oorlogvoering en disruptieve technologieën te integreren.

De industriële strategie voor Defensie laat toe de technologische en industriële basis van België en Europa te rationaliseren en te versterken door de industriële en defensie-ecosystemen grondig te transformeren. Ze ondersteunt de ontwikkeling van industriële capaciteiten voor de versnelde productie van munitie en wapensystemen. Om dit te bereiken heeft Defensie strategische partnerschappen aangegaan met producenten om ervoor te zorgen dat het materieel altijd klaar is.

Het onderzoeks- en ontwikkelingsbeleid van Defensie is gericht op de ontwikkeling van nieuwe wapensystemen. Daarom richt de DIRS 2.0 (*Defence Industry and Research Strategy*) zich nog meer op de behoeften van onze krijgsmacht en op het versterken van samenwerking en innovatie in de defensie-industrie. Ze betreft hierbij met name kleine en middelgrote ondernemingen (kmo's) en schuift hierdoor een model van Europese integratie naar voren. Technologische en industriële terugverdienmogelijkheden worden systematisch benadrukt. Daarom zal Defensie haar acties coördineren met de andere betrokken federale departementen, in het bijzonder het departement Economische Zaken, alsook met de deelstaten.

6. Prioritaire assen voor de versterking van Defensie

Rekening houdend met de te bereiken strategische doelstellingen, geven de prioritaire krachtlijnen richting aan de versterking van Defensie: de operationele output maximaliseren, het personeelsbestand vergroten, de capacitaire ontwikkeling versnellen en een versneld budgettair traject verankeren.

a. Operationele output maximaliseren

Het genereren van operationele output maakt onlosmakelijk deel uit van de opdrachten van Defensie, die waakt over een versterkte en geoptimaliseerde implementatie. Rekening houdend met de capacitaire transformatie, zal deze inspanning ambitieus maar realistisch blijven, zodat de versterking van capaciteiten niet in gevaar komt en er geen fragmentatie van middelen optreedt.

1) Operationeel blijven door te transformeren

Het handhaven van een hoog operationeel tempo maakt het bovenal mogelijk om een geloofwaardige afschrikkingscapaciteit te behouden. Zelfs tijdens een wederopbouw kan een leger het zich niet veroorloven om verzwakt over te komen bij potentiële tegenstanders. Het is daarom noodzakelijk om te allen tijde in staat te zijn om de opdrachten die aan het leger worden toevertrouwd uit te voeren. Het handhaven van een weliswaar aangepast maar aanhoudend operationeel tempo helpt ook om capacitaire tekorten te voorkomen die vervolgens moeilijk weg te werken zouden zijn.

Bovendien is operationele inzet een essentieel hulpmiddel voor de gereedheid en een verhoogde slagkracht: reële operaties bieden de mogelijkheid om soldaten te trainen in concrete situaties, om de nieuwe generatie aan materieel te testen in reële omstandigheden, en om de doeltreffendheid van nieuwe doctrines te valideren. Deze rechtstreekse vorm van feedback is waardevol bij het oriënteren van transformatie-inspanningen en bij het verfijnen van de relevantie van capacitaire en organisatorische keuzes.

De operationele inspanning ondersteunt ook de ontwikkeling van de defensiesector als geheel. Door in concrete omstandigheden een beroep te doen op industriële en technologische capaciteiten, worden het aanpassings-, innovatie- en reactievermogen van de betrokken spelers aangemoedigd.

Tot slot onderhoudt een actieve Defensie haar bestaansrecht in de ogen van de bevolking. Nationale en internationale operaties demonstren haar meerwaarde en haar vermogen om op te treden en te beschermen. Dit vergemakkelijkt de steun voor modernisering, rechtvaardigt investeringen en mobiliseert politiek en maatschappelijk engagement.

2) Bijdragen aan afschrikking en collectieve verdediging en de territoriale verdediging verzekeren

Onze krijgsmacht moet gevechtskracht hebben die voldoet aan de NAVO-normen, robuust en doeltreffend zijn op alle gebieden, uitgerust zijn met geavanceerd materiaal, en beschikken over

goed opgeleid personeel. Ze moet ook permanente operationele beschikbaarheid garanderen, ook wat reserves betreft, en snel kunnen worden opgeschaald naargelang de behoeften.

Zonder ons land evenwel te beletten troepen in te zetten in andere contexten dan die van de NAVO, zullen de operationele prioriteiten van Defensie vooral gericht zijn op het naleven van de verbintenissen die zijn aangegaan binnen het bondgenootschap. Deze engagementen sluiten hoofdzakelijk aan bij het concept *Deterrence and Defence of the Euro-Atlantic Area* (DDA).

Het DDA-concept is gebaseerd op waarschuwings-, reactie- en inzetmechanismen die rond het *NATO Force Model* (NFM) zijn gestructureerd. Het doel van dit model is om de NAVO te voorzien van een grote hoeveelheid strijdkrachten met een hoog niveau van gereedheid die snel kunnen ingrijpen in alle operationele omgevingen. Het is met name opgebouwd rond een aanzienlijke en snelle reactiemacht, die in staat van paraatheid wordt gehouden om de collectieve verdediging te waarborgen.

De *Forward Land Forces* (FLF), die vooraf zijn gepositioneerd op de oostflank van het bondgenootschap, nemen deel aan NAVO-opdrachten en zijn regelmatig betrokken bij grootschalige oefeningen.

In dit verband zal Defensie een actieve rol spelen bij de uitvoering en ondersteuning van het nieuwe strategische concept van de NAVO, dat heeft geleid tot een versterkte afschrikking (*enhanced deterrence posture*).

Ten slotte vormen de nieuwe Regionale Plannen (*Regional Plans*) die in het kader van de DDA werden opgesteld, de ruggengraat van de reactie van het bondgenootschap in geval van een crisis of conflict. Hun concrete uitvoering wordt verzekerd door het *NATO Force Model*, wat een groter reactievermogen en coördinatie binnen de geallieerde strijdkrachten garandeert. De uitvoering van de Regionale Plannen zal leiden tot een aanzienlijke versterking van de aanwezigheid van land-, zee- en luchtmacht aan de oostgrens van het bondgenootschap. Defensie zal hiervoor geleidelijk aan meer middelen en personeel inzetten.

Bovendien vormt België door zijn positie op de noordwestelijke flank van het bondgenootschap ook een eerstelijnsnatie (*frontline nation*). Hierdoor moet het actiever bijdragen, in het bijzonder aan de bescherming van het luchtruim door middel van lucht- en raketverdedigingscapaciteiten, aan de bewaking van zijn kusten en aan cyberweerbaarheid.

Het *Standing Defence Plan* van de NAVO heeft tot doel de integriteit en bescherming van de staten van het bondgenootschap te waarborgen. Als onderdeel hiervan is Defensie verantwoordelijk voor de *Quick Reaction Alert* (QRA), een luchtpolitiesysteem dat werd ontworpen om gezamenlijk het luchtruim van de Benelux-landen en periodiek ook dat van andere geallieerde landen te beschermen.

Rekening houdend met de rol van ons land als gast-, doorvoer- en ontvangstland en als land dat troepen levert, staat de krijgsmacht klaar om op nationaal grondgebied de grootschalige doorvoer van geallieerde troepen en militair materieel te faciliteren en tegelijkertijd de bescherming van vitale infrastructuur te waarborgen.

De rol van België in de nucleaire afschrikingscapaciteit van de NAVO zal essentieel blijven. Door *dual capable aircraft* te leveren, draagt ons land actief bij tot een opdracht die gericht is op de politieke doelstelling om de vrede binnen het bondgenootschap te bewaren.

3) Andere opdrachten van Defensie verzekeren

Bijdragen aan de collectieve veiligheid

Hoewel collectieve verdediging de prioriteit en de voornaamste inspanning is geworden, blijven collectieve veiligheidsoperaties een cruciaal middel om de stabiliteit in strategische gebieden te handhaven of te herstellen.

De komende jaren zullen de potentiële gebieden voor interventie in het kader van collectieve veiligheid zich voornamelijk bevinden in de cirkel van instabiliteit rond Europa, met inbegrip van het Middellandse Zeegebied, de Sahel, West-Afrika en het Midden-Oosten. Andere risicozones zijn deze in strategische handelsregio's en -corridors die essentieel zijn voor de Belgische economie, in het bijzonder om de vrije koopvaardij en de grondstoffenbevoorrading te verzekeren.

In Afrika blijft de Democratische Republiek Congo een belangrijk thema van samenwerking voor Defensie. Deze vindt plaats via directe binationale steun door middel van opleiding en binnen het Europese kader dankzij het *European Peace Facility*-programma (EPF). De ontwikkeling van de situatie in het oosten van het land zal een aandachtspunt blijven.

Om het delen van kennis aan te moedigen en de Belgische belangen beter te verdedigen, zal een uitwisselingsprogramma tussen de administraties van Buitenlandse Zaken en Defensie worden ontwikkeld.

Bescherming van Belgische onderdanen en belangen in het buitenland

Wat de bijstand aan Belgische onderdanen en rechthebbenden in het buitenland betreft, tonen wereldwijde spanningen aan dat Defensie permanent klaar moet staan om bescherming te bieden aan hen. In dit kader blijft de voorbereiding van NEO-evacuatieoperaties een prioriteit voor Defensie.

Indien nodig zorgt Defensie voor de beveiliging van de ambassades dankzij geoptimaliseerde ontplooiingen en de inzet van speciaal opgeleid beveiligingspersoneel (detachementen veiligheidsagenten - DAS).

Bijdragen aan dringende humanitaire hulp

Defensie draagt waar nodig bij aan inspanningen om humanitaire noodhulp te ondersteunen. Op dit gebied reageert B-FAST (*Belgian First Aid and Support Team*) op verzoeken om bijstand van andere landen. Het gaat om het zenden van medisch en humanitair materiaal, het organiseren van medische evacuaties of het inzetten van gespecialiseerde teams. Defensie speelt hierbij een belangrijke rol door haar expertise, logistieke capaciteiten en operationele middelen ter beschikking te stellen voor een snelle en doeltreffende reactie.

Deelnemen aan de Hulp aan de Natie

Naast ondersteuning in het kader van binnenlandse veiligheidsopdrachten, waarvoor een specifiek wettelijk en operationeel kader geldt, wordt Defensie indien nodig ook ingezet voor Hulp aan de Natie. Defensie mobiliseert niet alleen haar middelen in geval van een crisis- of noodsituatie, maar kan ook worden opgeroepen om directe steun te verlenen aan de bevolking wanneer de civiele middelen ontoereikend zijn of wanneer specifieke capaciteiten vereist zijn. In deze context biedt de compagnie PROTER (Territoriale Bescherming) een beschikbare responscapaciteit.

Defensie voert ook reddingsoperaties per helikopter uit (*Search and Rescue* - SAR), en draagt bij aan de beveiliging van kritieke infrastructuren, cyberveiligheid en de strijd tegen desinformatie. Defensie voert ook andere essentiële opdrachten uit, waaronder bewaking en begeleiding van verdachte schepen in de territoriale wateren en de exclusieve economische zone (EEZ), evenals ontmijningsoperaties via de Dienst voor Opruiming en Vernietiging van Ontploffingstuigen (DOVO).

4) Een aanzienlijke bijdrage leveren aan de preventie of indamming van gewelddadige conflicten

Defensie zal een belangrijke bijdrage leveren aan het voorkomen of indammen van gewelddadige conflicten. Deze bijdrage kan ook plaatsvinden buiten het kader van de collectieve verdediging zoals geïllustreerd door de geleverde steun tegen de agressie tegenover Oekraïne.

In deze context zullen België en zijn krijgsmacht hun militaire steun aan Oekraïne verderzetten, zowel in het kader van de Europese Unie als van de NAVO.

De Belgische steun vindt plaats onder de vorm van het opleiden van Oekraïense soldaten en het leveren van materieel en munitie. Naargelang de evolutie van de situatie zal het Belgische engagement worden aangepast om zo goed mogelijk in te spelen op nieuwe vereisten en behoeften uit het terrein. Ons land zal, in samenwerking met internationale partners, bijdragen tot de versterking van het Oekraïense leger, meer bepaald door de levering en ondersteuning van F-16's.

Defensie zal de ontwikkelingen van dit conflict op de voet volgen. Onze krijgsmacht bereidt zich voor op de ondersteuning van een Europese inspanning om te zorgen dat een mogelijk staakt-het-vuren binnen een nog te definiëren internationaal kader wordt nageleefd.

b. Personeel en toename van het personeelsbestand

1) Toenemend personeelsbestand

De opbouw van Defensie gebeurt niet enkel via budgetten en materieel. De vrouwen en mannen van Defensie spelen een centrale rol in haar optreden door hun talent, engagement, en kwaliteit. Ze ondersteunen haar transformatie en dragen actief bij tot haar versterking. Hun rol is van doorslaggevend belang en moet een prioriteit blijven.

Om de opschaling van haar operationele capaciteiten veilig te stellen en haar verplichtingen na te komen, zal Defensie haar personeelsbestand aanzienlijk moeten versterken. Met dit in het achterhoofd zal Defensie actief doorgaan met de rekrutering van zowel militair als burgerpersoneel. De uitwerking van deze ambitie in het kader van deze Strategische Visie is opgenomen in Bijlage A.

Deze personeelsgroei is ook noodzakelijk om de transformatie door te voeren. Deze vereist immers de aanschaf, ingebruikname en vervolgens het beheer van talrijke wapensystemen, maar ook opleiding en het behoud van die vaardigheden die nodig zijn voor het gebruik ervan. Een breder personeelsbestand zal ook een betere bijdrage mogelijk maken aan internationale organisaties, waardoor internationale integratie versterkt wordt.

Alle denkpistes zullen dus worden onderzocht om het personeelsbestand van Defensie uit te breiden. De rekrutering zal gediversifieerd, snel en flexibel zijn, terwijl de attritie onder jonge rekruten en knelpuntberoepen zo laag mogelijk zal worden gehouden.

Als een van de grootste werkgevers van het land biedt Defensie een breed scala aan beroepen, interne doorgroeimogelijkheden en opleidingen. In dit kader zal de analyse van de evolutie van de arbeidsmarkt worden voortgezet en zal de samenwerking met onder meer de regionale arbeidsbemiddelingsdiensten worden geïntensiveerd om de rekrutering te ondersteunen. De mogelijkheden voor het uitbreiden van de potentiële rekruteringsvijvers zullen verder worden ontwikkeld. De eenheden zullen ook meer middelen en vrijheid krijgen om een actievere rol te spelen bij de werving, met name om in hun eigen behoeften te voorzien. De organisatie van een secundaire onderwijscyclus met betrekking tot defensie- en veiligheidsberoepen zal worden voortgezet en uitgebreid, met name om alle regio's te bereiken.

De aantrekkelijkheid van het beroep van militair zal worden gehandhaafd, met name wat betreft het salaris, de toelagen en de vergoedingen voor bepaalde situaties, prestaties en/of kwalificaties. De personeelsinitiatieven zullen worden ontwikkeld en uitgevoerd binnen een constructieve dialoog met de vakorganisaties van Defensie.

Het stimuleren van roepingen en het versterken van engagement bij jongeren zal worden geïntensiveerd. Er zal bijzondere aandacht worden besteed aan de zogenaamde STEM-beroepen (*Science, Technology, Engineering and Mathematics*) Deze zijn immers essentieel voor Defensie en

hebben, net als in veel andere sectoren, te kampen met een tekort. In dit verband zullen maatregelen worden genomen om bepaalde essentiële beroepen aantrekkelijker te maken. Gezien de toenemende complexiteit van defensiecapaciteiten en -systemen wordt het in bepaalde gevallen essentieel om het doorschuiven van personeel te beperken teneinde de opgedane kennis en ervaring te behouden en valoriseren. Daartoe zullen specialisatieprogramma's worden opgezet terwijl veelzijdige loopbaantrajecten ook behouden blijven. Het uiteindelijke doel is een goed evenwicht tussen expertise en aanpassingsvermogen.

De rekrutering van burgerpersoneel blijft van essentieel belang voor het invullen van de niet-operationele functies. Om de attractiviteit van burgerfuncties bij Defensie te verhogen zal hun statuut worden verduidelijkt. Er zal een regelgevend kader worden uitgewerkt met aanvullende verplichtingen en regels om de werking van het burgerpersoneel beter af te stemmen op de organisatie en de behoeften van Defensie, bijvoorbeeld in geval van training of ontplooiing van troepen. Dit onderscheid ten opzichte van andere ambtenaren is te verklaren door de noodzaak dat de burgers van Defensie ook beschikbaar moeten zijn in geval van crisis of conflict. In dit kader zullen mogelijkheden om toe te treden tot de reserve actief worden aangemoedigd.

Ook zal de autonome en snelle rekrutering voor bepaalde of onbepaalde duur van zij-instromers worden ontwikkeld, zowel voor voltijdse al deeltijdse dienst. Administratieve belemmeringen voor een grotere instroom van zij-instromers zullen worden weggewerkt. Eerder opgedane ervaring en specifieke kwalificaties zullen worden erkend en gevaloriseerd.

Daarnaast zal beter gebruik worden gemaakt van extern personeel via dienstcontracten (uitbesteding of *outsourcing*). Uitbesteding zal worden voortgezet zolang dat nodig is, op voorwaarde dat dit de operationele capaciteit van Defensie niet schaadt en zowel effectiviteit als efficiëntie oplevert. In dit kader zullen de mogelijkheden voor uitbesteding op het gebied van selectie en rekrutering worden onderzocht.

Om militairen te bedanken voor hun dienst, zullen sociale voordelen (*employee benefits*) worden ontwikkeld, met name via overeenkomsten met de privésector.

2) Selectie en opleiding

De rekrutering voor het uitbreiden van het personeelsbestand gaat gepaard met een uitbreiding van de selectie- en opleidingscapaciteit. De processen en middelen die nodig zijn voor deze activiteiten zullen worden aangepast om de rekruteringscapaciteit te kunnen vergroten, de wachttijd bij de inlijving te verkorten en de ontvangst van kandidaten (*onboarding*) te verbeteren. Selectie en opleiding zijn cruciale momenten, aangezien ze voor sollicitanten en jonge rekruten de eerste contacten met Defensie vormen.

Gezien de toenemende complexiteit van het materieel en de operationele omgeving is opleiding van essentieel belang en speelt dit een sleutelrol in de operationele inzetbaarheid van de capaciteiten. Jaarlijks verzorgt Defensie een breed scala aan opleidingen, waarbij duizenden personen kunnen worden opgeleid. Of het nu gaat om initiële, voortgezette of gespecialiseerde opleidingen, ze bestrijken een breed spectrum aan domeinen en combineren theorie en praktijk. Het merendeel vindt plaats in een militaire omgeving, op het nationale grondgebied. Ze worden gegeven door *joint* ('intermachten') instellingen, zoals de Koninklijke Militaire School en de Koninklijke School voor Onderofficieren, en door instellingen die eigen zijn aan elk krijgsmachtdeel. Sommige opleidingen maken ook deel uit van internationale partnerschappen, die de uitwisseling van ervaringen bevorderen en de interoperabiliteit versterken.

Deze opleidingen zijn essentieel voor het goed functioneren en de operationaliteit van Defensie. Ze moeten worden gegeven door gekwalificeerde, voorbeeldige instructeurs die de op te leiden personen van nabij begeleiden. Hun expertise en pedagogische methoden zullen evolueren door de integratie van moderne pedagogische benaderingen, gebaseerd op technologische vooruitgang en onderwijskunde. Voor de leerlingen moet de opleiding zowel kwalitatief als motiverend zijn,

gebaseerd op gepersonaliseerde programma's en een aangepaste fysieke begeleiding (*human performance programme*). Deze initiatieven zijn niet alleen essentieel om de aantrekkingskracht van Defensie te versterken, maar ook om jonge rekruten aan de organisatie te binden.

De opleidingen zullen regelmatig worden bijgewerkt om ze aan te passen aan de veranderende operationele realiteit en nieuwe technologieën, zoals het gebruik van drones en elektronische oorlogsvoering. Innovatie, technologie en partnerschappen zullen ten volle worden benut om de doeltreffendheid van het leren te optimaliseren, met name door een groter gebruik van simulatietools.

Opleiding vormt ook een essentiële schakel in de bedrijfscultuur. Defensie zal er dan ook op toezien dat het personeel dat belast is met de opleiding, de waarden en het leiderschap op een doeltreffende manier overdraagt. Een transformatiecultuur, die onontbeerlijk is om de uitdaging van de versterking van Defensie aan te gaan, moet eveneens worden geïntegreerd.

3) Een operationele reserve

Professionele strijdkrachten zijn essentieel voor afschrikking en collectieve verdediging, maar hun beperkte omvang beperkt hun vermogen om langdurig te reageren op grote crises of conflicten, zowel op nationaal als internationaal niveau. Om deze tekortkoming weg te werken is het nodig om de responscapaciteit te versterken met reservetroepen die de actieve strijdkrachten aanvullen. De ontwikkeling van een veelzijdige, grotere en meer operationele reserve is een absolute prioriteit. Defensie zal op gepaste, efficiënte en effectieve wijze meer reservisten integreren.

De reserve vormt een essentiële schakel tussen Defensie en de burgerij, en biedt de mogelijkheid om het land te dienen zonder noodzakelijkerwijs een militaire loopbaan te volgen. Deze wederzijdse toenadering versterkt niet alleen het imago en de zichtbaarheid van Defensie, maar draagt ook bij tot de ontwikkeling van een echte veiligheidscultuur in ons land. De reserve biedt ook tal van andere mogelijkheden, waaronder het versterken van partnerschappen met de industrie.

De reserve is gebaseerd op drie pijlers:

- De gespecialiseerde reserve, die wordt gebruikt om op structurele of ad-hoc basis de werking van Defensie te versterken met individuen die zij-aan-zij samenwerken met het burger- en militair personeel van het actief kader;
- De gevechtsreserve (inzetbaar), op dezelfde manier samengesteld als en geïntegreerd in de operationele eenheden bestaande uit actief kader, maar met een lagere staat van gereedheid. Mits deze reserve-eenheden een (her-)opwerkingsperiode doorlopen (training), kunnen ze worden ingezet voor operaties in binnen- of buitenland, net als de eenheden bestaande uit actief kader. Ze zullen volledig uitgerust en goed getraind zijn;
- De territoriale reserve, die toegespitst is op de verdediging van het grondgebied, de *enablement*-opdrachten, de beveiliging van bepaalde vitale infrastructuren en de hulp aan de natie. De totstandbrenging van een territoriale reserve is een prioriteit op korte termijn.

Om het concept van de reserve te versterken, is het essentieel om het aantrekkelijker te maken voor zowel reservisten als hun werkgevers. Het statuut wordt verduidelijkt en gemoderniseerd, met name om beter rekening te houden met mogelijkheden voor voltijds en deeltijds werk. Het beheer van reservisten wordt vereenvoudigd en geleidelijk geïntegreerd in dat van militairen in actieve dienst. Ze zullen over kwalitatief hoogwaardige uitrusting kunnen beschikken. Er zullen ook aanmoedigingsmaatregelen worden onderzocht, enerzijds om hun afwezigheden op de werkvloer te compenseren wanneer ze prestaties leveren binnen Defensie, en anderzijds om de toetreding tot de reserve te stimuleren. Om de activiteiten van reservisten te kunnen combineren met hun beroepsactiviteiten zal een vooruitziend beheer van de trainingsactiviteiten van de reserve in plaats worden gesteld.

Er zullen overeenkomsten met sectorale organisaties en specifieke compensaties worden getroffen om werkgevers te ondersteunen, zodat de terbeschikkingstelling van reservisten flexibeler verloopt en de behoeften van Defensie en de andere werkgevers zo goed mogelijk op elkaar af worden gestemd. Er zal worden gezorgd voor coördinatie met de andere federale en deelstaatdepartementen voor die elementen die onder hun bevoegdheid vallen.

De bestaande beperkingen en vereisten voor reservisten zullen worden geëvalueerd en indien nodig worden herzien. Onnodige belemmeringen zullen worden weggewerkt, zodat iedereen met relevante vaardigheden of expertise de mogelijkheid krijgt om dienst te nemen.

4) Hedendaagse militaire dienst

Gezien de toenemende veiligheidsuitdagingen zal vanaf 2026 een vrijwillige militaire dienst ('Militair dienstjaar - *Année de Service Militaire*') worden ingevoerd. Deze dienst zal worden ontwikkeld in het kader van de reserve en is van cruciaal belang voor haar ontwikkeling en versterking. Het dienstjaar zal immers zorgen voor een instroom van goed opgeleide en gemotiveerde personen.

Jonge mannen en vrouwen die achttien jaar worden, zullen een brief krijgen waarin ze worden aangemoedigd na te denken over de huidige veiligheidsuitdagingen en waarin ze worden uitgenodigd om een jaar bij Defensie te komen werken. De deelnemers krijgen een correcte vergoeding op basis van hun graad en krijgen toegang tot interessante militaire functies.

Na afloop van dit jaar krijgen deze jongeren de kans om hun loopbaan bij Defensie voort te zetten of zich aan te melden als reservist, hierdoor bijdragend aan de versterking van Defensie.

5) Erkende veteranen

In België bestaat er een statuut voor nationale erkenning. Dit houdt een officiële erkenning in door de staat van een periode van uitzonderlijke levensomstandigheden, beleefd door personen die blijk hebben gegeven van een inzet die verder gaat dan wat gewoonlijk van een burger wordt verwacht.

Wat Defensie betreft zijn veteranen personen die in dienst zijn geweest of nog steeds in dienst zijn bij Defensie en die voldoen aan specifieke criteria op het vlak van deelname aan operaties. Tot op heden blijft deze erkenning beperkt tot een eretitel, zonder dat er specifieke rechten of voordelen aan verbonden zijn. Om de inzet ten dienste van het land door veteranen te erkennen en hun bijdrage aan de samenleving te benadrukken, zullen voordelen worden ingevoerd die vergelijkbaar zijn met diegene die worden toegekend aan andere statuten van nationale erkenning.

6) Gezondheid, welzijn en veiligheid van het personeel

Militairen worden regelmatig geconfronteerd met complexe opdrachten, die vaak onder grote druk en in extreme omstandigheden worden uitgevoerd. Deze situaties stellen hen bloot aan grote risico's die geïdentificeerd, beheerst en zoveel mogelijk voorkomen moeten worden.

Het zal van essentieel belang zijn om zowel de individuele als de collectieve veerkracht te versterken, zodat het personeel beter kan omgaan met stress en de vele uitdagingen die nog voor ons liggen. Dit zal des te belangrijker zijn omdat het personeel van Defensie de komende jaren onder toenemende druk zal komen te staan. Deze toenemende druk is het gevolg van de hervorming van de organisatie, terwijl het personeel tegelijkertijd een hoog niveau van training en operationele inzet moet behouden. Het vermogen om met stress om te gaan en uitdagingen aan te gaan, zal een bepalende factor zijn voor de effectiviteit en het welzijn.

Het *Total Force Fitness*-concept (TFF) zal verder ontwikkeld worden, waarbij een holistisch model wordt gehanteerd dat acht domeinen van welzijn bestrijkt: sociaal, fysiek, financieel, medisch, spiritueel, mentaal, nutritioneel en de werkomgeving. Tegelijkertijd zal de dienst *Occupational*

Health & Safety (OHS) geoptimaliseerd worden door de versteviging van haar drie strategische pijlers: (de arbeidsgeneeskunde, de veiligheid op het werk en de psychosociale steun). Het doel hierbij is de wettelijke verplichtingen na te leven en tegelijk de vereiste operationele soepelheid te behouden in de mogelijke context van een conflict.

Ook verbindt Defensie zich ertoe om een veilige werk- en leefomgeving voor al haar medewerkers te garanderen. Dit houdt in dat elke medewerker zich kan ontwikkelen in een kader waarin hij zich veilig, erkend en gerespecteerd voelt.

7) Inachtneming van de militaire specificiteit

De militairen hebben als opdracht ons land, zijn vitale belangen en zijn burgers te beschermen tegen dreigingen van externe oorsprong. Het gaat om een specifieke opdracht, die de essentie van het militaire engagement en de daaruit voortvloeiende eisen bepaalt. Dit omvat een rigoureuze opleiding en training, gespecialiseerde vaardigheden en het beheer van dure technologische apparatuur. Bovendien verhogen de frequente postverschuivingen tijdens de loopbaan de last van de woon-werkverplaatsingen op aanzienlijke wijze. Deze unieke rol binnen de samenleving brengt specifieke verplichtingen en opofferingen met zich mee: beperking van bepaalde fundamentele vrijheden, gehoorzaamheidsplicht, verhoogd risico op ongevallen, een bijzonder tucht- en strafrechtelijk stelsel, de mogelijkheid extreem geweld te moeten gebruiken en levensgevaar, zowel tijdens trainingen als tijdens operaties.

Deze unieke specificiteit, voortvloeiend uit de Grondwet, geldt voor alle militairen. Hierdoor is Defensie geen overheidsdienst zoals alle andere en kunnen militairen niet worden gelijkgesteld met andere ambtenaren. Zij vormen het laatste redmiddel en komen in actie daar waar anderen wegblijven. Hun opdracht vereist een onberispelijke beschikbaarheid en een voortdurend aanpassingsvermogen aan uiteenlopende, vaak onvoorspelbare, en gevaarlijke omstandigheden.

Om de operationele doeltreffendheid van de krijgsmacht te garanderen, is het absoluut noodzakelijk om deze specificiteit te erkennen, te beschermen en ten volle te integreren. Hiermee moet prioritair rekening worden gehouden, met name in het kader van elke aanpassing aan het statuut van de militairen.

Het negeren van deze specificiteit – die geen abstract concept is, maar een concrete en operationele realiteit is – zou de veerkracht en het actievermogen van onze krijgsmacht blijvend verzwakken.

Het is van cruciaal belang rekening te houden met deze specificiteit bij de implementatie van de hervorming van het pensioenstelsel van de militairen. Het is namelijk van essentieel belang dat de voorgenomen maatregelen geen buitensporige druk leggen op de Defensiebegroting, niet leiden tot een ondoordachte vergrijzing van de krijgsmacht, de loopbaanperspectieven van bepaalde categorieën van sleutelpersoneel niet beperken, de goede werking van Defensie niet verstoren en noch het proces van capaciteitsversterking, noch de operationaliteit in gevaar brengen. In de huidige context van dreigingen zou het een ondoordacht risico zijn om hier onvoldoende rekening mee te houden. In het kader van een algemene hervorming van de pensioenstelsels zullen dan ook specifieke, evenwichtige en aangepaste maatregelen worden genomen om tegemoet te komen aan de specifieke realiteit van het beroep van militair.

Bovendien is het erkennen en naar waarde schatten van de essentiële rol van militairen – die zich met zelfopoffering inzetten en zware offers brengen voor de veiligheid van het land – een onmisbaar beginpunt voor het opbouwen van een echte veiligheidscultuur in België.

8) De sociale partners

De sociale partners spelen als vertegenwoordigers van het personeel en dankzij hun expertise een belangrijke rol in het verwezenlijken van de ambities van Defensie. Hun bijdrage is onmisbaar bij zowel organisatorische als operationele veranderingen. In dit perspectief vormt een sociale

dialogoog gebaseerd op vertrouwen, luisteren en overleg een essentieel middel om de gestelde doelen te bereiken.

c. Versnelling van de capacitaire ontwikkeling

1) Stand van zaken en vooruitzichten van de capacitaire ontwikkeling en van de staat van paraatheid (*readiness*)

Wat de capaciteiten betreft heeft een eerste luik van belangrijke investeringen, in overeenstemming met de Strategische Visie van 2016, geleid tot een militaire programmeringswet op het gebied van investeringen, goedgekeurd in mei 2017. Deze wet voorzag verschillende grote aankoopprogramma's, die de aanschaf van sleutelcapaciteiten omvatte zoals een gemotoriseerde landcapaciteit, een multifunctionele luchtgevechtscapaciteit, verkenningsdrones, fregatten en mijnenbestrijdingsvaartuigen. De leveringen van deze capaciteiten zijn van start gegaan en zullen het voorwerp uitmaken van een geleidelijke operationele opschaling.

Via een aangepaste programmeringswet heeft de strategische visie van 2022 (STAR-plan) deze ontwikkeling voortgezet via een tweede investeringsluik, ondersteund door een toename van het personeelsbestand. De nadruk werd gelegd op aanvullingen op de gemotoriseerde landcapaciteit, de versterking van de technologische en industriële defensiebasis en de ontwikkeling van nieuwe capaciteiten in het cyberdomein. Hoewel de uitvoering van dit tweede luik nog recent is (de eerste contracten waren gepland voor 2023), zijn verschillende belangrijke programma's reeds opgestart. Voorbeelden hiervan zijn de aankoop van een aantal vliegtuigen dat overeenkomt met een extra transportvliegtuig voor het bijtanken tijdens de vlucht, artilleriesystemen, een derde patrouilleschip, logistieke en commandovoertuigen, en lichte multifunctionele helikopters.

De verslechterde geopolitieke context en de toename van dreigingen dwingen Defensie nu om de versterking van haar capaciteiten te versnellen en te intensiveren. Dit vertaalt zich in de noodzaak om de gevechtskracht te verhogen en de staat van gereedheid (*readiness*) te verbeteren. Dit gebeurt hoofdzakelijk door beter ondersteunde training en een verhoging van de voorraden – met name munitie – teneinde een beter operationeel voortzettingsvermogen (*sustainability*) te garanderen.

In deze context hebben de twee investeringsluiken, gekoppeld aan de strategische visies van 2016 en 2022, het pad geëffend, maar blijven ze ontoereikend om de verbintenissen van ons land op het vlak van collectieve verdediging ten volle na te komen. Met name op het vlak van *readiness* lieten de budgettaire middelen, die de laatste jaren daadwerkelijk aan Defensie werden toegewezen, niet toe om de ruim ontoereikende (met name munitie-) voorraden herop te bouwen.

Ten slotte zal Defensie, op basis van lessen uit het conflict in Oekraïne, voortaan en behalve in dringende gevallen (met name op verzoek van Oekraïne) systematisch beoordelen of het zinvol is om materiaal dat uit dienst wordt genomen, op te slaan. Deze aanpak heeft tot doel het materiaal te kunnen hergebruiken in mogelijke grootschalige en langdurige conflicten of ten behoeve van de reservetroepen, in plaats van het uitsluitend op basis van de restwaarde af te stoten.

2) Principes van de capacitaire actualisering en ambitieniveau

De capacitaire actualisering en het ambitieniveau van deze Visie sluiten volop aan bij de verbintenissen van België op het vlak van collectieve verdediging, waarbij voldaan wordt aan de door de regering bepaalde prioriteiten en de opdrachten van Defensie.

In dit kader voert Defensie een evenwichtig en coherent beleid voor capacitaire versterking, dat gericht is op de verbetering van de slagkracht, het reactievermogen, de weerbaarheid en de connectiviteit. Het beleid moet er ook voor zorgen dat de capaciteiten interoperabel zijn met deze van de andere NAVO-landen en de Europese Unie.

Zoals eerder aangegeven, blijft het capacitaire planningsproces van de NAVO (*NATO Defence Planning Process* - NDPP) het referentiekader voor de oriëntatie van de defensie-investeringen. Gezien de reële dreigingen heeft de NAVO het minimumniveau van de verwachte capaciteiten aanzienlijk verhoogd ten opzichte van de eisen die tijdens de vorige NDPP-cyclus (2021) waren vastgelegd. Deze herziening leidt tot een aanzienlijke verhoging van de bijdrage die van elke lidstaat wordt gevraagd.

De doelstellingen van de NDPP-cyclus 2025 zijn gericht op een optimale toewijzing van de beschikbare middelen aan de meest kritiek geachte domeinen. Bijgevolg werden de investeringen die in de geldende militaire programmeringswet zijn opgenomen opnieuw geëvalueerd, geprioriteerd en aangepast. Hierbij werd rekening gehouden met de vastgestelde tekortkomingen en de reeds verworven capaciteiten, teneinde hun strategische coherentie te versterken en hun doeltreffendheid te maximaliseren.

Het doel is nu om de aankopen die beantwoorden aan deze strategische capacitaire behoeften onverwijld vast te leggen. Om versneld werk te maken van de benodigde versterking van de collectieve verdediging, moeten de eerste aankopen van materieel – boven op het STAR-plan – prioritair gericht zijn op de uitbreiding en verdieping van capaciteiten die reeds in gebruik zijn of bij de einduitvoeringsfase van de vorige strategische plannen in levering zouden zijn. Dit scenario zal toelaten om tegelijk de transformatie van Defensie te versnellen. Deze aanvullende aankopen zullen zoveel mogelijk gebaseerd zijn op bestaande contracten en partnerschappen, waardoor de duur van het contractuele proces wordt verkort. Op het vlak van *human resources* vormt het huidige en geplande personeelsbestand een solide basis, die des te makkelijker kan worden versterkt wanneer een aankoop betrekking heeft op reeds bestaand materieel.

Hoewel de noodzaak van de ontwikkeling en ondersteuning van een Europese defensie-industrie wordt herbevestigd, zal Defensie een pragmatische aanpak hanteren. Hierbij zal rekening worden gehouden met de aanschaf van Europese systemen wanneer deze beschikbaar zijn en voldoen aan de operationele behoeften van Defensie. Dit is nu al grotendeels het geval. Deze aanpak sluit de aankoop van niet-Europese uitrusting echter niet bij voorbaat uit, aangezien momenteel niet alle soorten onmisbaar materieel en munitie op de Europese markt beschikbaar zijn.

Ten slotte is het belangrijk te onderstrepen dat de *capability targets* die uit het NDPP voortvloeien verder gaan dan alleen maar de vereiste investeringen in materieel. Ze omvatten ook de soorten capaciteiten die moeten worden ontwikkeld, de wijze waarop deze moeten worden aangewend en de bijbehorende reactietijden. Hierdoor wordt het te bereiken ambitieniveau vastgesteld. In het verleden waren de externe operaties van de NAVO op het gebied van collectieve veiligheid gebaseerd op een vrijwillige deelname door de lidstaten, afhankelijk van hun ambitieniveau en prioriteiten. Dit model stelde elk land in staat om zijn mate van betrokkenheid te bepalen, met name op basis van zijn beschikbare capaciteiten en budgettaire beperkingen. Nu Europa opnieuw met een ernstige dreiging wordt geconfronteerd, moet het ambitieniveau van België volledig worden afgestemd op dat van het bondgenootschap wat betreft de capacitaire doelstellingen die ons zijn toegewezen. Hoe dan ook wordt het ambitieniveau dat van onze strijdkrachten wordt verwacht niet openbaar gemaakt, gezien de context en de gevoeligheid van de gegevens.

3) Prioriteiten op het vlak van capacitaire ontwikkeling

Gezien de jarenlange achterstand op het vlak van investeringen die moet worden ingehaald, overschrijden de totale kosten om de in het kader van het NDPP-proces vastgestelde lacunes weg te werken en de gereedheid (*readiness*) te verhogen, de middelen die worden toegewezen aan Defensie. Het is dan ook noodzakelijk om prioriteiten te stellen, die geleidelijk zullen worden uitgevoerd in het kader van de nieuwe militaire programmeringswet. In dit kader liggen de prioriteiten bij de geleidelijke en coherente opbouw van de door de NAVO voor België als prioritair geïdentificeerde operationele capaciteiten, dewelke eveneens tegemoetkomen aan de capacitaire lacunes opgesomd in het Witboek. Om de beschikbaarheid van capaciteiten binnen de vereiste

termijnen te verzekeren houdt deze opschaling rekening met de evolutie van het personeelsbestand, de ontwikkeling van infrastructuur en de leveringstermijnen en implementatie van de uitrusting.

Het betreft hier hoofdzakelijk:

- Het verhogen van het operationele paraatheidsniveau (*readiness*) van de huidige strijdkrachten om hun beschikbaarheid, reactievermogen en veerkracht te waarborgen. Het betreft tevens hun vermogen om, indien nodig, ingezet te worden in gevechtssituaties van hoge intensiteit en deze inspanningen op lange termijn vol te houden. Het gaat met name om het versterken van de logistieke, onderhouds- en trainingscapaciteiten, het aanleggen van voldoende voorraden – met name munitievoorraden – rekening houdende met de bevoorradingstermijnen, en de noodzakelijke versterking van de industriële productiecapaciteit.
- Het operationaliseren van de mediane gemotoriseerde brigade (*medium brigade*) om te beschikken over een geïntegreerde en mobiele landcapaciteit die snel ontplooid kan worden, met een verbetering van het niveau inzake beveiliging, vuurkracht en mobiliteit.
- Het aanvullen van de multifunctionele luchtgevechtscapaciteit (*air combat multirole*) met bijkomende gevechtsvliegtuigen van hetzelfde type, ter versterking van het luchtoverwicht, de steun op de grond en de strategische ontrading.
- Het opbouwen van een *enablement*-capaciteit om effectieve ondersteuning te bieden, met de nadruk op verbetering van de doorvoer- en stationeringsfaciliteiten, de capaciteit om geallieerde troepen te ontvangen en te ondersteunen, en de ontwikkeling van expeditie logistieke steuncapaciteiten.
- Het opbouwen van een meerlagige grond-luchtverdedigingscapaciteit, met inbegrip van dronebestrijdingssystemen (*Counter-Unmanned Aerial Systems, C-UAS*), om de ontplooiende strijdkrachten, de bevolking en de nationale kritieke infrastructuren te beschermen tegen complexe luchtdreigingen.
- Het versterken van de maritieme oppervlaktegevechtscapaciteit, om de bijdrage aan de collectieve maritieme veiligheid en de verdediging van de maritieme communicatielijnen te vergroten.

Voor de reeds verworven capaciteiten zal deze versterking gebeuren door de aankoop van materieel dat identiek is aan het materieel dat momenteel wordt geleverd of reeds is besteld, rekening houdende met de maatschappelijke terugverdieneffecten. De invoering van nieuwe uitrusting zou leiden tot extra financiële en personeelsgerelateerde kosten, een vermindering van de operationele efficiëntie en een aanzienlijk complexer beheer van de middelen, dewelke Defensie niet kan opvangen vóór 2040. Gezien de voortgang van de lopende programma's is een coherente uitbreiding van de bestaande capaciteiten, met inachtneming van de homogeniteit van het materieel, de enige optie die zowel operationeel doeltreffend, haalbaar als economisch verantwoord is.

Er zullen munitievoorraden worden aangelegd voor alle capaciteiten, waarbij voorrang wordt gegeven aan de systemen die reeds of binnenkort in gebruik (zullen) zijn, zodat hun operationele gereedstelling zo spoedig mogelijk kan gegarandeerd worden. Deze initiële voorraad moet vervolgens worden geconsolideerd om een operationele robuustheid op lange termijn te waarborgen overeenkomstig de NAVO-normen.

4) Ontwikkeling van de innovatie

De technologische concurrentie wordt steeds heviger en veel concurrenten investeren fors in opkomende technologieën, waardoor de machtsverhoudingen op het internationale toneel worden gherdefinieerd. De oorlog in Oekraïne is daarvan een treffend voorbeeld. Deze oorlog

laat zien wat op het terrein werkt en zorgt voor snelle en aanhoudende technologische innovatie, met zeer korte innovatiecycli en de opkomst van nieuwe capaciteiten die onmiddellijk op het slagveld worden ingezet.

In deze context is het van het allergrootste belang een beslissende technologische voorsprong te behouden. Het verwerven van capaciteiten waarin geavanceerde technologieën zijn geïntegreerd, zoals kunstmatige intelligentie, op afstand bediende systemen, elektronische oorlogsvoering en cybercapaciteiten, moet dan ook een prioriteit zijn voor alle onderdelen van Defensie. Dit zal de krijgsmacht in staat stellen om de uitdagingen van het veranderende slagveld aan te gaan en zo een duurzaam operationeel voordeel en een optimale paraatheid tegenover toekomstige dreigingen te garanderen.

Deze ambitie maakt deel uit van een organisatorische transformatie van Defensie, waarbij innovatie niet alleen naar waarde wordt geschat, maar ook een daadwerkelijk beleid wordt dat concreet wordt toegepast vanuit de staf (strategisch niveau) tot in de operationele eenheden (tactisch niveau). Om dit te bereiken zal het departement Strategie van Defensie een proactieve en visionaire strategie hanteren die niet alleen beantwoordt aan de nationale veiligheidsvereisten, maar ook aan de verwachtingen van onze internationale partners.

In dit opzicht vormen instrumenten, zoals DIANA (*Defence Innovation Accelerator for the North Atlantic*) van de NAVO of EUDIS (*European Defence Innovation Scheme*) van de Europese Unie, belangrijke hefboomen. Deze initiatieven bevorderen de ontwikkeling en ondersteuning van duale (civiele en militaire) technologieën door samenwerking tussen de krijgsmacht, de academische wereld, start-ups en de industriële te stimuleren.

België moet zich volledig bij deze evolutie aansluiten om zijn rol binnen de Euro-Atlantische samenwerking te versterken en voordeel te halen uit de aldus gestructureerde innovatie-ecosystemen. Het moet zich positioneren als een betrouwbare technologische partner, die in staat is om verder te gaan dan de rol van loutere bijdrager, een echte bron is van innovatie, en een strategische rol speelt binnen de Europese en trans-Atlantische samenwerking.

Het Koninklijk Hoger Instituut voor Defensie (KHID) vervult een essentiële rol als competentiecentrum door middel van een innovatiebeleid dat gericht is op het benutten van technologische vooruitgang die voortkomt uit onderzoek (*technology push*), met name door de oprichting van de *Defence Innovation Hub*. Dit initiatief heeft tot doel samenwerking te stimuleren en innovatieve oplossingen te integreren in de defensiestructuren.

Ter bevordering van een innovatiecultuur werd bij Defensie een *bottom-up*-innovatieproces opgezet, het zogenaamde '*Innovation for Defence*'. Dit programma bevordert kort-cyclische innovatie en stelt medewerkers van Defensie in staat ideeën aan te dragen die kunnen leiden tot innovatieprojecten.

De vraag naar innovatie neemt toe, zowel vanuit de defensie-industrie als vanuit kmo's, start-ups, en onderzoekscentra. In dit kader zal het KHID er met zijn beleid naar streven start-ups in de waardeketen te integreren en de toegang tot groeikapitaal te vergemakkelijken.

Aangezien technologische vooruitgang onvermijdelijk is, is het van cruciaal belang dat innovatie op strategische wijze wordt ingezet om de operationele doeltreffendheid van onze krijgsmacht te versterken. Deze evolutie moet echter ook gepaard gaan met een grondige reflectie over de ethische uitdagingen en de bredere maatschappelijke gevolgen.

In deze context lijkt technologische expertise de doorslaggevende factor te zijn in de uitkomst van toekomstige conflicten. Door een coherente en ambitieuze aanpak te hanteren, anticipeert Defensie op de toekomst. Het legt de basis voor een leger dat resoluut gericht is op innovatie als strategische 'motor' voor operationele doeltreffendheid. Deze oriëntatie zal het mogelijk maken om de technologische superioriteit te behouden en een beslissend voordeel te verzekeren in een steeds complexere, onderling verbonden en evoluerende omgeving. België steunt hierbij op de

Defence, Industry and Research Strategy (DIRS), die met name tot doel heeft innovatie te stimuleren en de synergieën tussen de militaire, industriële en academische sectoren te versterken.

d. Verankering van een versneld budgettair traject

1) Afstemming van het budgettair traject op de jaarlijkse begroting

Terwijl zij haar operaties verderzet, moet Defensie haar capaciteiten op een coherente manier versterken. Ze doet dit door de evolutie van haar personeelsbestand, de investeringen in hoofdmaterieel, de versterking van de operationele paraatheid, en de ondersteuning van de strijdkrachten op elkaar af te stemmen. Deze afstemming heeft betrekking op processen die zich over meerdere jaren uitstrekken tussen de beslissing en de concrete resultaten. Bijgevolg is het voor Defensie van cruciaal belang dat zij kan rekenen op een voorspelbare begrotingsplanning, zodat de financiële haalbaarheid van deze processen gewaarborgd is. Zonder een betrouwbare planning van de middelen komt de versterking van de capaciteiten in het gedrang en kan Defensie niet garanderen dat zij haar taken zal kunnen vervullen. Het naleven van de budgettaire planning is dus van essentieel belang, omdat het bepalend is voor het bereiken van de strategische doelstellingen.

2) Het budgettair traject van Defensie tegen 2035

Het regeerakkoord van 31 januari 2025 voorziet in een versneld groeitraject naar 2 % van het bbp voor de defensie-uitgaven uiterlijk tegen 2029 en naar 2,5 % uiterlijk in 2034. De concrete uitwerking van deze ambitie in het kader van deze Strategische Visie is in Bijlage B toegevoegd.

Het is van essentieel belang te benadrukken dat de in dit stadium voorziene bedragen (in euro) indien nodig tijdens de legislatuur moeten worden aangepast aan de (positieve) evolutie van het bbp ten opzichte van de huidige prognoses. Dit is nodig om de defensie-inspanningen op het vastgestelde niveau te handhaven en zo te voldoen aan het principe van *'halt any decline'*. Aangezien de defensie-inspanning wordt berekend op basis van het bbp, zou een stijging van het bbp zonder aanpassing van de nominale bedragen immers leiden tot een vermindering van de defensie-inspanning. Maar zelfs als het bbp zou dalen, is het essentieel om deze nominale bedragen aan te houden om onze verplichtingen te kunnen respecteren.

7. Randvoorwaarden

De randvoorwaarden (*preconditions for success*) omvatten de hefbomen die onmisbaar zijn voor de verwezenlijking van de prioriteiten en het bereiken van de strategische doelstellingen.

Deze randvoorwaarden zijn: het opzetten van een duidelijk en coherent strategisch kader, het belang van een solide technologische en industriële defensiebasis, de ontwikkeling van een communicatiestrategie, het opstellen van de Verdedigings-, *Enablement*- en Weerbaarheidsplannen, de modernisering van de werking van Defensie, de actualisering van het wettelijk kader, de ontwikkeling van het vastgoedpatrimonium van Defensie, duurzame ontwikkeling en waarden en ethiek.

a. Uitwerking en uitvoering van een strategisch kader

1) Strategische Visie van Defensie

Deze Strategische Visie van Defensie 2025 legt de strategische doelstellingen vast ter versterking van Defensie tot 2035 en betreft zo de volgende twee legislaturen. Ze definieert eveneens de evolutie van de capaciteiten en het vereiste budgettair traject om die doelstellingen te halen.

De goedkeuring van een strategische visie vormt de basis voor een diepgaand en duurzaam politiek engagement. Dit engagement vertaalt zich voornamelijk door een stijgend en duurzaam budgettair traject, onmisbaar voor de effectieve verwezenlijking van de strategische doelstellingen.

2) Wet houdende de militaire programmering van investeringen

De wet houdende de militaire programmering van investeringen (militaire programmeringswet) voorziet – in overeenstemming met de Strategische Visie – in capacitaire investeringen voor Defensie gedurende het tijdsvenster van deze Visie. Deze wet zorgt voor de stabiliteit en voorspelbaarheid die absoluut noodzakelijk zijn voor de concrete uitvoering van capacitaire programma's.

Ze legt eveneens de doelstellingen voor rekrutering van personeel vast, alsook het engagement van Defensie op het vlak van een technologische en industriële basis. Zodoende biedt ze de voorspelbaarheid die van essentieel belang is voor Defensie, maar ook voor onze bondgenoten en voor de maatschappij. Dit garandeert een langetermijnplanning en een betere coördinatie van de inspanningen ter versterking van onze nationale en internationale veiligheid.

Op het vlak van de capaciteiten werden de investeringsprogramma's tot 2035 herschat. De resterende noodzakelijke investeringen die al waren ingepland in de militaire programmeringswet van 2022 werden geïntegreerd in de nieuwe programma's, om uiteindelijk te worden opgenomen in de nieuwe wet ('wet houdende de militaire programmering van investeringen, personeel en technologische versterking voor de periode 2026-2034'). Het geheel is geherstructureerd om de coherentie te verzekeren tussen de capacitaire dimensies (*Intelligence - Cyber - Influence / Land / Lucht / Maritiem / Commando en Operationele Ondersteuning*), de capacitaire doelstellingen die in het kader van de NAVO (NDPP) en de Europese Unie zijn vastgesteld en de nationale prioriteiten. Al deze onderdelen werden samen in rekening werden gebracht bij de oriëntatie van de keuzes binnen de capacitaire ontwikkeling.

3) Bedrijfsplan van Defensie

De Strategische Visie vormt een sleutel om de strategische oriëntatie van Defensie op lange termijn (10 tot 15 jaar) te bepalen. Daarom is het cruciaal dat de Defensiestaf deze visie omzet in tussentijdse doelstellingen op middellange termijn (4 tot 5 jaar). Dit proces, dat op het strategisch niveau van de staf wordt uitgevoerd en 'navigatie' wordt genoemd, zorgt ervoor dat de activiteiten en doelstellingen in overeenstemming zijn met het vastgestelde beleid.

Daartoe wordt er een 'Bedrijfsplan' opgemaakt. Dit plan dient niet alleen als referentie voor de staf op strategisch niveau ('Tier 1'), maar legt ook het kader voor het operationeel beheer (sturing) vast voor de ondergeschikte niveaus ('Tier 2'). Het beschrijft hoe ondernomen acties worden opgevolgd en bijgestuurd, zodat risico's kunnen worden geanticipeerd, kansen kunnen worden benut, en de samenhang met het vastgestelde beleid kan worden gewaarborgd. Dit plan wordt regelmatig geëvalueerd en bijgesteld, in principe om de twee jaar.

De veranderingen in de geopolitieke context en in de dreigingen vereisen een grotere flexibiliteit en reactievermogen, zodat de effectieve uitvoering van de Strategische Visie en de programmeringswet, indien nodig, kan worden aangepast.

In dit kader zal regelmatig verslag worden uitgebracht over de voortgang van de versterking van Defensie en over de aangebrachte aanpassingen, teneinde de essentiële transparantie ten aanzien van de regering en het parlement te waarborgen.

b. Belang van een solide technologische en industriële defensiebasis

1) Doorontwikkeling van de DIRS (DIRS 2.0)

De DIRS (*Defence, Industry and Research Strategy*) heeft als doel het nationale veiligheids- en defensiebeleid te ondersteunen, de strategische autonomie van de Europese Unie te versterken en de Belgische Technologische en Industriële Defensiebasis (DTIB) te consolideren. Ze wil België beter positioneren als een competitieve technologische partner en tegelijkertijd economische en maatschappelijke meerwaarde genereren, vooral in de vorm van kennis, duale technologieën en jobs. De DIRS garandeert nationale autonomie op belangrijke gebieden en stimuleert tegelijkertijd onderzoek en ontwikkeling om capacitaire leemtes op te vullen. In deze context is het van essentieel belang om de samenhang tussen de DIRS-projecten, de toekomstige behoeften van Defensie en de technologische prioriteiten te waarborgen door zich te concentreren op de industrialisering en contractualisering van de initiatieven die uit deze strategie voortvloeien. Opdat de dynamiek op lange termijn een succes zou worden, moeten we een win-winbenadering hanteren. Hierbij moeten investeringen in onze defensie- en veiligheidsindustrie uiteindelijk ten goede komen aan Defensie in de vorm van nieuwe systemen en munitie, en tegelijk het ontwerpen van *dual use* technologieën aanmoedigen die de civiele economie ook ten goede kunnen komen.

Tegenover een verslechterende veiligheidsomgeving en de behoefte aan meer autonomie op defensiegebied, moet de Europese Unie de ontwikkeling van haar eigen veiligheid versnellen en de collectieve verdediging versterken. In deze context is de innovatiecapaciteit van Defensie van strategisch belang. Het DIRS-beleid wil de Europese en trans-Atlantische technologische voorsprong handhaven, met name op het gebied van opkomende technologieën die de toekomstige oorlogvoering zullen veranderen. Defensie zal deze dynamiek voortzetten door de DIRS verder te ontwikkelen, met een specifiek onderzoeksbudget dat zal evolueren om te voldoen aan de PESCO-norm.

Het is ook belangrijk dat België initiatieven van de Europese Unie blijft steunen die gericht zijn op het versterken van de Europese defensie-industrie en, bij uitbreiding, op het ontwikkelen van een grotere strategische autonomie voor Europa. Dit gebeurt in het bijzonder via het kader van de Europese strategie voor de defensie-industrie (*European Defence Industrial Strategy* - EDIS) of via het Europees programma voor de defensie-industrie (*European Defence Industry Programme* - EDIP).

Een performant onderzoeksbeleid is essentieel voor de ontwikkeling van nieuwe wapensystemen. De DIRS moet eerst en vooral met de behoeften van de strijdkrachten rekening houden. Ze zal de deelname aan defensieprogramma's van de Europese Unie en de NAVO opvoeren. Als onderdeel van een samenwerkingsovereenkomst met de deelstaten zal de DIRS 2.0 een nauwere samenwerking aanmoedigen, dynamisme brengen in de nationale defensie-industrie en de nationale productie stimuleren.

Mogelijkheden om deel te nemen aan vlaggenschipprogramma's zullen worden onderzocht, zowel in de ontwikkelings- als in de productiefase. Het technologische en industriële rendement en de relevantie van de projecten voor onze Defensie, zowel in operationele als budgettaire termen, zullen doorslaggevende criteria zijn bij de beslissing om zich voor deze initiatieven te engageren. De aankoop van het hieruit voortvloeiende materiaal wordt pas bevestigd na een grondige evaluatie van deze aspecten.

Het Koninklijk Hoger Instituut voor Defensie (KHID) zal een stuwende kracht zijn bij de verdere ontwikkeling en implementatie van de DIRS. Het KHID zal worden versterkt, zodat zij beleid op het gebied van projectbeheer en -optimalisatie kan uitwerken. Er zal bijzondere aandacht worden besteed aan de verantwoordelijkheden van het instituut op het gebied van de evaluatie van projecten, de toewijzing van steun, en de opvolging en controle van de uitvoering ervan.

Het KHID zal overigens de in het kader van de DIRS gebruikte instrumenten ontwikkelen en verfijnen. De beoogde activiteiten omvatten het ontwikkelen en beheren van technologische stappenplannen, het beheren van opdrachtgerelateerde defensie-innovatie-ecosystemen, het operationaliseren van een *Defence Innovation Hub* (met inbegrip van activiteiten zoals conceptuitwerking, testen en experimenteren), het voorstellen van onderzoeks-, ontwikkelings- en innovatiethema's (O&O&I) en het ondersteunen van investeringen in innovatieve bedrijven van de beginfase tot industrialisatie. Tegelijk wordt ook de capaciteit versterkt om de uit innovatie voortvloeiende technologische vooruitgang snel te integreren.

Op basis van de aanpak in de buurlanden zal het KHID onderzoeken in welke mate en op welke manier een organisatie die zich wijdt aan defensie-innovatie (*Organisation for Defence Innovation and Defence Industry* - ODIN) een gerichte bijdrage aan de verwezenlijking van de DIRS kan leveren.

Het *von Karman Institute for Fluid Dynamics* (VKI) is een internationaal gerenommeerd Belgisch onderzoeks- en onderwijscentrum dat in vloeistofmechanica gespecialiseerd is. Het speelt een sleutelrol in de ontwikkeling van geavanceerde technologieën, met name op het gebied van lucht- en ruimtevaart en defensie. Door zijn werk draagt het rechtstreeks bij aan de technologische en strategische superioriteit van de geallieerde strijdkrachten. Gezien het strategische belang van het centrum, zullen nauwere banden met Defensie actief worden overwogen.

2) De industriële defensiecapaciteit ontwikkelen

Om deze bedreigingen het hoofd te bieden, is het essentieel om te kunnen bouwen op een solide technologische, industriële en wetenschappelijke basis die de ontwikkeling, productie, handhaving (*sustainability*) en evolutie van de militaire capaciteiten kan ondersteunen. Een strategische positie van de industrie bevordert ook de versterking van de wederzijdse samenwerkingsverbanden op de lange termijn, zowel op Europees als trans-Atlantisch niveau. Gezien de technologische evolutie gaat dit basisgegeven veel verder dan de traditionele industriële actoren van Defensie. Daarom is het opzetten van dynamische ecosystemen (*mission driven defence innovation ecosystems*), bijvoorbeeld op het gebied van cyberbeveiliging en op afstand bediende systemen (drones), essentieel om nauwe samenwerking te bevorderen tussen Defensie, de industrie, de academische wereld, en onderzoekscentra. Deze aanpak is bedoeld om innovatie te stimuleren, geavanceerde militaire oplossingen te ontwikkelen en de nationale positie in grote internationale capacitaire projecten te versterken.

De oorlog in Oekraïne heeft ook duidelijk gemaakt dat een sterke defensie-industrie noodzakelijk is om langdurige operaties in geval van conflict snel te kunnen ondersteunen. Ze doet dit door snel essentiële goederen zoals munitie te produceren, wat bijdraagt aan de afschrikking. In dezelfde context dwingen leemten op het gebied van productie krijgsmachten tot het aanleggen van voorraden die, wat er ook gebeurt, op lange termijn ontoereikend zullen zijn. Bijgevolg moet de industrie haar productiecapaciteit (in snelheid en volume) versneld verhogen. Op dit moment zijn de levertijden nog te lang en is er een tekort aan bepaalde producten, vooral in Europa. Naast de langetermijninspanningen op het vlak van onderzoek en ontwikkeling door middel van de DIRS, is het dus van cruciaal belang om beleidslijnen uit te stippelen die gericht zijn op de versterking van de productie- of assemblagecapaciteiten voor wapens en wapensystemen. Hierbij is het doel om de strategische autonomie in overleg met de deelstaten te versterken (DIRS 2.0) en zo van het *just-in-time*-principe naar het *just-in-case*-principe te evolueren.

In dit opzicht zal de DIRS een 'industriële ontwikkelingsplan voor defensie' bevatten dat gericht is op het bepalen van een beleid en concrete acties om de mogelijkheden voor het versterken van de nationale productiecapaciteiten bij fabrikanten te benutten. Aan de hand van dit plan zullen ook de mogelijkheden voor industriële omschakeling na de sluiting van civiele bedrijven onderzocht kunnen worden. Dit aspect is van bijzonder belang, zowel om de hertewerkstelling van ontslagen personeel te vergemakkelijken als om de moeilijkheden te overwinnen die gepaard gaan met het vinden van geschikte terreinen voor de vestiging van nieuwe productiecapaciteiten.

Hoewel de belangrijkste hefboomen voor verandering nationaal blijven, kunnen de NAVO en de Europese Unie, die steeds meer aandacht besteden aan industriële strategieën, toch een beslissende rol spelen. Ze kunnen dit doen door de zichtbaarheid van de vraag in de loop van de tijd te verduidelijken en de mogelijkheden voor samenwerking te identificeren.

Om de onontbeerlijke defensie-gerichte industrie te ondersteunen, zullen op Belgisch niveau de rollen en verantwoordelijkheden van de respectieve actoren, met name de gewesten, worden verduidelijkt. Hierbij is het doel om met name investeringsmogelijkheden voor de industrie beter te identificeren en te bevorderen. Binnen dit kader zal de ontwikkeling van de industriële defensiecapaciteit ook worden ondersteund door de defensieattachés, en de *National Armaments Director* (NAD) waarvan de middelen zullen worden versterkt.

Tot slot zal dit plan voor de ontplooiing van de industriële defensiecapaciteit de mogelijkheid onderzoeken om te investeren in industriële ontwikkeling in Oekraïne.

3) Essentiële veiligheidsbelangen

Op grond van artikel 346 van het Verdrag betreffende de Werking van de Europese Unie (VWEU) mogen lidstaten afwijken van de regels voor de interne markt om hun essentiële veiligheidsbelangen (EVB) te beschermen. Deze notie omvat fundamentele belangen die verband houden met het handhaven van de nationale soevereiniteit, defensie en veiligheid.

In deze context bepaalde de regering in 2016 de krachtlijnen die van toepassing zijn op de Belgische belangen op het vlak van defensie- en veiligheidsbeleid, alsook de essentiële ondersteunende technologische toepassingen (*Key Enabling Technological Defence and Security Applications* - KETA) die ter beschikking van Defensie moeten worden gesteld. Dit document zal aangepast moeten worden om rekening te houden met de evolutie van de dreigingen en de strategische prioriteiten, en met de technologische vooruitgang.

Het beschermen van de Belgische veiligheidsbelangen versterkt de weerbaarheid en strategische autonomie van België en Europa, maar zorgt er ook voor dat het land relevant blijft in sleutelsectoren en dat de industriële en maatschappelijke terugverdieneffecten worden gestimuleerd. In een onzekere veiligheidsomgeving helpt dit de aankoop en beschikbaarheid van oorlogsmaterieel te garanderen, de paraatheid (*readiness*) te vergroten en de *in-service support* te vrijwaren.

De afgelopen jaren heeft de implementatie van de Strategische Visie van 2016 en het STAR-plan uit 2022 geleid tot nauwere samenwerking tussen Defensie en de industrie, met name door maatregelen om de EVB te beschermen. De integratie van deze maatregelen in grote investeringsprogramma's heeft nieuwe mogelijkheden voor onze defensie-industrie doen ontstaan. Zo kon ze haar productie- en ondersteuningscapaciteiten versterken en tegelijkertijd haar positie als competitieve partner op internationale markten consolideren. Deze investeringsprogramma's hebben niet alleen de Belgische technologische en industriële defensiebasis versterkt, maar ook de basis gelegd voor een gestructureerde communicatie tussen Defensie en de industrie. Deze samenwerking ontwikkelde zich op geleidelijke wijze, met name via de DIRS. Deze dynamiek heeft ook nieuwe perspectieven geopend en de positie van onze industrie in de defensiesector geconsolideerd, wat aanzienlijke economische en maatschappelijke meerwaarde voor ons land heeft opgeleverd. Er zal blijvend rekening worden gehouden met deze maatregelen en de benutting van eventuele resulterende mogelijkheden zal worden ondersteund met de financiële middelen die aan de DIRS zijn toegewezen.

Het opnemen van deze beschermingsmaatregelen in overheidsopdrachten mag echter niet leiden tot vertragingen en moet van geval tot geval aan een opportuniteitsbeoordeling onderworpen worden. Het is essentieel om ervoor te zorgen dat ze niet afleiden van het hoofddoel, namelijk Defensie het best mogelijke product leveren.

Meer in het algemeen is het voor de bescherming van onze essentiële veiligheidsbelangen ook van cruciaal belang dat we ons beter wapenen tegen diefstal van gevoelige technologieën, dat we het behoud van nationale expertise waarborgen en dat we voorkomen dat buitenlandse actoren op kwaadwillige wijze controle verwerven over sleutelsectoren.

4) Maatschappelijke return

Het ontwikkelen en ondersteunen van een industriële defensiebasis is een strategische noodzaak om een grotere nationale en Europese autonomie te garanderen. Dit vereist grote investeringen in de ontwikkeling van innovatie en in de concrete uitvoering van een echte industriële strategie, gericht op de productie van wapens en defensiesystemen. Deze beweging moet op gang worden gebracht door een sterk initieel engagement, met name op het gebied van overheidsfinanciering. Het doel van deze inspanning is om een dynamiek te creëren waarin openbare aanbestedingen, gecombineerd met technologische vooruitgang, leiden tot een geleidelijke toename van de industriële capaciteit. Zodra dit mechanisme in plaats is gesteld, moet het in staat zijn zichzelf te voeden door zowel de verwachte productie en innovatie te garanderen als voldoende inkomsten te genereren om in de eigen financieringsbehoeften te voorzien. Tegelijk moet het ook bijdragen aan de nationale economische vitaliteit door banen te creëren, technologieën te exporteren en hoogtechnologische sectoren te versterken.

Defensie is nu al een belangrijke bron van maatschappelijke meerwaarde, vooral in economisch en industrieel opzicht. Geschat wordt dat ongeveer twee derde van de defensie-uitgaven een rechtstreeks voordeel voor de Belgische economie oplevert, wat een aanzienlijk maatschappelijk rendement genereert.

De rechtstreekse maatschappelijke voordelen die uit grote investeringsprogramma's voortvloeien, of ze nu Europees of trans-Atlantisch zijn, blijken ook aanzienlijk te zijn. In 2023 bijvoorbeeld hadden de grote programma's die in 2018 als onderdeel van de Strategische Visie van 2016 waren afgesloten – en die betrekking hadden op de gemotoriseerde landcapaciteit, luchtgevechtscapaciteit en maritieme capaciteiten – al bijna 2 miljard euro aan economische opbrengsten voor ons land gegenereerd.

Naast deze directe opbrengsten in de vorm van investeringen en jobs, zijn er ook indirecte opbrengsten in de vorm van commerciële kansen voor andere bedrijven (met name kmo's) of sectoren die niet rechtstreeks betrokken zijn bij deze programma's, van kennisoverdracht of van ondersteunende activiteiten.

Een ander aspect is het duale karakter van veel investeringen, die zowel aan civiele als militaire behoeften kunnen voldoen. Dit geldt met name op het gebied van *enablement*, waarvoor investeringen in logistiek en transportinfrastructuur nodig zijn om de snelle inzet van troepen en uitrusting mogelijk te maken. Deze investeringen genereren aanzienlijke positieve effecten in de burgermaatschappij door bijvoorbeeld de versterking van de handel. Hetzelfde geldt voor de cybersector van Defensie, die actief bijdraagt aan het versterken van de nationale cyberveiligheid door zowel militaire systemen als kritieke civiele infrastructuren te beschermen.

Investeren in Defensie is daarom een belangrijke vector voor economische en technologische ontwikkeling. De grote bewapeningsprogramma's versterken niet alleen onze veiligheid en soevereiniteit, maar genereren ook aanzienlijke directe en indirecte maatschappelijke voordelen voor het ganse nationale sociaal-economische weefsel. Defensie-uitgaven moeten daarom niet worden gezien als pure kosten, maar als een daadwerkelijke investering in de toekomst.

c. Ontwikkelen van een communicatiestrategie

1) Externe communicatie

Het breed gemediatiseerde conflict in Oekraïne heeft de wreedheid van moderne oorlogsvoering blootgelegd, met beelden van massavernietiging, herhaald geweld tegen burgers en flagrante schendingen van de mensenrechten. Het heeft de Europese samenlevingen geconfronteerd met een geopolitieke realiteit die hen op een dag rechtstreeks zou kunnen raken. Een groeiend deel van de bevolking vraagt zich dan ook af: zou hier ook zo'n oorlog kunnen uitbreken? Zijn we klaar om hieraan het hoofd te bieden? En wat kunnen we doen, collectief en individueel, om hierop te reageren? Is onze Defensie er klaar voor?

In een wereld waar het informatiedomein steeds meer wordt betwist, is het essentieel dat Defensie een duidelijke en coherente communicatiestrategie hanteert om haar geloofwaardigheid, transparantie en doeltreffendheid te garanderen. Strategische communicatie speelt ook een sleutelrol in afschrikking door het beeld van een geloofwaardige verdediging te exporteren.

Militaire en hybride dreigingen zijn heel reëel, maar het publiek is zich er niet altijd volledig van bewust en/of ziet niet in hoe dringend het is om zich erop voor te bereiden. Het is essentieel dat elke burger zich bewust wordt van de militaire uitdagingen en gevaren waarmee Europa, en België in het bijzonder, wordt geconfronteerd, en van de inspanningen die onontbeerlijk zijn om deze het hoofd te bieden. Dit inzicht zal de duidelijkheid en legitimiteit van politieke keuzes op het gebied van defensie vergroten. Het doel is de samenleving bewuster te maken van het fundamentele nut van Defensie, haar opdrachten en hoe ze opereert in een steeds onzekerder wordende strategische omgeving.

In deze context zal Defensie sterker aanwezig zijn in de media door het werk van haar militaire experts te promoten en ze toegankelijker te maken voor de media. De Chef Defensie en militaire specialisten moeten zich meer dan ooit vrij kunnen uitspreken over de geopolitieke situatie en militair-technische kwesties, met inachtneming van de veiligheidsvoorschriften.

Daarnaast zal Defensie helder en pedagogisch moeten kunnen communiceren over haar beleid, haar nut, haar behoeften en tekortkomingen. Ze moet haar banden met de samenleving aanhalen, met name via gemoderniseerde communicatie, een grotere aanwezigheid op sociale netwerken, en gerichte inspanningen om de jongere generatie te bereiken.

Deze aangepaste communicatie is des te belangrijker omdat het publiek zo kan worden geïnformeerd over belangrijke kwesties: verbintenissen die zijn aangegaan in internationale instellingen, samenwerking en partnerschappen, de defensie-inspanning, het gebruik van middelen, de activiteiten van de strijdkrachten, de reikwijdte van strategische uitdagingen, de afschrikings- en defensiehouding en beslissingen over operationele inzet.

Het is ook essentieel om het publiek bewust te maken van de informatie-oorlog die in de digitale ruimte woedt. Een proactieve strategische communicatie van Defensie, samenhangend met de andere betrokken statelijke actoren, zal het bestrijden van desinformatie effectiever maken door het publiek kritischer te laten kijken naar de inhoud die wordt verspreid. Deze communicatie zal burgers de handvaten en het vertrouwen geven om de authenticiteit van de informatie waaraan ze worden blootgesteld onafhankelijk te beoordelen. Hierbij zal de communicatie van Defensie steunen op een feitelijk discours om vijandige campagnes, desinformatie en pogingen tot manipulatie tegen te gaan en zo bij te dragen aan de strijd tegen buitenlandse inmenging (*Foreign Information Manipulation & Interference – FIMI*).

Door te kiezen voor een proactieve communicatie zal Defensie bijdragen tot een veiligheidscultuur binnen de bevolking. Hierdoor worden tegelijk de legitimiteit, geloofwaardigheid en maatschappelijke verankering van Defensie versterkt en haar opdrachten en positieve impact op

de samenleving beter begrepen. De rechtstreekse maatschappelijke waarde van Defensie moet de rode draad zijn in deze strategische communicatie.

2) Interne communicatie

Interne communicatie is essentieel, niet alleen voor de uitvoering van opdrachten, maar ook voor het beheer, de planning en de coördinatie van activiteiten. Dit moet zorgen voor een snellere en effectievere voorbereiding en uitvoering van opdrachten en tegelijk voor een blijvende soepelheid binnen de dagelijkse gang van zaken bij Defensie. Kwalitatief hoogwaardige informatie die volledig, nauwkeurig, up-to-date en makkelijk toegankelijk is, is essentieel om snel en efficiënt te kunnen werken.

Ze stelt het personeel ook in staat om de boodschappen en doelstellingen van Defensie beter over te brengen. Transparantie is van fundamenteel belang: duidelijke, open en toegankelijke communicatie over beslissingen, doelstellingen, projecten en interne beleidsontwikkelingen speelt een sleutelrol bij het versterken van de betrokkenheid van het personeel.

Het informatiebeheer is momenteel niet optimaal. Daarom zal het interne netwerk van Defensie (Intranet) worden gemoderniseerd en zal de invoering van een digitale toepassing voor interne communicatie worden bestudeerd. Het doel is om ervoor te zorgen dat informatie soepel en intuïtief onder het personeel wordt verspreid. Deze instrumenten zullen ook helpen om de administratieve procedures te vereenvoudigen. Dit initiatief is vooral belangrijk om contact te houden met reservisten, maar ook omdat niet iedereen bij Defensie over een pc beschikt.

Het verbeteren van de interne communicatie maakt deel uit van een bredere digitale transformatie van Defensie, zowel operationeel als administratief. Het doel is om zich aan te passen aan de digitale wereld, de toepassing van technologieën te versnellen om de militaire capaciteiten te verbeteren, en real time toegang tot strategische gegevens te garanderen. Dit impliceert een veilige netwerkorganisatie, een cultuur waar informatie wordt gedeeld, een toename van digitale competentie, een passende ondersteuningsstructuur, een geoptimaliseerd beheer van informatiestromen en de implementatie van instrumenten ter ondersteuning van de besluitvorming.

d. Invoering van de nationale plannen inzake verdediging, *Enablement* en weerbaarheid

De verdediging van ons grondgebied en een weerbare samenleving vereisen de uitwerking van drie onderling afhankelijke en complementaire plannen: het Nationaal Verdedigingsplan en het Nationaal *Enablement*-plan – beide worden momenteel door Defensie uitgewerkt – en het Nationaal Weerbaarheidsplan – wat momenteel door het Nationaal Crisiscentrum (NCCN) wordt uitgewerkt. Het Nationaal Verdedigingsplan vormt het ‘kaderplan’ voor de twee eerste plannen.

Deze drie plannen maken deel uit van de Nationale Veiligheidsstrategie en zijn bedoeld om alle beschikbare middelen, zowel civiele als militaire, samen te brengen, te coördineren en te synchroniseren. Om een adequate uitvoering van deze plannen te garanderen, is het van essentieel belang dat de hele samenleving wordt gemobiliseerd (*whole-of-society*). Ook moeten civiele en militaire acties, in nauwe samenwerking met alle bestuursniveaus (*whole-of-government*), worden gecoördineerd. De domeinen waarop deze plannen betrekking hebben, vallen onder de federale verantwoordelijkheid, terwijl de bevoegdheden van de andere bestuursniveaus worden gerespecteerd en geïntegreerd. Ze zullen dan ook in overleg met de andere federale departementen en deelstaten worden opgesteld.

Om deze plannen volledig operationeel te maken, moet er een interfederale sturing, ondersteund door consistente strategische communicatie, worden tot stand gebracht. Binnen Defensie is een *National Plans Coordination Cell* (NPCC) opgericht om toezicht te houden op de ontwikkeling en

uitvoering van het Nationaal Verdedigingsplan en het Nationaal *Enablement*-plan, evenals op de coördinatie in het kader van het Nationaal Weerbaarheidsplan.

Aangezien deze plannen momenteel worden opgesteld, zullen de daaruit voortvloeiende vereisten blijven evolueren. In dit stadium zijn, wat Defensie betreft, bepaalde behoeften al geïdentificeerd en in het proces van capacitaire ontwikkeling meegenomen.

1) Nationaal Verdedigingsplan

Het Nationaal Verdedigingsplan beschrijft een globaal concept van nationale verdediging, ontworpen om op fysieke dreigingen (gewapende aanvallen, sabotage), virtuele dreigingen (cyberdreigingen) en cognitieve dreigingen (desinformatie) een effectief antwoord te bieden. Het bepaalt de strategische keuzes, doelstellingen en middelen die nodig zijn om de veiligheid op het grondgebied te garanderen en de vitale belangen van België te vrijwaren.

Dit plan omschrijft ook de principes en toepassingsregels voor de gecoördineerde inzet van alle nationale actoren bij de uitwerking, uitvoering en evaluatie van antwoorden op bedreigingen. Het maakt deel uit van de regionale collectieve verdedigingsplannen van de NAVO en wordt gecoördineerd met de buurlanden. Het harmoniseert ook de inspanningen tussen de verschillende federale departementen en stelt richtlijnen op voor het gecoördineerde gebruik van militaire, civiele en maatschappelijke middelen, waardoor een coherent en doeltreffend antwoord tegen dreigingen wordt gegarandeerd.

De actieve medewerking van andere federale departementen en deelstaten is essentieel bij het ontwikkelen van maatregelen om een snelle en doeltreffende tussenkomst te garanderen in geval van een internationale crisis met een mogelijke impact op het nationale grondgebied. Hierbij speelt anticipatie een sleutelrol en daarom zullen er, zodra het Nationaal Verdedigingsplan is gepubliceerd, initiatieven worden voorgesteld om voor een optimale voorbereiding op alle niveaus te zorgen.

2) Nationaal *Enablement*-plan

Het Nationaal *Enablement*-plan omschrijft de verantwoordelijkheden van België als gastland (*host nation*), maar ook als ontvangstland (*reception nation*) en transitland (*transit nation*). Deze drie rollen beogen, in geval van activering van de collectieve verdedigingsmechanismen, de geallieerde troepen op ons grondgebied te ontvangen, te ondersteunen en te laten doorreizen. Door in staat te zijn deze *enablement*-opdrachten te vervullen, kan ons land als zendstaat (*sending nation*) ook haar eigen troepen efficiënt ontplooiën, versterken en ondersteunen.

Door zijn strategische geografische ligging en infrastructuur speelt België een centrale rol in de versterking en ondersteuning van strijdkrachten in Centraal- en Oost-Europa, vooral dankzij zijn havens aan de Noordzee. Met de uitbreiding van de NAVO naar het oosten zijn de afstanden groter geworden en zijn de traditionele demarcatielijnen diffuser geworden, wat het belang van militaire en logistieke mobiliteit versterkt.

Deze capaciteit om de snelle ontplooiing van geallieerde strijdkrachten te vergemakkelijken is een sleutelement van afschrikking en bij de verdediging van het Euro-Atlantisch gebied. Na de Koude Oorlog werd deze capaciteit echter verwaarloosd, wat leidde tot de ontbinding van de specifieke structuren en het verdwijnen van aangepaste procedures.

De uitvoering van *enablement*-opdrachten steunt enerzijds op fysieke elementen zoals ontvangst- en transitzones, mobiliteitscorridors en steuninfrastructuur. Anderzijds steunt ze op functionele elementen, waaronder belangrijke actoren (met name de bevoegde autoriteiten), operationele en administratieve plannen, processen en procedures, en de naleving van wettelijke verplichtingen (met name met betrekking tot grensoverschrijdingen, douaneformaliteiten en specifieke vergunningen). In deze context is de ontwikkeling van een 'militair Schengen' en een Europese strategie inzake militaire mobiliteit noodzakelijk.

Enablement is gebaseerd op een tweeledige aanpak via nauw overleg en nauwe samenwerking tussen Defensie en de civiele (publieke en private) en militaire sectoren. De uitvoering ervan vereist aangepaste capaciteiten en infrastructuur (vooral op het vlak van gespecialiseerd spoorvervoer of strategische landings- en ontschepingscapaciteiten).

3) Nationaal Weerbaarheidsplan

De Europese Unie en de NAVO benadrukken het belang van weerbaarheid als een nationale verantwoordelijkheid. Het versterken ervan is een essentiële pijler van de afschrikking en verdediging: door onze capaciteit te verbeteren om crises het hoofd te bieden, erop te reageren en ervan te herstellen, versterken we onze veiligheid en verminderen we kwetsbaarheden die door onze tegenstanders kunnen worden uitgebuit. Zo draagt verhoogde weerbaarheid bij tot het ontraden van iedere aanval door aan te tonen dat een aanval gedoemd is te mislukken.

Vanuit het oogpunt van Defensie moet het Nationaal Weerbaarheidsplan een aantal belangrijke vereisten omvatten zoals: de continuïteit van overheidsinstanties en essentiële diensten, de beveiliging van de energievoorziening, de capaciteit om ongecontroleerde bevolkingsstromen te beheren, de beschikbaarheid van voedsel en water, het beheer van grote aantallen slachtoffers of grote gezondheids crises (in het bijzonder door het versterken van de crisiscapaciteit in de civiele ziekenhuisnetwerken), en de robuustheid van communicatie- en transportsystemen, de financiële sector en – meer in het algemeen – het economische weefsel.

Om ervoor te zorgen dat Defensie de uitwerking van dit plan optimaal blijft ondersteunen, zal nauwe afstemming tot stand worden gebracht met het departement Veiligheid en Binnenlandse Zaken, dat verantwoordelijk is voor het NCCN en de civiele weerbaarheid.

e. Modernisering van de werking van Defensie

De komende jaren zal Defensie een snelle transformatie moeten ondergaan om haar niveau van gereedheid te versterken, bestaande capaciteiten te consolideren en nieuwe capaciteiten te ontwikkelen. Gezien de voortdurend veranderende geopolitieke situatie kunnen onvoorziene gebeurtenissen Defensie dwingen om zich nog sneller aan te passen dan verwacht. Daarom is het van vitaal belang om de manier waarop Defensie werkt snel te moderniseren en de processen te optimaliseren.

Een vlotte en volledig gecoördineerde samenwerking zal ook onontbeerlijk zijn, zowel tussen de diensten van Defensie onderling als met de andere federale departementen en deze van de deelstaten. Collegialiteit op alle niveaus is essentieel om het tempo inzake defensie op te voeren en het land en zijn bevolking doeltreffend te kunnen beschermen.

1) Optimalisatie van de processen en administratieve vereenvoudiging

Om het hoofd te kunnen bieden aan de uitdagingen op het gebied van veiligheid, budget, capaciteiten en personeel, is het essentieel dat Defensie haar activiteiten optimaal en dynamisch kan uitvoeren. Dit kan alleen worden bereikt door robuust bestuur en nauwgezet beheer van bedrijfsprocessen, in het bijzonder door een resultaatgerichte commandostructuur die een meer transversale werking en betere coördinatie aanmoedigt.

In deze context is de staf van Defensie onlangs gereorganiseerd, met als doel – door middel van aangepast bestuur – een systeem in te voeren met meer transparantie rond de structuur en activiteiten, rollen en verantwoordelijkheden, en coördinatiemechanismen. Een goed bestuursstelsel vergemakkelijkt niet alleen de toepassing van het beleid, maar regelt ook het beheers- en verantwoordingsproces. Dit betekent onder andere een grotere vrijheid om wendbaar te handelen binnen het kader van het gegeven mandaat (*empowerment*) en eindverantwoordelijkheid voor het bereiken van de toevertrouwde doelstellingen (*accountability*).

Vanaf nu zal een tweede moderniseringsintentie, gericht op het optimaliseren van organisationele processen en administratieve vereenvoudiging, onverwijld worden doorgevoerd. Gezien de geplande transformatie van Defensie is het essentieel om de wendbaarheid te vergroten en de besluitvormingsketens, de procedures en de administratieve mechanismes te vereenvoudigen. De uitvoering van de transformatie moet immers versneld worden en het personeel moet geheroriënteerd kunnen worden voor opdrachten met een hogere toegevoegde waarde.

Maar al te vaak leidt digitalisering van processen niet tot vereenvoudiging, tijdsbesparing of een vermindering van het aantal medewerkers dat nodig is om ze te beheren. Deze situatie moet absoluut veranderen. In geval van nood moet Defensie snel en effectief kunnen handelen. Nauwgezet werken, met de nodige controles, blijft *de facto* essentieel, maar administratieve overbelasting en knelpunten moeten worden weggewerkt.

Deze initiatieven sluiten aan bij de gevolgde logica van het Federaal Actieplan Administratieve Vereenvoudiging (FAAV).

2) Verbetering van de mechanismen inzake overheidsopdrachten en budgetbeheer

Op het gebied van de overheidsopdrachten

De snelle stijging van de defensie-inspanning vereist de invoering van mechanismen inzake overheidsopdrachten en begrotingsbeheer die zowel flexibel als effectief zijn en vertragingen tot een minimum beperken. Ze moeten ook een snel en aangepast antwoord kunnen bieden aan de veranderende behoeften in een onzekere veiligheidsomgeving. Dit is een cruciale kwestie. Op basis van de expertise die is opgedaan tijdens de versnelde aankoop van materieel voor Oekraïne zal Defensie haar aanbestedingsprocedures vereenvoudigen en vergemakkelijken. Ze doet dit om sneller aan haar eigen behoeften te voldoen, de wetgeving rond de openbare aanbestedingen indachtig.

Op het gebied van de overheidsopdrachten zal Defensie haar behoeften zo veel mogelijk bundelen om met de overheid geconsolideerde overeenkomsten te bekomen, waardoor de nodige overheidsopdrachten sneller kunnen worden gerealiseerd. Om de gereedheidsgraad (*readiness*) te vergroten zal Defensie brede raamovereenkomsten voor de lange termijn opstellen om behoeften flexibel en efficiënt te kunnen beantwoorden. Deze overeenkomsten zullen leveranciers van goederen en diensten langetermijnperspectieven bieden waarbij operationeel reactievermogen en de technologische evolutie centraal zullen staan. Om synergieën maximaal te benutten, zal Defensie de voorkeur geven aan overheidsopdrachten die samen met andere regeringen of via agentschappen worden gegund.

Bij aanbestedingen zal rekening worden gehouden met de resultaten van innovatie. Tevens zullen contractuele instrumenten wendbaarder en flexibeler zijn zodat de capaciteiten met de technologie kunnen meegroeien.

Defensie zal haar '*dynamic teaming*'-aanpak intensiveren. Hierbij wordt de voorkeur gegeven aan interdisciplinaire en multidisciplinaire samenwerking om de voorbereiding van de documenten die nodig zijn voor het lanceren en afsluiten van overheidsopdrachten, te versnellen en te vereenvoudigen.

Als onderdeel van het Bedrijfsplan voor Defensie zal de voortgang van programma's beter worden bewaakt om, zowel wat het budget als de deadlines betreft, te zorgen voor een optimale uitvoering en naleving van de gestelde doelen.

Op het budgettaire gebied

De modernisering van de begrotingsprocessen houdt in dat de kredieten voor de uitvoering van de begroting flexibeler en soepeler worden beheerd om de continuïteit van de operaties en de versterking van Defensie te vrijwaren. Defensie moet kunnen opereren binnen een flexibeler begrotingskader, dat het mogelijk maakt de uitvoeringsmodaliteiten van interne transfers en de

verdeling van interdepartementale provisies te vereenvoudigen, met name voor steun aan Oekraïne. Een hervorming in die zin zou het mogelijk maken om de uitvoering van de begroting te versnellen en te vergemakkelijken, en tegelijk te zorgen voor een betere anticipatie op de behoeften en een efficiëntere toewijzing van de middelen.

Op het gebied van administratieve en budgettaire controle

Een snellere versterking van Defensie moet worden ondersteund door een effectief administratief en budgettair beheer. Daartoe zal de administratieve en budgettaire controle, met name door de Inspecteurs van Financiën, worden gemoderniseerd en vereenvoudigd. Het gaat hierbij niet om de invraagstelling van de controle. Het gaat om de werking ervan te optimaliseren zodat ze een garantie blijft voor onafhankelijke interne controle zonder de uitvoering van de regeringsdoelstellingen af te remmen. Er wordt overleg opgestart met de federale partners om deze verbeteringen te concretiseren.

3) Digitale transformatie

Opdat Defensie sterker zou kunnen worden, moet ze blijven investeren in digitale transformatie. Het is essentieel om zich aan te passen aan de realiteit van de huidige digitale wereld, de integratie van technologische ontwikkelingen te versnellen, en real time toegang tot relevante gegevens en hulpmiddelen bij besluitvorming te garanderen. Dit impliceert een herziening van het informatiebeheer, gebaseerd op een netwerkorganisatie die veilige, soepele en efficiënte uitwisseling van gegevens bevordert. Het gaat ook om het bevorderen van een organisatiestructuur gericht op het delen van informatie en die tegelijk een cultuur van (cyber-)veiligheid integreert op alle niveaus.

Het verbeteren van digitale vaardigheden is essentieel om het bewustzijn onder alle medewerkers te vergroten en hun vermogen om digitale hulpmiddelen te gebruiken te verbeteren. Dit zal innovatie en de acceptatie van nieuwe technologieën aanmoedigen. Expertise en oplossingen voor het uitbaten van gegevens zullen toegankelijk, intuïtief en aangepast aan de behoeften van gebruikers moeten zijn, zodat gebruikers er op alle niveaus vertrouwd mee kunnen raken. Op gegevens gebaseerde besluitvorming (*data-driven decision-making*) moet volledig worden geïntegreerd in functionele en operationele processen, binnen een kader dat optimale digitale interoperabiliteit garandeert.

Tot slot zal de integratie van nieuwe technologieën, zoals kunstmatige intelligentie, soevereine *cloud* computing en kwantumtechnologieën, worden versneld. Een digitaal innovatiebeleid zal ervoor zorgen dat voor defensie relevante technologieën tijdig worden toegepast teneinde een strategisch voordeel in de informatieomgeving te behouden.

Wat capaciteiten betreft, zijn strijdkrachten die zijn uitgerust met moderne communicatie- en informatiesystemen – de echte digitale pijlers van de hedendaagse defensie – essentieel, met name om grootschalige interoperabiliteit te garanderen.

f. Actualisering van het wettelijk kader

Gezien de verslechterende geopolitieke situatie is het absoluut noodzakelijk om een modern, samenhangend en alomvattend rechtskader aan te nemen dat inspeelt op de nieuwe bedreigingen en opdrachten van Defensie. De invoering van een Wetboek van Defensie (Codex) is bedoeld om structuur te geven aan de wetgeving over Defensie en verder aan te vullen.

Dit initiatief maakt deel uit van een algemene herziening die tot doel heeft versnipperde teksten samen te voegen, juridische leemten op te vullen en dubbelzinnigheden te verduidelijken. Tegelijk moet de herziening de flexibiliteit behouden die Defensie nodig heeft om haar opdrachten uit te voeren. Het doel is om de effectiviteit van de strijdkrachten te vergroten door meer garanties te bieden voor de veiligheid van militairen en burgers en tegelijkertijd de rol van Defensie te

omschrijven. Dit is zowel een strategische als een democratische uitdaging. Een duidelijke bepaling van de opdrachten en bevoegdheden zal een betere organisatie en implementatie van capaciteiten mogelijk maken, waarbij ervoor moet worden gezorgd dat de opdrachten van Defensie niet te ver worden uitgebreid. Het Wetboek zal ook de voorwaarden voor de inzet van Defensie verduidelijken, met name wat betreft de voorwaarden voor het gebruik van geweld buiten situaties van gewapend conflict. Dit betreft de 'grijze zone' tussen vrede en oorlog, hetgeen een omschrijving en omkadering van het begrip van crisistijd (periode van verhoogde hybride dreiging) vereist.

Dit juridisch kader zal ook rekening houden met technologische ontwikkelingen - met name op het gebied van robotisering, digitalisering en kunstmatige intelligentie - om het hoofd te bieden aan actuele uitdagingen zoals gegevensbeheer op het slagveld. Op internationaal niveau zal België bijdragen tot de verduidelijking van de regels van het internationaal recht met betrekking tot het gebruik van geavanceerde automatiseringstechnologieën (kunstmatige intelligentie en andere). We doen dit om ervoor te zorgen dat de principes van het internationaal humanitair recht worden gerespecteerd wanneer deze technologieën worden ingezet. Het nationale kader zal op bovenstaande principes gebaseerd zijn.

Ethische waakzaamheid

Betreffende de autonome dodelijke wapensystemen (*lethal autonomous weapon systems* - LAWS) zal Defensie bijdragen aan de verduidelijking van de regels van het internationaal recht. Defensie wenst de naleving ervan te waarborgen in het kader van een eventuele toekomstige inzet van voorgenoemde systemen. Op dit moment beschikt Defensie niet over dergelijke autonome systemen. Ze mogen immers niet worden verward met op afstand bediende systemen (*unmanned/uncrewed*) zoals drones, die weliswaar in sommige gevallen bewapend zijn, maar onder permanente menselijke controle blijven.

Defensie zal op verantwoorde wijze gebruikmaken van opkomende technologieën in haar wapensystemen, wat wil zeggen dat zij er systematisch op zal toezien dat de beslissing tot gebruik onder permanente menselijke controle blijft.

g. Evolutie van het vastgoedpatrimonium van Defensie

Infrastructuur is een essentiële pijler voor de goede werking en operationele doeltreffendheid van de strijdkrachten. Ze speelt ook een sleutelrol bij de aantrekkelijkheid van Defensie en het behoud van het personeel.

De ontwikkeling van het vastgoedpatrimonium van Defensie is gebaseerd op de volgende doelstellingen:

- Aanpassing aan de normen van installaties: ondanks de reeds gedane investeringen blijft de algemene staat van de infrastructuur ontoereikend om te voldoen aan de normen van een moderne organisatie, met name op het gebied van energie en milieu. Daarom moeten we onze infrastructuur blijven verbeteren om aan de huidige en toekomstige behoeften te voldoen, met bijzondere aandacht voor militaire veiligheid. Er zullen concrete maatregelen worden genomen om de dagelijkse infrastructuurproblemen snel te verhelpen, waarvan de impact op het moreel en het welzijn van het personeel aanzienlijk is en niet over het hoofd mag worden gezien.
- Een weerbare defensie-infrastructuur: de evolutie van de collectieve verdediging en de behoefte aan een grotere militaire weerbaarheid zetten Defensie er ook toe aan haar infrastructuurconcepten opnieuw te bekijken. Hierbij wordt de nadruk gelegd op robuustheid en grotere spreiding van installaties, met name betreffende munitieopslag. De opkomst van 'enablement'-opdrachten en opdrachten om het nationale grondgebied te beschermen zal er ook toe leiden dat de militaire infrastructuur opnieuw wordt uitgedacht op een meer globale en duale wijze, met oplossingen zoals laadperrons waar zwaar militair materieel kan worden in- of uitgeladen.

- Infrastructuur klaar voor de toekomst: Defensie versterken betekent renoveren en nieuwe infrastructuur bouwen om ervoor te zorgen dat de nieuwe capaciteiten operationeel zijn en om de opslagcapaciteit te vergroten. Tegelijkertijd vereist de toename van het aantal personeelsleden een uitbreiding van de accommodatie-infrastructuur, met name voor de opleiding van jonge rekruten en de opvang van reservisten. Deze versterking is des te noodzakelijker wanneer personeel op locatie moet blijven vanwege operationele vereisten of geografische afstand van thuis. Trainingssessies zullen ook leiden tot een grotere behoefte aan speciale ruimtes en infrastructuur. Waar mogelijk zal Defensie proberen bestaande oefenterreinen uit te breiden of nieuwe te verwerven.
- Een evenwichtige geografische spreiding: de spreiding van militaire kwartieren over het hele nationale grondgebied is essentieel om aanwervingen te vergemakkelijken en het personeel beter te behouden. Rekening houdend met de demografische realiteit is het opzetten van nieuwe infrastructuren in regio's waar de militaire aanwezigheid momenteel beperkt is, een antwoord op deze uitdaging. In dit verband zal Defensie prioriteit geven aan de ontwikkeling van het Kwartier van de Toekomst Noord, terwijl het project van het Kwartier van de Toekomst Zuid wordt voortgezet.
- Een versterking van de maatschappelijke verankering: zonder de fundamenteel militaire aard van de infrastructuur van Defensie te verdoezelen – waardoor ze beschermd moeten worden en de toegang voor het publiek van nature beperkt blijft – kunnen bepaalde faciliteiten, zoals sport- of gezondheidsfaciliteiten, toch voor de lokale bevolking toegankelijk worden gemaakt. Deze openheid zal ertoe bijdragen de legitimiteit en zichtbaarheid van Defensie binnen de samenleving te versterken. In de context van prestaties ten dienste van derden kan het uitlenen van materiaal of het leveren van bepaalde diensten worden overwogen. Militaire infrastructuur kunnen ook een rol spelen als vectoren van nationale weerbaarheid, met name bij civiele crises zoals pandemieën, natuurrampen of ernstige noodsituaties.

Om te voldoen aan de groeiende behoeften op het gebied van infrastructuur, *enablement*, geografische spreiding en weerbaarheid – en gezien de moeilijkheid om nieuwe kwartieren of trainingszones te vestigen in regio's waar die er niet zijn – zullen er geen militaire domeinen meer worden verkocht die nog potentieel hebben voor Defensie. Als onderdeel van de ontwikkeling van een geïntegreerde industriële defensiestrategie zal niettemin worden onderzocht onder welke voorwaarden bepaalde militaire ruimten, installaties of terreinen ter beschikking van de defensie-industrie kunnen worden gesteld.

Op basis van deze principes zal een Kwartierplan worden opgesteld.

Gezien de aanwezigheid van een aantal grote nationale spelers in de bouwsector, kunnen investeringen in infrastructuur een belangrijke hefboom voor economische groei zijn. Deze budgetten bieden het potentieel van maatschappelijke voordelen, in termen van projectontwikkeling, bouw en onderhoud.

h. Duurzame ontwikkeling

Defensie draagt actief bij tot de doelstellingen van de federale regering inzake duurzame ontwikkeling en heeft de ambitie om een duurzamere organisatie te worden in lijn met haar opdrachten en transformatie. Deze aanpak steunt op drie pijlers: *governance, people, planet*. De eerste twee pijlers zijn respectievelijk onderverdeeld in aspecten die inherent zijn aan de modernisering van de werking van Defensie en aan personeelsbeheer en -welzijn. Met betrekking tot de derde pijler is Defensie zich volledig bewust van haar impact op het milieu en de meervoudige crises – klimaat, energie en veiligheid – waarmee zij wordt geconfronteerd. Deze onderling samenhangende uitdagingen hebben een rechtstreekse impact op de strategische omgeving, de aard van de opdrachten en de omstandigheden in de operatiegebieden. Daarom profileert Defensie zich als een participatieve milieuspeler die ernaar streeft zijn ecologische voetafdruk te verkleinen en duurzame

beheerspraktijken toe te passen. Defensie wil milieubedreigingen immers voorkomen en erop reageren, zolang deze milieumaatregelen de veiligheid van het personeel of de operationele efficiëntie niet in gevaar brengen.

i. Waarden en ethiek

Waarden en ethiek zijn essentieel voor Defensie en zorgen ervoor dat de acties van Defensie zowel de fundamentele rechten en vrijheden als de internationale normen respecteren. Genomen beslissingen moeten steeds te rechtvaardigen zijn en gericht zijn op het voorkomen van machtsmisbruik, zodat de reputatie en legitimiteit van de strijdkrachten behouden blijft. Ethisch en transparant gedrag versterkt het vertrouwen van het publiek en zorgt ervoor dat Defensie voldoet aan de maatschappelijke verwachtingen.

Waarden en ethiek dragen ook bij aan de interne cohesie van de strijdkrachten. Duidelijke gedragsnormen zorgen voor discipline en eenheid binnen de troepen. Een samenhangend kader stelt elk militair in staat om gewetensvol en volgens de regels te handelen, wat essentieel is voor het handhaven van orde en solidariteit, zelfs in de meest gespannen situaties. Militairen moeten, als rolmodellen voor de samenleving positieve waarden belichamen, vooral omdat de specifieke aard van hun opdracht onberispelijk gedrag vereist.

De cultuur van Defensie wordt aangestuurd door een beleid dat gebaseerd is op wederzijds respect, met de vastberadenheid om grensoverschrijdend gedrag te bestrijden. De strijd tegen extremisme, discriminatie en elke vorm van belemmering van inclusie en diversiteit binnen Defensie zal proactief en doortastend worden gevoerd.

8. Basis van de capacitaire ontwikkeling

De capacitaire ontwikkeling van Defensie is gebaseerd op zowel de nationale behoeften als de eisen die voortvloeien uit de internationale verbintenissen. Om zich aan te passen aan de huidige en toekomstige dreigingen, past deze aanpak in een ambitieus en realistisch kader, zodat een doeltreffende reactie op de veiligheidsuitdagingen kan worden gegarandeerd.

Deze overwegingen zijn op coherente wijze gebundeld om de prioriteiten en doelstellingen voor deze ontwikkeling richting 2035 vast te leggen.

a. Capaciteit, veel meer dan alleen materieel

Een capaciteit beperkt zich niet alleen tot de materiële dimensie. Zij omvat ook essentiële elementen zoals doctrine, organisatie, vorming en training, human resources, infrastructuur, interoperabiliteit, commando- en beheersstructuren, maar eveneens de financiële middelen die onmisbaar zijn voor capacitaire ontwikkeling.

Om ervoor te zorgen dat al deze aspecten in aanmerking worden genomen, is deze ontwikkeling gebaseerd op de 'DOTMLPFI'-benadering. Deze benadering zit vervat in het conceptuele kader van de NAVO en verzekert een globale, gestructureerde en coherente visie op de verwerving en ontwikkeling van operationele capaciteiten:

- Doctrine definieert de principes en concepten die ten grondslag liggen aan het gebruik van capaciteiten;
- Organisatie bepaalt de structuur van de capaciteiten en de strijdkrachten om de doeltreffendheid ervan te optimaliseren;
- Vorming en training (*Training & Education*) verzekeren de voorbereiding en bijscholing van het personeel;

- Materieel omvat de uitrusting en voorraden die nodig zijn voor de operaties;
- Leadership garandeert een doeltreffend commando en een optimaal beheer van het personeelsbestand;
- *Human resources* (Personnel) spelen een sleutelrol in de implementatie en operationalisering van de capaciteiten;
- Infrastructuur en installaties (Facilities), met inbegrip van de trainingsruimten, zijn essentieel om de operationele continuïteit te waarborgen;
- Interoperabiliteit zorgt voor compatibiliteit en coördinatie tussen verschillende strijdkrachten of naties. Deze geïntegreerde aanpak maakt het mogelijk om volledig operationele capaciteiten te ontwikkelen die zijn aangepast aan de huidige en toekomstige eisen.

Het is van essentieel belang dat de groei van de capaciteiten zo synchroon mogelijk verloopt tussen deze pijlers om een doeltreffende en coherente operationele uitvoering te garanderen. Deze ontwikkeling is echter in zekere mate gebaseerd op inschattingen, aangezien het onmogelijk is om alles met zekerheid te voorspellen. Dit geldt met name voor de resultaten van het beleid inzake personeelsbeheer, aankopen, technologische ontwikkelingen en partnerschappen.

Synchroniciteit van de capacitaire evolutie

De capacitaire evolutie, gebaseerd op een geïntegreerde 'DOTMLPFI'-benadering, vereist een maximale synchronisatie tussen alle elementen waaruit een capaciteit bestaat – of het nu gaat om personeel (zowel wat betreft het aantal medewerkers als hun specialisatie), infrastructuur of werkingsmiddelen – en het tijdschema voor de uitvoering van de investeringsprogramma's.

Voor elk van deze elementen en voor elke capaciteit nauwkeurige cijfers geven over een termijn van tien jaar blijft echter een bijzonder complexe opdracht. Veel parameters zijn namelijk nog onbekend of zullen onvermijdelijk veranderen, of het nu gaat om keuzes op het gebied van uitrusting, technologische ontwikkelingen, gebruiksdoctrines of concepten voor de ondersteuning en inzet van toekomstige capaciteiten.

Niettemin verloopt de ontwikkeling van de capaciteiten van Defensie volgens een gepland, geleidelijk en coherent traject in alle capacitaire dimensies.

b. Evenwichtige, ambitieuze en evolutieve capacitaire ontwikkeling

De capacitaire ontwikkeling van Defensie, voorgesteld in Bijlage C, is gebaseerd op vijf belangrijke capacitaire dimensies, die verschillen van de machten (voorheen 'componenten' genoemd): Informatie (*Intelligence, Cyber en Influence* - ICI), Land, Lucht, Maritiem, evenals Commando en Operationele Ondersteuning. Elk beslaat verschillende capacitaire domeinen.

Deze ontwikkeling is gepland op een progressieve, coherente en evenwichtige manier tussen de verschillende dimensies, om te zorgen voor een geloofwaardige en duurzame bijdrage aan afschrikking, collectieve verdediging en bescherming van het nationale grondgebied. Deze ambitie steunt op talrijke samenwerkingsverbanden waarbij Defensie zich heeft aangesloten, waardoor de interoperabiliteit en strategische solidariteit worden versterkt. Met voldoende en goed gedimensioneerde middelen zal ons land haar status als betrouwbare, geloofwaardige en erkende partner op het internationale toneel kunnen bestendigen.

Voor elk van de capacitaire dimensies worden de huidige situatie, de geplande ontwikkelingen tegen 2035 en de bijbehorende partnerschappen in detail uiteengezet in Bijlage C. Een overzicht van de investeringen die zijn vastgelegd in de militaire programmeringswet voor de periode 2026-2034 is consequent aanwezig.

Bepaling van de middelen voor capacitaire ontwikkeling

De marge voor capacitaire ontwikkeling wordt bepaald in functie van de door de NAVO vastgelegde norm. Deze beveelt een evenwichtige budgettaire structuur aan waarbij ten minste 20 % van de uitgaven worden toegekend aan de aanschaf van nieuwe belangrijke uitrusting. Dit percentage wordt beschouwd als een belangrijke indicator voor het niveau en het tempo van de modernisering van de strijdkrachten. Wanneer dit minimum niet wordt gehaald, neemt het risico toe dat de uitrusting verouderd raakt, dat de verschillen tussen de bondgenoten op het gebied van capaciteiten en interoperabiliteit toenemen, en dat de industriële en technologische basis voor defensie in Europa verzwakt.

Gezien de achterstand die ons land heeft opgelopen en de middelen die zijn vrijgemaakt in het kader van het door de regering vastgesteld versneld budgettair traject, sluit de capacitaire ontwikkeling aan bij een versterking met als ambitie het bereiken van 25 % tegen 2034.

Het evolutieve karakter van de capacitaire ontwikkeling

De capacitaire ontwikkeling kan niet volledig worden vastgelegd voor een periode van twee legislaturen. Ze moet net flexibel en evolutief blijven, zodat ze kan worden aangepast aan een steeds onstabielere veiligheidsomgeving en aan snelle en vaak onvoorspelbare technologische ontwikkelingen. Bewust van deze uitdagingen, past Defensie zijn capacitaire portfolio aan op basis van regelmatige herzieningen om te allen tijde de samenhang tussen zijn capaciteiten, taken en strategische doelstellingen te waarborgen.

In dit perspectief zal Defensie zich inspannen om de meest relevante en innovatieve oplossingen te identificeren en implementeren om in te spelen op nieuwe behoeften. Hierbij wordt ervoor gezorgd dat deze capaciteiten snel beschikbaar en operationeel zijn. Deze inspanning past in een logica van kostenbeheersing en versterkt tegelijkertijd de industriële defensiebasis, door maatschappelijke *returns* te maximaliseren en de Europese verankering van deze capaciteiten te bestendigen.

Met het oog op de versterking van de algemene robuustheid van de capaciteiten zullen toekomstige ontwikkelingen gericht zijn op het voorzien in de behoefte aan versterkte attritiereserves om verliezen of tijdelijke onbeschikbaarheid – met name door onderhoud - van materieel op te vangen.

9. Bijlagen

De bijlagen bevatten gedetailleerde en becijferde elementen die onmisbaar zijn voor de implementatie van deze Strategische Visie, zoals de evolutie van het personeelsbestand (Bijlage A), het budgettaire traject en de budgettaire middelen (Bijlage B), en de capacitaire ontwikkeling (Bijlage C). Zoals herhaaldelijk in het document wordt benadrukt, zullen de aard en de snelle evolutie van de dreigingen waarschijnlijk aanpassingen vereisen. Deze kunnen evenwel tijdens de uitvoering van de Strategische Visie worden doorgevoerd zonder wijziging van de hoofdtekst, die een zekere stabiliteit in de tijd nastreeft. Met het oog op een flexibele en reactieve aanpak in geval van aanpassingen, zijn de bijlagen, waarin het referentiejaar (in de titel) is vermeld, bijgevolg opgesteld als afzonderlijke documenten die in de loop van de tijd kunnen worden gewijzigd.

Bovendien kunnen ook geleidelijk aan nieuwe bijlagen - zoals het Kwartierplan - worden toegevoegd, . Samen zullen deze een coherent geheel vormen.

Bijlage A (2025): Evolutie van het personeelsbestand en voorziene rekruteringsaantallen

Begin 2025 telde Defensie ongeveer 28.500 voltijdse werknemers (26.200 militairen en 2.300 burgers) en ongeveer 2.500 actieve reservisten.

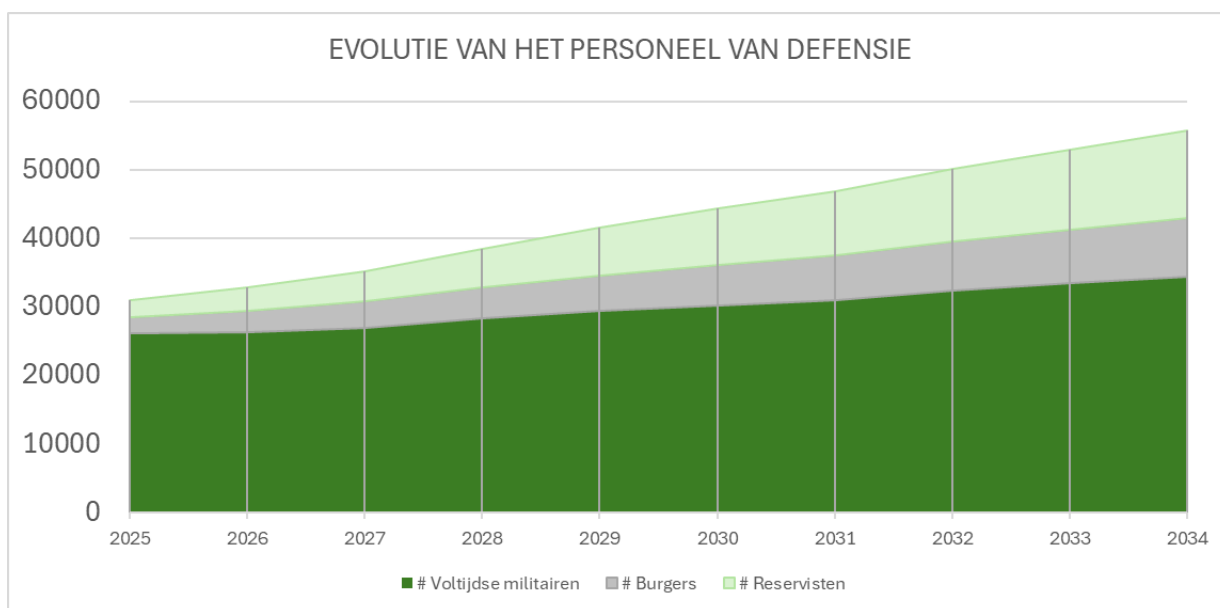
De ambities op het vlak van de transformatie van de capaciteiten vereisen een aanhoudende groei van het personeelsbestand in alle categorieën.

In de loop van de ambtstermijn wil Defensie minstens 14.800 militairen van het actief kader, 6.600 reservisten en 4.800 burgers werven. Tegen het einde van 2029 zou Defensie dan 29.400 voltijdse militairen, 6.900 reservisten en 5.200 burgers moeten tellen. Tegen het einde van 2034 zou Defensie 34.500 militairen van het actief kader, 12.800 reservisten en 8.500 burgers moeten bereiken.

Een eerste lichting van de vrijwillige militaire dienst zal in 2026 worden georganiseerd, met als doel 500 kandidaten te selecteren. Deze opstelling zal in 2028 volledig operationeel zijn, waarin elk jaar 1.000 geselecteerde vrijwilligers zullen worden ingelijfd.

Deze toename in rekrutering is onontbeerlijk om het militaire personeelsbestand van Defensie snel weer op peil te brengen met het oog op een geloofwaardige collectieve verdediging en om de inzet van nieuwe wapensystemen in de beste omstandigheden mogelijk te maken.

De grafiek hieronder toont de verwachte groei van het Defensiepersoneel. De personen die deelnemen aan de vrijwillige militaire dienst worden geteld als reservisten.

De jaarlijkse wervingsdoelstellingen zullen worden vastgelegd in de programmeringswet.

Bijlage B (2025): Budgettair traject

Het budgettair traject tot 2035

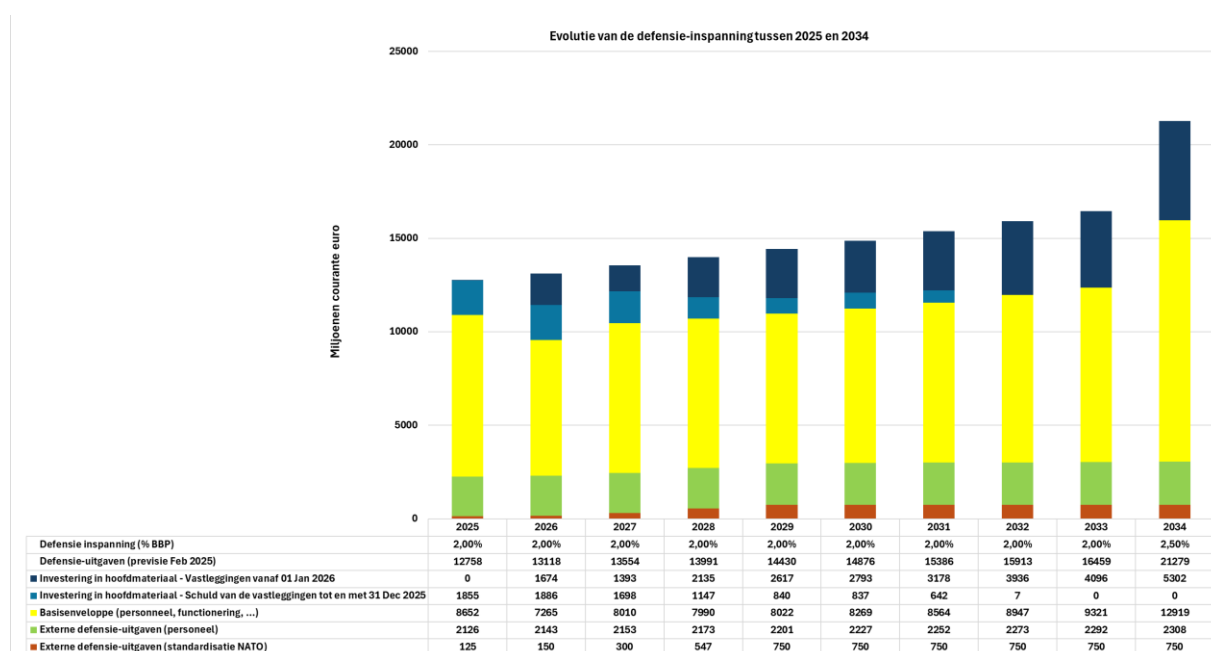
Het regeerakkoord van 31 januari 2025 voorziet een versnelde groei van de defensie-uitgaven tot 2 % van het bbp tegen uiterlijk 2029 en tot 2,5 % van het bbp tegen uiterlijk 2034.

Op 11 april 2025 heeft de regering een budgettair Defensieplan ('Strategische Bijdrage aan Vrede door Kracht') goedgekeurd waarin wordt vastgelegd dat 2 % van het bbp moet worden bereikt vanaf 2025, een inspanning die als minimum zal worden gehandhaafd conform het 'halt any decline'-principe. Overeenkomstig het regeerakkoord zal het - binnen deze Strategische Visie weerhouden - budgettair traject de defensie-inspanning vanaf 2034 op 2,5 % bbp brengen. Dit traject, dat de wil eerbiedigt om een Strategische Bijdrage te leveren aan Vrede door Kracht, bepaald door de regering op 11 april 2025, laat toe om zo goed als mogelijk te anticiperen op toekomstige behoeften en tegelijkertijd een coherente (op kwantitatief en temporeel vlak) en houdbare opbouw van de capacitaire ontwikkeling te ondersteunen. Het beperkt bovendien geenszins de manoeuvreerruimte van de regering, die de mogelijkheid behoudt om de prioriteiten aan te passen aan strategische en budgettaire ontwikkelingen, met name op basis van de mijlpalen die in het datzelfde aangenomen plan zijn vastgelegd.

Een coherente defensie-inspanning richting 2035

Aan de hand van het vastgestelde budgettair traject kan het jaarlijkse bedrag van de defensie-inspanning worden bepaald, berekend als een deel (een percentage) van het bbp uitgedrukt in courante euro. Courante euro zijn bedragen uitgedrukt in nominale waarde, d.w.z. tegen de prijzen die op een bepaald moment gelden. Door deze te gebruiken kan de evolutie van de budgettaire volumes worden weergegeven, rekening houdend met het effect van de geraamde inflatie, en kunnen dus de bedragen worden weergegeven die in de jaarlijkse budgetten van Defensie zijn opgenomen.

De evolutie van de defensie-inspanning tussen 2025 en 2034, evenals haar samenstelling, wordt door de onderstaande grafiek weergegeven:

De defensie-uitgaven, die de nominale bedragen weergeven die voortvloeien uit de defensie-inspanning, zijn onderverdeeld in drie grote categorieën: de investeringen in hoofdmaterieel, de basisenveloppe en de externe defensie-uitgaven. Hoewel ze worden meegerekend in de defensie-uitgaven in de zin van de NAVO, worden de externe uitgaven niet gefinancierd via het budget van Defensie. In dit kader moet een onderscheid worden gemaakt tussen de uitgaven voor de betaling van

de pensioenen van militairen (personeel) en de uitgaven door andere departementen die onder de NAVO-criteria vallen (deze laatste worden aangeduid als 'normering' – verwijzend naar de 'NAVO-norm' die bepaalt of een uitgave in de defensie-inspanning wordt meegerekend – en zijn opgenomen in het budgettaire Defensieplan). Vervolgens dekt de zogenaamde 'basisenveloppe' alle uitgaven die onmisbaar zijn voor de goede werking van Defensie, met inbegrip van de uitgaven om de operationele gereedheid te waarborgen. Hieronder vallen ook de personeelsuitgaven binnen het budget van Defensie.

Ten slotte worden de middelen voor capacitaire ontwikkelingsprogramma's, die overeenkomen met investeringen in hoofdmaterieel, in twee groepen weergegeven:

- De eerste betreft de programma's waarvoor de vastlegging (de ondertekening van de contracten) is aangegaan of gepland tegen eind 2025, in uitvoering van de programmeringswet van 20 juli 2022, d.w.z. vóór de inwerkingtreding van de nieuwe militaire programmeringswet (gepland voor 1 januari 2026). Een deel van de met deze vastleggingen overeenkomstige betalingen zal later worden verricht. Dit resterende saldo wordt in budgettaire termen als schuld aangemerkt.
- De tweede groep betreft programma's die vanaf 2026 in het kader van de nieuwe – aan deze Strategische Visie gekoppelde – programmeringswet zullen worden vastgelegd.

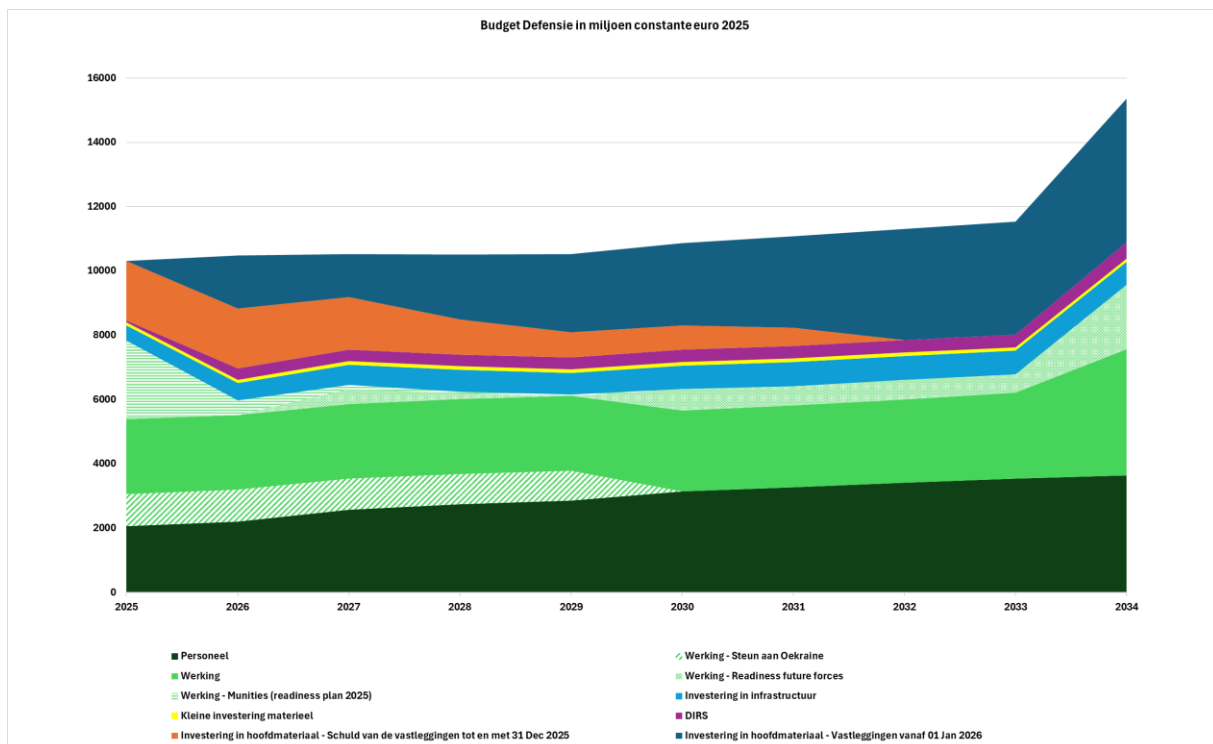
Een coherente budgettaire structuur

Het budget wordt uitgedrukt in vereffeningsmiddelen, d.w.z. betalingskredieten, die moeten worden onderscheiden van vastleggingskredieten, die de budgettaire middelen vertegenwoordigen die bij het sluiten van contracten worden vrijgemaakt.

Om het jaarlijkse budget dat daadwerkelijk aan Defensie wordt toegewezen te bepalen, moeten de uitgaven die als 'externe uitgaven' worden aangemerkt, van het bedrag van de defensie-uitgaven worden afgetrokken. Het effectieve jaarlijkse budget van Defensie wordt bijgevolg opgesplitst in twee grote luiken: enerzijds de basisenveloppe en anderzijds investeringen in hoofdmaterieel – zoals voorzien in het kader van deze Strategische Visie (bovenop deze investeringsbedragen wordt de schuld, gegenereerd uit de reeds vóór 2026 vastgelegde programma's voortvloeiend uit het STAR-plan, toegevoegd).

De basisenveloppe is op haar beurt onderverdeeld in verschillende subcategorieën, waaronder: personeelsuitgaven, werkingsuitgaven – met name die welke verband houden met de gereedheid (*readiness*) van de strijdkrachten –, investeringen in infrastructuur, lopende investeringen voor de vervanging van klein materieel, en middelen voor de ondersteuning van de DIRS (*Defence Industry and Research Strategy*).

Op basis hiervan en rekening houdend met het budgettaire traject dat richting 2035 in aanmerking werd genomen, geeft de volgende grafiek een prognose van de structuur van het budget van Defensie in miljoenen constante euro 2025. Deze prognose in constante euro maakt het mogelijk om de ontwikkelingstrends te belichten, aangezien de bedragen in reële waarde zijn uitgedrukt, d.w.z. gecorrigeerd voor prijsveranderingen (zonder aanpassing voor inflatie en groei) ten opzichte van een referentiejaar.

De investeringen in belangrijk materieel zullen tegen 2034 naar verwachting 25 % bedragen. Om de staat van paraatheid te versterken (*readiness*) en de heropbouw van de munitievoorraden te ondersteunen, zal de budgettaire basisenveloppe tegen 2035 ook geleidelijk worden verhoogd. De budgettaire middelen voor de vernieuwing van klein materieelmateriaal worden bestendigd. De langdurige inspanningen voor renovatie en aanpassing aan de nieuwe capaciteiten van de infrastructuur zijn al begonnen. Met de voorziene budgettaire middelen kan deze beweging worden versneld en uitgebreid, wat niet alleen zal bijdragen tot een betere operationele werking, maar ook tot betere arbeidsomstandigheden voor het personeel. Het deel van de begroting dat wordt besteed aan de werking van Defensie zal in de komende twee legislatuurperiodes toenemen. Bovendien zijn er op zeer korte en middellange termijn aanzienlijke inspanningen gepland om het operationele gereedheidsniveau en de voorraden in alle logistieke categorieën, met inbegrip van munitie, te verhogen. De personeelsuitgaven zullen dezelfde trend volgen, met name als gevolg van de uitbreiding van het personeelsbestand van Defensie, zoals uiteengezet in Bijlage A. Het budget voor personeel dekt de personeelsgroei in de drie categorieën – militairen, burgers en reservisten – en de maatregelen om het personeelsverloop tegen te gaan en de gevolgen van de pensioenhervorming te verzachten. De financiering van de DIRS zal jaarlijks vastgelegd worden op 3% van het budget van Defensie, vermeerderd met bijkomende jaarlijkse bedragen die in de programmeringswet bepaald zullen worden.

Deze indicatieve prognose heeft niet de ambitie om als vaststaand beschouwd te kunnen worden, aangezien talrijke parameters evolueren en regelmatige aanpassingen noodzakelijk zijn. Of het nu gaat om leveringstermijnen, industriële capaciteit, internationale verbintenissen, de maturiteit van programma's, het werkelijke rekruteringsniveau, de steun aan Oekraïne of de mate van standaardisatie, al deze factoren kunnen de behoeften van jaar tot jaar doen variëren. Daarom wordt de defensiebegroting, opgesteld op basis van een meerjarenplanning, jaarlijks geactualiseerd en goedgekeurd. Deze dubbele aanpak garandeert een passend begrotingsevenwicht, waardoor de toegewezen middelen relevant en doeltreffend blijven in het licht van de veranderende operationele en economische realiteit.

De gemiddelde personeels-, investerings- en functioneringsuitgaven in de NAVO-landen zijn ook een relevante indicator voor een evenwichtige defensiebegroting, zoals beoogd. Ze weerspiegelen het streven naar een coherent compromis tussen financiële houdbaarheid, operationele doeltreffendheid

en voorbereiding op de toekomst. Een begroting die te veel gericht is op personeelsuitgaven zou bijvoorbeeld kunnen wijzen op een star en weinig flexibel leger, terwijl een aanzienlijk deel van de begroting voor investeringen getuigt van de wil om te moderniseren en zich aan te passen aan technologische ontwikkelingen. Omgekeerd kan een onvoldoende aandeel voor personeel wijzen op een hypotheek op de groei en het behoud van het personeel dat nodig is voor de uitvoering en het beheer van de capacitaire portefeuille. De functioneringsuitgaven zorgen ervoor dat de bestaande capaciteiten beschikbaar en efficiënt zijn. Het hier voorgestelde budgettair model, dat evenwichtig is en aangepast aan de huidige en toekomstige uitdagingen van Defensie, streeft naar een verdeling van de middelen tegen 2035 van ongeveer 35 % voor personeel, 40 % voor werking en 25 % voor investeringen. Deze structuur dient als praktisch uitgangspunt om een nationaal defensiebeleid op geloofwaardige wijze af te stemmen op de gezamenlijke inspanningen en normen van het bondgenootschap.

Bijlage C (2025): De capacitaire ontwikkeling richting 2035

Inhoudstafel

A.	INLEIDING.....	C-2
B.	DE CAPACITAIRE DIMENSIE <i>INTELLIGENCE-CYBER-INFLUENCE</i>	C-2
1)	<i>Intelligence</i>	C-4
2)	<i>Cyber</i>	C-5
3)	<i>Influence</i>	C-7
4)	<i>Space</i>	C-9
5)	<i>Remotely Piloted Aircraft Systems</i>	C-11
6)	<i>Digitalisation and supporting communications</i>	C-13
C.	DE CAPACITAIRE DIMENSIE LAND.....	C-14
1)	<i>Gemotoriseerde capaciteit</i>	C-15
2)	<i>Special Operations</i>	C-20
3)	<i>Joint and General Support Land</i>	C-23
D.	DE CAPACITAIRE DIMENSIE LUCHT	C-24
1)	<i>Air Combat Multirole</i>	C-26
2)	<i>Surface-Based Air & Missile Defence</i>	C-29
3)	<i>Fixed Wing Transport</i>	C-30
4)	<i>Air-to-Air Refueling</i>	C-31
5)	<i>Airborne Early Warning and Control</i>	C-32
6)	<i>Air Command and Control</i>	C-32
7)	<i>Force Protection Air</i>	C-33
8)	<i>Search and Rescue</i>	C-34
9)	<i>Airbase General Support</i>	C-34
E.	DE CAPACITAIRE DIMENSIE MARITIEM	C-34
1)	<i>Surface Combatant</i>	C-36
2)	<i>Naval Mine Warfare</i>	C-37
3)	<i>Coastal Security</i>	C-38
4)	<i>Harbour Protection</i>	C-39
5)	<i>Maritime Command & Control and Maritime Support</i>	C-39
F.	DE CAPACITAIRE DIMENSIE COMMANDO EN OPERATIONELE ONDERSTEUNING	C-40
1)	<i>Medische steun</i>	C-41
2)	<i>Joint Force Protection</i>	C-44
3)	<i>General Support</i>	C-46
4)	<i>Unmanned Systems</i>	C-47
5)	<i>Enablement</i>	C-48

a. Inleiding

Deze bijlage geeft een overzicht van de huidige capaciteiten, beschrijft hun verwachte ontwikkeling tegen 2035 en analyseert de dynamiek van de partnerschappen. Op basis hiervan is per capacitaire dimensie de capacitaire portefeuille opgesteld die overeenstemt met het investeringsprogramma voorzien in de militaire programmeringswet voor de periode van 2026 tot en met 2034.

Met betrekking tot de capacitaire verbintenissen die ons land is aangegaan in het kader van het *NATO Defence Planning Process* (NDPP) en de Europese en nationale behoeften, is rekening gehouden met een coherente verdeling tussen de vijf capacitaire dimensies (*Intelligence-Cyber-Influence*, *ICI*; Land; Lucht; Maritiem; en de dimensie Commando en Operationele Ondersteuning, *Comdo & Ops Sp*), om een geloofwaardige, blijvende en duurzame bijdrage te garanderen aan de inspanning ten aanzien van collectieve verdediging. Het zoeken naar toegevoegde waarde, samenwerking en versterkte synergieën, zowel op nationaal niveau als in het kader van de NAVO en de Europese Unie, ondersteunt deze doelstelling.

De onderstaande tabel geeft per capacitaire dimensie een overzicht van de bedragen in zowel vastleggingen als vereffeningen (uitgedrukt in constante euro 2026) voor de periode waarop deze Strategische Visie betrekking heeft.

	Vastlegging 2026-2034 (€ Cst26)	Vereffening 2026-2034 (€ Cst26)
ICI	3.527.691.311 €	2.958.702.145 €
Land	13.862.344.826 €	8.112.648.849 €
Air	10.280.805.049 €	9.326.879.414 €
Maritime	3.429.737.355 €	2.261.835.215 €
Comdo & Ops Sp	2.683.574.990 €	2.000.939.137 €
Totaal	33.784.153.531 €	24.661.004.760 €

Het totale bedrag van de vastleggingen bevat het totaal der investeringen van het STAR-plan die nog voorzien zijn vanaf 1 januari 2026, dewelke neerkomt op 7,77 miljard (uitgedrukt in constante euro 2026). Aan dit totale bedrag van de vereffeningen wordt het bedrag van de schuld toegevoegd die voortvloeit uit de gerealiseerde of geplande investeringen van het STAR-plan tot 31 december 2025, dewelke neerkomt op 6,81 miljard (uitgedrukt in constante euro 2026).

In de capacitaire segmenten waar dreigingen en technologieën snel en voortdurend evolueren, zou het niet zinvol en ook niet realistisch zijn om de behoeften op lange termijn met zekerheid vast te leggen. Met dit in gedachten is er, naast 'individueel' geplande aankopen, gekozen voor een dynamische geconsolideerde ontwikkelingsaanpak (*consolidated development*) om voldoende flexibiliteit en een groter reactievermogen te garanderen. Deze aanpak is gestructureerd rond de op dit moment geïdentificeerde behoeften en integreert deze in een specifieke jaarlijkse budgettaire enveloppe, waardoor we technologische kansen kunnen benutten en doeltreffend kunnen reageren op opkomende bedreigingen. Het resultaat is een grotere wendbaarheid bij onvermijdelijke veranderingen.

b. De capacitaire dimensie *Intelligence-Cyber-Influence*

Informatiesuperioriteit is een sleutelkwesitie geworden, die de versterking vereist van capaciteiten in *cyberspace* en informatietechnologieën om het besluitvormingsproces van de tegenstander te beïnvloeden en te verstoren. Geconfronteerd met versnelde technologische vooruitgang, een steeds complexere en meer onvoorspelbare veiligheidsomgeving, en bedreigingen die zowel dynamischer als meer hybride zijn geworden, is informatiebeheer een sleutelfactor. Het is essentieel om het volledige potentieel ervan te benutten, om te anticiperen op veranderingen en het initiatief te behouden op strategisch, operationeel en tactisch niveau in de informatieomgeving.

Deze voortdurend veranderende omgeving verandert de manier waarop strijdkrachten communiceren, beslissingen nemen en operaties uitvoeren ingrijpend. Dit vereist een geavanceerde digitale integratie van alle betrokken capaciteiten, gebaseerd op grotere automatisering en een aanzienlijke decentralisatie van besluitvormingsprocessen: dit is precies de ambitie van de capacitaire dimensie *Intelligence-Cyber-Influence* (ICI), die verschillende facetten van informatie samenbrengt en integreert om relevante capaciteiten op dit gebied te ontwikkelen.

Deze dimensie omvat de capaciteiten *Intelligence, Cyber & Influence*, evenals transversale capaciteiten zoals ruimtevaart, *Remotely Piloted Aircraft Systems* (RPAS), digitale integratie en communicatieondersteuning.

Onderstaande tabel toont, per capaciteit, de belangrijkste ontwikkelingstrajecten en hun eerste jaar van budgettaire vastlegging, samen met de overeenkomstige bedragen, zowel in vastleggingen als in vereffeningen (uitgedrukt in constante euro 2026), over de periode waarop deze Visie betrekking heeft.

		Eerste jaar van vastlegging	Vastlegging 2026-2034 (€Cst26)	Vereffening 2026-2034 (€Cst26)
ICI			3.527.691.311 €	2.958.702.145 €
Intelligence			290.633.200 €	290.633.200 €
(Counter-) intelligence and security consolidated development	2026		290.633.200 €	290.633.200 €
Cyber			489.977.767 €	489.977.767 €
Crypto / Cyber capability consolidated development	2026		489.977.767 €	489.977.767 €
Influence			10.873.340 €	10.873.340 €
Influence analysis & information management tools	2027		8.637.700 €	8.637.700 €
Public Affairs, PsyOps and CIMIC support equipment	2027		2.235.640 €	2.235.640 €
Space			616.664.033 €	616.664.033 €
Joint Space capability consolidated development	2026		616.664.033 €	616.664.033 €
Remotely Piloted Aircraft Systems (RPAS)			504.123.705 €	504.123.705 €
MQ-9B 3rd system	2027		254.050.000 €	254.050.000 €
MQ-9B updates and upgrades	2026		250.073.705 €	250.073.705 €
Digitalisation & supporting communications			1.615.419.267 €	1.046.430.100 €
CIS services DCN, IT & Digital Transformation (incl. MDO) consolidated development	2026		294.359.267 €	294.359.267 €
CIS support to new weapon systems consolidated development	2026		355.670.000 €	355.670.000 €
Data centers	2029		965.390.000 €	396.400.833 €

Gedurende de gehele periode van de Strategische Visie zal de capaciteit *Intelligence* (Inlichtingen) geleidelijk worden uitgebreid en versterkt, met name door middel van investeringen in digitale instrumenten voor de Algemene Dienst Inlichtingen en Veiligheid (ADIV). De cyberdefensie-, beïnvloedings- en informatiecapaciteiten van Defensie zullen tegelijk worden uitgebreid en versterkt. De ontwikkeling van ruimtevaartcapaciteiten en de aankoop van een extra MALE-systeem zijn ook voorzien. Tot slot zal de verdere digitalisering van Defensie gepaard gaan met projecten om de veiligheid te versterken, de soevereiniteit te waarborgen, en de weerbaarheid van de systemen te verbeteren.

Een versterkt digitaal innovatiebeleid, in samenwerking met de industrie en onderzoeksinstituten, zal ervoor zorgen dat voor Defensie relevante technologieën tijdig worden geïdentificeerd, gevalideerd en toegepast. Het zal er ook voor zorgen dat alles in het werk wordt gesteld om de integratie van innovatieve technologieën te versnellen. In eerste instantie zal de nadruk liggen op kunstmatige

intelligentie en kwantumtechnologieën, ter ondersteuning van de ontwikkeling van geavanceerde oplossingen voor de verwerking van gegevens, krachtige computers, massale opslag en cyberveiligheid.

1) Intelligence

Intelligence verwijst naar alle informatie die wordt verzameld, geanalyseerd en verwerkt ter ondersteuning van militaire en politieke besluitvorming. Het omvat strategische inlichtingen (voor langetermijnplanning), operationele inlichtingen (voor specifieke militaire acties) en tactische inlichtingen (voor beslissingen op het terrein). Om de intenties, capaciteiten en kwetsbaarheden van tegenstanders beter te begrijpen, wordt een verscheidenheid aan bronnen gebruikt om deze informatie te verzamelen – *open source intelligence* (OSINT), *human intelligence* (HUMINT), *signals intelligence* (SIGINT) en *imagery intelligence* (IMINT).

De operationele en tactische militaire inlichtingen worden verzorgd door de ACOS *Readiness & Operations* en de verschillende machten, terwijl de strategische militaire inlichtingen onder de verantwoordelijkheid vallen van de Algemene Dienst Inlichtingen en Veiligheid (ADIV).

Huidige capaciteit

De Algemene Dienst Inlichtingen en Veiligheid (ADIV) houdt zich bezig met bedreigingen van de integriteit van het nationale grondgebied en de bevolking, militaire verdedigingsplannen, het wetenschappelijke en economische potentieel van de defensiesector, de uitvoering van de opdrachten van de strijdkrachten en de veiligheid van Belgische onderdanen in het buitenland. De ADIV is de referentie-instantie voor buitenlandse inlichtingendiensten. De dienst verzamelt, verwerkt en analyseert alle informatie of activiteiten uit het buitenland die een bedreiging kunnen vormen voor de nationale veiligheid. De ADIV speelt een sleutelrol in het adviseren van de regering over veiligheids- en defensieaangelegenheden, zowel extern als intern, en heeft een uitgesproken militaire rol.

De ADIV combineert de subcapaciteiten *Intelligence* en *Counter-Intelligence* langs twee assen: de ene is gericht op exploitatie, waarbij analysecapaciteiten worden samengebracht, en de andere is gericht op verzameling. Deze capaciteiten worden aangevuld en ten uitvoer gelegd in synergie met de analyse- en inzamelmiddelen die specifiek zijn voor *cyberspace*.

Om tijdig relevante inlichtingen te kunnen leveren, beschikt de ADIV over een reeks middelen voor informatievergaring, beveiligde informatie- en communicatiesystemen en een multidisciplinaire analysecapaciteit.

Capacitaire ontwikkeling

De intensivering van bedreigingen maakt inlichtingen- en contraspionagecapaciteiten steeds essentiëler, terwijl de ontwikkeling van middelen en technologieën leidt tot een toename van de vereisten inzake militaire veiligheid.

Gedurende de periode waarop deze Strategische Visie betrekking heeft, zullen de capaciteiten van de ADIV worden versterkt door meer digitalisering. Daartoe zal de implementatie van een beveiligde digitale omgeving worden voortgezet. Deze omgeving zal gebruikers in staat stellen gegevens sneller, efficiënter en intuïtiever te gebruiken en relevante gegevens te genereren binnen de vereiste termijnen. Investerings zullen zorgen voor een stabiele en veilige IT-omgeving, in lijn met de laatste technologische ontwikkelingen. Door de toegang tot relevante externe databases zoveel mogelijk te automatiseren, zullen verificatieprocessen en veiligheidsonderzoeken aanzienlijk worden versterkt. De digitale transformatie is ook bedoeld om de IT-omgevingen van de ADIV en dienst voor de Veiligheid van de Staat (VSSE) met elkaar te verbinden, waardoor de samenwerking tussen de twee inlichtingendiensten verder wordt beklemtoond.

Er zullen krachtige instrumenten worden aangeschaft om de exploitatie van open bronnen en sociale media (OSINT/SOCMINT) te optimaliseren, om buitenlandse informatiemaniplatie en -

interferentie (*foreign information manipulation and interference* - FIMI) te monitoren en op te sporen, om ons aan te passen aan technologische ontwikkelingen op het gebied van interceptie van communicatie (SIGINT) en om ons aan te passen aan nieuwe technieken op het gebied van menselijke inlichtingenvergaring (HUMINT). Deze aanwinsten zullen geavanceerde mogelijkheden bieden voor het verzamelen van inlichtingen.

Samenwerking

De ADIV ontwikkelt vele en gevarieerde partnerschappen met Belgische partners zoals de Veiligheid van de Staat, Buitenlandse Zaken, de Federale Politie, het Nationaal Crisiscentrum (NCCN), het Centrum voor Cybersecurity België (CCB), het Coördinatieorgaan voor de dreigingsanalyse (OCAD), de universiteiten, de industrie en buitenlandse inlichtingendiensten.

De samenwerking met de Belgische Veiligheid van de Staat (VSSE) is al zeer hecht en zal worden versterkt, met name rond vier prioriteiten: terrorisme- en extremismebestrijding, contraspionage en interferentiebestrijding, een geïntegreerde aanpak van informatie- en communicatietechnologieën (ICT) en de ontwikkeling van *Cyber Intelligence*. Deze samenwerking, die essentieel is voor de doeltreffendheid van de Belgische inlichtingendiensten, zal ook worden versterkt door wetgevende initiatieven, via de mobiliteit van agenten tussen diensten binnen het bestaande regelgevingskader, en door de ontwikkeling van specifieke uitwisselingsplatformen.

2) Cyber

Cyberspace verwijst naar het geheel van digitale omgevingen, netwerken en onderling verbonden infrastructuren die de uitwisseling van informatie via het internet en andere computersystemen mogelijk maken. Het is een virtuele ruimte waar digitale interacties, communicatie en activiteiten plaatsvinden.

Door de toenemende digitalisering en interconnectie wordt het functioneren van onze samenleving en economie steeds afhankelijker van het digitale domein. In een *cyberspace* die voortdurend in ontwikkeling is, nemen de risico's van cyberaanvallen, desinformatie en spionage in zowel civiele als militaire omgevingen toe. *Cyberspace* wordt gekenmerkt door asymmetrie, wat verwijst naar een onevenwicht in middelen tussen de capaciteiten van spelers, waarbij kleinere of minder machtige entiteiten aanzienlijke schade kunnen toebrengen aan grotere doelen met behulp van digitale middelen die vaak tegen lage kosten beschikbaar zijn.

De militaire cybercapaciteit moet de veiligheid van communicatie- en wapensystemen garanderen en tegelijkertijd netwerken van tegenstanders kunnen verstoren om hun actiemogelijkheden te beperken. Vrijheid van handelen in het operationele cyberdomein is een essentieel element bij de voorbereiding en uitvoering van elke operatie. Het is een kans om asymmetrie in eigen voordeel te benutten, of het nu gaat om inlichtingen of om het genereren van effecten in *cyberspace*. Defensie moet ten volle gebruik maken van het cyberpotentieel, dat een essentiële aanvullende capaciteit voor actie vormt, zowel voor de integratie in multinationale operaties als voor de uitoefening van geloofwaardige afschrikking.

Huidige capaciteit

De implementatie van het operationele domein *cyberspace* binnen Defensie werd opgestart door de oprichting van het *Cyber Command* in 2022. Vanuit capacitair oogpunt was dit een coherente hergroepering van de bestaande capaciteiten op het gebied van elektromagnetische oorlogsvoering, cyberdefensie, cyberinlichtingen.

De middelen die zijn vastgelegd in eerdere strategische visies en militaire programmeringswetten hebben de introductie mogelijk gemaakt van verschillende moderniseringsprogramma's in verschillende subcapaciteiten van *cyberspace*. Zo werden meerdere belangrijke initiatieven opgestart, met name op het gebied van innovatie, onderzoek en technologische ontwikkeling, en

versterking van de cyberdefensie van andere strijdkrachten – te land, ter zee, in de lucht, medisch, in de logistieke keten van Defensie, of ter ondersteuning van operaties via ruimtecapaciteiten.

Met de huidige capaciteiten op het vlak van *cyberspace* kan Defensie vier types operaties uitvoeren in de drie lagen van *cyberspace* – fysiek, logisch en virtueel: preventieve *force protection*-operaties in *cyberspace* (*Protect*), actieve verdedigingsacties (*Defend*), informatieverzamelingsoperaties, al dan niet intrusief (*Collect*), en de ontwikkeling van offensieve capaciteiten in *cyberspace* (*Fight*).

Capacitaire ontwikkeling

In de periode waarop deze Strategische Visie betrekking heeft, zal het doel zijn om de cyberdefensiecapaciteiten uit te breiden en te consolideren. Naast het versterken van de opdrachten van de ADIV, zal de voortdurende ontwikkeling van de cybercapaciteiten van Defensie gericht zijn op het vergroten van onze veerkracht bij buitenlandse inmenging en het waarborgen van onze capaciteit om offensieve operaties in *cyberspace* uit te voeren als dat nodig is.

Om dit te bereiken zal worden geïnvesteerd in het verzamelen van inlichtingen op strategisch niveau door de aanschaf of modernisering van cybercapaciteiten in dit domein. Deze zullen worden aangevuld met programma's voor tactische capaciteiten in *cyberspace*, zowel voor de aanschaf van sensoren voor datacollectie in het cyberdomein op tactisch niveau als voor de cyberdefensie van belangrijke wapensystemen die geïntegreerd zijn met hun communicatiesystemen.

De modernisering van het *Secure Intelligence Centre* (belast met inlichtingen en cybercrisisbeheer), met inbegrip van de uitrusting, en van de interconnectie, van de *Secure Operations Centres* in het land-, lucht-, maritieme en medische domein – waar cyberincidenten worden afgehandeld – wordt voortgezet. Deze aanpak omvat ook de beveiligde verbinding van systemen (*Internet of Things*) die specifiek zijn voor elk van deze domeinen.

Op het gebied van cryptografie zal een grote hoeveelheid encryptieapparatuur voor de verschillende operationele netwerken en/of (nieuwe) wapensystemen worden aangeschaft en/of verbeterd, teneinde ze bestand te maken tegen ontcijfering door kwantumcomputers. Simulatiemiddelen voor elektromagnetische oorlogvoering zullen ook worden aangeschaft om de voorbereiding van alle machten te verbeteren.

Er zullen middelen worden toegewezen aan het elimineren van *Single Points of Failure*, d.w.z. entiteiten in *cyberspace* die bestaan uit een enkel exemplaar en waarvan het falen een heel systeem in gevaar zou brengen. Tegelijkertijd zullen er middelen worden besteed aan de aanschaf van *tool kits* voor de *Cyber Rapid Response Teams* (CRRT) en aan het verwerven van instrumenten voor de strijd tegen digitale beïnvloedingsoperaties (*counter-FIMI*).

Tot slot zullen meer inspanningen worden gewijd aan opkomende technologieën om een voorsprong te behouden op het gebied van cyberdreigingen. Initiatieven op het gebied van kunstmatige intelligentie zullen bijzondere steun krijgen.

Samenwerking

De capaciteiten van Defensie op het gebied van *cyberspace* dragen bij aan de nationale en internationale veerkracht binnen een uitgebreid netwerk van operationele, institutionele, industriële, academische en maatschappelijke partners en dragen zo bij aan de ontwikkeling van geavanceerde detectiesystemen voor bedreigingen en de implementatie van passende reactieprocedures.

Op internationaal operationeel niveau bestaan talrijke samenwerkingen met partnerdiensten op het gebied van gegevensverzameling. Op het gebied van elektronische oorlogvoering (*Electronic Warfare* - EW) wordt samengewerkt met buurlanden. Met Frankrijk werd een samenwerking ontwikkeld op het gebied van defensieve cyberverdediging en cyberbeïnvloeding. Op het gebied van cyberverdediging van ruimtevaartmiddelen is een samenwerkingsovereenkomst gesloten met

het Europees Ruimteagentschap (ESA), met name het *European Space Security and Education Centre* (ESEC) op de Redu-site, waar de systemen van het Agentschap voor toezicht op cyberbeveiliging voor ruimteoperaties binnenkort zullen worden geconcentreerd. De samenwerking met de NAVO en Nederland (*Defensie Cyber Commando*) draagt bij aan de ontwikkeling van offensieve capaciteiten en met name de uitvoeringsprocedures daarvan. In het kader van de *EU Policy on Cyber Defence* worden een aantal projecten ontwikkeld. Dit geldt in het bijzonder, met twaalf partners van de Europese Unie, voor de operationele capaciteit van het EU CRRT (*Cyber Rapid Response Team*), die is ontwikkeld vanuit een PESCO-project en vorig jaar operationeel is geworden, met name in Moldavië ter ondersteuning van hun presidentsverkiezingen.

Op nationaal operationeel niveau vindt samenwerking plaats binnen de interdepartementale structuren van de Nationale Veiligheidsraad, met name op het gebied van cyber (logische laag) en FIMI (virtuele laag). Als voorbeeld kunnen we de actieve deelname aan de bescherming van het verkiezingsproces in juni en oktober 2024 met cyber- en counter-FIMI-teams noemen, evenals het cybernoodplanproces of het gunningsproces. Sinds 2022 is er ook een technische samenwerking tot stand gebracht tussen het *Cyber Command* en de Federale Gerechtelijke Politie, die betrekking heeft op een vijftiental gemeenschappelijke of vergelijkbare deelgebieden van expertise. Er zal actief worden gestreefd naar versterking van de samenwerking tussen de verschillende actoren op het gebied van *cyber*, teneinde de Belgische capaciteiten op dit gebied te verbeteren.

In het kader van de toekomstige ontwikkeling van cybercapaciteiten zullen deze nationale en internationale samenwerkingsverbanden verder worden ontwikkeld. Hiertoe behoren de intergouvernementele samenwerking met het Verenigd Koninkrijk bij de ontwikkeling van het *Joint EWC 2.0*-project en de samenwerking met ESA in het kader van de verwezenlijking van het project voor het cryptografisch expertise- en testcentrum.

Versterking van innovatie en integratie van technologische ontwikkelingen

Cyberspace is van nature een gebied van voortdurende innovatie en technologische ontwikkeling. In dit kader zullen aanhoudende inspanningen worden gewijd aan de ontwikkeling van opkomende, potentieel ontwrichtende technologieën, terwijl de samenwerking met gespecialiseerde expertisecentra, zowel nationaal als internationaal, wordt versterkt. Dit is met name het geval op het gebied van kunstmatige intelligentie en postkwantumcryptografie. Er werd in 2023 ook een structureel partnerschap opgestart tussen het *Cyber Command* en de Koninklijke Militaire School (KMS), met specifieke financiering van het Koninklijk Hoger Instituut voor Defensie (KHID), dat in 2025 van kracht wordt.

Het creëren van dynamische ecosystemen, bijvoorbeeld op het gebied van cyberdefensie en drones, is essentieel om nauwe samenwerking tussen Defensie, de economische sector, de industrie en onderzoekscentra te bevorderen. Deze aanpak is erop gericht innovatie beter te stimuleren, baanbrekende militaire oplossingen te ontwikkelen en de nationale positie in grote internationale capaciteitsprojecten te versterken. In dit verband is het vermeldenswaard dat het *Cyber Command* en AGORIA (*Cyber Made In Belgium*) sinds 2022 samenwerken en actief deelnemen aan de volgende fase, die eind 2024 door het HKID werd opgestart en die bestaat uit het operationaliseren van de DIRS in het *cyberspace*-domein, met de bepaling van een technologische *roadmap* en de tenuitvoerlegging van een cyberdefensie-ecosysteem.

3) Influence

Wereldwijd worden democratieën ondermijnd door toenemende pogingen om ons digitale leven te manipuleren. Een groeiend aantal professionals en amateurs, gesteund door staten of geleid door ideologieën, misbruiken onze online omgevingen. Uitgerust met steeds krachtigere tools en gebruikmakend van platformen die vaak slecht beveiligd zijn, voeren ze hun desinformatie- en manipulatieactiviteiten op, waarvan de schadelijke effecten gestaag toenemen.

Twee tactieken die vaak worden gebruikt om doelgroepen te manipuleren, zijn desinformatie en beïnvloedingsoperaties. Desinformatie verwijst naar het creëren en verspreiden van valse of misleidende informatie, opzettelijk of onopzettelijk. Daarentegen zijn beïnvloedingstactieken doelbewuste acties, gericht op het veranderen van de perceptie en het begrip van de wereld door het publiek. Deze twee tactieken zijn vaak nauw met elkaar verbonden en kunnen elkaar kruisen: een beïnvloedingsoperatie kan gebaseerd zijn op desinformatie, maar kan bijvoorbeeld ook werkelijke, maar secundaire informatie overdrijven, met als doel de aandacht af te leiden of het publieke debat te manipuleren.

Door de inzet van media- en psychologische strategieën hebben beïnvloedingsoperaties tot doel meningen te vormen om strategische doelen te dienen. Deze moderne evolutie van traditionele propaganda maakt optimaal gebruik van digitale technologieën om sociaal gedrag en politieke dynamiek te beïnvloeden, en roept belangrijke ethische vragen op.

Het vermogen van een staat om andere actoren te beïnvloeden of zich tegen hun invloed te beschermen, berust op een waaier aan middelen, gaande van publieke diplomatie en strategische communicatie tot informatieoperaties. Het doel is om houdingen, gedragingen en beslissingen te beïnvloeden, zonder noodzakelijkerwijs geweld te gebruiken. In het geval van *counter-Foreign Information Manipulation and Interference* (counter-FIMI) is het doel het monitoren, detecteren en verklaren van pogingen tot manipulatie en buitenlandse inmenging.

Informatieoperaties zijn één van de beïnvloedingsinstrumenten, waarbij informatie over doelgroepen wordt verzameld, geanalyseerd en geëxploiteerd door middel van de gerichte verspreiding van berichten, met als doel een informatief, tactisch of strategisch voordeel te creëren. Defensie beschikt over een capaciteit *Information Operations*, die het onderwerp is van de capaciteit *Influence*.

De counter-FIMI maakt deel uit van de inlichtingen- en cybercapaciteiten.

Huidige capaciteit

De capaciteit *Information Operations* van Defensie bestaat uit drie subcapaciteiten:

- *Military Public Affairs* (Mil PA) is het geheel van communicatieactiviteiten gericht op het informeren van verschillende doelgroepen om de legitimiteit en steun te versterken, en zo bij te dragen aan het succes van militaire doelstellingen. Mil PA helpt verkeerde informatie te bestrijden.
- *Civil- Military Cooperation* (CIMIC) heeft als doel de samenwerking tussen militaire en civiele actoren te garanderen, teneinde te zorgen voor een harmonieuze co-existentie op het terrein, en zo bij te dragen aan het succes van militaire operaties.
- *Psychological Operations* (PsyOps) hebben betrekking op acties die worden ondernomen om de perceptie, de houding en het gedrag van een doelgroep te beïnvloeden om militaire doeleinden te ondersteunen.

De pijler Mil PA bestaat uit *Public Affairs Officers* (PAO). Deze medewerkers worden ingezet binnen de verschillende machten, maar ook binnen *Public Affairs*-ondersteuningsteams die op tactisch niveau opereren. De pijlers CIMIC en PsyOps bestaan uit respectievelijke ondersteuningsteams die onder de verantwoordelijkheid vallen van de *Civil-Military Engagement Group* (Ci-MEG) van de Landmacht.

Capacitaire ontwikkeling

Tijdens de huidige legislatuur zal software voor media-analyse en -productie worden aangekocht, evenals instrumenten die enorme hoeveelheden inhoud kunnen verwerken om pogingen tot beïnvloeding te detecteren. Deze investeringen omvatten ook apparatuur voor de productie en verspreiding van inhoud.

4) Space

Verbeterde ruimtevaartcapaciteiten ondersteunen niet alleen veel aspecten van ons dagelijks leven, maar spelen ook een belangrijke strategische rol in het militaire domein. Moderne navigatiesystemen voor voertuigen en operaties op zee en in de lucht zijn afhankelijk van zeer nauwkeurige GPS-systemen (*Global Positioning Systems*). Ook mobiele communicatie, videoconferenties en het verzamelen en delen van informatie zijn voor efficiëntie, snelheid en betrouwbaarheid sterk afhankelijk van ruimtevaartmiddelen. De ruimtevaartsector is voortdurend in ontwikkeling, gedreven door innovatie, technologische concurrentie en de opkomst van nieuwe mogelijkheden.

De NAVO heeft de ruimte erkend als een volwaardig operationeel domein, naast land, lucht, zee en *cyberspace*. De Europese Unie heeft van haar kant de ruimtevaart aangewezen als een strategisch gebied in haar Strategisch Kompas en opgeroepen tot de ontwikkeling van een Europese ruimtevaartstrategie voor veiligheid en defensie. In lijn met dit politieke momentum heeft de Europese Commissie de ruimtevaartstrategie voor veiligheid en defensie gepresenteerd.

In 2023 heeft Defensie haar ruimtestrategie ('Defensie ruimtevaartstrategie') opgesteld om actief bij te dragen aan een veilige en beveiligde ruimte. Deze strategie zal duurzame toegang garanderen tot veerkrachtige diensten van hoge kwaliteit die essentieel zijn voor Defensie en alle nationale veiligheidsactoren.

Deze strategie is gebaseerd op zeven operationele functies (*Space Domain Operational Functions*):

- *Space Situational Awareness* (SSA), voor het volgen van kunstmatige ruimteobjecten;
- *Shared Early Warning* (SEW), dat vroegtijdige waarschuwing garandeert voor bedreigingen zoals aanvallen met ballistische raketten;
- *Space-Based Information, Surveillance & Reconnaissance* (SBISR), waarbij het aardoppervlak vanuit de ruimte wordt geobserveerd en geanalyseerd (*Space Based Earth Observation* - SBEO);
- *Satellite Communications* (SATCOM), biedt een (veilig en stabiel) communicatienetwerk via satelliet;
- *Positioning, Navigation & Timing* (PNT), waarbij de beschikbaarheid en nauwkeurigheid van onze navigatie- en plaatsbepalingssystemen wordt gegarandeerd via toegang tot *Global Navigation Satellite Systems* (GNSS, zoals de Amerikaanse GPS- en Europese Galileo-constellaties);
- *Meteorology & Oceanography* (METOC) voor het vastleggen en analyseren van meteorologische gegevens voor operationele doeleinden;
- *Space Security*, dat transversale maatregelen (over de andere subcapaciteiten van de ruimtevaart heen) omvat die worden genomen om de vrijheid van handelen en van manoeuvreren in de ruimte en het gebruik van ruimtesystemen en -capaciteiten te beschermen.

Huidige capaciteit

Om de ruimtestrategie van Defensie operationeel te maken, heeft Defensie een ruimte veiligheidscentrum (*Centre de Sécurité Spatiale* - CSS) opgericht. De rol van dit centrum is het coördineren en ontwikkelen van de zeven operationele functies en het bieden van ondersteuning voor operaties vanuit de ruimte, met de nadruk op bewaking vanuit de ruimte en toegang tot wereldwijde satellietnavigatiesystemen.

In het kader van *Positioning, Navigation & Timing* (PNT) en *Satellite Communications* (SATCOM) profiteert Defensie van toegangsdiensten tot wereldwijde systemen, in het bijzonder op het gebied van satellietnavigatie (GPS en Galileo). Voor de ontwikkeling van *Space-Based Information*,

Surveillance & Reconnaissance (SBISR) neemt België deel aan het Franse *Composante Spatiale Optique* (CSO) programma, een constellatie van satellieten met zeer hoge resolutie die ontworpen zijn om strategische en tactische optische beelden te leveren voor defensie- en inlichtingendoelinden. *Meteorology & Oceanography* ten slotte boekt vooruitgang dankzij een bestaand partnerschap met het STCE (*Solar and Terrestrial Centre of Excellence*).

Capacitaire ontwikkeling

In de periode waarop deze Strategische Visie betrekking heeft, zal de ontwikkeling van de ruimtevaartcapaciteit van Defensie worden voortgezet om duurzame toegang tot veerkrachtige diensten van hoge kwaliteit te garanderen.

Er zal worden geïnvesteerd in sensoren op de grond voor bewaking van de ruimte en in de bouw van een optische telescoop als onderdeel van de ontwikkeling van een soevereine *Space Situational Awareness*-capaciteit, in samenwerking met Belgische wetenschappelijke organisaties.

De *Space-Based Information, Surveillance & Reconnaissance* zal zich blijven ontwikkelen door deelname aan de toekomstige GALO (*Global coverage All weather Low Earth Orbit Observation*) constellatie en de aanschaf van microsattelieten.

Op het gebied van satellietcommunicatie zal worden geïnvesteerd in *docking* stations, bandbreedte en satellietterminals om de SATCOM-capaciteit te vergroten en de implementatie van huidige en toekomstige wapensystemen mogelijk te maken, en om te voorzien in de groeiende connectiviteitsbehoeften in de inzetgebieden.

Er zal ook worden geïnvesteerd in de ontwikkeling van een NAVWAR-capaciteit (*Navigation Warfare*) om onze PNT-gegevens (*Positioning, Navigation & Timing*) van de Europese Galileo-constellatie te beschermen tegen vijandelijke interferentie. Deze ontwikkeling vindt plaats in het kader van het NAVGUARD-project van het EDF (*European Defence Fund*).

Tot slot zal Defensie ook deelnemen aan het EDF-project - *Odin's Eye II* - dat een *Shared Early Warning*-capaciteit tegen ballistische raketten vanuit de ruimte zal ontwikkelen. De twee bovenvermelde EDF-projecten zullen worden ontwikkeld in samenwerking met consortia van Europese industrieën waaraan de Belgische industrie actief deelneemt.

Samenwerking

Sinds 2022 werkt Defensie samen met BELSPO om de Belgische bijdrage aan het *European Space Agency* (ESA) te cofinancieren. Dit initiatief ondersteunt fundamenteel en toegepast onderzoek op het gebied van ruimtevaart, en bevordert tegelijk de ontwikkeling van de industriële en technologische defensiebasis (ITDB), zoals gedefinieerd in de DIRS. De samenwerking met BELSPO blijkt een cruciale troef te zijn om projecten op een intelligente manier te oriënteren richting gedeelde technologische ontwikkelingen, door de respectieve kennis van het industriële en academische weefsel te bundelen, de toegang van de KMS tot ESA-projecten te versterken en dubbel werk tussen de verschillende vectoren (ESA, *European Defense Agency*, *Directorate-General for Defence Industry and Space*) te vermijden. Dankzij deze samenwerking behoudt België zijn positie als vijfde grootste bijdrager aan de ESA.

Aangezien de ESA zich vandaag de dag meer openstelt voor defensiegerichte projecten, is het tot slot van cruciaal belang dat België zich in de voorhoede van deze ontwikkeling positioneert, met name via het nieuwe programma *European Resilience from Space* (ERS), dat tot doel heeft het vermogen van Europa om te reageren op crises en bedreigingen, met inbegrip van natuurrampen en geopolitieke instabiliteit, te versterken door gebruik te maken van ruimtevaarttechnologieën en via het *European Space Security and Education Centre* (ESEC) in Redu, waar het expertisecentrum voor ruimtevaartcyberbeveiliging, het Proba-missiecontrolecentrum van de ESA, het datacentrum voor ruimtemeteorologie en het opleidingscentrum van de ESA zijn gevestigd

Defensie en BELSPO zullen samen een inventaris opmaken van alle huidige en potentiële technologische onderzoeks- en ontwikkelingsprogramma's die beantwoorden aan de behoeften van Defensie. Deze programma's kunnen bijvoorbeeld worden uitgevoerd op Belgisch niveau, samen met andere Europese landen zoals Luxemburg, of op het niveau van ESA of andere Europese instanties. Deze programma's, of ze nu specifiek zijn voor defensie of voor tweërlei gebruik, zullen onder meer bijdragen tot het bereiken van een zekere autonomie van de strategische *enablers* die momenteel door de Verenigde Staten worden geboden.

5) *Remotely Piloted Aircraft Systems*

Op afstand bestuurd vliegtuigsystemen (*Remotely Piloted Aircraft System* - RPAS), maken deel uit van de algemeen bekende familie van drones - onbemande tuigen die automatisch of op afstand worden bestuurd -, zowel in de lucht (*Unmanned Aerial Systems* - UAS) als op het land of in het water. Afhankelijk van de vereiste capaciteiten kan hun massa variëren van een paar gram tot enkele tonnen en hun bereik kan meerdere tientallen uren bedragen.

Volgens de NAVO-standaard worden luchtvaartdrones geclassificeerd op basis van hun totale startgewicht, hoogte en bereik. We onderscheiden verschillende klassen:

- Drones van klasse III, of strategische drones (gebruikt in een operatietheater), die als volgt verschillen:
 - HALE (*High Altitude Long Endurance*) drones zijn ontworpen om op grote hoogte te opereren met een zeer grote autonomie, waardoor een uitgebreide en langdurige dekking van interessegebieden mogelijk is.
 - MALE (*Medium Altitude Long Endurance*) drones kunnen lange periodes op gemiddelde hoogte vliegen en worden gebruikt voor surveillance, het verzamelen van inlichtingen en bepaalde gewapende opdrachten.

Deze dimensie (ICI) richt zich uitsluitend op klasse III drones, zoals de MQ-9B *Medium Altitude Long Endurance* (MALE) drone.

- Klasse II tactische drones (gebruikt op brigadeniveau of gelijkwaardig):
 - Tactische drones (*Tactical Unmanned Air Vehicles* - TUAV) zijn langzame of snelle drones met vaste of draaibare vleugels en een gemiddeld uithoudingsvermogen die worden gebruikt voor verkenning- of ondersteuningsopdrachten en bepaalde gewapende opdrachten op tactisch niveau.

Drones van klasse II zijn geïntegreerd in bredere capaciteiten en worden daarom besproken binnen de capacitaire dimensie waartoe zij bijdragen. Dit is met name het geval voor de *Integrator*, die deel uitmaakt van de capacitaire dimensie Land.

- Drones van klasse I, die ook tactisch zijn maar op een lager niveau worden gebruikt, zoals een bataljon, compagnie of peloton:
 - Deze drones zijn er in verschillende maten (*small*, *mini*- en *micro*-drones) en hebben over het algemeen een beperkter bereik. Ze voeren vaak nabije observatiefuncties uit, als een 'verrekijker op afstand'. Ze worden met name gebruikt om over een obstakel te vliegen of een gebied met een hoog risico te inspecteren, en ook tijdens bepaalde gewapende opdrachten.

Klasse I drones worden gebruikt voor een groot aantal capaciteiten, voornamelijk op het land. Daarom worden ze gegroepeerd onder de dimensie Operationeel Commando en Ondersteuning (*Unmanned Systems*).

Drones van klasse I en II worden voornamelijk organiek gebruikt door strijdkrachten op tactisch niveau. Klasse III drones daarentegen worden ingezet door de Luchtmacht, waarbij het gebruik ervan nauwe coördinatie met andere luchtruimgebruikers vereist.

Andere types drones vervullen specifieke functies, afhankelijk van de operationele vereisten. Doeldrones worden gebruikt als vliegende doelen voor training van de strijdkrachten, in het bijzonder voor gevechtsvliegtuigen of grond-luchtverdedigingssystemen. Lichte transportdrones kunnen kleine ladingen vervoeren om strijders direct op het terrein te bevoorraden. *Decoy* drones zijn ontworpen om vijandelijke radars te misleiden of raketten af te leiden. Aanvalsdrones voor eenmalig gebruik, ook wel bekend als *loitering munitions*, exploderen bij inslag of op commando zodra het doel is geïdentificeerd. Tot slot vervoeren logistieke drones materiaal op het slagveld of ter ondersteuning van operaties.

Op afstand bediende systemen vormen een groeiende uitdaging voor alle strijdkrachten, op alle operatiegebieden. Ze zijn gemakkelijk te kapen voor vijandige doeleinden, kunnen in wapens worden veranderd, en hun lage kosten en wijdverspreid gebruik maken ze tot een potentiële bedreiging tegen elk type doelwit. Omgaan met deze asymmetrische dreiging is het doel van de anti-drone capaciteit (C-UAS), die wordt behandeld in de vijfde capacitaire dimensie, Commando en Operationele ondersteuning, onder *Joint Force Protection*.

Huidige capaciteit

België neemt deel aan de HALE-capaciteit (*High Altitude Long Endurance*) van de NAVO (*NATO ISR Force* - NISRF) door een bijdrage aan personeel en via de *common funding* van de NAVO. De *NATO ISR Force* is een sleutelement van de *Joint Intelligence, Surveillance and Reconnaissance (Joint ISR)* structuur van de NAVO.

Binnen Defensie moet onderscheid worden gemaakt tussen drones die organiek zijn geïntegreerd in eenheden, zoals de RAVEN en PUMA (drones van klasse I, gebruikt door de Landmacht, met name in het ISTAR-bataljon en binnen manoeuvrebataljons), die geen autonome capaciteit vormen maar een bredere operationele capaciteit ondersteunen, en grotere drones, zoals de Integrator (klasse II drone, alleen gebruikt door het ISTAR-bataljon) of de MQ-9B (klasse III drone, gebruikt door de Luchtmacht), die volwaardige capaciteiten zijn waarvoor specifieke infrastructuur, gespecialiseerde bemanningen en een aangepaste commandostructuur nodig zijn.

Wat strategische drones betreft, heeft België geen HALE (*High Altitude Long Endurance*) systemen in zijn inventaris, maar wel MALE (*Medium Altitude Long Endurance*) drones, besteld als onderdeel van de Strategische Visie 2016. Zo werden twee MQ-9B *SkyGuardian*-systemen aangekocht, waarvan de levering gepland is voor 2025.

Capacitaire ontwikkeling

Om te voldoen aan de toenemende eisen op het gebied van inlichtingen, observatie en verkenning, zal een derde MQ-9B-systeem worden aangeschaft, evenals maritieme sensoren waarmee ze kunnen worden uitgerust om de maritieme bewakingscapaciteit (detectie, lokalisatie, identificatie en monitoring van oppervlakteschepen en onderzeeboten) - binnen onze eigen wateren of ter ondersteuning van een internationale operatie - te versterken.

Voor deze MQ-9B toestellen zullen technische updates en een interoperabiliteitsprogramma (met betrekking tot connectiviteit en het radarsysteem) worden opgestart. Ze zullen ook worden uitgerust met een geïntegreerde bewapening om de bemanning die op afstand opereert in staat te stellen precisieaanvallen uit te voeren met behoud van langdurige surveillance.

Samenwerking

Als onderdeel van het MQ-9B partnerschap tussen België en het VK - opgestart in 2020 en ondertekend in 2023 - hebben de twee landen belangrijke bilaterale regelingen getroffen voor de initiële certificering van de Belgische toestellen en voor de vorming van het operationeel en technisch personeel. Om de samenwerkingsgebieden te verdiepen en de MQ-9B-gemeenschap uit te breiden, hebben België en het Verenigd Koninkrijk ook besloten om samen een beroep te doen op het *NATO Support and Procurement Agency (NSPA)* om het MQ-9 *International Cooperation Support Partnership (MIC SP)* op te richten. Dit partnerschap biedt een gemeenschappelijk

instrument voor de aankoop van systemen en uitrusting. Het maakt het mogelijk om kosten te delen met betrekking tot toekomstige ontwikkelingen, de totstandkoming van een enkel onderhoudscontract en alle andere noodzakelijk geachte diensten. Bovendien kan er ook mogelijke expertise gedeeld en voordeel gehaald worden uit de opleiding van lucht- en grondpersoneel die door het VK wordt verzorgd via de RPAS-installatie van de *NATO Flight Training Europe* (NFTE). Dit zal de lidstaten helpen om gemeenschappelijke tactieken, technieken en procedures te ontwikkelen. Het groeiende aantal Europese landen dat de MQ-9B gebruikt, biedt ook grotere mogelijkheden voor Europese samenwerking en synergie.

6) *Digitalisation and supporting communications*

De snel evoluerende informatieomgeving verandert de manier waarop strijdkrachten communiceren, beslissingen nemen en vechten. Recente conflicten zoals de oorlog in Oekraïne tonen dit duidelijk aan. De toekomst van militaire operaties in het digitale tijdperk zal in de eerste plaats worden bepaald door het vermogen van militaire organisaties om zich aan te passen aan de transformerende kracht van opkomende technologieën en deze optimaal te benutten, om het plannings- en besluitvormingsproces sneller en doeltreffender uit te voeren dan dat van tegenstanders.

Nieuwe militaire concepten, zoals multidomeinoperaties, vereisen dat Defensie zich aanpast door gegevens-gestuurde operaties te vergemakkelijken en de toegang tot geavanceerde technologieën te versnellen om de militaire capaciteiten te verbeteren. Het is van essentieel belang dat gemachtigde gebruikers in real time toegang hebben tot relevante operationele gegevens uit alle functionele gebieden, evenals tot de beslissingsondersteunende instrumenten die nodig zijn voor snelle, gecoördineerde actie. Deze digitalisering geeft besluitvormers in de verschillende operationele domeinen (politiek, strategisch, operationeel, tactisch, enz.) een diepgaand inzicht in de situatie, waardoor ze doeltreffender kunnen handelen dan hun tegenstanders.

Dit vereist een volledig onderling verbonden organisatie, die in staat is om datasets veilig en tijdig uit te wisselen, zowel intern als met partners. Een organisatiecultuur en -structuur die het delen van gegevens en technologische innovatie bevordert, is essentieel, net als de ontwikkeling van een digitale cultuur op alle niveaus van de instelling. Dit betekent ook dat er passende digitale ondersteuning moet komen en dat informatiestromen nauwkeurig in kaart moeten worden gebracht. Deze transformatie hangt nauw samen met de beveiliging van de virtuele informatieomgeving: Defensie moet de beschikbaarheid, vertrouwelijkheid en integriteit van gedigitaliseerde gegevens kunnen garanderen, evenals de veerkracht van de infrastructuren en systemen die deze gegevens ondersteunen. Een multidimensionale aanpak, waarbij militaire beveiliging, cyberdefensie en informatiebeveiliging worden geïntegreerd, is daarom essentieel.

Huidige capaciteit

De gerealiseerde investeringen hebben al de implementatie van een server met gedeelde gegevens (*Coalition Shared Data* - CSD) op het *Defence Classified Network* (DCN) mogelijk gemaakt, die de digitale vergaringsentiteiten van de verschillende dimensies (satellieten, *Remotely Piloted Aircraft*, radars, camera's, enz.) en de actiecapaciteiten van de verschillende dimensies verbindt met de commando- en controle-interfaces.

Capacitaire ontwikkeling

In de periode waarop deze Strategische Visie betrekking heeft, is het doel de digitale transformatie van Defensie voort te zetten, de operationele capaciteiten volledig te integreren en de veiligheid, soevereiniteit en veerkracht van Defensie te waarborgen. Om interoperabiliteit en conformiteit te garanderen, zal Defensie zich blijven aanpassen aan de NAVO-normen inzake informatieopslag en -uitwisseling.

Tijdens de huidige legislatuur zullen de inspanningen gericht zijn op het opzetten van geclassificeerde en soevereine datacentra (*Data Center*) verspreid over het grondgebied en een *Defence Operation Center* (DOC) geïntegreerd in het toekomstige hoofdkwartier van Defensie. De investeringen zullen er ook voor zorgen dat de servers van het *Defence Classified Network* (DCN) en belangrijke verzamelsystemen, zoals de *Remotely Piloted Aircraft* (RPA), up-to-date worden gehouden.

Tijdens de volgende legislatuur zullen de datacenters worden versterkt door een robuustere infrastructuur en zal Defensie alternatieve commandocentra ontwikkelen om de redundantie en veerkracht van de commandostructuur te vergroten. De investeringen worden afgestemd op de voortdurende ontwikkeling van technologieën.

In de periode waarop deze Strategische Visie betrekking heeft, zullen de ingevoerde systemen de operationele capaciteiten in alle dimensies in staat stellen om te communiceren, te integreren in het wereldwijde netwerk en voortdurend up-to-date te blijven.

c. De capacitaire dimensie Land

De dimensie Land heeft betrekking op alle capaciteiten die rechtstreeks verband houden met de structuren van de Landmacht. Deze omvat ook de middelen die nodig zijn voor landoperaties uit andere dimensies, zoals helikopters die, hoewel ze deel uitmaken van de capacitaire dimensie Lucht, voornamelijk worden gebruikt voor operaties van de Landmacht.

De capacitaire dimensie Land bestaat uit de gemotoriseerde capaciteit, de capaciteit speciale operaties en de capaciteit in verband met de *Joint and General Support Land*.

Onderstaande tabel toont, per capaciteit, de belangrijkste ontwikkelingstrajecten en hun eerste jaar van budgettaire vastlegging, samen met de overeenkomstige bedragen, zowel in vastleggingen als in vereffeningen (uitgedrukt in constante euro 2026), over de periode waarop deze Visie betrekking heeft.

		Eerste jaar van vastlegging	Vastlegging 2026-2034 (€Cst26)	Vereffening 2026-2034 (€Cst26)
Land			13.862.344.826 €	8.112.648.849 €
Motorized Capability			9.815.001.762 €	5.859.824.315 €
Command & Control (vehicles, shelters, generators, CIS support)	2026		892.159.730 €	892.159.730 €
C - Combat Manoeuvre (platforms, mission kits, configuration management, simulators)	2026		6.003.819.889 €	3.187.629.389 €
CS - Combat Support Fires (indirect fire system, MLRS, radar, PLIFS, JTAC equipment)	2026		417.897.327 €	134.657.327 €
CS - Combat Support Force Protection (VSHORAD, EW, CBRN)	2026		226.743.771 €	178.044.704 €
CS - Combat Support ISR (tactical UAS, sensors)	2028		79.701.293 €	79.701.293 €
CS - Combat Support Military Engineering (counter- and mobility assets, construction)	2026		842.037.342 €	327.531.542 €
CSS - Combat Service Support Sustainment (transport, supply & services, recovery)	2026		1.352.642.411 €	1.060.100.331 €
Special Operations (SO)			2.511.851.877 €	1.373.702.347 €
SO Command & Control (digitalisation, radio's, mobile C ² platform, C ² batch)	2026		140.250.000 €	140.250.000 €
SO Engagement (engagement and force protection equipment, PLIFS, parachute)	2026		153.878.595 €	149.532.292 €
SO Intelligence (digital surveillance tools, emerging technologies, intell batch)	2026		33.000.000 €	33.000.000 €
SO Mobility (Land & Maritime mobility platforms)	2027		546.337.393 €	350.486.765 €
SO Sustainment (transport, recovery)	2026		131.502.200 €	131.502.200 €

SO Air Task Unit - Short Take Off and Landing aircraft (STOL) updates and upgrades	2027	154.504.405 €	154.504.406 €
SO Air Task Unit - Light Utility Helicopters (LUH) equipment, updates and upgrades	2026	62.912.942 €	59.864.342 €
SO Air Task Unit - Medium/Heavy Transport Helicopters	2033	1.289.466.342 €	354.562.342 €
Joint & General Support Land		1.535.491.187 €	879.122.187 €
Command & Control (territorial and protected vehicles)	2026	280.969.800 €	186.924.000 €
Deployable Field Infrastructure (DFI) (modules 150 pers, deployable ammunition infra, tents)	2027	178.413.237 €	106.506.037 €
Military Engineering capability (equipment engineering battalion)	2034	152.430.000 €	- €
Supply (citernes, containers, bladders, handling equipment)	2027	122.706.150 €	122.706.150 €
Transport (trucks, trailers, heavy equipment transport)	2026	800.972.000 €	462.986.000 €

In de periode waarop deze Strategische Visie betrekking heeft, zal worden gestreefd naar een geleidelijke versterking van de capacitaire dimensie Land, met name om te voldoen aan de capacitaire vereisten van de NAVO.

Tijdens de huidige legislatuur zullen verschillende belangrijke investeringen de aanschaf mogelijk maken van de ontbrekende voertuigen en uitrusting met als doel de opbouw en operationalisering van de *Medium Brigade* en haar ondersteuningsmiddelen af te ronden. Met betrekking tot de luchtmiddelen die voornamelijk voor opdrachten van de dimensie Land worden ingezet, zal worden geïnvesteerd in de aankoop van extra uitrusting voor de *Light Utility Helicopter* (LUH) en *Short Take-Off and Landing Aircraft* (STOL). De speciale operaties zullen worden verbeterd door gerichte investeringen in beveiligde communicatieapparatuur, tactische en logistieke mobiliteitsmiddelen, kinetische en niet-kinetische middelen, tactische inlichtingenmiddelen en uitrusting voor parachutering vanuit de lucht.

Tijdens de volgende legislatuur zal vooral worden geïnvesteerd in voertuigen en uitrusting om de oprichting van een tweede operationele brigade - de lichte gemotoriseerde interwapen brigade (*Light Brigade*) – verder te zetten inclusief haar ondersteunende middelen. Bovendien zal de mediane gemotoriseerde interwapen brigade (*Medium Brigade*) versterkt worden. Betreffende de opschaling van luchtmiddelen die hoofdzakelijk ingezet worden binnen de opdrachten van de dimensie Land, zullen investeringen de aanschaf mogelijk maken van een *rotary wing* luchttransportcapaciteit (*Medium/Heavy Transport Helicopter* - M/HTH). Deze capaciteit zal bestemd zijn voor het transport van personeel en materieel, alsook voor medische luchtevacuaties via helikopter. Er zullen ook middelen worden toegewezen aan de operationalisering van de nieuwe LUH- en STOL-luchtcapaciteiten, de aankoop van voertuigen (in het kader van de landmobiliteit), en de modernisering van inzet- en beschermingsmiddelen voor de capaciteit speciale operaties.

In de periode waarop deze Strategische Visie betrekking heeft, zullen de gedane investeringen de geleidelijke versterking van de *Joint and General Support Land*-capaciteit mogelijk maken door de aankoop van middelen voor transport, bevoorrading, diensten, ontvangst, projectie, bescherming en *Command and Control* (C²) en genie, met als doel Belgische troepen te kunnen projecteren - en ze na hun ontplooiing te ondersteunen - en geallieerde troepen op ons grondgebied te ontvangen en door te sturen.

1) Gemotoriseerde capaciteit

Een gemotoriseerde capaciteit stelt militaire landeenheden in staat om zich snel te verplaatsen en effectief te opereren met gemotoriseerde voertuigen, zoals pantservoertuigen, gespecialiseerde artillerievoertuigen, genievoertuigen, of andere transportmiddelen.

De gemotoriseerde capaciteit bestaat uit twee interwapen brigades en een divisieverkenningsebataljon die België zich ertoe heeft verbonden ter beschikking te stellen van de NAVO: een mediane gemotoriseerde interwapen brigade (*Medium Brigade*), een lichte gemotoriseerde interwapen brigade (*Light Brigade*) en een Belgisch-Luxemburgs gemotoriseerd verkenning- en gevechtsebataljon (*Medium Combat Reconnaissance Battalion - Md Cbt Recce Bn*), het zogenaamde 'Ermesinde'-bataljon. Deze eenheden kunnen geïntegreerd worden in een NAVO-divisie, die het bevel en de controle over haar brigades uitoefent en ook over eigen middelen beschikt, onder andere op het gebied van *Combat Support* en *Combat Service Support*. Het Belgisch-Luxemburgse verkenning- en gevechtsebataljon – bestaande uit twee Belgische en twee Luxemburgse eskadrons – dat tegen 2028 moet worden opgericht, zal een van de middelen voor gevechtsondersteuning op divisieniveau vormen.

De brigade vertegenwoordigt het centrale niveau van de landoperaties. Het is een intermediair tactisch echelon, heeft zijn eigen autonomie en controleert een gebied van enkele honderden vierkante kilometers. Ze maakt deel uit van een grotere divisiestructuur. De mediane gemotoriseerde brigade zal bestaan uit ongeveer 7.800 manschappen en 2.700 (wiel)voertuigen van verschillende types.

Een brigade is gestructureerd rond drie hoofdpijlers: een gevechtspijler en twee ondersteuningspijlers, die elk kleinere eenheden groeperen die bataljons worden genoemd:

- De pijler '*Combat*' groepeerde 'manoeuvre'-eenheden die direct in contact komen met de vijand, zoals infanterie (soldaten te voet vervoerd in pantservoertuigen) en cavalerie (pantser-voertuigen met vuurkracht, snelheid en een vermogen om door vijandelijke linies te dringen).
- De pijler '*Combat Support*' verenigt directe ondersteuningseenheden zoals artillerie (langeafstandsvuur en tegenbatterijvuur (*Fires*), lucht- en droneverdediging (*Force Protection*), genie (*Military Engineering*) (verantwoordelijk voor het maken en verwijderen van obstakels, het bouwen en vernietigen van bruggen en wegen, bescherming en beveiliging (*Force Protection*) en aanpassingswerken) en verkenning (*Intelligence, Surveillance, Target Acquisition, Reconnaissance* - *ISTAR*). Deze eenheden vergroten de doeltreffendheid van de gevechtseenheden.
- De pijler '*Combat Service Support*' bestaat uit directe en technische ondersteuningseenheden, verantwoordelijk voor bevoorrading, onderhoud, medische ondersteuning en communicatie. Deze eenheden zorgen voor de duur en continuïteit van de actie (*Sustainment*).

De brigade is het commando- en controle-echelon dat de verschillende landspecialiteiten (infanterie, cavalerie, artillerie, enz.) combineert om gecoördineerde operaties uit te voeren en de impact van acties op de vijand te optimaliseren. De nauwe samenwerking tussen deze verschillende wapens binnen een krijgsmacht staat bekend als 'interwapen'.

Huidige capaciteit

In 2018 werd een strategisch CaMo (*Capacité Motorisée*) -partnerschap gesloten tussen Frankrijk en België. Een van de doelstellingen van deze bilaterale overeenkomst was om voertuigen van de Belgische gemotoriseerde capaciteit te vervangen door Franse voertuigen. Het project maakt deel uit van het Franse SCORPION-programma, dat tot doel heeft de gevechtscapaciteiten van de Franse landmacht te vernieuwen en te moderniseren, met name door middel van nieuwe pantservoertuigen en een systeem van infovalorisatie van de data op het slagveld dat ontworpen is om alle wapen- en sensorsystemen met elkaar te verbinden, zodat communicatie in real time tussen alle ingezette eenheden mogelijk is. Het gevecht van de toekomst op land zal dus gebaseerd zijn op een collaboratieve aanpak, ondersteund door een grote digitale transformatie, bedoeld om het inzicht in het inzetgebied te optimaliseren, het transparant te maken en het doeltreffende gebruik van kinetische en niet-kinetische middelen te garanderen en operationele superioriteit te bereiken.

De geleidelijke vervanging van voertuigen van de gemotoriseerde capaciteit door Frans materieel als onderdeel van het CaMo-partnerschap is begonnen met bestellingen in het kader van de strategische visies voor 2016 en 2022 (STAR-plan). De eerste voertuigen, van het type Griffon, zullen eind 2025 aan België worden geleverd.

Tijdens deze transformatie zal de gemotoriseerde capaciteit een operationele output behouden door steeds grotere eenheden beschikbaar te kunnen stellen, in het bijzonder aan de NAVO, waarbij geleidelijk wordt overgeschakeld van een *Sous-Groupement Tactique InterArmes* - SGTIA (+/- 300 mensen) - een tijdelijke en modulaire tactische structuur gelijkwaardig aan een versterkte Compagnie - naar een *Groupement Tactique InterArmes* - GTIA (+/- 1.000 mensen) - een interwapen operationele structuur op bataljonsniveau - en ten slotte naar een medium gemotoriseerde *Brigade InterArmes* – BIA.

Binnen een brigade vullen de verschillende types voertuigen elkaar aan om mobiliteit, bescherming en vuurkracht te bieden. Binnen het CaMo kader is het Griffon multirole pantservoertuig (VBMR) de ruggengraat van de mobiliteit voor de infanterie en gevechtsondersteunende eenheden, die tot tien uitgeruste strijders vervoeren en hen voorzien van directe vuursteun. Het lichtere en wendbaardere Serval multirole lichte pantservoertuig (VBMR-L), dat in verschillende versies verkrijgbaar is (troepentransport, commandopost, communicatieknooppunt, dronebestrijding, elektronische oorlogsvoering, enz.), voert tactische mobiliteits-, commando- of gespecialiseerde opdrachten uit in veeleisende omgevingen. Het gevechtsondersteunend pantservoertuig (*Véhicule Blindé d'Aide à l'Engagement* VBAE), dat momenteel wordt ontwikkeld, komt in verschillende versies en zal worden gebruikt voor verkenning, gevechtsondersteuning en doelaanwijzing. Het zal volledig worden geïntegreerd in het collaboratief gevechtssysteem SCORPION, waardoor het de verzamelde informatie in real time kan delen met de andere platformen van de brigade. De Jaguar, een pantservoertuig voor verkenning en gevecht (EBRC), speelt een essentiële rol in verkennings- en gepantserde gevechtsoperaties, dankzij zijn 40mm-kanon en antitankcapaciteiten, en ondersteunt rechtstreeks de zogenaamde gevechtseenheden (eenheden die rechtstreeks in een gevecht van dichtbij met de vijand zijn verwickeld) door gepantserde bedreigingen te neutraliseren. Bij indirecte ondersteuning bereikt de Caesar, met zijn 155mm-kanon, doelen in de diepte om de manoeuvre van de brigade te ondersteunen, terwijl de MEPAC, een versie van de Griffon uitgerust met een mortier aan boord, dichte, responsieve vuursteun biedt in contact met de ingezette troepen. Mobiliteit en tegenmobiliteit worden geleverd door specifieke systemen zoals de *Engin de Génie de Combat* (EGC), mijn-ingraafsystemen, *Mobile Assault Bridges* (MAB), constructiemiddelen, enz.

De brigade moet minstens 7 dagen mobiel kunnen vechten waarbij het soms minder dan 24 uur in eenzelfde gebied blijft. Om haar autonomie te garanderen heeft ze directe logistieke ondersteuning nodig in de vorm van gepantserde trucks voor transport en bevoorrading, en ook *Protected Recovery Vehicles* (PRV) en *Protected Evacuation Vehicles* (PEV). De logistieke voertuigen moeten van hetzelfde type zijn als die van de te ondersteunen eenheden om dezelfde tactische mobiliteit en dezelfde mate van bescherming te bieden.

Geïntegreerd binnen de brigade zorgen deze middelen voor coherente, effectieve manoeuvres die zijn aangepast aan de diversiteit van de dreigingen op het slagveld. Alle bovengenoemde entiteiten worden versterkt door de integratie van onbemande systemen (*unmanned systems*) die in verschillende omgevingen kunnen opereren (lucht-, land- en waterdrones) en door systemen voor elektronische oorlogsvoering (*Electronic Warfare* - EW). Ze zijn ook in staat om een CBRN (Chemisch, Biologisch, Radiologisch en Nucleair) aanval of incident te overleven.

Deze overeenkomst met Frankrijk sluit de aankoop van aanvullende gemotoriseerde capaciteiten buiten het kader van het partnerschap niet uit. Defensie heeft met name Amerikaanse Falcon commando- en verbidingsvoertuigen (CLV) aangeschaft, die zijn ontworpen om de mobiliteit, bescherming en connectiviteit van commandoposten op het terrein te garanderen. De gemotoriseerde capaciteit van België gaat dus verder dan de reikwijdte van het Frans-Belgische

CaMo-programma. Om de Gemotoriseerde Capaciteit volledig uit te rusten, zijn ook andere types uitrusting nodig, waaronder onbemande of op afstand bediende systemen zoals drones.

Capacitaire ontwikkeling

Tijdens de huidige legislatuur is het de bedoeling de oprichting van de *Medium Brigade* en haar operationele ondersteuningsmiddelen af te ronden, zodat ze vanaf 2030 kan worden ingezet, met name in NAVO-verband. Om dit te bereiken zullen voertuigen en uitrusting worden aangeschaft om de capaciteiten van deze brigade te vervolledigen, terwijl de opbouw geleidelijk zal worden uitgevoerd, waarbij een evenwichtige en gelijktijdige ontwikkeling van alle pijlers (*Combat*, *Combat Support* en *Combat Service Support*) zal worden gewaarborgd.

Uiteindelijk zal deze brigade worden georganiseerd op basis van vier manoeuvrebataljons:

- Twee infanteriebataljons bestaande uit drie infanteriecompagnieën en een ondersteuningscompagnie (met als hoofdvoertuig de Griffon);
- Twee 'lichte' cavaleriebataljons bestaande uit twee en later geleidelijk aan drie eskadrons - compagnieniveau voor cavalerie en verkenning - (met als hoofdvoertuig de Jaguar) en een verkenning- en interventie-eskadron (met als hoofdvoertuig op termijn de VBAE).

Naast deze manoeuvrebataljons wordt gevechtsondersteuning (*Combat Support*) geleverd door:

- Een geniebataljon met vier compagnieën gevechtsgenie (met als belangrijkste voertuigen de genieversie van de Griffon) en een algemene ondersteuningscompagnie (met als belangrijkste voertuigen de Griffon en mobiliteit- en contramobiliteit-ondersteunende uitrusting zoals de gevechtsgenie, systemen voor het leggen of openen van mijnevelden en de *Mobile Assault Bridge*);
- Een artilleriebataljon met twee batterijen veldartillerie (met als hoofdsysteem Caesar), een batterij mortieren (met als hoofdsysteem Griffon MEPAC), een batterij kamikazedrones, een batterij grond-luchtafweer op korte afstand (*Counter-Unmanned Aerial System* en *Very Short Range Air Defence*, VSHORAD), een batterij verbindingsteams om het vuur te coördineren (*joint terminal attack control teams*, (JTAC)), C²-elementen die zich verplaatsen in Griffon en radars en sensoren om vijandelijk vuur te lokaliseren);
- Een verkenningsekskadron 'in contact' (verkenningstroepen die oprukken voor de linies van de brigade) - met als belangrijkste voertuigen de Serval en, op termijn, de VBAE -, een multisensor inlichtingen ondersteuningsekskadron (een eenheid die inlichtingen verzamelt met behulp van sensoren zoals radar en tactische drones (*Integrator*) en met als belangrijkste voertuig de Serval), en een eskadron bewapende tactisch drones (met als belangrijkste voertuig de Serval).

Voor gevechtsondersteunende (*Combat Service Support*) eenheden:

- Een logistiek bataljon (met als belangrijkste voertuigen verschillende soorten vrachtwagens) met zijn bevoorradings-, transport- en maintenancecompagnieën, een transmissiebataljon (met als belangrijkste voertuigen de Serval en vrachtwagens die dienen als tactisch communicatieknooppunt), een compagnie militaire politie (met als belangrijkste voertuigen CLV en Serval) en een *Civil-Military Engagement Group* en PsyOps (met als belangrijkste voertuigen CLV en Serval), maken de ondersteuning van de brigade compleet;
- Medische ondersteuning wordt geboden door eerstehulpverleners (*Role 1*) binnen de bataljons, die de gewonden en zieken stabiliseren zodat ze kunnen worden geëvacueerd naar een veldhospitaal (*Role 2 Enhanced*) op brigadeniveau. Elk echelon heeft zijn eigen evacuatiemiddelen over land met dezelfde terreinmobiliteit zoals de te ondersteunen eenheden (Griffon en Serval gepantserde ambulances, enz.) en zijn eigen transportmiddelen voor uitrusting, mobiele infrastructuur en medische logistiek (verschillende soorten vrachtwagens). Investerings met betrekking tot medische ondersteuning zijn opgenomen in de capacitaire dimensie 'Commando en Operationele Ondersteuning'.

De gezamenlijke Frans-Belgische inzetdoctrine is nog in ontwikkeling en kan worden aangepast aan de aard van de gevechten en de lessen die uit de operationele ervaring worden getrokken. Zoals de zaken er nu voorstaan, is het aantal hoofdsystemen dat nodig is om de *Medium Brigade* te voltooien als volgt: 315 Falcon verbindings- en commandovoertuigen (CLV), 12 Jaguar, 85 Serval en 454 *Light/Medium/Heavy* vrachtwagens van verschillende types.

Het objectief is om het Belgisch-Luxemburgs bataljon Ermesinde uit te rusten met voertuigen die gekocht zullen worden in het kader van het Frans-Belgische strategische partnerschap CaMo. De Belgische bijdrage voor het hoofdmaterieel omvat 35 verbindings- en commandovoertuigen, 24 Jaguar, 2 Serval, 11 Griffon en 37 vrachtwagens.

De aankopen om een brigade uit te rusten beperken zich niet enkel tot de voornaamste voertuigen. Men dient ook te beschikken over hele reeks aanverwante middelen zonder dewelke een brigade niet ingezet kan worden. Deze omvatten commando- en controlesystemen voor commandoposten, mobiele shelters, heftuigen en generatoren. Op het vlak van de artillerie omvatten de plannen de aanschaf van radarsystemen en akoestische sensoren, een mobiel weerstation, JTAC-uitrusting (*Joint Terminal Attack Controller*) teneinde vliegtuigen vanaf de grond te kunnen gidsen en lichte mortieren. Voor de *Force Protection* zijn VSHORAD-sensoren en -effectoren (ook mobiele toepassingen), EW-systemen (storen, af luisteren en uitzenden), CBRN-detectie- en ontsmettingssystemen en constructietuigen (schuilplaatsen en loopgraven) gepland. Voor *Information, Surveillance & Reconnaissance* (ISR) is er naast tactische sensoren ook de vervanging van de huidige tactische drone *Integrator* gepland. Systemen voor het leggen en openen van mijnenvelden, zware kranen, grondverstevigingsmiddelen en mobiele bruggen zullen aangekocht worden zodat de genie-eenheden in staat zijn hun ondersteunende taken voor mobiliteit en contra-mobiliteit uit te voeren. Aanhangwagens, water- en brandstofciteres, containers (vracht, gekoeld en geconditioneerd), mobiele apparatuur voor velddiensten (keukens, douches, wasserettes, enz.), onderhoudsmiddelen en middelen voor het bergen van gevechtsvoertuigen zullen de logistiek uitrusten.

Om een realistische training en opleiding te garanderen, worden ook middelen toegewezen voor de ontwikkeling van vorming, simulatie (onder andere ook voor het Ermesinde-bataljon) en operationele trainingsomgevingen. Verschillende soorten reële trainingsomgevingen en simulaties zullen in verschillende mate kunnen worden geïntegreerd in één geïntegreerd simulatiesysteem die de troepen realistischere gevechtsscenario's biedt.

Tijdens de volgende legislatuur zal het doel zijn om een tweede operationele brigade, de Lichte Brigade met haar steun, op te richten - waarvan de definitieve vorm uiterlijk niet later dan 2028 in de huidige legislatuur zal worden vastgesteld. Uiteindelijk moet de *Light Brigade* worden georganiseerd op basis van drie manoeuvrebataljons: twee infanteriebataljons en een nog op te richten derde bataljon dat zich zal specialiseren op het gebied van gevechtsdrones (naast de systemen die al binnen de andere eenheden zijn verspreid).

De Falcon commando- en verbindingsvoertuigen (CLV), die in eerste instantie de *Medium Brigade* zullen uitrusten in afwachting van de levering van de VBAE, zullen vervolgens geleidelijk worden overgedragen aan de *Light Brigade*.

Om rekening te houden met de behoefte aan robuustheid in een context van collectieve verdediging, met name bij operaties met hoge intensiteit, zal de *Medium Brigade* worden versterkt. Deze versterking omvat met name de aanschaf van een MLRS-batterij (*Multiple Launch Rocket System*).

Samenwerking

Het binationale partnerschap met Frankrijk zal op expeditionair vlak worden voortgezet en verdiept, waarbij zoveel mogelijk wordt gestreefd naar afstemming op het vlak van doctrine, capacitaire ontwikkeling, innovatie, vorming en training, terwijl de taalkundige dimensie van ons land in de uitvoering wordt geïntegreerd - in de praktijk wordt deze taalkundige dimensie

bijvoorbeeld gerealiseerd door de publicatie van tweetalige documenten met gemeenschappelijke doctrine, de beschikbaarheid van de commandovoering- en controle-interface in het Engels en opleidingen die in Frankrijk worden gegeven in het Frans, Nederlands of Engels. In deze context betekent de interoperabiliteit die inherent is aan het partnerschap dat Belgische eenheden gemakkelijk kunnen integreren in Franse formaties van een hoger niveau - tot op divisieniveau - terwijl ze toch de mogelijkheid behouden om autonoom te opereren binnen andere Europese of NAVO-strijdkrachten.

Sinds 2020 maakt Frankrijk deel uit van een BENELUX-programma voor de aankoop, vorming en werking van *tactical UAS (Unmanned Aerial Systems)* van het *Integrator*-type. Dit systeem (met twee drones) heeft een autonomie van 24 uur en een bereik van 100 km en wordt gebruikt voor het verzamelen van inlichtingen.

Eind 2021 zijn België en Frankrijk gestart met een gezamenlijk OCCAR-ontwikkelingsproject voor een pantservoertuig ter ondersteuning van gevechtsacties (*Véhicule Blindé d'Aide à l'Engagement* - VBAE), een toekomstig voertuig dat het aanbod van verkennings- en ondersteuningsmiddelen voor landeenheden zal vervolledigen, met aanzienlijk verbeterde capaciteiten op het vlak van mobiliteit, bescherming, vuurkracht en connectiviteit.

De samenwerking met Luxemburg wordt voortgezet zodat het Ermesinde-bataljon in 2028 operationeel kan zijn.

Innovatie versterken en technologische ontwikkelingen integreren

Toekomstige evoluties binnen het SCORPION-programma zullen het mogelijk maken om de capaciteiten van landstrijdkrachten in contact uit te breiden en te verbeteren door gebruik te maken van de op dat moment beschikbare technologieën, die potentieel een *gamechanger* kunnen zijn. Het verbeteren en uitbreiden van collaboratieve gevechten, het integreren van de derde dimensie, het vuren buiten het gezichtsveld, het diversifiëren van effecten, het vergroten van de overlevingskansen (inclusief actieve bescherming) en het gebruik van robotica, zoals gevechtsdrones, zijn allemaal stappen in de richting van een geïntegreerde multidomein-aanpak gericht op het behoud van tactisch voordeel en initiatief door middel van informatieoverheersing.

2) Special Operations

De *Special Operations* (SO) capaciteit maakt de inzet mogelijk van modulaire entiteiten die snel en overall ter wereld kunnen optreden. Deze capaciteit is gebaseerd op een organisatie die in staat is detachementen in te zetten variërend van enkele operatoren tot een *Special Operations Task Force* (SOTF) van enkele honderden personen, die een flexibele, snelle en proportionele reactie biedt op een breed scala aan situaties en intensiteitsniveaus, op een openlijke of verborgen manier in reactie op conventionele of hybride dreigingen. Het is van nature interwapen (*Joint*), en vormt een transversale versterking van krachten op alle gebieden.

De mobiliteit van de *Special Operations Forces* is een kenmerk dat wordt uitgeoefend in alle drie dimensies - land, lucht en maritiem - waardoor ze de meest geschikte vector voor de opdracht kunnen kiezen. Deze mobiliteit neemt verschillende vormen aan, variërend van verplaatsingen te voet tot het gebruik van gemotoriseerde voertuigen en specifieke middelen zoals duiken, snelle boten en het gebruik van vliegtuigen, zowel helikopters als transportvliegtuigen.

Door hun aard trainen en opereren *Special Operations Forces* in vluchtige, onzekere, complexe en ambigue (*Volatile, Uncertain, Complex, and Ambiguous* -VUCA) omgevingen. Ze zijn voortdurend op zoek naar een 'adaptief voordeel', waarbij ze het onverwachte niet veranderen in een obstakel, maar in een hefboom voor actie. Om dit voordeel te behouden, moeten de *Special Operations Forces* voortdurend evolueren om actiemiddelen te ontwikkelen die steeds beter zijn aangepast aan veranderende bedreigingen en omgevingen.

De *Special Operations Forces* binnen de NAVO zijn in het algemeen gestructureerd rond twee niveaus van actie-eenheden en twee niveaus van *Command and Control* (C²):

- De *Special Operations Task Unit* (SOTU) is het laagste tactische gevechtsniveau. Deze eenheid wordt ingezet via de lucht, over land of op zee en kan opdrachten op maat uitvoeren.
- De *Special Operations Task Group* (SOTG) is een autonome groep *Special Operations Forces*. Hij bestaat uit een commando, SOTU, gevechtsondersteuningselementen (CS) en logistieke steunelementen (CSS).
- Deze actie-eenheden worden gekenmerkt door de omgeving waarin ze voornamelijk opereren. Daarom worden ze bijvoorbeeld aangeduid als *Special Operations Land Task Group* (SOLTG) - wanneer de eenheid in een landomgeving opereert - of *Special Operations Maritime Task Group* (SOMTG) - wanneer de eenheid in een maritieme omgeving opereert.
- Het *Special Operations Component Command* (SOCC) voert het commando over speciale operaties in het hele operatietheater voor een Joint Force Command.
- Indien nodig wordt een tussenliggend niveau van bevelvoering, de *Special Operations Task Force*, gebruikt.

De aard van speciale operaties - flexibel, adaptief, veelzijdig, discreet en soms ver weg van bevriende linies - vereist uitrusting die divers, redundant, licht, mobiel, autonoom en betrouwbaar is. Het vereist ook veilige en redundante communicatie.

Huidige capaciteit

De capaciteit *Special Operations* (SO) staat altijd klaar om deel te nemen aan onvoorspelbare snelle reactieoperaties op nationaal niveau, zoals de repatriëring van onderdanen uit het buitenland tijdens *Non-Combatant Evacuation Operations* (NEO). Ze kan op zeer korte termijn een *Special Operations Task Force* opzetten. Ze is ook in staat om speciale operatiecapaciteiten in te zetten in overeenstemming met de verplichtingen van België inzake collectieve verdediging.

Qua uitrusting omvat de SO-capaciteit, in het landdomein, gevechtsmiddelen (lichte en zware wapens, lichte mortieren), *Force Protection* (anti-drone beschermingssysteem) en inlichtingen (verschillende soorten drones). Gepantserde SUV zijn onlangs toegevoegd aan het bestaande assortiment van landmobiliteit. In 2025 lopen reeds aanbestedingsprocedures voor de aankoop van draagbare luchtverdedigingssystemen en precisiegeleide wapens.

Om in maritieme omgevingen te kunnen opereren, beschikt de SO-capaciteit over een vloot snelle boten - *Fast Raiding Interception Special Forces Craft* (FRISC) - die binnenkort zullen worden opgewaardeerd met modernere platformen die geschikt zijn voor parachutage (de aanbestedingsprocedure loopt). Er zijn maritieme mobiliteitsmiddelen aangeschaft, waaronder onderwataandrijfsystemen met een groot bereik.

Wat betreft de tactische helikoptercapaciteit zal een recent aangekochte vloot van H145M *Light Utility Helicopters* (LUH) - geproduceerd door Airbus Helicopters - geleidelijk worden geleverd vanaf 2026. In 2025 zal een *fixed wing* luchtcapaciteit worden toegevoegd aan het luchtdomein met de aankoop van 5 STOL-vliegtuigen (*Short Take-Off and Landing*), speciaal ontworpen voor speciale operaties (de aankoopprocedure loopt). Deze vliegtuigen zijn zeer veelzijdig wat betreft uitrusting, sensoren en wapens. Ze zullen in staat zijn om een breed scala aan opdrachten uit te voeren, waaronder gespecialiseerd luchttransport, het verzamelen van inlichtingen, commando en controle, en vuursteun, ook in complexe of vijandige omgevingen.

Capacitaire ontwikkeling

Tijdens de huidige legislatuur zal de toename aan luchtmiddelen tot uiting komen door de geleidelijke operationalisering van de luchtuitrusting (LUH en STOL *aircraft*). Specifieke uitrusting voor het uitvoeren en ondersteunen van speciale operaties zal worden toegevoegd aan de LUH-

vliegtuigconfiguratie. Met de ingebruikname van de LUH worden de NH90-helikopters, van het types TTH (*Troop Transport Helicopter*), en de A109 respectievelijk in 2025 en 2027 buiten dienst gesteld en vervreemd.

Op het gebied van landoperaties zal de geplande aankoop van pantservoertuigen en, een vloot van multifunctionele tactische voertuigen (*Medium Multirole Tactical Vehicle*) ter aanvulling van het bestaande wagenpark, alsook van materieel en voertuigen voor logistieke en medische ondersteuning (*sustainment*), de robuustheid van de landmobiliteit van de capaciteit versterken. De integratie van wapensystemen en communicatie- en commandosystemen in mobiliteitsplatformen zal een belangrijke troef zijn voor het uitvoeren van onderling verbonden operaties in complexe omgevingen.

Voor operaties in binnenwateren en kustgebieden zal de aanschaf van lichte maritieme capaciteiten de actieradius verbreden (maritieme mobiliteit). Beveiligde commando- en controlesystemen, uitrusting voor parachutering, kinetische en niet-kinetische gevechtssystemen (*Engagement*) en systemen voor het verzamelen en analyseren van inlichtingen (*Intelligence*) zullen de huidige capaciteiten verbeteren. De integratie van kunstmatige intelligentie in wapensystemen zal snellere, beter geïnformeerde besluitvormingsprocessen ondersteunen, dankzij real time toegang tot informatie via op spitstechnologie berustende hardware- en softwareoplossingen.

Tijdens de volgende legislatuur zullen investeringen worden gewijd aan de eerste upgrades en verbeteringen van de STOL-capaciteit. De aankoop van een transportcapaciteit per helikopter (*Medium/Heavy Transport Helicopter - M/HTH*), die ons land heeft toegezegd te zullen leveren aan de NAVO, zal van start gaan. Deze capaciteit is vooral bedoeld voor het vervoer van *special forces* en hun uitrusting, en voor medische evacuatie per helikopter. Er zullen ook middelen worden besteed voor deelname aan de ontwikkeling van de MUM-T-capaciteit (*Manned-Unmanned Teaming*), die uiteindelijk de capaciteiten van de LUH moet versterken en uitbreiden door de integratie van onbemande vliegtuigen, waardoor verkenning- en ondersteuningsopdrachten en tactische inzet worden geoptimaliseerd.

Op het gebied van landmobiliteit is de aanschaf of verbetering van mobiliteit, kinetische en niet-kinetische inzet en *Force Protection* middelen ook gepland.

De toekomstige helikopters van Defensie zullen eveneens toelaten om bij te dragen aan brandbestrijding op het nationale grondgebied.

Samenwerking

De *Special Operations Forces* hebben veel banden met verschillende partners in de Europese Unie en de NAVO, waaronder Frankrijk, Nederland en de Verenigde Staten. Deze samenwerking zal verder worden uitgebreid, onder meer met andere partners zoals Duitsland en het Verenigd Koninkrijk. Op het gebied van luchtcapaciteiten worden synergieën overwogen, met name met Duitsland, dat ook de H145M inzet ter ondersteuning van *special operations*.

Op nationaal niveau werkt de *special operations* capaciteit nauw samen met het Nationaal Crisiscentrum en de FOD Buitenlandse Zaken tijdens complexe crisissen of voor gespecialiseerde veiligheidsoopdrachten. In samenwerking met de FOD Binnenlandse Zaken voeren de *special operations* acties uit onder het gezag van de politie in het kader van terrorismebestrijdingsoperaties. In het kader van nationale plannen zal de *special operations* capaciteit blijven samenwerken met speciale politie-eenheden en de Veiligheid van de Staat (VSSE), in het bijzonder door de beveiliging van gevoelige infrastructuur te testen of door interne veiligheidsorganen te ondersteunen tijdens speciale interventies.

Het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen (KBIN) gebruikt momenteel een *Britten Norman Islander* om onder andere vervuiling in de territoriale wateren op te sporen. Defensie stelt piloten ter beschikking om dit toestel te besturen. De mogelijkheden voor

samenwerking tussen Defensie en het Instituut zullen worden geanalyseerd wanneer dit Britten Norman-toestel wordt vervangen. Defensie zal het proces voor de terbeschikkingstelling van een nieuw vliegtuig van het type STOL of gelijkwaardig ten behoeve van het Instituut zoveel mogelijk vergemakkelijken.

Versterking van innovatie en integratie van technologische ontwikkelingen

De *special operations* capaciteit zal doorgaan met het verkennen van nieuwe technologische concepten, zoals adaptieve camouflage, geavanceerde systemen voor inlichtingen, bewaking en verkenning (ISR), veerkracht tegen cyberaanvallen, gedistribueerd computergebruik waardoor meerdere computers samen kunnen worden gebruikt om een probleem op te lossen, GPS- en cartografische hulpmiddelen van de nieuwe generatie, multifunctionele systemen voor informatieverbreiding, *augmented* en *virtual reality*, en commando- en besturingssoftware met kunstmatige intelligentie.

Rekening houdend met de *lessons learned* uit het conflict in Oekraïne, en zodra de technologie het toelaat, zal het essentieel zijn om de mogelijkheid te bestuderen om verschillende mobiliteitsvectoren te gebruiken in combinatie met verschillende types drones. Dit MUM-T-concept (*Manned-Unmanned Teaming*) zal de operationele capaciteiten vergroten en tegelijkertijd de risico's verkleinen die gepaard gaan met de directe inzet van troepen.

3) Joint and General Support Land

De capaciteit *Joint and General Support Land* bestaat uit elementen die de inzet van landcapaciteiten mogelijk maken.

Deze capaciteit is verantwoordelijk voor de projectie van eenheden, met inbegrip van het vervoer van materieel over land en het toezicht op en de bescherming van verplaatsingen. Eenmaal in het gebied zorgt ze ook voor de installatie en ondersteuning van de ingezette Belgische eenheden, door middel van algemene ondersteuning, opslag, bevoorrading, onderhoud, enz. Om deze taken uit te voeren, doet de eenheid een beroep op logistieke steuneenheden - waaronder RSOM (*Reception, Staging and Onward Movement*), opslag, transport en onderhoud - versterkt door de *Movement Control Group* (planning, regeling, begeleiding), militaire politie en genie (opzetten van tijdelijke infrastructuur, onderhoud van wegen, neutraliseren van munitiebedreigingen).

Op het nationale grondgebied beheert deze capaciteit strategische voorraden brandstof voor voertuigen en alle munitie. Ze ondersteunt ook oefeningen en is verantwoordelijk voor een aanzienlijk deel van de dagelijkse territoriale ondersteuning van alle eenheden die in België aanwezig zijn. Ze is ook verantwoordelijk voor de ontvangst en doorreis van geallieerde troepen op het nationale grondgebied als deel van de *Host Nation Support* (als onderdeel van de *Enablement*-opdracht).

Huidige capaciteit

De capaciteit *Joint and General Support Land* bestaat momenteel uit een logistiek bataljon algemene steun, een *Movement Control Group*, een *Military Police Group*, een *Field Accommodation Unit* (FAU), een bataljon *Explosive Ordnance Disposal* (EOD) en een *Civil-Military Engagement Group*.

Capacitaire ontwikkeling

In de periode waarop deze Strategische Visie betrekking heeft, is het de bedoeling om de capaciteit *Joint en General Support Land* te versterken om te voldoen aan de Belgische verplichtingen tegenover de NAVO.

Tijdens de huidige legislatuur zal de opbouw weerspiegeld worden in de aankoop van uitrusting en voertuigen om de eenheden 'operationeler' te maken. Zo zal, als onderdeel van de bijdrage van de capacitaire dimensie Land aan *Enablement*, specifieke uitrusting voor de ontvangst van

troepen, de organisatie van transit- en afwachtingszones - maar ook voor de ontplooiing van onze eigen troepen (*Deployable Field Infrastructure*) - worden aangekocht voor het RSOM-bataljon en voor de FAU.

Het logistiek bataljon algemene steun (*National Support Element* - NSE) zal worden versterkt met extra bevoorradingsmiddelen (*Supply*), met name in brandstof, door de aanschaf van mobiele brandstofinstallaties (*Battlefield Bulk Fuel Installation*). Deze versterking omvat ook meer capaciteiten voor materieeltransport, met name door de aankoop van vrachtwagens en opleggers. De logistieke capaciteit in verband met munitieopslag - zowel tijdelijke infrastructuur als uitrusting voor de behandeling van materiaal (onder andere heftuigen) - zal worden aangeschaft om gelijke tred te houden met de toename van de opgeslagen volumes en de operationele behoefte aan munitie.

De *Movement Control Group* en de *Military Police Group* worden versterkt en uitgerust met voertuigen die geschikt zijn voor hun opdrachten, waaronder commerciële voertuigen en Serval- en CLV-voertuigen. De middelen om de bevelvoering van de capaciteit te garanderen zullen ook worden aangeschaft.

Tijdens de volgende legislatuur zal de capaciteit *Joint and General Support Land* zich verder ontwikkelen. De aankoop van voertuigen van het type CLV en Serval en van beschermingssystemen zal het mogelijk maken om eigen compagnieën van de RSOM- en NSE-bataljons uit te rusten, die bescherming zullen bieden aan logistieke ketens. De *Military Police Group* krijgt extra voertuigen om een tweede inzetbare compagnie uit te rusten. Een *Military Engineering* bataljon wordt uitgerust met middelen voor zware wegwerkzaamheden en drijvende oversteekplaatsen. Om te voldoen aan de verplichtingen tegenover de NAVO op het gebied van logistiek transport, zullen zware transportvoertuigen de projectiecapaciteit versterken en een specifiek transportbataljon uitrusten.

Samenwerking

Om de ontvangst-, transit-, projectie- en ondersteuningstaken zo goed mogelijk te garanderen, is het essentieel dat de capaciteit *Joint and General Support Land* samenwerkt met nationale civiele instanties en met de andere landen van de Europese Unie en de NAVO. Daarom neemt België deel aan NAVO-planningscycli en inzet oefeningen zoals '*Dacian Spring*' of '*Fort to Port*' in het RSOM-domein.

De samenwerking met Frankrijk zal ook intensiever worden naarmate de Belgische brigades in sterkte toenemen, om de logistieke steun in het ondersteuningsgebied te optimaliseren.

Ten slotte bieden Europese vectoren, zoals PESCO, kansen om militaire mobiliteit en het netwerk van logistieke hubs te ontwikkelen en te harmoniseren.

Versterking van innovatie en integratie van technologische ontwikkelingen

De ontwikkeling van systemen om het werk van het personeel te optimaliseren - zoals vrachtdrones, geautomatiseerde konvooien met volgvrachtwagens ('*Leader-Follower*' systemen), of onderhoudssystemen op afstand om eenheden in operaties te assisteren - zal nauwlettend in de gaten worden gehouden, zodat we kunnen investeren zodra deze technologieën voldoende rijp zijn.

d. De capacitaire dimensie Lucht

De capacitaire dimensie Lucht omvat alle capaciteiten die rechtstreeks verbonden zijn aan de structuren van de Luchtmacht. Ze omvat echter niet alle luchtmiddelen die nodig zijn om land- (SOFAIR, LUH/HTH-helikopters), maritieme- (NFH) en informatieoperaties (MQ-9B) te steunen. Hoewel deze door de Luchtmacht worden geëxploiteerd, vallen deze middelen onder de capacitaire dimensies Land, Maritiem en ICI.

De capacitaire dimensie Lucht is gebaseerd op capaciteiten *Air Combat Multirole*, *Surface-Based Air & Missile Defence* (SBAMD), *Fixed Wing Transport*, *Air-to-Air Refueling*, *Airborne Early Warning & Control*, *Air Command & Control* (C²), *Force Protection*, *Search and Rescue* en *Airbase General Support*.

Tijdens de hele periode van deze Strategische Visie zal worden gestreefd naar een geleidelijke versterking van de capacitaire dimensie Lucht, met name om te voldoen aan de NAVO-capaciteitsvereisten. Deze capacitaire ontwikkeling zal gebaseerd zijn op een aantal belangrijke investeringen, waaronder de aankoop van 11 extra F-35 gevechtsvliegtuigen, de invoering van een kort-, middellang- en langeafstandssysteem voor *Surface-Based Air Missile Defence* (SBAMD), de aankoop van 4 helikopters voor *Search and Rescue*-opdrachten (SAR) en de aankoop van *corporate* transportvliegtuigen.

Daarnaast zullen de ontplooibare capaciteiten worden uitgebreid met inzetbare *Command and Control* (C²) elementen en een *Control and Reporting Centre* (CRC) radar, evenals algemene ondersteuningselementen die inherent zijn aan de inzet van troepen. Er zal ook worden geïnvesteerd om de veerkracht en het overlevingsvermogen van luchtmachtbases te vergroten. Ten slotte zal de internationale samenwerking worden geconsolideerd, met name door deelname aan het AFSC-programma ter vervanging van de AWACS (*Airborne Early Warning*), aan updates van de MRTT (*air-to-air refuelling*) -vliegtuigen en deelname aan een internationale strategische transportoplossing. *Last but not least* zal de vloot gevechtsvliegtuigen worden versterkt met onbemande systemen (*Manned-Unmanned Teaming* – MUM-T).

Onderstaande tabel toont, per capaciteit, de belangrijkste ontwikkelingstrajecten en hun eerste jaar van budgettaire vastlegging, samen met de overeenkomstige bedragen, zowel in vastleggingen als in vereffeningen (uitgedrukt in constante euro 2026), over de periode waarop deze Visie betrekking heeft.

		Eerste jaar van vastlegging	Vastlegging 2026-2034 (€Cst26)	Vereffening 2026-2034 (€Cst26)
Air			10.280.805.049 €	9.326.879.414 €
Air Combat multirole			3.387.409.005 €	3.237.409.005 €
Air combat multirole aircraft (11EA) including mission equipment	2026		1.672.258.720 €	1.672.258.720 €
Aircraft support equipment, spare parts and configuration updates	2026		445.104.480 €	295.104.480 €
Continuous capability development (incl. Manned Unmanned Teaming MuM-T)	2027		419.589.040 €	419.589.040 €
Deployable SAP mission planning facility (DSAP-F)	2026		20.324.000 €	20.324.000 €
Electronic Warfare (EW) European mission data generation capability	2028		156.465.598 €	156.465.598 €
Training - European Operational Training Infrastructure (OTI) program	2026		202.632.173 €	202.632.173 €
Training - NATO Advanced Flight Training Europe	2027		101.620.000 €	101.620.000 €
Training - Update mission training center and readiness enhancement (incl. weapons loading trainer)	2026		369.414.994 €	369.414.994 €
Surface-Based Air & Missile Defence			4.013.990.000 €	3.410.062.395 €
Short/medium range firing units (10EA)	2026		2.032.400.000 €	1.827.114.395 €
Long range firing units (03EA)	2029		1.981.590.000 €	1.582.948.000 €
Fixed Wing Transport			1.047.965.105 €	997.155.105 €
A400M Directional Infra-Red Counter Measures (DIRCM) and block update	2026		264.879.353 €	264.879.353 €
Future strategic air transport partnership (outsized cargo)	2033		152.430.000 €	101.620.000 €
Light tactical / Medium range air transport capability	2026		426.804.000 €	426.804.000 €

Replacement long range air transport capability	2029	203.851.752 €	203.851.752 €
Air-to-Air Refueling		161.759.935 €	161.759.935 €
MRTT updates and upgrades	2030	161.759.935 €	161.759.935 €
Airborne Early Warning & Control		580.443.033 €	505.457.928 €
Alliance Future Surveillance and Control programme (including last update AWACS)	2026	580.443.033 €	505.457.928 €
Air Command and Control		527.343.392 €	486.695.391 €
Airbases CIS (Voice Communication Systems replacement, classified network upgrade)	2026	46.701.201 €	46.701.201 €
Air Defence (deployable long range radar/CRC, C ² systems replacement and simulation)	2026	239.104.193 €	239.104.193 €
Air surveillance radars capability improvement	2026	35.322.634 €	35.322.634 €
Air Traffic Management (ATM) systems improvement	2027	190.972.363 €	150.324.363 €
Multi-domain targeting support capability	2028	15.243.000 €	15.243.000 €
Force Protection Air		244.483.503 €	220.074.379 €
Airbase resiliency improvement and intrusion detection systems	2026	166.032.863 €	141.623.739 €
Command, transport, CBRN reconnaissance and liaison vehicles	2026	78.450.640 €	78.450.640 €
Search and Rescue		193.071.489 €	193.071.489 €
SAR helicopters (04EA)	2026	193.071.489 €	193.071.489 €
Airbase General Support		124.339.587 €	115.193.786 €
Airbases Navigational Aids replacement and support material	2026	20.179.087 €	14.081.886 €
Deployable airbase equipment and Instrument Landing System (ILS)	2028	91.966.100 €	91.966.100 €
Weather observation, forecasting and data distribution systems	2026	12.194.400 €	9.145.800 €

1) Air Combat Multirole

De *Air Combat Multirole* capaciteit is een essentieel element in het verwerven of behouden van controle over het luchtruim, zowel in vreedstijd als in tijden van crisis. Ze is van vitaal belang voor alle militaire operaties, zowel te land als ter zee, in België of als onderdeel van de NAVO en internationale coalities. De F-35, opvolger van de F-16, is ontworpen om meerdere van deze opdrachten tegelijk uit te voeren, zoals luchtverdediging, bescherming van geallieerde troepen, neutralisatie van vijandelijke luchtafweer en vernietiging van strategische doelen diep in vijandelijk gebied. Dit staat bekend als een multirole capaciteit. Deze opdrachten zijn essentieel voor het verstoren van vijandelijke operaties en het waarborgen van luchtoverwicht, waardoor een strategisch voordeel wordt geboden en langdurige uitputtingsconflicten, zoals in Oekraïne, worden vermeden. De F-35 is een *stealth* - moeilijk te detecteren - gevechtsvliegtuig dat is uitgerust met de nieuwste generatie sensoren. Het kan met grote precisie lucht-lucht- en lucht-grondwapens inzetten, waardoor het effectief kan opereren in een breed scala aan opdrachten.

Gevechtsvliegtuigen spelen een essentiële rol in het *NATO Integrated Air and Missile Defence System* (NATINAMDS), en meer bepaald in de verdediging van het Belgische luchtruim en de kritieke civiele en militaire infrastructuur op ons grondgebied. In dit kader wordt de bewaking van het BENELUX luchtruim gezamenlijk en afwisselend met Nederland uitgevoerd. Het *Quick Reaction Alert* (QRA) systeem, dat 24 uur per dag en 7 dagen per week operationeel is, houdt twee gevechtsvliegtuigen en hun bemanningen permanent alert. Ze staan binnen enkele minuten klaar om op te stijgen om verdachte of ongeïdentificeerde vliegtuigen te onderscheppen die actief zijn in het door de NAVO gecontroleerde luchtruim van de BENELUX.

Huidige capaciteit

De luchtmacht vormt een fundamentele pijler van de Belgische luchtverdediging en de veiligheidsarchitectuur van de NAVO. In een context van operaties met hoge intensiteit en nieuwe dreigingen, zoals drones en hypersonische raketten, is het absoluut noodzakelijk om deze strategische component te versterken. Het conflict in Oekraïne heeft op pijnlijke wijze aangetoond dat de luchtmacht een superieure en doorslaggevende rol speelt bij het voorkomen van militaire patstellingen en statische oorlogsvoering, zoals loopgravenoorlogen.

In 2018 heeft de Belgische regering de aankoop van 34 F-35-gevechtsvliegtuigen goedgekeurd ter vervanging van een vloot van 54 F-16's, wat een aanzienlijke vermindering van de luchtgevechtscapaciteit tot gevolg heeft. De huidige luchtgevechtscapaciteit van de F-16 wordt geleidelijk teruggebracht, van ongeveer vijftig toestellen vandaag tot een definitieve buitengebruikstelling tegen eind 2028. Het vervangingsproces van deze vliegtuigen is vorig jaar van start gegaan met de eerste leveringen van F-35's, waarvan er acht zijn geleverd en momenteel in de Verenigde Staten worden gebruikt voor de opleiding van Belgische piloten. Na de zomer van 2025 zal de eerste F-35 in België worden geleverd op de basis van Florennes. De 34 nieuwe gevechtsvliegtuigen zouden begin 2031 volledig operationeel moeten zijn.

Sinds 2021 verwacht de NAVO dat België zijn oorspronkelijke toezegging van 34 toestellen overschrijdt en zijn luchtgevechtscapaciteit verder versterkt, wat een essentiële voorwaarde is om de luchtmacht te behouden en ten volle bij te dragen tot de collectieve verdediging van het Europese continent. In een internationale context die wordt gekenmerkt door toenemende geopolitieke spanningen en de versnelde ontwikkeling van technologische dreigingen, is deze behoefte aan capaciteitsversterking in 2025 nog groter geworden.

Capacitaire ontwikkeling

Om zijn verplichtingen tegenover de NAVO gedeeltelijk na te komen, zal België 11 bijkomende F-35 vliegtuigen bestellen (inclusief steun-elementen en *mission equipment*) bovenop de 34 vliegtuigen die eerder werden besteld.

Om een optimale opleiding van piloten en personeel in het gebruik van dit vliegtuig te garanderen en tegelijk de veiligheid, efficiëntie en prestaties van opdrachten te garanderen, zullen middelen worden toegewezen aan de ontwikkeling van een gedeelde operationele opleidingsomgeving (*Operational Training Infrastructure* - OTI), bij voorkeur in Europa. Er zal ook worden geïnvesteerd om de paraatheid (*Readiness*) van piloten voor de veranderende operationele omgeving te vergroten. Simulatie zal ook verder worden ontwikkeld binnen het *Mission Training Center* met de implementatie van het LVCT-concept (*Live Virtual Constructive Training*), dat verschillende soorten trainingsomgevingen combineert (integratie van echte en gesimuleerde vluchten) in één geïntegreerde simulatie die piloten realistische gevechtsscenario's biedt. Daarnaast zullen er middelen worden toegewezen aan het trainingsmateriaal voor het laden van wapens (*weapons loading trainer*).

Tot slot zal er ook een partnerschap worden opgezet met andere Europese gebruikers van de F-35 op het gebied van elektronische oorlogsvoering (*Electronic Warfare*). De inzet van multirole luchtgevechtscapaciteit zal ook worden versterkt, in het bijzonder door de aanschaf van extra *mission planning facility* (DSAP-F) die de planning van opdrachten in een beveiligde omgeving mogelijk maken.

De volgende legislatuur zal zich richten op het vergroten van de luchtgevechtscapaciteit en het voortzetten van de ontwikkeling van vliegtuigen in samenwerking met de andere F-35 gebruikers (*Continuous Capability Development*). Er zullen ook middelen worden gereserveerd om deel te nemen aan de ontwikkeling van de MUM-T-capaciteit (*Manned-Unmanned Teaming*), die uiteindelijk de capaciteiten van gevechtsvliegtuigen moet versterken en uitbreiden door de integratie van onbemande vliegtuigen, waardoor verkennings-, ondersteunings- en tactische opdrachten worden geoptimaliseerd.

De opleiding van piloten is een van de belangrijkste taken van het Competentie Centrum Air (CCAir). Deze opleiding verloopt in verschillende fasen, waaronder een eerste fase die alle toekomstige piloten (voor alle types vliegtuigen) moeten doorlopen. Deze fase wordt verzorgd met middelen die ter beschikking worden gesteld in het kader van een dienstverleningscontract (*Basic Flight Training Capability* - BFTC, dossier in afronding). De middelen die nodig zijn voor de ontwikkeling van deze basisopleidingscapaciteit vallen dus niet onder de capacitaire ontwikkeling die in deze bijlage wordt beschreven. De specifieke opleidingsfase voor piloten die worden geïntegreerd in de multifunctionele luchtgevechtscapaciteit, die wel deel uitmaakt van de capacitaire ontwikkeling, zal daarentegen worden uitgevoerd in samenwerking met andere Europese gebruikers (*NATO Flight Training Europe*).

Samenwerking

Het F-35 programma is een internationaal project dat gezamenlijk werd ontwikkeld door de Verenigde Staten, Australië, Canada, het Verenigd Koninkrijk en verschillende Europese landen (Italië, Nederland, Noorwegen en Denemarken). Vele andere Europese landen, waaronder België, hebben vervolgens de F-35 aangeschaft (Duitsland, Polen, Finland, enz.).

Vandaag de dag is de F-35 het vliegtuig dat het meest verspreid is binnen de NAVO in termen van aantal, operationele aanwezigheid en strategische convergentie. Dit creëert een pijler van interoperabiliteit en trans-Atlantische en Europese samenwerking binnen het bondgenootschap. Deze interoperabiliteit, komt tot uiting op het vlak van logistiek, operationele tactieken en operationele planning. Met al twaalf Europese landen die honderden toestellen hebben besteld, is de versterkte samenwerking op Europees niveau een realiteit geworden, met synergieën op het gebied van onderhoud, beheer van reserveonderdelen, datageneratie en toekomstige ontwikkelingen. Er is ook een productie-eenheid voor vliegtuigen in Europa gevestigd, terwijl verschillende onderhouds- en productiecentra voor onderdelen verspreid zijn over het Europese grondgebied. Het F-35-programma is dan ook een belangrijke strategische hefboom voor innovatie en industriële en militaire samenwerking. Het levert een doorslaggevende bijdrage aan de versterking van de gemeenschappelijke defensie en afschrikking op Europees niveau.

Een gemengde vloot bestaande uit twee verschillende types gevechtsvliegtuigen zou een toegevoegde waarde kunnen betekenen op het vlak van strategische flexibiliteit. Een tweede vloot vereist echter een investering, zowel in termen van budget als personeel, die de capaciteiten van Defensie binnen de tijdshorizon van deze Strategische Visie ver overstijgt. Op langere termijn, na 2040, en op voorwaarde dat de situatie op het gebied van personeel en defensiebudget zich in gunstige zin blijft ontwikkelen, is een gemengde vloot van F-35's met een Europees gevechtsvliegtuig van de 6e generatie een interessante optie die moet worden onderzocht.

In dit kader heeft België momenteel een waarnemingsrol in het Frans-Duits-Spaanse SCAF-programma (*Système de Combat Aérien du Futur*), waarin een gevechtsvliegtuig van de nieuwe generatie slechts een onderdeel is van een systeem van systemen. In het kader van het STAR-plan werd een budget van 300 miljoen euro uitgetrokken om ons land als volwaardige partner te laten deelnemen aan de volgende ontwikkelingsfase, die momenteel gepland is voor de periode 2026-2030, en vervolgens moet leiden tot de realisatie van een technologisch demonstratiemodel. In de huidige stand van zaken worden de totale kosten van deze ontwikkelingsfase voor alle partners geraamd op ongeveer 5 miljard euro. Na 2030, en waarschijnlijk tot ongeveer 2040, zal de operationele ontwikkeling van het SCAF-programma naar verwachting nog eens 40 tot 50 miljard euro extra kosten voor alle partners.

De regering zal het SCAF-consortium vragen om België zo snel mogelijk als volwaardige partner op te nemen. De meerwaarde op het vlak van maatschappelijke voordelen en consolidatie en versterking van de industriële en technologische basis voor defensie moet worden gewaarborgd. Voor de tweede ontwikkelingsfase tot 2030 waren al budgettaire middelen voorzien. Voor de

derde ontwikkelingsfase vanaf 2030 zullen middelen worden opgenomen in de aangepaste militaire programmeringswet (grote deelname programma's DIRS).

Versterking van innovatie en integratie van technologische ontwikkelingen

Het F-35 contract heeft al heel wat technologische return opgeleverd voor België. De technologie rond het F-35 wapensysteem, en de evolutie ervan, opent tal van mogelijkheden voor innovatie en evolutie in de komende jaren, zowel op het vlak van simulatie via het LVCT-concept (*Live Virtual Constructive Training*) als in de ontwikkeling van een MUM-T-capaciteit (*Manned-Unmanned Teaming*).

2) Surface-Based Air & Missile Defence

Surface-Based Air & Missile Defence-systemen (SBAMD) vormen een essentiële pijler van het *NATO Integrated Air and Missile Defence System* (NATINAMDS). Hun opdracht is het beschermen van nationaal en geallieerd grondgebied, luchtruim, gevoelige infrastructuur, bevolkingen en strijdkrachten die worden ingezet tijdens operaties tegen luchtdreigingen.

SBAMD-systemen worden geclassificeerd op basis van hun bereik - kort, middellang of lang - en zijn ontworpen om te worden geïntegreerd in een meerlagige verdedigingsarchitectuur (in dit geval die van de NAVO). Hun doeltreffendheid is afhankelijk van nauwe coördinatie en interoperabiliteit met andere verdedigingssystemen, in het bijzonder die van andere bondgenoten, om een samenhangend en reactief antwoord op lucht- en ballistische dreigingen te waarborgen.

In tegenstelling tot VSHORAD-systemen (*Very Short Range Air Defence*) - vaak draagbaar of op een voertuig gemonteerd, met een hoog reactievermogen maar een beperkt bereik - die door de Landmacht worden gebruikt om eenheden van dichtbij te beschermen tegen luchtdreigingen op zeer korte afstand, zoals drones, helikopters of laagvliegende vliegtuigen, zijn SBAMD-systemen ontworpen om gevoelige of strategische sites te beschermen tegen een breed scala aan dreigingen op langere afstand, waaronder vliegtuigen, kruisraketten en, in sommige gevallen, ballistische raketten. Het gebruik ervan is complexer en vereist een zorgvuldige coördinatie van het luchtruim om interferentie met bevriende vliegtuigen te vermijden, daarom vallen ze onder de verantwoordelijkheid van de Luchtmacht.

Dit defensieve schild van *Surface-Based Air & Missile Defence* (SBAMD) zal een belangrijke bijdrage leveren aan de bescherming van ons grondgebied en aan de capacitaire vereisten van de NAVO en de Europese Unie.

Huidige capaciteit

België beschikt momenteel niet meer over SBAMD-systemen om zich te beschermen tegen een dreiging vanuit de lucht. Zowel de gevoelige instellingen en infrastructuren die in België aanwezig zijn (nationale en internationale besluitvormingscentra, installaties die troepen ontvangen en vervoeren, enz.) en de huidige veiligheidssituatie onderstrepen de omvang en de urgentie van deze behoefte. Niet alleen vereist de bescherming van het nationale grondgebied deze capaciteit, maar het is ook een van de capaciteiten waar de NAVO om vraagt. Daarom zal Defensie snel werken aan de ontwikkeling van een robuuste SBAMD-capaciteit die voldoet aan de verwachtingen van onze partners.

Capacitaire ontwikkeling

Tijdens de huidige legislatuur zal België investeren in een luchtverdedigingssysteem (SBAMD) om het hele nationale grondgebied te beschermen, met een focus op gevoelige infrastructuren. De regering heeft zich uitgesproken ten voordele van een versterkte samenwerking op dit vlak binnen de Benelux.

De geleidelijke opbouw van deze capaciteit zal beginnen met de aankoop van 10 luchtafweerbatterijen (*Firing Units*) voor korte en middellange afstand van het type NASAMS (*short/medium range - Norwegian Advanced Surface to Air Missile System*), een systeem dat reeds aangekocht werd door Nederland. Het heeft het voordeel dat het een veelzijdig systeem is, dat zowel korte- als middellangeafstandsverdediging kan bieden. De compatibiliteit met bepaalde munitie die al door de F-35 wordt gebruikt en de beschikbaarheid op korte termijn maken het tot een pragmatische, coherente en strategische oplossing.

Daarnaast zal ons land 3 luchtafweerbatterijen (*long range Firing Units*) aanschaffen om het meerlagige verdedigingssysteem SBAMD aan te vullen. Samenwerking in het kader van de BENELUX en een volledige interoperabiliteit met luchtgevechtscapaciteiten, waarbinnen SBAMD-systemen geïntegreerd zijn om luchtverdediging te waarborgen, moet absoluut worden gegarandeerd.

Om volledig te voldoen aan de eisen van de alliantie zal de ontwikkeling van de SBAMD-capaciteit moeten worden voortgezet na afloop van de Strategische Visie.

Tijdens de volgende legislatuur zal de levering en het operationeel maken van de systemen doorgaan.

Samenwerking

In zoverre raketafweersystemen een essentiële aanvulling vormen op de luchtverdediging, die grotendeels in samenwerking met Nederland wordt geleverd in het kader van het BENELUX *Quick Reaction Alert*, lijkt het volkomen coherent om deze dynamiek op het vlak van SBAMD uit te breiden en te intensifiëren. Daarom heeft de regering het Belgische SBAMD-project opgenomen in het BENELUX samenwerkingskader. Deze aanpak is des te relevanter omdat Nederland al over een bewezen expertise op dit gebied beschikt, wat de overdracht van knowhow zal vergemakkelijken en zal bijdragen tot de snelle totstandkoming van een autonome, performante Belgische capaciteit.

3) Fixed Wing Transport

Met de luchttransportcapaciteit kunnen troepen en uitrusting snel worden ingezet en daarna worden ondersteund. Ze speelt ook een vitale rol als een doeltreffende en snelle manier om onderdanen uit het buitenland te repatriëren tijdens *Non-combatant Evacuation Operations* (NEO). Deze capaciteit wordt ook vaak gebruikt bij humanitaire opdrachten.

Huidige capaciteit

De huidige luchttransportvloot bestaat uit zeven Airbus A400M, die samen met een Luxemburgs vliegtuig in een binationale eenheid worden geëxploiteerd vanaf de luchtmachtbasis Melsbroek in België. Deze toestellen zullen in 2025 volledig operationeel zijn (*Full Operational Capability* - FOC).

Naast deze vloot zijn er twee *Corporate (long range)* vliegtuigen van een privéonderneming die door Defensie worden geëxploiteerd. Indien nodig kan Defensie ook gebruik maken van chartercontracten voor transportvliegtuigen en van de transportcapaciteit van de multinationale vloot MRTT (Airbus A330 *MultiRole Tanker Transport*) waar België aan deelneemt.

Capacitaire ontwikkeling

Tijdens de huidige legislatuur zullen de nodige stappen worden ondernomen om de A400M-vliegtuigen uit te rusten met een verbeterde zelfbescherming tegen dreigingen van infraroodgeleide raketten (*Directional Infra Red Counter Measures* - DIRCM). De vloot zal ook zijn eerste algemene systeemupgrade (*block update*) ondergaan.

De luchttransportvloot zal worden versterkt door de aankoop van middelgrote passagiersvliegtuigen met een *medium range* (van het type *regional jet*) of lichte tactische transportvliegtuigen (*light tactical transport*). Deze investering is met name bedoeld om de inzet

van een A400M te vermijden wanneer de vracht of het aantal passagiers dit niet rechtvaardigt. Er zal een voorafgaande studie worden uitgevoerd om te bepalen wat de meest geschikte oplossing is om de huidige capaciteit van de A400M optimaal aan te vullen (een combinatie van de twee systemen *light tactical / medium range air transport* is mogelijk).

De twee *Corporate* toestellen (*long range*) die momenteel door Defensie worden geëxploiteerd, zullen worden vervangen door de aankoop van twee soortgelijke vliegtuigen om de operationele capaciteit aan het einde van het huidige contract op peil te houden.

De volgende legislatuur zal worden gewijd aan de levering en ingebruikname van deze vliegtuigen, inclusief de nieuwe 'witte' vloot. In een internationaal kader zal ook worden nagedacht over een oplossing ter vervanging van de huidige *outsized cargo* SALIS (*Strategic Airlift Interim Solution*) strategische capaciteit, die NAVO-landen in staat stelt het charteren van zeer grote vliegtuigen te bundelen om zwaar materieel op wereldwijde schaal te vervoeren.

Samenwerking

Het Belgische militaire luchttransport is al jaren het voorwerp van een sterke internationale samenwerking. Daartoe behoren het *European Air Transport Command* (EATC), dat het gebruik van de militaire luchttransportcapaciteiten van verschillende Europese landen coördineert en optimaliseert, en de Belgisch-Luxemburgse A400M-vloot die gezamenlijk in een binationale eenheid in Melsbroek opereert.

De toekomst zal ook in het teken staan van internationale samenwerking, of het nu gaat om de komende A400M-aanpassingen, het FMTC-project of de studie van de toekomstige SALIS-oplossing.

4) Air-to-Air Refueling

Bijtanken in de lucht (*Air-to-Air Refuelling* - AAR) is een cruciale capaciteit om de autonomie van luchtsystemen te garanderen, hun bereik te vergroten en het aantal tussenlandingen tijdens expeditieaire inzet te verminderen. Het optimaliseert de reactiesnelheid en vermindert de afhankelijkheid van luchthaveninfrastructuur op de grond.

Huidige capaciteit

België neemt deel aan de *Multinational Multirole Tanker Transport Unit* (MMU). Deze eenheid, met zijn hoofdbasis in Nederland, verenigt verschillende NAVO-landen die een gemeenschappelijke vloot van MRTT (Airbus A330 *Multirole Tanker Transport*) delen. Deze vliegtuigen, die tijdens de vlucht bijtanken, kunnen ook strategische transportopdrachten uitvoeren voor passagiers, goederen en patiënten tijdens medische evacuaties.

België draagt momenteel het equivalent van één MRTT-toestel bij aan deze capaciteit, aangekocht als onderdeel van de Strategische Visie 2016, en aangevuld met het equivalent van een tweede toestel in het kader van het STAR-plan, waarvan de levering gepland is voor 2026.

Capacitaire ontwikkeling

Zoals hierboven vermeld, staat de huidige legislatuur in het teken van de levering van de tweede MRTT. In de loop van de volgende legislatuur zal een programma van updates en upgrades gelanceerd worden.

Samenwerking

België is lid van de MMU, die de vloot van MRTT-vliegtuigen beheert. Deze vloot wordt samengevoegd en beheerd door zes Europese NAVO-partnerlanden.

5) *Airborne Early Warning and Control*

De capaciteit *Airborne Early Warning & Control* (AEW&C) voorziet de NAVO van onmiddellijk beschikbare lucht- en maritieme bewaking, evenals een vliegend commando- en controlecentrum voor het beheer van luchtgevechten. Dit is gebaseerd op een gemeenschappelijke vloot, beter bekend als AWACS (*Airborne Warning And Control System*), dat wordt bediend door multinationale bemanningen en is gestationeerd in Duitsland. Vooral dankzij een krachtige boordradar kan deze strategische troef uitgestrekte zones in de gaten houden, luchtoperaties coördineren, waarschuwen voor mogelijke dreigingen en luchtoverwicht garanderen door vliegtuigen in real time naar hun doelen te leiden. Ontworpen om te integreren met defensiesystemen, versterken deze vliegtuigen de interoperabiliteit tussen NAVO-landen.

Huidige capaciteit

België is al vele jaren betrokken bij het AWACS-programma. Defensie draagt ook bij tot het internationale programma om dit systeem te moderniseren, zodat de gebruikte technologieën en capaciteiten *state-of-the-art* en operationeel blijven tot 2035.

De komende jaren zal Defensie deelnemen aan het ontwikkelings- en productieprogramma *Alliance Future Surveillance and Control* (AFSC) van de NAVO. Dit programma, dat werd gelanceerd tijdens de top in Warschau in 2016, heeft als doel oplossingen te ontwikkelen ter vervanging van de huidige bewakings- en controlecapaciteiten die worden geleverd door AWACS. Na de conceptuele en studiefase volgen de ontwikkelings- en productiefase. De eerste fase van deze nieuwe capaciteit zal volgens de huidige planning in 2031 in gebruik worden genomen, waardoor een laatste upgrade van de AWACS nodig is.

6) *Air Command and Control*

De *Air Command and Control*-capaciteit (Air C²) van Defensie zorgt voor de veiligheid en integriteit van het luchtruim. Naast het hierboven genoemde internationale AEW&C-luik omvat de nationale Air C²-capaciteit het *Control & Reporting Center* (CRC) en het *Air Traffic Control Center* (ATCC).

Huidige capaciteit

De belangrijkste eenheid van de Air C²-capaciteit is het CRC, gevestigd in Bevekom, dat deel uitmaakt van het *NATO Integrated Air & Missile Defence System* (NATINAMDS). Het CRC zorgt voor continue bewaking van het Belgische en Luxemburgse luchtruim en coördineert alle luchtverdedigingsactiviteiten. Om de luchtsituatie vast te stellen en de luchtbewegingen te identificeren en te volgen, vertrouwt het CRC op een netwerk van radars die civiele en militaire middelen combineren. Het CRC speelt een cruciale rol bij het in gang zetten van de *Quick Reaction Alert*-opdracht (QRA). Wanneer zich een situatie voordoet die een snelle onderschepping vereist (zoals een binnendringing in het nationale luchtruim), identificeert het CRC het incident en geeft het, afhankelijk van zijn analyse van de situatie, opdracht om gevechtsvliegtuigen die stand-by staan, te laten opstijgen om de onderschepping uit te voeren.

Op het vlak van luchtverkeersleiding voor militaire operaties en trainingsvluchten ondersteunt het *Air Traffic Control Center* (ATCC) de activiteiten van de Luchtmacht door het militaire verkeer te regelen, het Belgische luchtruim te beheren en de nodige luchtvaartinformatie te verspreiden.

Capacitaire ontwikkeling

Tijdens de huidige legislatuur zal Defensie blijven investeren in haar radarnetwerk, zowel op het nationale grondgebied als in operaties, met de aankoop van een *3D expeditionary long range radar and deployable* CRC, evenals verbeteringen aan haar surveillanceradarnetwerk. Investerings in capaciteiten zullen ook gericht zijn op het updaten en vervangen van *Command and Control* systemen (C²), geclassificeerde netwerken, *Voice Communication Systems* (VCS) en *Air Traffic Management* (ATM) tools. De C²-simulatie zal ook worden ontwikkeld en er zal apparatuur worden

aangeschaft voor een *Multi-Domain Targeting Support Cell*, die verantwoordelijk is voor het verzamelen en analyseren van de informatie die nodig is om precieze aanvallen uit te voeren.

Samenwerking

Het domein *Air Command and Control* maakt van nature deel uit van een internationaal samenwerkingsverband, met name binnen het *NATO Integrated Air & Missile Defence System* (NATINAMDS).

Op nationaal niveau beheren Defensie en Skeyes samen en op dezelfde locatie het Belgische luchtruim. Deze samenwerking heeft geleid tot een betere integratie van civiele en militaire operaties, waardoor de veiligheid, vlothed en efficiëntie van het Belgische luchtruimbeheer zijn verbeterd.

Op CRC-niveau wordt gezorgd voor coördinatie en informatie-uitwisseling met het NCCN in het kader van de bescherming van nucleaire sites, in het bijzonder bij een vermoedelijke dreiging vanuit de lucht.

In samenwerking met het Directoraat-generaal Luchtvaart, Defensie, de Federale Politie en de Douane huisvest het CRC ook het *National Airspace Security Centre* (NASC), dat verantwoordelijk is voor het centraal verzamelen, analyseren en doorgeven van informatie over luchtvaartincidenten aan de relevante autoriteiten. Het NASC moet worden versterkt om al zijn operationele capaciteiten te kunnen inzetten in het kader van een versterkte territoriale verdediging.

Versterking van innovatie en integratie van technologische ontwikkelingen

Het integreren van alle systemen om snelle en, datagestuurde besluitvorming in complexe luchtomgevingen mogelijk te maken is een grote uitdaging. Het koppelen van wapensystemen is een van de prioriteiten van de dimensie Lucht op het gebied van innovatie. De Luchtmacht werkt nauw samen met de industrie en onderzoeksinstituten om het innovatiebeleid te versnellen.

7) Force Protection Air

Het doel van de *Force Protection*-capaciteit van de dimensie Lucht is om luchtactiviteiten door te laten gaan ondanks ongewenste, mogelijks vijandige acties, en om luchtpersoneel, -middelen en de opdracht te beschermen. De capaciteit FP Air is een *Combat Support* functie die het mogelijk maakt opdrachten met succes uit te voeren, waardoor het een belangrijk onderdeel is van elke luchtoperatie.

Huidige capaciteit

De *Force Protection Air* capaciteiten zijn momenteel verspreid over de bases van Bevekom, Florennes en Kleine-Brogel, die elk beschikken over expeditieaire middelen die kunnen worden ingezet voor actieve en passieve verdediging van een ingezet luchtdetachement. Ze kunnen ook worden gebruikt om de beveiliging van nationale luchtmachtbases (*Main Operating Bases*) te versterken.

Capacitaire ontwikkeling

De FP-smaldelen op de drie luchtmachtbases zullen worden uitgerust met nieuwe commando-, verbindings- en transportvoertuigen en CBRN-verkenningsvoertuigen (chemisch, biologisch, radiologisch en nucleair) voor snelle detectie van besmetting. Hiervoor wordt gestreefd naar synergie met de Landmacht. De beveiliging van de luchtmachtbasis zal ook worden versterkt met apparatuur om inbraakdetectie te versterken.

Ten slotte zal worden geïnvesteerd in de aankoop van apparatuur om de veerkracht van de luchtmachtbases aanzienlijk te vergroten – waarbij prioriteit wordt gegeven aan bases met luchtgevechtscapaciteit – die worden beschouwd als kritieke infrastructures in de architectuur van

afschrikking, collectieve verdediging en inzet van strijdkrachten. Dit houdt in dat deze bases worden uitgerust met verbeterde fysieke beschermingsmiddelen en mogelijkheden om de operaties snel te hervatten in geval van een aanval of sabotage (noodreparatiekits voor start- en landingsbanen, enz.).

8) Search and Rescue

België heeft een *Search and Rescue*-capaciteit (SAR) die permanent beschikbaar is vanaf de luchtmachtbasis van Koksijde om reddingsoperaties uit te voeren op zee en op Belgisch-Luxemburgs grondgebied.

Huidige capaciteit

Momenteel wordt de SAR-rol vervuld door de NH-90 *NATO Frigate Helicopter* (NFH).

Capacitaire ontwikkeling

De NH90 NFH is ontworpen om opdrachten van onderzeeboot- en oppervlaktebestrijding uit te voeren vanaf fregatten en zal uiteindelijk volledig worden ingezet voor de ondersteuning van operaties in het maritieme domein, waardoor zijn rol als belangrijke lucht-maritieme vector wordt bevestigd. Tijdens de huidige legislatuur — en zo snel mogelijk om de NFH vrij te maken voor hun specifieke opdrachten — zal een vloot van 4 nieuwe helikopters worden aangekocht, specifiek voor opsporings- en reddingsoperaties (*Search and Rescue* - SAR).

9) Airbase General Support

De *Airbase General Support* omvat alle elementen die nodig zijn voor het soepel functioneren van een luchtmachtbasis, of deze zich nu op het nationale grondgebied bevindt of, in de vorm van een detachement, voornamelijk in het buitenland wordt ingezet. Dit omvat een breed scala aan benodigdheden die essentieel zijn voor de ondersteuning van luchtoperaties en het personeel dat de systemen onderhoudt.

Capacitaire ontwikkeling

In de periode waarop deze Strategische Visie betrekking heeft, zal de nadruk liggen op het aanschaffen van de middelen die nodig zijn om de inzetbaarheid te garanderen (*deployable airbase equipment*). Deze vereisten zijn in lijn met de behoefte aan inzet van strijdkrachten en bieden tegelijkertijd een grotere veerkracht aan onze infrastructuur. Dit omvat ontplooibare meteo-apparatuur zoals vereist door de NAVO, ontplooibare infrastructuur (zoals munitieopslag of onderhoudsfaciliteiten), apparatuur voor het noodstopsysteem van vliegtuigen en hulpverleningsvoertuigen. Er zal ook worden voorzien in apparatuur ter ondersteuning van vliegend materieel (gereedschap, steigers, uitrusting om munitie te laden) voor de activiteiten die inherent zijn aan hun technisch-logistieke ondersteuning, alsook in de middelen om de capaciteit voor observatie, voorspellingen en verdelen van meteorologische gegevens op peil te houden.

Tijdens de volgende legislatuur zal een inzetbaar *Instrument Landing System* (ILS) worden aangeschaft en zullen de navigatiehulpmiddelen (*Navigational Aids*) worden vervangen.

e. De capacitaire dimensie Maritiem

Ondanks zijn relatief kleine kustlijn heeft België grote maritieme belangen, waaronder een van de grootste havens van Europa, een grote koopvaardijvloot en een essentiële afhankelijkheid van zeeroutes voor zijn open economie. Onze kritieke infrastructuur, zowel onder water als op zee, zijn van vitaal belang voor onze communicatie- en energienetwerken. Daarnaast spelen maritieme verkeersaders een belangrijke strategische rol in het militaire domein als doorreisland voor troepen naar de oostelijke flank.

De capacitaire dimensie Maritiem omvat alle capaciteiten die rechtstreeks verband houden met de structuren van de Marine. Ze omvat ook de middelen die nodig zijn voor maritieme operaties uit andere dimensies, zoals de helikopters die, hoewel ze deel uitmaken van de dimensie Lucht, voornamelijk worden gebruikt voor operaties van de Marine. De capacitaire dimensie Maritiem is gebaseerd op de capaciteiten *Surface Combatant*, *Naval Mine Warfare*, *Coastal Security*, *Harbour Protection* en *Maritime C² & Support*.

In de periode waarop deze Strategische Visie betrekking heeft, zal een geleidelijke versterking van de Maritieme capacitaire dimensie plaatsvinden, met name om te voldoen aan de NAVO-capaciteitsvereisten. Deze capacitaire ontwikkeling zal gebaseerd zijn op verschillende belangrijke investeringen, waaronder de aankoop van een derde fregat van het type ASWF (*Anti-Submarine Warfare Frigate*) via Nederland, met inbegrip van upgrades en verbeteringen aan de NFH (*NATO Frigate Helicopter*) helikoptervloot. Om de *Naval Mine Warfare* capaciteit in overeenstemming te brengen met de eisen van de NAVO, worden een logistiek ondersteuningsschip (*Logistic Support Ship*) en modulaire mijnlegsystemen (*mine laying*) aangeschaft. Om de maritieme veiligheid te verbeteren, worden sensoren aangeschaft, wordt de apparatuur in de verschillende commando- en controlecentra gemoderniseerd en worden patrouilleboten geüpdatet. Daarnaast zal de capaciteit om de haveninfrastructuur te beschermen worden versterkt en zal de groei van de capaciteit van de mariniersfuseliers worden voortgezet.

De ontwikkeling van de capacitaire dimensie Maritiem profiteert ook van de bijzonder geavanceerde binationale structurele samenwerking tussen de Belgische Marine en de Nederlandse Koninklijke Marine, in het bijzonder op het vlak van de capaciteiten *Surface Combatant* en *Naval Mine Warfare*. Deze samenwerking komt tot uiting in het partnerschap BENESAM (Belgisch-Nederlandse Samenwerking), dat tot doel heeft middelen, opleiding, infrastructuur en operaties tussen de twee marines te bundelen om de efficiëntie, interoperabiliteit en kosten te verbeteren.

Onderstaande tabel toont, per capaciteit, de belangrijkste ontwikkelingstrajecten en hun eerste jaar van budgettaire vastlegging, samen met de overeenkomstige bedragen, zowel in vastleggingen als in vereffeningen (uitgedrukt in constante euro 2026), over de periode waarop deze Visie betrekking heeft.

	Eerste jaar van vastlegging	Vastlegging 2026-2034 (€Cst26)	Vereffening 2026-2034 (€Cst26)
Maritime		3.429.737.355 €	2.261.835.215 €
Surface Combatant		1.918.242.943 €	1.518.621.543 €
Anti-Submarine Warfare Frigate (3rd ASWF)	2026	1.270.250.000 €	1.223.250.000 €
ASWF updates, upgrades and support	2029	545.213.400 €	197.673.000 €
NATO Frigate Helicopters (NFH) updates, upgrades and support	2029	51.969.543 €	51.969.543 €
Surface Warfare capability development	2029	50.810.000 €	45.729.000 €
Naval Mine Warfare		1.170.883.050 €	445.316.250 €
Logistic Support Ship (O1EA)	2033	274.374.000 €	101.620.000 €
Mine Counter Measures (MCM) Lab projects implementation	2027	10.162.000 €	10.162.000 €
Mine Counter Measures (MCM) Toolboxes	2026	656.987.876 €	165.147.076 €
Mine Counter Measures Vessels (MCMV) updates, upgrades and additional material	2026	211.877.700 €	150.905.700 €
Mine laying capacity	2027	6.280.914 €	6.280.914 €
Mine Warfare Data Center	2027	11.200.560 €	11.200.560 €
Coastal Security		135.403.105 €	117.111.505 €
Coastal Patrol Vessels (CPV) updates and upgrades	2026	94.755.105 €	76.463.505 €
Offshore Intelligence, Surveillance and Reconnaissance (ISR) sensors	2027	40.648.000 €	40.648.000 €
Harbour Protection		64.087.679 €	48.844.679 €

Seaward and landward sensors, effectors and protection	2026	64.087.679 €	48.844.679 €
Maritime C ² & support		141.120.578 €	131.941.238 €
C ² for maritime operation centers and sensors integration	2027	67.685.861 €	67.685.861 €
MCMV Satellite terminals upgrade	2027	73.434.717 €	64.255.377 €

1) *Surface Combatant*

De *Surface Combatant*-capaciteit (SC) van de Marine bestaat uit oorlogsschepen van het type fregat, die zijn uitgerust met extra hulpmiddelen zoals helikopters, drones en kleine vaartuigen. Het fregat is het kleinste type oorlogsschip dat in staat is om te opereren in het hele conflictspectrum – van laag- tot zeer intensief – en in alle dimensies van maritieme operaties, zowel boven, aan de oppervlakte als onder water.

Fregatten kunnen worden ingezet voor een breed scala aan opdrachten, waaronder onderzeebootbestrijding en luchtverdediging, aanvallen tegen vijandelijke schepen of het escorteren van kwetsbare schepen. Ze spelen een sleutelrol in de collectieve maritieme verdediging van de NAVO en de bescherming van de Europese aanvoerroutes over zee, met name door deel te nemen aan antipiraterij-operaties.

Huidige capaciteit

België heeft momenteel 2 multifunctionele fregatten (M-Fregatten), die plaats bieden aan NH90 NFH- helikopters.

Als onderdeel van de Strategische Visie van 2016 werd besloten om de huidige fregatten te vervangen door nieuwe *Anti-Submarine Warfare Frigates* (ASWF), in samenwerking met Nederland. Deze nieuwe fregatten – die zullen worden geleverd tussen 2029 en 2031 – zullen nog steeds polyvalent zijn, maar zullen een verbeterde onderzeebootbestrijdingscapaciteit hebben.

Capacitaire ontwikkeling

Tijdens de huidige legislatuur zal een derde ASWF-fregat worden aangeschaft als onderdeel van het BENESAM-partnerschap, om de permanente operationele beschikbaarheid van de capaciteit te garanderen.

Om de *Surface Warfare Capability* van de fregatten te vergroten, zullen ook organieke tactische drones klasse II worden aangeschaft voor het verzamelen van maritieme beelden en tactische inlichtingen. Om toekomstige bedreigingen het hoofd te bieden, zullen ze worden versterkt met antitorpedo-systemen, nieuwe snelle boten en maritieme sensoren (radar, *Automatic Identification System*, sonarboeien, enz.) om de Belgische RPAS MQ-9B uit te rusten.

Om de evolutie en operationaliteit van de NH90 NFH te garanderen, zullen nieuwe radarwaarschuwingssystemen worden aangekocht en zijn er updates gepland (*NFH-updates, upgrades and support*). Dit omvat ook de bijdrage van België aan het updaten van de simulatoren in het *International Training Center* in Den Helder (Nederland), die worden gebruikt om Belgische en Nederlandse bemanningen op te leiden en te trainen.

De volgende legislatuur zal gericht zijn op het opvoeren van de capaciteit *Surface Combatant*, met inbegrip van de verdere capacitaire ontwikkeling van de fregatten en van hun updates en periodieke verbeteringen (*capability development, updates, upgrades and support*).

Samenwerking

Belgische en Nederlandse fregatten werken al meerdere jaren samen in het kader van de BENESAM. Deze samenwerking omvat alle aspecten van capacitaire ontwikkeling van de *Surface Combatant* capaciteit.

Voor de nieuwe fregatten (ASWF) is de Nederlandse Koninklijke Marine de *lead nation*. Als zodanig ontwikkelt Nederland deze nieuwe schepen, die na ingebruikname gezamenlijk zullen worden ondersteund.

Voor de NH90 NFH is de configuratie van de Belgische en Nederlandse helikopters zeer nauw op elkaar afgestemd en er is ook samenwerking tussen de twee landen, met name door de *pooling* van bepaalde reserveonderdelen. Ook de operationele voorbereiding van deze helikopters gebeurt in nauwe samenwerking. Daarom is er defensiepersoneel in Nederland aanwezig voor logistieke ondersteuning en vorming. De Nederlandse *Full Mission Flight Trainer* (FMFT) operationele simulator is gevestigd in Den Helder.

2) *Naval Mine Warfare*

Zeemijnen creëren fysieke en psychologische barrières om de bewegingsvrijheid van een tegenstander te beperken door de toegang tot specifieke gebieden of maritieme infrastructuur te controleren. Met een maritieme mijnenbestrijdingscapaciteit (*Naval Mine Warfare* – NMW) kan een land de toegang tot waterwegen en havenfaciliteiten verzekeren. Aan de andere kant stelt zo'n capaciteit een land ook in staat om zichzelf te verdedigen met strategisch geplaatste mijnenvelden.

Een volledige NMW-capaciteit omvat daarom verschillende aspecten, waaronder mijnenjagen, mijnenvegen en leggen van zeemijnen. Het is in deze context dat het gebruik van op afstand bediende systemen steeds algemener wordt en de traditionele middelen, of het nu gaat om schepen of duikers, gedeeltelijk begint te vervangen.

Huidige capaciteit

De voorbije decennia heeft de Belgische Marine een reputatie opgebouwd als specialist in maritieme mijnenbestrijding (*Mine Counter Measures* - MCM). De Belgische NMW-capaciteit bestaat momenteel uit 3 Tripartite Mijnenjagers (CMT) met een mijnenbestrijdingscapaciteit in ondiepe wateren (*Very Shallow Waters* - VSW).

Als onderdeel van de Strategische Visie 2016 werd besloten om deze mijnenjagers te vervangen door 6 nieuwe *Mine Counter Measures Vessels* (MCMV). Deze innovatieve schepen bieden een gediversifieerde capaciteit voor mijnenbestrijding, onder andere dankzij hun *toolbox* met op afstand bediende en autonome systemen (boten, minionderzeeërs, vliegende drones, enz.).

Bovendien kunnen deze nieuwe schepen dankzij hun modulaire ontwerp, grotere afmetingen en grotere inschepingscapaciteit multifunctioneel worden ingezet, met name voor maritieme veiligheidsoperaties of om andere capaciteiten, zoals *Special Operations Forces*, te integreren.

Deze schepen zijn ontwikkeld in samenwerking met Nederland en zullen geleidelijk worden opgeleverd tussen 2025 en 2030.

Capacitaire ontwikkeling

Om zijn verplichtingen tegenover de NAVO na te komen, moet België ook beschikken over een logistiek ondersteuningsschip voor zijn MCM-capaciteit en een mijnenlegcapaciteit.

In de periode waarop deze Strategische Visie betrekking heeft, zal daarom een logistiek steunschip worden aangekocht dat kan worden gebruikt als commandoschip en als bevoorradingschip (brandstof, drinkwater, munitie, reserveonderdelen, voedsel, enz.)

Er zullen ook modulaire mijnenlegsystemen en systemen voor de opslag en analyse van mijngegevens worden aangeschaft. Ten slotte zal de MCMV-vloot ook een eerste algemene upgrade van de systemen ondergaan (*updates, upgrades and additional material*) en er zullen ook drones worden aangeschaft die boven, aan de oppervlakte en onder water kunnen werken om de operationaliteit van de MCM-capaciteit te verbeteren (*MCM toolbox*). Er zal speciale aandacht worden besteed aan het *Mine Warfare Data Center*.

Samenwerking

In het kader van de BENESAM-samenwerking werken de mijnenjagers al meerdere jaren samen. De samenwerking omvat alle gebieden van capacitaire ontwikkeling.

Wat de MCM-capaciteit betreft, is de Belgische Marine de *Lead Nation* en verantwoordelijk voor de ontwikkeling van de verschillende projecten.

Het *Naval Mines Cooperation Plan* is een interessante optie voor de ontwikkeling van mijnenlegcapaciteit, met als doel de gezamenlijke aankoop van één enkel mijnenlegsysteem door verschillende landen binnen de NAVO.

Versterking van innovatie en integratie van technologische ontwikkelingen

Een van de belangrijkste gebieden van innovatie is het gebruik van drones. Deze onbemande systemen zullen binnenkort worden gebruikt in de MCM-capaciteit in de verschillende fasen van mijnbestrijding, van detectie tot vernietiging. De Marine heeft ook de leiding over het PESCO MAS MCM-project, dat moet zorgen voor voortdurende innovatie in de *toolkit* voor mijnenbestrijding.

Tegelijkertijd worden er inspanningen geleverd om te innoveren op het gebied van C-UAS-systemen om deze te integreren in de luchtverdediging van onze schepen.

3) Coastal Security

Het *Maritiem Informatie Kruispunt* (MIK) is verantwoordelijk voor aangelegenheden met betrekking tot maritieme veiligheid (*security*). Binnen het MIK werken operatoren van de Marine (Defensie), de scheepvaartpolitie, de douane (Federale Overheidsdienst Financiën) en het Directoraat-generaal Scheepvaart (Federale Overheidsdienst Mobiliteit en Vervoer) nauw samen. Het doel van deze samenwerking is het bestrijden van illegale activiteiten in de wateren onder Belgische jurisdictie, zoals terroristische daden, mensen- of drugshandel, illegale handel, verboden visserijpraktijken en illegale olielozingen.

De aanwezigheid van strategische infrastructuur en offshore-activiteiten in de Belgische territoriale wateren en in onze exclusieve economische zone (EEZ) is de laatste jaren aanzienlijk toegenomen. Windmolenparken en onderzeese kabels en pijpleidingen vormen een strategisch onderdeel voor ons land, maar ook een risico op hybride bedreigingen (sabotage, enz.).

Om illegale activiteiten op te sporen, vertrouwen operatoren op radarbeelden, transpondergegevens en informatie van nationale en internationale partners. Deze verschillende bronnen helpen om een duidelijk beeld op te bouwen van de situatie op zee (*Maritime Situational Awareness*) en zo de maritieme veiligheid te garanderen.

Hoewel de Marine een centrale rol speelt in de kustbeveiliging, dragen ook andere machten bij aan deze opdracht, elk met hun eigen specifieke capaciteiten ter ondersteuning of aanvulling, afhankelijk van de operationele vereisten. Naast de *Coastal Security* capaciteit zijn de middelen van Defensie waarop het MIK een beroep kan doen de SAR-helikopters, de MQ-9B RPAS, de F-35 QRA en *Special Operations Forces*.

Naast haar bijdrage aan deze bewaking is Defensie verantwoordelijk voor het monitoren van buitenlandse militaire schepen en voor militaire interventies om gevoelige infrastructuur te beveiligen.

Huidige capaciteit

De *Coastal Security* (CS) capaciteit van Defensie is er vandaag de dag op gericht om, in nauwe samenwerking met het MIK, de territoriale wateren en onze EEZ, evenals onze gevoelige maritieme infrastructuur, te bewaken met behulp van twee *Coastal Patrol Vessels* (CPV). Ondanks hun beperkte oorlogsbestrijdingscapaciteit brengen de CPV een meerwaarde aan de taken van de kustwacht en fungeren ze als afschrikkingsmiddel tegen bedreigingen. In deze context werd in

2024 besloten een derde CPV aan te schaffen, zodat er altijd een vaartuig beschikbaar is dat maritieme veiligheidsoverdrachten kan uitvoeren.

Capacitaire ontwikkeling

Tijdens de huidige legislatuur zal worden geïnvesteerd in sensoren (akoestische, optische, enz.) om onze maritieme infrastructuur te bewaken en te beschermen (*offshore ISR-sensors*). De twee bestaande CPV zullen technische updates en upgrades ondergaan zodat ze hun opdracht kunnen laten evolueren en beter kunnen omgaan met hybride dreigingen.

Samenwerking

Het MIK in Zeebrugge maakt deel uit van het MARSUR-netwerk (*Maritime Surveillance*), een project van het Europees Defensieagentschap (EDA) dat in 2006 werd opgestart en sinds 2014 operationeel is. MARSUR is een netwerk voor de automatische uitwisseling van informatie tussen Europese marines, dat het delen van gegevens over de positie en het traject van schepen, hun identificatie en bijbehorende beelden mogelijk maakt. MARSUR is ook de voorloper van een breder civiel-militair project: de *Common Information Sharing Environment* (CISE), opgestart door de Europese Commissie. Dit project is gericht op het opzetten van een gemeenschappelijke structuur voor het delen van maritieme informatie tussen de Lidstaten van de Europese Unie. Het doel is om het MIK de komende jaren aan te sluiten op de CISE.

4) Harbour Protection

Het doel van de capaciteit *Harbour Protection* (HP) is om havenfaciliteiten en aangemeerde schepen te beschermen tegen bedreigingen aan het oppervlak en onder water, door gebruik te maken van een reeks sensoren – zoals sonars, elektro-optische sensoren en hydrofoons – een commando- en controlesysteem en dodelijke en niet-dodelijke interventiemiddelen om een graduele reactie mogelijk te maken.

De Marinefuseliers (MarFus), onlangs opgericht binnen de Marine, bieden de Maritieme dimensie met een expeditiecapaciteit om een *Sea Port of Debarkation* te beschermen.

Tijdens de huidige legislatuur zal worden geïnvesteerd in de ontwikkeling van havenbeschermingscapaciteit om een effectieve bijdrage te leveren aan de beveiliging van havens en hun toegangswegen. De nadruk zal worden gelegd op systemen om haveninfrastructuur te beschermen tegen maritieme dreigingen, conventioneel of hybride, met de aanschaf van nieuwe onderwatersensoren. Aangezien ons land zich engageert om de NAVO te voorzien van een expeditiecapaciteit havenbeschermingsmodule die kan samenwerken met de eenheden die verantwoordelijk zijn voor de land- en luchtverdediging van haveninfrastructuur, zullen ook sensoren, interventie- en *Command, Control, Communication & Intelligence*-middelen (C³I) worden aangeschaft, parallel met de toename van het aantal Marinefuseliers (*seaward and landward sensors, effectors and protection*).

5) Maritime Command & Control and Maritime Support

Om de maritieme capaciteiten doeltreffend te exploiteren en te beheren, is het van essentieel belang om over een geschikt commando- en controlesysteem (C²) en ondersteuningscapaciteit te beschikken. Daartoe omvat de Belgisch-Nederlandse structuur van de Admiraliteit Benelux (ABNL) gezamenlijke commando- en ondersteuningscentra, zoals de MOC's (*Maritime Operations Centers*) in Den Helder en Zeebrugge.

Het MOC in Zeebrugge biedt technische, logistieke en personeelsondersteuning aan de Belgische vloot en technische en logistieke ondersteuning aan de Nederlandse mijnenbestrijdingsvloot. De operationele aansturing van de *Surface Combatant* en *Naval Mine Warfare* capaciteiten wordt momenteel verzorgd door het MOC ABNL (Admiraliteit Benelux) in Den Helder.

Capacitaire ontwikkeling

Het is de ambitie om het MOC in Zeebrugge zo te ontwikkelen dat het alle *Naval Mine Warfare* verantwoordelijkheden voor de Belgisch-Nederlandse MCM-vloot kan overnemen. Het MOC ABNL in Den Helder behoudt het primaire beheer voor de *Surface Combatant* capaciteiten. Als integraal onderdeel van de binationale ABNL-commandostructuur zal het MOC in Zeebrugge ook fungeren als back-up voor het Nederlandse MOC, wat de veerkracht van het binationale commando vergroot. In deze context zal ook het MIK bij het MOC worden ondergebracht.

In de periode waarop deze Strategische Visie betrekking heeft, zullen satellietterminals worden aangeschaft voor de *Mine Counter Measure Vessels (MCMV satellite terminals upgrade)* en zullen de communicatie- en informatiesystemen (*Communication and Information Systems*) van het MIK en het MOC worden gemoderniseerd. Sensoren van maritieme platformen en offshore sensoren zullen worden geïntegreerd in het commandonetwerk (*C² for maritime operation centers and sensors integration*).

Versterking van innovatie en integratie van technologische ontwikkelingen

Innovatie op het gebied van gegevensintegratie en -gebruik en het toenemende gebruik van AI zullen ook een cruciale rol spelen bij het optimaliseren van de inzet van de Marine. Door grote hoeveelheden gegevens te analyseren, kan de Marine sneller waarschuwingen ontvangen over maritieme anomalieën, beter doordachte beslissingen nemen en de efficiëntie van haar inzet en respons verbeteren. Dit vereist nauwe samenwerking met de Belgische maritieme gemeenschap en het bestaande Belgische offshore ecosysteem.

Kansen voor innovatie in het onderhoud van onze schepen zullen worden benut. Door de technische systemen van de schepen op afstand te monitoren, kunnen problemen in een vroeg stadium worden opgespoord en kan het onderhoud doeltreffender worden uitgevoerd, waardoor de operationele beschikbaarheid van de vloot toeneemt en de toekomstige personeelsbehoefte mogelijk wordt beperkt.

f. De capacitaire dimensie Commando en Operationele Ondersteuning

De capacitaire dimensie Commando en Operationele Ondersteuning omvat capaciteiten die gemeenschappelijk zijn aan de andere dimensies of deze ondersteunen.

De capacitaire dimensie Commando- en Operationele Ondersteuning is gestructureerd rond vijf capaciteiten: medische steun (*Medical Support*), bescherming van de strijdkrachten en infrastructuur (*Joint Force Protection*), algemene ondersteuning (*General Support*), de *unmanned systems* en ondersteuning van de inzet en behoud van gevechtskracht via *enablement*.

In de periode waarop deze Strategische Visie betrekking heeft, zal een geleidelijke versterking van de capacitaire dimensie Commando en Operationele Ondersteuning plaatsvinden, met name om te voldoen aan de capaciteitsvereisten binnen het NAVO-kader. Deze capacitaire ontwikkeling zal gebaseerd zijn op verschillende belangrijke investeringen, waaronder de aankoop van medische uitrusting ter ondersteuning van operationele eenheden – zoals veldhospitals, medische evacuatiemiddelen en ambulances – en medische uitrusting om de functies van het militair hospitaal te garanderen in afwachting van de oprichting en operationalisering van de *Medical Hub*.

In het kader van *Joint Force Protection* zullen essentiële investeringen gerealiseerd worden in de strijd tegen drones (C-UAS). CBRN (chemisch, biologisch, radiologisch, en nucleair) beschermingsmateriaal, camouflagemiddelen en materiaal voor de *Explosive Ordnance Disposal* (EOD) zullen ook worden aangeschaft. Voor de algemene ondersteuningscapaciteit (*General Support*) zal worden geïnvesteerd in collectieve en individuele uitrusting voor soldaten. Er zullen territoriale voertuigen worden aangeschaft om aan de groeiende trainingsbehoeften te voldoen, evenals specifieke voertuigen voor de reserve.

De behoefte aan onbemande systemen (*unmanned systems*) zal de komende jaren aanzienlijk toenemen. Als reactie op deze dynamiek zal Defensie investeren in een breed scala aan drones — in de lucht, te land, op zee en onder water — voor zowel gevechts- als ondersteuningsopdrachten.

Tot slot zal Defensie, om in staat te zijn *enablement*- opdrachten uit te voeren, investering in uitrusting bedoeld om de ontvangst- en transitinfrastructuur operationeel te maken, in de noodzakelijke middelen voor de implementatie van de *Joint Support Hub* te voorzien, en in treinwagons. Bovendien is de herinrichting van de spoorterminal in Leopoldsborg eveneens voorzien, teneinde de militaire mobiliteit te versterken.

Onderstaande tabel toont, per capaciteit, de belangrijkste ontwikkelingstrajecten en hun eerste jaar van budgettaire vastlegging, samen met de overeenkomstige bedragen, zowel in vastleggingen als in vereffeningen (uitgedrukt in constante euro 2026), over de periode waarop deze Visie betrekking heeft.

		Eerste jaar van vastlegging	Vastlegging 2026-2034 (€Cst26)	Vereffening 2026-2034 (€Cst26)
Comdo & Ops Sp			2.683.574.990 €	2.000.939.137 €
Medical Support			753.192.384 €	527.613.962 €
CBRN medical deployable lab	2034		4.064.800 €	1.016.200 €
Deployable medical treatment facilities	2026		97.995.731 €	97.309.796 €
MEDEVAC Air kits	2029		10.162.000 €	8.129.600 €
MEDEVAC Ground (soft skin and armoured vehicles)	2026		399.331.260 €	239.462.676 €
Medical logistic equipment and vehicles	2026		151.150.800 €	108.774.660 €
Medical support equipment	2026		90.487.793 €	72.921.030 €
Joint Force Protection			544.735.671 €	499.853.505 €
CBRN equipment and decontamination means	2026		52.389.697 €	52.389.697 €
C-UAS capability consolidated development	2026		368.880.600 €	368.880.600 €
EOD - Remotely controlled vehicles	2034		30.486.000 €	- €
EOD - Static detonation chamber	2030		35.567.000 €	35.567.000 €
Joint Force Protection - Camouflage equipment	2026		51.292.814 €	36.896.648 €
Joint Force Protection - Entry Control Point	2026		6.119.560 €	6.119.560 €
General Support			936.058.933 €	523.883.670 €
Homeland and territorial reserve - vehicles (incl. AAA VSHORAD) and handling systems	2026		466.180.037 €	205.370.037 €
Soldier armament and optronics	2026		305.449.330 €	204.084.066 €
Soldier digitalisation (radios, connectivity, softwares)	2028		95.000.000 €	45.000.000 €
Soldier equipment for personnel build up (incl. reserve)	2029		46.799.679 €	46.799.679 €
Wall tents replacement	2026		22.629.888 €	22.629.888 €
Unmanned systems			367.017.567 €	367.017.567 €
Unmanned systems consolidated development	2026		367.017.567 €	367.017.567 €
Enablement			82.570.435 €	82.570.435 €
Air terminal operations center equipment	2028		40.946.883 €	40.946.883 €
Airbase operating location regeneration	2026		21.299.552 €	21.299.552 €
Rail transport wagons	2027		20.324.000 €	20.324.000 €

1) Medische steun

De capaciteit medische steun is een essentiële vorm van operationele ondersteuning (*Combat Service Support* - CSS) die afgestemd moet zijn op het ambitieniveau en de inzetscenario's van de andere capacitaire dimensies en op de capacitaire vereisten van de NAVO. Deze ondersteunende capaciteit is een *force multiplier* en een *key enabler* voor de gevechtscapaciteiten binnen Defensie, zowel in fysieke als in morele zin. Een efficiënte medische ondersteuningscapaciteit is essentieel om de inzet van de Belgische troepen te verzekeren. Ze verenigt alle subcapaciteiten die rechtstreeks verbonden zijn aan de structuren van de Medische Dienst. Deze zijn georganiseerd in drie pijlers:

- Een operationele pijler (*Medical Support to Operations* - MSO) die als taak heeft de ontplooiing en de operationele ondersteuning van de eenheden van Defensie te garanderen.

De organisatie, die op dit gebied gestructureerd is in overeenstemming met de NAVO-bepalingen, heeft als doel om gewonden een snelle en continue behandeling te kunnen geven in de evacuatie- en behandelingsketen, afhankelijk van de ernst van hun verwondingen of pathologie. Om dit te bereiken is de medische ondersteuning gespreid over een aantal *Medical Treatment Facilities* (MTF) die bekend staan als *Role* in het Engels. *Role 1* is de eerste medische structuur op het terrein, die in staat is gewonden en zieken te stabiliseren voordat ze worden overgebracht naar een veldhospitaal, een *Role 2 Forward* of een *Role 2 Basic*, die beperkte chirurgische capaciteit heeft. Deze *Role 2 Basic* kan worden versterkt en aangevuld met specifieke modules zoals een uitgebreidere chirurgische capaciteit, een laboratoriummodule, een tandheelkundige module of extra bedden met verpleegkundige zorg (dit wordt dan *Role 2 Enhanced* genoemd). Aangezien *Role 1* en *Role 2* geïntegreerd zijn met de eenheden die ze ondersteunen, moeten ze over middelen beschikken die op deze eenheden zijn afgestemd: voor de dimensie Land bijvoorbeeld moeten de *Role 1*, *Role 2* en medische evacuatiecapaciteiten volledig mobiel zijn en moeten de medische voertuigen van hetzelfde type zijn als die van de ondersteunde eenheden om dezelfde tactische mobiliteit en dezelfde mate van bescherming te bieden. Middelen voor communicatie en beheer moeten volledig geïntegreerd zijn.

Patiënten worden geëvacueerd per ambulance, zowel gepantserde als niet-gepantserde, maar ook, zo snel mogelijk, met tactische luchtmiddelen (helikopters of vliegtuigen). Deze luchtmiddelen maken het mogelijk om sneller in te grijpen of patiënten verder weg te vervoeren en zijn absoluut noodzakelijk om responstijden en continuïteit van zorg te garanderen. Voor massa-evacuaties kunnen grote aantallen patiënten per bus of trein over lange afstanden worden vervoerd, terwijl de strategische luchtevacuatiecapaciteit voor kritieke patiënten behouden blijft.

Tot slot moeten patiënten die niet snel kunnen terugkeren naar de strijd, voor hun laatste herstel of revalidatie worden overgebracht naar een veldhospitaal dat gespecialiseerde zorgen levert in het operatietheater (*Role 3*) of naar een *Role 4*, die wordt verzekerd door een militair of burgerziekenhuis op nationaal grondgebied. *Casualty Staging Units* (CSU) moeten worden opgezet om patiënten medisch voor te bereiden op deze (mogelijk langdurige) evacuatie. Deze zijn verantwoordelijk voor het conditioneren van patiënten die geselecteerd zijn voor strategische evacuatie naar *Role 4*.

- Een paraatstellingspijler (*Medical Readiness of the Forces* - MROF) - en *Readiness of the Medical Forces* (ROMF) die zowel de andere machten als de Medische Dienst voorbereidt op hun opdrachten in oorlogstijd. Voor de andere machten omvat dit het leren van de medische basisprocedures die essentieel zijn voor het redden van levens en het voorkomen van onomkeerbare schade. Dit omvat tevens het beoordelen van de medische geschiktheid van personeel voor inzet, de preventieve aspecten van de gezondheid van de strijdkrachten (*force health protection*) zoals vaccinatie, hygiëne in het veld en ziektepreventie en de coördinatie van medisch-psychosociale zorg met andere actoren binnen Defensie. Paraatstelling omvat ook medische selectieactiviteiten als onderdeel van de rekrutering, om ervoor te zorgen dat rekruten het juiste medische profiel hebben om bij Defensie te kunnen werken. Het zorgt ervoor dat het personeel van de Medische Dienst op de juiste manier wordt voorbereid om te voldoen aan de functionele eisen van de geneeskunde in oorlogstijd in al haar aspecten.
- Een ondersteunende pijler die het commando en het beheer van de Medische Dienst en de medische logistiek omvat. Het zorgt voor de aanschaf, opslag, onderhoud, herstel en verdeling van medische apparatuur en farmaceutische en medische verbruiksgoederen voor operaties en paraatstelling voor heel Defensie. Sommige van de medisch-logistieke capaciteiten zijn inzetbaar en maken daarom deel uit van de operationele pijler van de Medische Dienst.

Huidige capaciteit

De operationele pijler beschikt over de materiële middelen om de andere machten te ondersteunen met eerstehulpposten (*Role 1*), inzetbare chirurgische middelen (*Role 2*), gepantserde en niet-gepantserde middelen voor medische evacuatie te land, tactische (A109 helikopters) en strategische (A400M) uitrusting voor medische evacuatie met luchtmiddelen, evenals een CBRN-medisch laboratorium (inzetbaar gedurende een beperkte periode). De NAVO verwacht niet dat België beschikt over een *Role 3*-capaciteit.

Het Militair Hospitaal Koningin Astrid, het Medisch Competentiecentrum en de Medische Logistieke Eenheid zijn momenteel verantwoordelijk voor opdrachten onder de paraatstellings- en ondersteunende pijlers. De eerstelijns curatieve zorg wordt al meer dan vijftien jaar uitbesteed via een systeem van erkende medische zorgverleners (huisartsen, tandartsen, fysiotherapeuten, enz.).

Capacitaire ontwikkeling

In een context van collectieve verdediging neemt de intensiteit van de medische ondersteuning aanzienlijk toe door de toename van het aantal gewonden en slachtoffers, waardoor de druk op de operationele medische ondersteuning toeneemt. Bovendien heeft de algemene toename van de capaciteiten binnen Defensie een directe impact op de pijler paraatstelling.

In de periode waarop deze Strategische Visie betrekking heeft, zal ernaar gestreefd worden een medische ondersteuningscapaciteit op te bouwen die in staat is al haar taken uit te voeren om de verbintenissen van België ten aanzien van de NAVO in een context van operaties met hoge intensiteit of oorlog na te komen.

Tijdens de huidige legislatuur zal de toename van de capaciteit van de operationele pijler zich vertalen in de aankoop van bijkomende eerstehulpposten (*Role 1*), verhoogde chirurgische capaciteiten (*Role 2 Forward/Basic/Enhanced*), alsook de voertuigen die nodig zijn om de mobiliteit van *Role 1 en 2* en de evacuatie over land te verzekeren (gepantserde medische voertuigen van het type Griffon en Serval, alsook niet-gepantserde ambulances).

Er zullen medische evacuatiekits worden aangeschaft die zijn aangepast aan de nieuwe vliegtuigtypes. De medische logistieke elementen (voor de verdeling van gezondheidsproducten en een Compagnie Medische Logistiek) zullen worden uitgerust met vrachtwagens, trailers en geacclimatiseerde containers om medische en farmaceutische producten en apparatuur te beheren tijdens operationele ontplooiingen. Er zullen ook medische kits worden aangeschaft voor de uitrusting van de strijdkrachten, waaronder gespecialiseerde sets voor bedreigingen van het type CBRN. De vernieuwing en modernisering van medische uitrusting die speciaal is ontworpen voor ondersteuning van speciale operaties maakt ook deel uit van het investeringsprogramma.

Met de nodige prioriteit op de operationalisering van de medische ondersteuning ten voordele van de andere machten heeft de Medische Dienst ook aandacht voor de paraatstellings- en ondersteuningspijlars, die essentieel zijn voor de algehele doeltreffendheid van de gezondheidsketen. In deze context maken de modernisering van de infrastructuur en de focus op prioritaire medische militaire taken dat een optimalisatie van de bestaande capaciteiten en een reorganisatie van de processen noodzakelijk zijn. Dat is de reden waarom de verschillende eenheden van de paraatstellings- en ondersteuningspijlars gecentraliseerd zullen worden in een *Medical Hub* waarbij de respectievelijke diensten zich kunnen concentreren op hun prioritaire taken, d.w.z. het rekruteren en selecteren van militairen, het voorbereiden van militairen en het bieden van medische ondersteuning voor operaties in een moderne en optimale infrastructuur. De *Medical Hub*, waarvan het concept snel ontwikkeld zal worden tijdens de huidige legislatuur, zal bestaan uit een centrum voor medische expertise, een beperkt aantal specialisaties voor specifieke zorg gebaseerd op de behoeften van Defensie, een vormings-, trainings- en simulatiecentrum om ervoor te zorgen dat de medische vaardigheden op peil blijven, een medisch logistiek centrum en een onderzoeks- en ontwikkelingscentrum. De geselecteerde specialiteiten

zullen deel uitmaken van het onderzoek en zullen gericht zijn op de operationele behoeften zoals de *Travel Clinic*, tandheelkunde, het Centrum voor Geestelijke Gezondheidszorg, het bloedlaboratorium, radiologie en het Centrum voor Fysieke Geneeskunde en Revalidatie. In afwachting van de *Medical Hub* zal medische ondersteuningsapparatuur (*medical support equipment*) worden aangeschaft om een overbruggingscapaciteit (*bridging mode*) te bieden, zodat de continuïteit van de capaciteit gewaarborgd blijft.

Tijdens de volgende legislatuur zal de uitbreiding worden voortgezet met aankopen die een aanvulling vormen op de aankopen tijdens de huidige legislatuur, met bijzondere nadruk op het consolideren van de operationalisering van de capaciteiten. Om bestaande leemtes op te vullen, zal materiaal worden aangeschaft om *Casualty Staging Units* (CSU) uit te rusten en elementen van het CBRN medisch laboratorium zullen ook worden vervangen. Op territoriaal niveau zullen de materiële middelen worden aangeschaft die nodig zijn voor het opzetten van de *Medical Hub*.

Samenwerking

In de context van operaties met hoge intensiteit is een grote toestroom van patiënten van alle NAVO-partners te verwachten. Medische opvolging, strategische evacuatie, hospitalisatie en repatriëring naar het land van herkomst zullen voornamelijk door de civiele sector moeten worden verzorgd. In deze context is samenwerking tussen de verschillende nationale en internationale actoren – in het bijzonder de Medische Dienst van Defensie – essentieel om te anticiperen op de coördinatie van deze activiteiten en deze doeltreffend te organiseren, zodat een samenhangende en geïntegreerde reactie kan worden gegarandeerd.

Of het nu in tijden van vrede, crisis of oorlog is, samenwerking tussen Defensie en de civiele medische sector blijft essentieel. Deze samenwerking moet versterkt en meer gestructureerd worden, met name in het kader van de nationale verdedigingsplannen en het op peil houden van de competenties van militair en civiel medisch personeel. Dit zal gebeuren in overleg met de civiele gezondheidsautoriteiten en -instellingen, in het bijzonder door het delen van expertise op het gebied van militaire geneeskunde. Dit kan, door voor te stellen om aspecten van militaire geneeskunde op te nemen in opleidingsprogramma's voor medische beroepen in België, of door militair en civiel personeel te integreren in opleidingen, trainingen of coördinatiestructuren.

Versterking van innovatie en integratie van technologische ontwikkelingen

Onderzoek, technologie en innovatie moeten helpen om de verhoogde druk op de operationele medische ondersteuning als gevolg van de context van collectieve verdediging te verminderen. De toekomstige *Medical Hub* en zijn onderzoeks- en ontwikkelingscentrum zullen projecten in die richting sturen.

Daartoe worden in samenwerking met het KHID wetenschappelijke studies uitgevoerd op gebieden als antibioticaresistentie, bloedproducten, geneeskunde in extreme omgevingen, patiëntenstromen, fysieke prestaties en mentale veerkracht. Ze vinden plaats in het kader van de *triple helix* of zijn geïntegreerd in de *Science and Technology Organisation* van de NAVO. Andere onderwerpen die door burgeruniversiteiten worden bestudeerd, worden voor hetzelfde doel ook door Defensie gevolgd.

In het kader van de DIRS zal een project voor onbemande systemen voor het transport van geneesmiddelen worden ontwikkeld, in samenwerking met de andere strijdkrachten, de industrie en andere relevante actoren. In het kader van de paraatstellingspijler zal worden onderzocht hoe het militaire medische selectieproces kan worden geoptimaliseerd door gebruik te maken van kunstmatige intelligentie.

2) Joint Force Protection

Joint Force Protection omvat alle maatregelen en middelen die worden ingezet om personeel, installaties, uitrusting, operaties en activiteiten zo weinig mogelijk kwetsbaar te maken voor

bedreigingen en gevaren. Het doel is om de vrijheid van handelen te garanderen en de operationele doeltreffendheid te behouden, dewelke essentiële voorwaarden zijn voor het slagen van een opdracht.

Binnen Defensie is het capaciteitsdomein *Joint Force Protection* in essentie gebaseerd op drie subcapaciteiten:

- De subcapaciteit *Explosive Ordnance Disposal* (EOD), die gespecialiseerde ondersteuning omvat voor het opruimen van explosieven en munitie.
- De subcapaciteit voor chemische, biologische, radiologische en nucleaire (CBRN) verdediging, die gericht is op het beschermen van troepen en militaire installaties tegen deze bedreigingen. Als er CBRN-agentia worden gebruikt, kan ze ook zorgen voor decontaminatie en overleving in een besmette omgeving.
- De subcapaciteit *Counter-Unmanned Aerial Systems* (C-UAS) brengt alle middelen samen die nodig zijn om vijandige drones te detecteren, identificeren, onderscheppen, neutraliseren of vernietigen, om militair personeel en infrastructuur te beschermen.

Joint Force Protection heeft ook betrekking op andere gebieden zoals militaire veiligheid, het versterken van de veerkracht en het implementeren van passieve beschermingsmaatregelen (permanente beschermingssystemen, camouflage, misleiding, dispersie, enz.).

Huidige capaciteit

De EOD-subcapaciteit wordt geleverd door de Dienst voor Opruiming en Vernietiging van Ontploffingstuigen (DOVO). Deze dienst beschikt over de middelen om zijn territoriale rol te vervullen en gebruikt diezelfde middelen om de ontplooiide capaciteiten te ondersteunen.

De subcapaciteit CBRN-verdediging beschikt momenteel over de middelen om de huidige capaciteiten van de verschillende dimensies te ondersteunen, zowel op het nationale grondgebied als tijdens ontplooiing. Deze middelen zijn verdeeld over de verschillende machten, zoals gespecialiseerde teams voor verkenning en reactie op CBRN-incidenten, ontsmettingseenheden, collectieve beschermingssystemen voor inzetbare commandocentra en medische middelen die in een besmette omgeving kunnen werken. De voorraden van persoonlijke beschermingsmiddelen worden regelmatig bijgewerkt.

De dreiging van explosieven en munitie en CBRN-agentia is al goed bekend. Hoewel ze evolueren, zijn deze veranderingen in geen enkel opzicht vergelijkbaar met die van de dreiging van *Unmanned Aircraft System* (UAS). De snelle evolutie van UAS-technologie vormt een uitdaging voor alle krijgsmachten op alle gebieden van militaire operaties, zowel in binnen- als buitenland. Zoals de oorlog in Oekraïne heeft aangetoond, maken drones vanuit de lucht het slagveld veel transparanter en zijn het goedkope wapens die elk doelwit kunnen bedreigen. Drones worden nu op grote schaal gebruikt voor verkenning en verschillende soorten aanvallen. Anti-drone middelen (C-UAS) worden essentieel voor het tegengaan van deze asymmetrische, goedkope en zeer efficiënte bedreigingen.

Voor een effectieve bescherming tegen drones is een combinatie van actieve en passieve tegenmaatregelen nodig. Actieve maatregelen omvatten detectoren, kinetische en niet-kinetische neutralisatiesystemen en coördinatie- en commandosystemen. Passieve maatregelen, zoals camouflage, bescherming, verspreiding, *stealth*, analyse en technische exploitatie van de gebruikte technologieën en tactieken, moeten parallel worden bekeken. Op dit moment zijn er alleen draagbare C-UAS-systemen aangeschaft.

Capacitaire ontwikkeling

In de periode waarop deze Strategische Visie betrekking heeft, wordt ernaar gestreefd een capaciteit voor *Joint Force Protection* op te bouwen die gelijke tred houdt met de evolutie van de dreigingen en de evolutie van de capaciteiten van Defensie. Dit zal ons in staat stellen om onze verplichtingen tegenover de NAVO na te komen, maar ook om ervoor te zorgen dat we over de nodige middelen op het nationale grondgebied beschikken.

Tijdens de huidige legislatuur zal België eerst investeren in de dringende ontwikkeling van de C-UAS-subcapaciteit door middel van grote investeringen in de lucht-, maritieme- en landdimensie. Afgezien van C-UAS-systemen die nauw geïntegreerd zijn binnen bepaalde platformen, zoals bijvoorbeeld een anti-drone systeem, zullen deze investeringen een globale aanpak van het probleem volgen en zich uitstrekken over de hele periode van de Strategische Visie. Deze globale aanpak, die vanaf 2025 zal worden ontwikkeld, zal gericht zijn op de implementatie van ad hoc instrumenten voor alle capacitaire dimensies. Er zal worden gestreefd naar de oprichting van een strategisch partnerschap op lange termijn, waarbij zowel militaire als civiele actoren betrokken zijn, om zo goed mogelijk te anticiperen op de evolutie van deze dreiging.

Draagbare anti-drone systemen zullen worden ingezet voor alle machten, als aanvulling op bestaande middelen. Tegelijkertijd zullen er met voorrang vaste systemen op luchtmachtbases worden geïnstalleerd om deze op de lange termijn beter te beschermen tegen de dreiging van drones.

De EOD-subcapaciteit zal worden versterkt door de aankoop van nieuwe *remotely controlled vehicles* (RCV) om geïmproviseerde explosieven te neutraliseren. Op dit gebied zullen ook elektronische stoorzenders (*jammers*) worden aangeschaft om de ontploffing van explosieven te voorkomen.

Voor de subcapaciteit CBRN-verdediging zal CBRN-uitrusting worden aangekocht voor alle machten, nieuwe decontaminatiemodules, afstandssensoren en collectieve beschermingsuitrusting.

Tot slot zullen er transversale investeringen worden gedaan om de veiligheid, veerkracht en passieve bescherming te verbeteren, zoals moderne middelen voor camouflage en misleiding, passieve beschermingsuitrusting voor tijdelijke infrastructuur en mobiele scanners voor toegangscontrole bij militaire installaties (*entry control point*).

Tijdens de volgende legislatuur zal de *Static Detonation Chamber* (SDC) van de EOD-subcapaciteit worden vervangen. De SDC zorgt voor de vernietiging van oude conventionele of chemische munitie die op het nationale grondgebied is verzameld, worden vervangen. Ook zullen verschillende soorten EOD-robots worden vervangen.

3) General Support

Algemene ondersteuning omvat zowel individuele uitrusting voor het personeel – zoals wapens, optronica, beschermende uitrusting, specifieke uitrusting voor specialisten, uniformen enz. – evenals de collectieve uitrusting, waaronder wapens, uitrusting voor het leven op het terrein en communicatie. Het omvat ook de middelen die nodig zijn voor de dagelijkse werking, zoals transportvoertuigen voor territoriaal gebruik of beveiligingssystemen van de kwartieren, evenals uitrusting voor trainingskampen.

Deze ondersteuning betreft zowel actief als reservepersoneel.

De territoriale reserve, het sleutelement in opdrachten die voortvloeien uit nationale plannen, moet volledig zijn uitgerust in overeenstemming met de eisen van haar opdracht, zodat ze op korte termijn vrijwel autonoom kan trainen, opereren en optreden.

De gevechtsreserve (inzetbaar) is een aanvulling op de actieve eenheden en heeft dezelfde opdrachten als de actieve eenheden. Ze wordt daarom op dezelfde manier uitgerust als de actieve eenheden.

Huidige capaciteit

In termen van individuele uitrusting wordt de uitrusting van soldaten nu ontworpen als een geïntegreerd systeem, gebaseerd op nauwe complementariteit tussen kleding, wapens, optiek, commando-, communicatie- en informatieapparatuur (*soldier digitalisation*) en ballistische bescherming. De laatste jaren wordt meer aandacht besteed aan de uitrusting van soldaten. Het contract *Belgian Defence Clothing System* (BDCS) werd ondertekend om kleding en individuele uitrusting te moderniseren. Het wordt aangevuld door een globaal partnerschap voor lichte wapens, aanverwante uitrusting en bijbehorende munitie van klein kaliber. Deze ontwikkelingen zullen militairen in staat stellen om doeltreffender te opereren en hun opdrachten uit te voeren door zich aan te passen aan de specifieke kenmerken van de omgeving waarin ze worden ingezet. Daarnaast biedt een contract op logistiek vlak op het nationale grondgebied niet alleen integrale ondersteuning voor de uitrusting, maar ook voor de vele reserveonderdelen van Defensie.

Capacitaire ontwikkeling

In de periode waarop deze Strategische Visie betrekking heeft, zal de doelstelling op het gebied van algemene ondersteuning erin bestaan de machten te voorzien van de uitrusting die ze nodig hebben om de toename van het aantal actieve en reservepersoneelsleden mee te volgen. De benodigde individuele en collectieve uitrusting zal geleidelijk worden aangeschaft om gelijke tred te houden met deze groei. Er is ook een vervangingsprogramma gepland voor collectieve tenten (*wall tents*).

Op territoriaal vlak zullen met name verbindings- en transportvoertuigen worden aangeschaft om opdrachten op het hele nationale grondgebied te kunnen uitvoeren. Daarnaast zal de territoriale reserve worden uitgerust met VSHORAD-systemen, die bedoeld zijn om het grondgebied te beschermen tegen luchtdreigingen, zoals UAS en laagvliegende vliegtuigen en helikopters.

Samenwerking

De contracten en partnerschappen die Defensie heeft opgezet op het gebied van algemene ondersteuning dragen bij aan de verbetering van de logistieke efficiëntie, terwijl Defensie zijn middelen kan richten op het vervullen van zijn opdrachten. In de toekomst zullen deze samenwerkingsverbanden worden voortgezet, zolang ze de operationaliteit van Defensie niet in het gedrang brengen, en zullen ze het nodige aanpassingsvermogen krijgen om in te spelen op veranderende behoeften en omstandigheden.

4) Unmanned Systems

Met de opkomst van technologieën zoals kunstmatige intelligentie, drones en cyberaanvallen, die steeds asymmetrischer worden, kunnen sommige traditionele wapensystemen kwetsbaar blijken. Om de effectiviteit van militaire systemen te garanderen, moeten strategieën en tactieken gebaseerd zijn op technologische superioriteit, waardoor middelen geoptimaliseerd kunnen worden, troepen beter gecoördineerd kunnen worden en tegenstanders kanslozer zijn. Deze technologische superioriteit moet ook worden aangetoond op het gebied van onbemande systemen (*Unmanned Systems*). Op dit belangrijke gebied is een gerichte inspanning nodig.

Onbemande systemen die in bepaalde platforms geïntegreerd zijn of een op zichzelf staande capaciteit vormen (bijvoorbeeld MCM-toolbox, *loitering munitions*, *Manned-Unmanned Teaming*-systemen, MQ-9B RPAS, *Integrator*) vallen niet onder het domein *Unmanned Systems*.

De potentiële voordelen zijn talrijk. De integratie van detectie- en identificatietechnologieën vermindert bijvoorbeeld de risico's voor de troepen. Voorbeelden hiervan zijn op afstand bediende systemen die door EOD-specialisten worden gebruikt om explosieven te identificeren en

onschadelijk te maken, vliegende drones die zijn uitgerust met CBRN-detectoren om giftige stoffen te identificeren en besmette zones af te bakenen, en autonome tegenmaatregelen tegen mijnen. Op logistiek gebied zou de levering van uitrusting, reserveonderdelen of medicijnen door vrachtdrones de reactietijden aanzienlijk kunnen versnellen en de voetafdruk van logistiek personeel kunnen veranderen. De mogelijkheid om piloten, controleposten en bestuurders te koppelen aan verschillende soorten drones – *Manned-Unmanned Teaming* – zal hun acties vermenigvuldigen.

De investeringen zullen een globale aanpak van het domein volgen en zich uitstrekken over de hele periode van de Strategische Visie.

De diversiteit aan beschikbare oplossingen en de constante technologische evolutie vereisen een globale en wendbare aanpak. Er zal dan ook worden gezocht naar innovatieve oplossingen om een beslissend voordeel te creëren. Partnerschappen tussen de industrie en Defensie, brede en langlopende raamovereenkomsten die een efficiënte en flexibele uitvoering mogelijk maken om aan de eisen te voldoen, contracten die worden gegund in coördinatie met andere overheden of via agentschappen. Oplossingen die leveranciers en Defensie zichtbaarheid op lange termijn bieden, duurzame samenwerking bevorderen en het operationele reactievermogen verbeteren. Het doel van deze globale aanpak zal zijn om *ad hoc* hulpmiddelen te ontwikkelen in alle verschillende capacitaire dimensies, terwijl er gezocht wordt naar een strategisch partnerschap voor de lange termijn om gelijke tred te houden met de ontwikkeling van deze technologie.

5) *Enablement*

Het ondersteunen van de inzet en het behoud van gevechtskracht (vallend onder *enablement*) is de geïntegreerde activiteit die gericht is op het creëren van de voorwaarden die nodig zijn om geallieerde troepen te ontvangen, te ondersteunen en de doortocht ervan te vergemakkelijken (*reception and transit nation*) en tegelijkertijd de inzet en ondersteuning van onze eigen troepen (*sending nation*) te garanderen.

Deze rollen worden verzekerd op basis van bestaande en toekomstige ondersteunende elementen binnen de verschillende machten (*force enablers*) zoals strategisch luchttransport (*fixed wing transport*) of de capaciteit *Joint and General Support Land* capaciteit, evenals *joint* capaciteiten voor de ontplooiing en herbevoorrading van deze troepen. Elementen van de *joint* capaciteit vallen onder het domein *enablement*.

Voor het ontvangen (*Reception*), tijdelijk stationeren (*Staging*) en ontplooien van geallieerde troepen in het operatiegebied (*Onward Movement*), samengevat met het acroniem RSOM, zijn zowel permanente als tijdelijke infrastructuren nodig in de buurt van zeehavens (voornamelijk voor materieel) en luchthavens (voornamelijk voor personeel). Wanneer troepen bijvoorbeeld aankomen op een vliegveld, wordt een *Combined Air Terminal Operations*-team opgezet voor een optimale ontvangst van personeel en materieel. Het RSOM-proces heeft een uitgebreid wegen- en spoorwegennet nodig, evenals spoorvervoer dat is aangepast aan de doorvoer van grote hoeveelheden militaire voertuigen en uitrusting, waarvan sommige zeer zwaar en van ongebruikelijke afmetingen zijn.

De *Joint Support Hub* zal verschillende transport- en logistieke activiteiten integreren om de doorvoer van uitrusting, stocks en troepen efficiënt te beheren. Deze *hub* fungeert als een coördinatiecentrum voor verzoeken waarbij verschillende vormen van transport betrokken zijn en zorgt voor een soepele en doeltreffende verplaatsing van personeel en materieel.

Als onderdeel van het in stand houden van gevechtskracht, maken strategische voorraden het mogelijk om in eerste instantie te blijven vechten in afwachting van industriële aanvulling. Deze strategische voorraden omvatten onder andere 'doorslaggevende' munitie, die cruciaal is voor het gevecht (*Battle Decisive Munitions - BDM*). De NAVO vereist een bepaald voorraadniveau (*Days of Supply - DoS*).

De rol van gast- en doorgangsland is gebaseerd op een tweeledige aanpak, waarbij civiele en militaire aspecten worden gecombineerd. De uitvoering ervan vereist aangepaste capaciteiten en infrastructuren, evenals een nauwe samenwerking tussen de burger- en militaire sector.

Huidige capaciteit

Momenteel is onze bijdrage in het kader van *enablement* van de plannen van de NAVO ad hoc en niet structureel. In de context van collectieve verdediging moet de *enablement*-capaciteit structureel worden om te kunnen voldoen aan de eisen van snelheid en schaal in geval van een crisis of conflict.

Capacitaire ontwikkeling

Parallel aan het opstellen van het Nationaal *Enablement*-plan is Defensie in overleg met de betrokken partners begonnen met het in kaart brengen van de behoeften. Deze zullen als basis dienen voor het opstellen van een progressief stappenplan.

In de periode waarop deze Strategische Visie betrekking heeft, is het de bedoeling een capaciteit op te bouwen om de ontplooiing van strijdkrachten te ondersteunen en een gevechtskracht in stand te houden die in staat is de verbintenissen van België tegenover de NAVO na te komen. In dit kader zullen de nodige stappen worden ondernomen om de *Joint Support Hub* en de *Combined Air Terminal Operations* uit te rusten met de nodige uitrusting en voertuigen voor opslag, verwerking en behandeling van pakketten. De nadruk zal ook gelegd worden op het gebied van het spoor, met de aankoop van wagons die militair materiaal volgens NAVO-normen kunnen vervoeren en de herinrichting van het spoorwegaandperron in Leopoldsborg.

Wat de luchtmachtbasis van Koksijde betreft, zal materiaal worden aangekocht voor de modernisering ervan (*regeneration*), en om troepen en materieel te kunnen ontvangen in het kader van *enablement*.

Voor de daaropvolgende ontplooiing worden een noordelijke corridor en een zuidelijke corridor voorbereid door middel van geschikte contracten om de toegang tot de nodige infrastructuur en burgerdiensten te garanderen.

Samenwerking

Aan de operationele eisen van *enablement* kan alleen worden voldaan door militairen, reservisten en burgermiddelen te laten samenwerken in een overkoepelende aanpak.

Het initiatief rond militaire mobiliteit van de EU is gericht op een snelle en naadloze verplaatsing van militair personeel, uitrusting en middelen, zowel op korte als op grote schaal, binnen en buiten de EU. Het is gericht op het creëren van een goed verbonden netwerk, met kortere reactietijden en veilige en veerkrachtige infrastructuren. Het project *Permanent Structured Cooperation* (PESCO) voor militaire mobiliteit biedt een grote kans om het transportnetwerk te ontwikkelen en te harmoniseren.